നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

സംയുത്തനികായോ

നിദാനവഗ്ഗോ

൧. നിദാനസംയുത്തം

൧. ബുദ്ധവഗ്ഗോ

൧. പടിച്ചസമുപ്പാദസുത്തം

൧. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ഭിക്ഖവോ''തി. ''ഭദന്തേ''തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച - ''പടിച്ചസമുപ്പാദം വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി; തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

''കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ചസമുപ്പാദോ? അവിജ്ജാപച്ചയാ, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ; സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം; വിഞ്ഞാണപച്ചയാ നാമരൂപം; നാമരൂപപച്ചയാ സളായതനം; സളായതനപച്ചയാ ഫസ്സോ; ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ; തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം; ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ; ഭവപച്ചയാ ജാതി ; ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ സമ്ഭവന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ചസമുപ്പാദോ.

''അവിജ്ജായ ത്വേവ അസേസവിരാഗനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ; സങ്ഖാരനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ; വിഞ്ഞാണനിരോധാ നാമരൂപനിരോധോ; നാമരൂപനിരോധാ സളായതനനിരോധോ; സളായതനനിരോധാ ഫസ്സനിരോധോ; ഫസ്സനിരോധാ വേദനാനിരോധോ; വേദനാനിരോധാ തണ്ഹാനിരോധോ; തണ്ഹാനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ; ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോ; ഭവനിരോധാ ജാതിനിരോധോ; ജാതിനിരോധാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ നിരുജ്ഝന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ''തി. ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി. പഠമം.

൨. വിഭങ്ഗസുത്തം

൨. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''പടിച്ചസമുപ്പാദം വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി വിഭജിസ്സാമി. തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

“കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ചസമുപ്പാദോ? അവിജ്ജാപച്ചയാ, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ; സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം; വിഞ്ഞാണപച്ചയാ നാമരൂപം; നാമരൂപപച്ചയാ സളായതനം; സളായതനപച്ചയാ ഫസ്സോ; ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ; തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം; ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ; ഭവപച്ചയാ ജാതി ; ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ സമ്ഭവന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി.

“കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ജരാമരണം? യാ തേസം തേസം സത്താനം തമ്ഹി തമ്ഹി സത്തനികായേ ജരാ ജീരണതാ ഖണ്ഡിച്ചം പാലിച്ചം വലിത്തചതാ ആയുനോ സംഹാനി ഇന്ദ്രിയാനം പരിപാകോ; അയം വുച്ചതി ജരാ. യാ തേസം തേസം സത്താനം തമ്ഹാ തമ്ഹാ സത്തനികായാ ചുതി ചവനതാ ഭേദോ അന്തരധാനം മച്ചു മരണം കാലകിരിയാ ഖന്ധാനം ഭേദോ കളേവരസ്സ നിക്ഖേപോ ( ) [(ജീവിതിന്ദ്രിയസ്സ ഉപച്ഛേദോ) (സ്യാ॰ കം॰) ഏവമുപരിപി, അട്ഠകഥായം പന ന ദിസ്സതി], ഇദം വുച്ചതി മരണം. ഇതി അയഞ്ച ജരാ, ഇദഞ്ച മരണം. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ജരാമരണം.

“കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, ജാതി? യാ തേസം തേസം സത്താനം തമ്ഹി തമ്ഹി സത്തനികായേ ജാതി സഞ്ജാതി ഓക്കന്തി നിബ്ബത്തി അഭിനിബ്ബത്തി ഖന്ധാനം പാതുഭാവോ ആയതനാനം പടിലാഭോ. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ജാതി.

“കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, ഭവോ? തയോ മേ, ഭിക്ഖവേ, ഭവാ - കാമഭവോ, രൂപഭവോ, അരൂപഭവോ. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭവോ.

“കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഉപാദാനം? ചത്താരിമാനി, ഭിക്ഖവേ, ഉപാദാനാനി - കാമുപാദാനം, ദിട്ഠുപാദാനം, സീലബ്ബതുപാദാനം, അത്തവാദുപാദാനം. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഉപാദാനം.

“കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, തണ്ഹാ? ഛയിമേ, ഭിക്ഖവേ, തണ്ഹാകായാ - രൂപതണ്ഹാ, സദ്ദതണ്ഹാ, ഗന്ധതണ്ഹാ, രസതണ്ഹാ, ഫോട്ഠബ്ബതണ്ഹാ, ധമ്മതണ്ഹാ. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, തണ്ഹാ.

“കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ? ഛയിമേ, ഭിക്ഖവേ, വേദനാകായാ - ചക്ഖുസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ, സോതസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ, ഘാനസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ, ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ, കായസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ, മനോസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ.

“കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, ഫസ്സോ? ഛയിമേ, ഭിക്ഖവേ, ഫസ്സകായാ - ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ, സോതസമ്ഫസ്സോ, ഘാനസമ്ഫസ്സോ, ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ, കായസമ്ഫസ്സോ, മനോസമ്ഫസ്സോ. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഫസ്സോ.

“കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സളായതനം? ചക്ഖായതനം, സോതായതനം, ഘാനായതനം, ജിവ്ഹായതനം, കായായതനം, മനായതനം - ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, സളായതനം.

“കതമഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, നാമരൂപം? വേദനാ, സഞ്ഞാ, ചേതനാ, ഫസ്സോ, മനസികാരോ - ഇദം വുച്ചതി നാമം. ചത്താരോ ച മഹാഭൂതാ, ചതുന്നഞ്ച മഹാഭൂതാനം ഉപാദായരൂപം. ഇദം വുച്ചതി രൂപം. ഇതി ഇദഞ്ച നാമം, ഇദഞ്ച രൂപം. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, നാമരൂപം.

“കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, വിഞ്ഞാണം? ഛയിമേ, ഭിക്ഖവേ, വിഞ്ഞാണകായാ - ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം, സോതവിഞ്ഞാണം, ഘാനവിഞ്ഞാണം, ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം, കായവിഞ്ഞാണം, മനോവിഞ്ഞാണം. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, വിഞ്ഞാണം.

“കതമേ ച, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ? തയോമേ, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ - കായസങ്ഖാരോ, വചീസങ്ഖാരോ, ചിത്തസങ്ഖാരോ. ഇമേ വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ.

“കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, അവിജ്ജാ? യം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖേ അഞ്ഞാണം, ദുക്ഖസമുദയേ അഞ്ഞാണം, ദുക്ഖനിരോധേ അഞ്ഞാണം, ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ അഞ്ഞാണം. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അവിജ്ജാ.

“ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ; സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി. അവിജ്ജായ ത്വേവ അസേസവിരാഗനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ; സങ്ഖാരനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ”തി. ദുതിയം.

൩. പടിപദാസുത്തം

൩. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... “മിച്ഛാപടിപദഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി സമ്മാപടിപദഞ്ച. തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ”തി. “ഏവം ഭന്തേ”തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

“കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാപടിപദാ? അവിജ്ജാപച്ചയാ, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ; സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, മിച്ഛാപടിപദാ.

“കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാപടിപദാ? അവിജ്ജായ ത്വേവ അസേസവിരാഗനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ; സങ്ഖാരനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, സമ്മാപടിപദാ”തി. തതിയം.

൪. വിപസ്സീസുത്തം

൪. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... “വിപസ്സിസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ പുബ്ബേവ സമ്ബോധാ അനഭിസമ്ബുദ്ധസ്സ ബോധിസത്തസ്സേവ സതോ ഏതദഹോസി - ‘കിച്ഛം വതായം ലോകോ ആപന്നോ ജായതി ച ജീയതി ച മീയതി ച ചവതി ച ഉപപജ്ജതി ച. അഥ

ച പനിമസ്സ ദുക്ഖസ്സ നിസ്സരണം നപ്പജാനാതി ജരാമരണസ്സ. കുദാസ്സു നാമ ഇമസ്സ ദുക്ഖസ്സ നിസ്സരണം പഞ്ഞായിസ്സതി ജരാമരണസ്സാ'''തി?

"അഥ ഖോ ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - 'കിമ്ഹി നു ഖോ സതി ജരാമരണം ഹോതി, കിംപച്ചയാ ജരാമരണ'ന്തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - 'ജാതിയാ ഖോ സതി ജരാമരണം ഹോതി, ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണ'''ന്തി.

"അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - 'കിമ്ഹി നു ഖോ സതി ജാതി ഹോതി, കിംപച്ചയാ ജാതീ'തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - 'ഭവേ ഖോ സതി ജാതി ഹോതി, ഭവപച്ചയാ ജാതീ'''തി.

"അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - 'കിമ്ഹി നു ഖോ സതി ഭവോ ഹോതി, കിംപച്ചയാ ഭവോ'തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - 'ഉപാദാനേ ഖോ സതി ഭവോ ഹോതി, ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ'''തി.

"അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - 'കിമ്ഹി നു ഖോ സതി ഉപാദാനം ഹോതി, കിംപച്ചയാ ഉപാദാന'ന്തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - 'തണ്ഹായ ഖോ സതി ഉപാദാനം ഹോതി, തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാന'''ന്തി.

"അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - 'കിമ്ഹി നു ഖോ സതി തണ്ഹാ ഹോതി, കിംപച്ചയാ തണ്ഹാ'തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - 'വേദനായ ഖോ സതി തണ്ഹാ ഹോതി, വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ'''തി.

"അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - 'കിമ്ഹി നു ഖോ സതി വേദനാ ഹോതി, കിംപച്ചയാ വേദനാ'തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - 'ഫസ്സേ ഖോ സതി വേദനാ ഹോതി, ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ'''തി.

"അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - 'കിമ്ഹി നു ഖോ സതി ഫസ്സോ ഹോതി, കിംപച്ചയാ ഫസ്സോ'തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - 'സളായതനേ ഖോ സതി ഫസ്സോ ഹോതി, സളായതനപച്ചയാ ഫസ്സോ'''തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ സതി സളായതനം ഹോതി, കിംപച്ചയാ സളായതന’ന്തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘നാമരൂപേ ഖോ സതി സളായതനം ഹോതി, നാമരൂപപച്ചയാ സളായതന’’’ന്തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ സതി നാമരൂപം ഹോതി, കിംപച്ചയാ നാമരൂപ’ന്തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘വിഞ്ഞാണേ ഖോ സതി നാമരൂപം ഹോതി , വിഞ്ഞാണപച്ചയാ നാമരൂപ’’’ന്തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ സതി വിഞ്ഞാണം ഹോതി, കിംപച്ചയാ വിഞ്ഞാണ’ന്തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘സങ്ഖാരേസു ഖോ സതി വിഞ്ഞാണം ഹോതി, സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണ’’’ന്തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ സതി സങ്ഖാരാ ഹോന്തി, കിംപച്ചയാ സങ്ഖാരാ’തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘അവിജ്ജായ ഖോ സതി സങ്ഖാരാ ഹോന്തി, അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ’’’തി.

“ഇതി ഹിദം അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ; സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം... പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി. ‘സമുദയോ, സമുദയോ’തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി ജരാമരണം ന ഹോതി, കിസ്സ നിരോധാ ജരാമരണനിരോധോ’തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘ജാതിയാ ഖോ അസതി ജരാമരണം ന ഹോതി, ജാതിനിരോധാ ജരാമരണനിരോധോ’’’തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി ജാതി ന ഹോതി , കിസ്സ നിരോധാ ജാതിനിരോധോ’തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘ഭവേ ഖോ അസതി ജാതി ന ഹോതി, ഭവനിരോധാ ജാതിനിരോധോ’’’തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി ഭവോ ന ഹോതി, കിസ്സ നിരോധാ ഭവനിരോധോ’തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ

യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘ഉപാദാനേ ഖോ അസതി ഭവോ ന ഹോതി, ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോ’’’തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി ഉപാദാനം ന ഹോതി, കിസ്സ നിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ’തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘തണ്ഹായ ഖോ അസതി ഉപാദാനം ന ഹോതി, തണ്ഹാനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ’’’തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി തണ്ഹാ ന ഹോതി, കിസ്സ നിരോധാ തണ്ഹാനിരോധോ’തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘വേദനായ ഖോ അസതി തണ്ഹാ ന ഹോതി, വേദനാനിരോധാ തണ്ഹാനിരോധോ’’’തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി വേദനാ ന ഹോതി, കിസ്സ നിരോധാ വേദനാനിരോധോ’തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘ഫസ്സേ ഖോ അസതി വേദനാ ന ഹോതി, ഫസ്സനിരോധാ വേദനാനിരോധോ’’’തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി ഫസ്സോ ന ഹോതി, കിസ്സ നിരോധാ ഫസ്സനിരോധോ’തി? അഥ ഖോ ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘സളായതനേ ഖോ അസതി ഫസ്സോ ന ഹോതി, സളായതനനിരോധാ ഫസ്സനിരോധോ’’’തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി സളായതനം ന ഹോതി, കിസ്സ നിരോധാ സളായതനനിരോധോ’തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘നാമരൂപേ ഖോ അസതി സളായതനം ന ഹോതി, നാമരൂപനിരോധാ സളായതനനിരോധോ’’’തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി നാമരൂപം ന ഹോതി, കിസ്സ നിരോധാ നാമരൂപനിരോധോ’തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘വിഞ്ഞാണേ ഖോ അസതി നാമരൂപം ന ഹോതി, വിഞ്ഞാണനിരോധാ നാമരൂപനിരോധോ’’’തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി വിഞ്ഞാണം ന ഹോതി, കിസ്സ നിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ’തി? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘സങ്ഖാരേസു ഖോ അസതി വിഞ്ഞാണം ന ഹോതി, സങ്ഖാരനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ’’’തി.

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി സങ്ഖാരാ ന ഹോന്തി, കിസ്സ നിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ’തി ? അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘അവിജ്ജായ ഖോ അസതി സങ്ഖാരാ ന ഹോന്തി, അവിജ്ജാനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ’”തി.

“ഇതി ഹിദം അവിജ്ജാനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ; സങ്ഖാരനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീതി. ‘നിരോധോ, നിരോധോ’തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വിപസ്സിസ്സ ബോധിസത്തസ്സ പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി”. ചതുത്ഥം.

(സത്തന്നമ്പി ബുദ്ധാനം ഏവം വിത്ഥാരേതബ്ബോ).

൫. സിഖീസുത്തം

൫. സിഖിസ്സ , ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ…പേ॰….

൬. വേസ്സഭൂസുത്തം

൬. വേസ്സഭുസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ…പേ॰….

൭. കകുസന്ധസുത്തം

൭. കകുസന്ധസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ…പേ॰….

൮. കോണാഗമനസുത്തം

൮. കോണാഗമനസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ…പേ॰….

൯. കസ്സപസുത്തം

൯. കസ്സപസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ…പേ॰….

൧൦. ഗോതമസുത്തം

൧൦. “പുബ്ബേവ മേ, ഭിക്ഖവേ, സമ്ബോധാ അനഭിസമ്ബുദ്ധസ്സ ബോധിസത്തസ്സേവ സതോ ഏതദഹോസി - ‘കിച്ഛം വതായം ലോകോ ആപന്നോ ജായതി ച ജീയതി ച മീയതി ച ചവതി ച ഉപപജ്ജതി ച. അഥ ച പനിമസ്സ ദുക്ഖസ്സ നിസ്സരണം നപ്പജാനാതി ജരാമരണസ്സ. കുദാസ്സു നാമ ഇമസ്സ ദുക്ഖസ്സ നിസ്സരണം പഞ്ഞായിസ്സതി ജരാമരണസ്സാ’”തി?

“തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ സതി ജരാമരണം ഹോതി, കിംപച്ചയാ ജരാമരണ’ന്തി ? തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘ജാതിയാ ഖോ സതി ജരാമരണം ഹോതി, ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണ’”ന്തി.

“തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ സതി ജാതി ഹോതി…പേ॰… ഭവോ… ഉപാദാനം… തണ്ഹാ… വേദനാ… ഫസ്സോ… സളായതനം… നാമരൂപം… വിഞ്ഞാണം… സങ്ഖാരാ ഹോന്തി, കിംപച്ചയാ സങ്ഖാരാ’തി? തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ , യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘അവിജ്ജായ ഖോ സതി സങ്ഖാരാ ഹോന്തി, അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ’’’തി.

“ഇതി ഹിദം അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ; സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം… പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി. ‘സമുദയോ, സമുദയോ’തി ഖോ മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദി.

“തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി ജരാമരണം ന ഹോതി, കിസ്സ നിരോധാ ജരാമരണനിരോധോ’തി? തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘ജാതിയാ ഖോ അസതി ജരാമരണം ന ഹോതി, ജാതിനിരോധാ ജരാമരണനിരോധോ’’’തി.

“തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി ജാതി ന ഹോതി…പേ॰… ഭവോ… ഉപാദാനം… തണ്ഹാ… വേദനാ… ഫസ്സോ… സളായതനം… നാമരൂപം… വിഞ്ഞാണം… സങ്ഖാരാ ന ഹോന്തി, കിസ്സ നിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ’തി? തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘അവിജ്ജായ ഖോ അസതി സങ്ഖാരാ ന ഹോന്തി, അവിജ്ജാനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ’’’തി.

“ഇതി ഹിദം അവിജ്ജാനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ; സങ്ഖാരനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതി. ‘നിരോധോ, നിരോധോ’തി ഖോ മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി, ഞാണം ഉദപാദി, പഞ്ഞാ ഉദപാദി, വിജ്ജാ ഉദപാദി, ആലോകോ ഉദപാദീ”തി. ദസമോ.

ബുദ്ധവഗ്ഗോ പഠമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ദേസനാ വിഭങ്ഗപടിപദാ ച,
വിപസ്സീ സിഖീ ച വേസ്സഭൂ;
കകുസന്ധോ കോണാഗമനോ കസ്സപോ,
മഹാസക്യമുനി ച ഗോതമോതി.

൨. ആഹാരവഗ്ഗോ

൧. ആഹാരസുത്തം

൧൧. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ…പേ॰… ഏതദവോച - “ചത്താരോമേ,

ഭിക്ഖവേ, ആഹാരാ ഭൂതാനം വാ സത്താനം ഠിതിയാ സമ്ഭവേസീനം വാ അനുഗ്ഗഹായ. കതമേ ചത്താരോ? കബളീകാരോ [കബളിംകാരോ (സീ॰ പീ॰), കവളീകാരോ (സ്യാ॰ കം॰)] ആഹാരോ - ഓളാരികോ വാ സുഖുമോ വാ, ഫസ്സോ ദുതിയോ, മനോസഞ്ചേതനാ തതിയാ, വിഞ്ഞാണം ചതുത്ഥം. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോ ആഹാരാ ഭൂതാനം വാ സത്താനം ഠിതിയാ സമ്ഭവേസീനം വാ അനുഗ്ഗഹായ''.

''ഇമേ, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോ ആഹാരാ കിംനിദാനാ കിംസമുദയാ കിംജാതികാ കിംപഭവാ? ഇമേ ചത്താരോ ആഹാരാ തണ്ഹാനിദാനാ തണ്ഹാസമുദയാ തണ്ഹാജാതികാ തണ്ഹാപഭവാ. തണ്ഹാ ചായം, ഭിക്ഖവേ, കിംനിദാനാ കിംസമുദയാ കിംജാതികാ കിംപഭവാ? തണ്ഹാ വേദനാനിദാനാ വേദനാസമുദയാ വേദനാജാതികാ വേദനാപഭവാ. വേദനാ ചായം, ഭിക്ഖവേ, കിംനിദാനാ കിംസമുദയാ കിംജാതികാ കിംപഭവാ? വേദനാ ഫസ്സനിദാനാ ഫസ്സസമുദയാ ഫസ്സജാതികാ ഫസ്സപഭവാ. ഫസ്സോ ചായം, ഭിക്ഖവേ, കിംനിദാനോ കിംസമുദയോ കിംജാതികോ കിംപഭവോ? ഫസ്സോ സളായതനനിദാനോ സളായതനസമുദയോ സളായതനജാതികോ സളായതനപഭവോ. സളായതനഞ്ചിദം, ഭിക്ഖവേ, കിംനിദാനം കിംസമുദയം കിംജാതികം കിംപഭവം? സളായതനം നാമരൂപനിദാനം നാമരൂപസമുദയം നാമരൂപജാതികം നാമരൂപപഭവം. നാമരൂപഞ്ചിദം, ഭിക്ഖവേ, കിംനിദാനം കിംസമുദയം കിംജാതികം കിംപഭവം? നാമരൂപം വിഞ്ഞാണനിദാനം വിഞ്ഞാണസമുദയം വിഞ്ഞാണജാതികം വിഞ്ഞാണപഭവം. വിഞ്ഞാണഞ്ചിദം, ഭിക്ഖവേ, കിംനിദാനം കിംസമുദയം കിംജാതികം കിംപഭവം? വിഞ്ഞാണം സങ്ഖാരനിദാനം സങ്ഖാരസമുദയം സങ്ഖാരജാതികം സങ്ഖാരപഭവം. സങ്ഖാരാ ചിമേ, ഭിക്ഖവേ, കിംനിദാനാ കിംസമുദയാ കിംജാതികാ കിംപഭവാ? സങ്ഖാരാ അവിജ്ജാനിദാനാ അവിജ്ജാസമുദയാ അവിജ്ജാജാതികാ അവിജ്ജാപഭവാ.

''ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ; സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി. അവിജ്ജായ ത്വേവ അസേസവിരാഗനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ; സങ്ഖാരനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ''തി. പഠമം.

൨. മോളിയഫഗ്ഗുനസുത്തം

൧൨. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''ചത്താരോമേ , ഭിക്ഖവേ, ആഹാരാ ഭൂതാനം വാ സത്താനം ഠിതിയാ സമ്ഭവേസീനം വാ അനുഗ്ഗഹായ. കതമേ ചത്താരോ? കബളീകാരോ ആഹാരോ - ഓളാരികോ വാ സുഖുമോ വാ, ഫസ്സോ ദുതിയോ, മനോസഞ്ചേതനാ തതിയാ, വിഞ്ഞാണം ചതുത്ഥം. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോ ആഹാരാ ഭൂതാനം വാ സത്താനം ഠിതിയാ സമ്ഭവേസീനം വാ അനുഗ്ഗഹായാ''തി.

ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ മോളിയഫഗ്ഗുനോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, വിഞ്ഞാണാഹാരം ആഹാരേതീ''തി? ''നോ കല്ലോ പഞ്ഹോ''തി ഭഗവാ അവോച - '''ആഹാരേതീ'തി അഹം ന വദാമി. 'ആഹാരേതീ'തി ചാഹം വദേയ്യം, തത്രസ്സ കല്ലോ പഞ്ഹോ - 'കോ നു ഖോ,

ഭന്തേ, ആഹാരേതീ’തി ? ഏവം ചാഹം ന വദാമി. ഏവം മം അവദന്തം യോ ഏവം പുച്ഛേയ്യ - ‘കിസ്സ നു ഖോ, ഭന്തേ, വിഞ്ഞാണാഹാരോ’തി, ഏസ കല്ലോ പഞ്ഹോ. തത്ര കല്ലം വേയ്യാകരണം - ‘വിഞ്ഞാണാഹാരോ ആയതിം പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തിയാ പച്ചയോ, തസ്മിം ഭൂതേ സതി സളായതനം, സളായതനപച്ചയാ ഫസ്സോ’’’തി.

“കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഫുസതീ”തി? “നോ കല്ലോ പഞ്ഹോ”തി ഭഗവാ അവോച - “‘ഫുസതീ’തി അഹം ന വദാമി. ‘ഫുസതീ’തി ചാഹം വദേയ്യം, തത്രസ്സ കല്ലോ പഞ്ഹോ - ‘കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഫുസതീ’തി? ഏവം ചാഹം ന വദാമി. ഏവം മം അവദന്തം യോ ഏവം പുച്ഛേയ്യ - ‘കിംപച്ചയാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഫസ്സോ’തി, ഏസ കല്ലോ പഞ്ഹോ. തത്ര കല്ലം വേയ്യാകരണം - ‘സളായതനപച്ചയാ ഫസ്സോ, ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ’’’തി.

“കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, വേദയതീ”തി [വേദിയതീതി (സീ॰ പീ॰ ക॰)]? “നോ കല്ലോ പഞ്ഹോ”തി ഭഗവാ അവോച - “‘വേദയതീ’തി അഹം ന വദാമി. ‘വേദയതീ’തി ചാഹം വദേയ്യം, തത്രസ്സ കല്ലോ പഞ്ഹോ - ‘കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, വേദയതീ’തി? ഏവം ചാഹം ന വദാമി. ഏവം മം അവദന്തം യോ ഏവം പുച്ഛേയ്യ - ‘കിംപച്ചയാ നു ഖോ, ഭന്തേ, വേദനാ’തി, ഏസ കല്ലോ പഞ്ഹോ. തത്ര കല്ലം വേയ്യാകരണം - ‘ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ, വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ’’’തി.

“കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, തസതീ”തി [തണ്ഹീയതീതി (സീ॰ സ്യാ॰ ക॰)]? “നോ കല്ലോ പഞ്ഹോ”തി ഭഗവാ അവോച - “‘തസതീ’തി അഹം ന വദാമി . ‘തസതീ’തി ചാഹം വദേയ്യം, തത്രസ്സ കല്ലോ പഞ്ഹോ - ‘കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, തസതീ’തി? ഏവം ചാഹം ന വദാമി. ഏവം മം അവദന്തം യോ ഏവം പുച്ഛേയ്യ - ‘കിംപച്ചയാ നു ഖോ, ഭന്തേ, തണ്ഹാ’തി, ഏസ കല്ലോ പഞ്ഹോ. തത്ര കല്ലം വേയ്യാകരണം - ‘വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ, തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാന’’’ന്തി.

“കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഉപാദിയതീ”തി? “നോ കല്ലോ പഞ്ഹോ”തി ഭഗവാ അവോച - “‘ഉപാദിയതീ’തി അഹം ന വദാമി. ‘ഉപാദിയതീ’തി ചാഹം വദേയ്യം, തത്രസ്സ കല്ലോ പഞ്ഹോ - ‘കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഉപാദിയതീ’തി? ഏവം ചാഹം ന വദാമി. ഏവം മം അവദന്തം യോ ഏവം പുച്ഛേയ്യ - ‘കിംപച്ചയാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഉപാദാന’ന്തി, ഏസ കല്ലോ പഞ്ഹോ. തത്ര കല്ലം വേയ്യാകരണം - ‘തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം; ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ’തി...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി.

“ഛന്നം ത്വേവ, ഫഗ്ഗുന, ഫസ്സായതനാനം അസേസവിരാഗനിരോധാ ഫസ്സനിരോധോ; ഫസ്സനിരോധാ വേദനാനിരോധോ; വേദനാനിരോധാ തണ്ഹാനിരോധോ; തണ്ഹാനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ; ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോ; ഭവനിരോധാ ജാതിനിരോധോ; ജാതിനിരോധാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ നിരുജ്ഝന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ”തി. ദുതിയം.

൩. സമണബ്രാഹ്മണസുത്തം

൭൩. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘യേ ഹി കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ജരാമരണം നപ്പജാനന്തി, ജരാമരണസമുദയം നപ്പജാനന്തി, ജരാമരണനിരോധം നപ്പജാനന്തി, ജരാമരണനിരോധഗാമിനിം പടിപദം നപ്പജാനന്തി; ജാതിം…പേ॰… ഭവം… ഉപാദാനം… തണ്ഹം… വേദനം… ഫസ്സം… സളായതനം… നാമരൂപം… വിഞ്ഞാണം… സങ്ഖാരേ നപ്പജാനന്തി, സങ്ഖാരസമുദയം നപ്പജാനന്തി, സങ്ഖാരനിരോധം നപ്പജാനന്തി, സങ്ഖാരനിരോധഗാമിനിം പടിപദം നപ്പജാനന്തി , ന മേ തേ, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ സമണേസു വാ സമണസമ്മതാ ബ്രാഹ്മണേസു വാ ബ്രാഹ്മണസമ്മതാ; ന ച പന തേ ആയസ്മന്തോ സാമഞ്ഞത്ഥം വാ ബ്രഹ്മഞ്ഞത്ഥം [ബ്രാഹ്മഞ്ഞത്ഥം (സ്യാ॰ കം॰) മോഗ്ഗല്ലാനബ്യാകരണം ഓലോകേതബ്ബം] വാ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തി.

‘‘യേ ച ഖോ കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ജരാമരണം പജാനന്തി, ജരാമരണസമുദയം പജാനന്തി, ജരാമരണനിരോധം പജാനന്തി, ജരാമരണനിരോധഗാമിനിം പടിപദം പജാനന്തി; ജാതിം…പേ॰… ഭവം… ഉപാദാനം… തണ്ഹം… വേദനം… ഫസ്സം… സളായതനം… നാമരൂപം… വിഞ്ഞാണം… സങ്ഖാരേ പജാനന്തി, സങ്ഖാരസമുദയം പജാനന്തി, സങ്ഖാരനിരോധം പജാനന്തി, സങ്ഖാരനിരോധഗാമിനിം പടിപദം പജാനന്തി, തേ ഖോ മേ, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ സമണേസു ചേവ സമണസമ്മതാ ബ്രാഹ്മണേസു ച ബ്രാഹ്മണസമ്മതാ; തേ ച പനായസ്മന്തോ സാമഞ്ഞത്ഥഞ്ച ബ്രഹ്മഞ്ഞത്ഥഞ്ച ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തീ’’തി. തതിയം.

൪. ദുതിയസമണബ്രാഹ്മണസുത്തം

൭൪. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘യേ ഹി കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ഇമേ ധമ്മേ നപ്പജാനന്തി, ഇമേസം ധമ്മാനം സമുദയം നപ്പജാനന്തി, ഇമേസം ധമ്മാനം നിരോധം നപ്പജാനന്തി, ഇമേസം ധമ്മാനം നിരോധഗാമിനിം പടിപദം നപ്പജാനന്തി, കതമേ ധമ്മേ നപ്പജാനന്തി, കതമേസം ധമ്മാനം സമുദയം നപ്പജാനന്തി, കതമേസം ധമ്മാനം നിരോധം നപ്പജാനന്തി, കതമേസം ധമ്മാനം നിരോധഗാമിനിം പടിപദം നപ്പജാനന്തി’’?

‘‘ജരാമരണം നപ്പജാനന്തി, ജരാമരണസമുദയം നപ്പജാനന്തി, ജരാമരണനിരോധം നപ്പജാനന്തി, ജരാമരണനിരോധഗാമിനിം പടിപദം നപ്പജാനന്തി; ജാതിം…പേ॰… ഭവം… ഉപാദാനം… തണ്ഹം… വേദനം… ഫസ്സം… സളായതനം… നാമരൂപം… വിഞ്ഞാണം… സങ്ഖാരേ നപ്പജാനന്തി, സങ്ഖാരസമുദയം നപ്പജാനന്തി, സങ്ഖാരനിരോധം നപ്പജാനന്തി, സങ്ഖാരനിരോധഗാമിനിം പടിപദം നപ്പജാനന്തി. ഇമേ ധമ്മേ നപ്പജാനന്തി, ഇമേസം ധമ്മാനം സമുദയം നപ്പജാനന്തി, ഇമേസം ധമ്മാനം നിരോധം നപ്പജാനന്തി, ഇമേസം ധമ്മാനം നിരോധഗാമിനിം പടിപദം നപ്പജാനന്തി. ന മേ തേ, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ സമണേസു വാ സമണസമ്മതാ ബ്രാഹ്മണേസു വാ ബ്രാഹ്മണസമ്മതാ, ന ച പന തേ ആയസ്മന്തോ സാമഞ്ഞത്ഥം വാ ബ്രഹ്മഞ്ഞത്ഥം വാ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തി.

“യേ ച ഖോ കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ഇമേ ധമ്മേ പജാനന്തി, ഇമേസം ധമ്മാനം സമുദയം പജാനന്തി, ഇമേസം ധമ്മാനം നിരോധം പജാനന്തി, ഇമേസം ധമ്മാനം നിരോധഗാമിനിം പടിപദം പജാനന്തി, കതമേ ധമ്മേ പജാനന്തി, കതമേസം ധമ്മാനം സമുദയം പജാനന്തി, കതമേസം ധമ്മാനം നിരോധം പജാനന്തി, കതമേസം ധമ്മാനം നിരോധഗാമിനിം പടിപദം പജാനന്തി?

“ജരാമരണം പജാനന്തി, ജരാമരണസമുദയം പജാനന്തി, ജരാമരണനിരോധം പജാനന്തി, ജരാമരണനിരോധഗാമിനിം പടിപദം പജാനന്തി; ജാതിം...പേ॰... ഭവം... ഉപാദാനം... തണ്ഹം... വേദനം... ഫസ്സം... സളായതനം... നാമരൂപം... വിഞ്ഞാണം... സങ്ഖാരേ പജാനന്തി, സങ്ഖാരസമുദയം പജാനന്തി, സങ്ഖാരനിരോധം പജാനന്തി, സങ്ഖാരനിരോധഗാമിനിം പടിപദം പജാനന്തി. ഇമേ ധമ്മേ പജാനന്തി , ഇമേസം ധമ്മാനം സമുദയം പജാനന്തി, ഇമേസം ധമ്മാനം നിരോധം പജാനന്തി, ഇമേസം ധമ്മാനം നിരോധഗാമിനിം പടിപദം പജാനന്തി. തേ ഖോ മേ, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ സമണേസു ചേവ സമണസമ്മതാ, ബ്രാഹ്മണേസു ച ബ്രാഹ്മണസമ്മതാ. തേ ച പനായസ്മന്തോ സാമഞ്ഞത്ഥഞ്ച ബ്രഹ്മഞ്ഞത്ഥഞ്ച ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തീ”തി. ചതുത്ഥം.

൫. കച്ചാനഗോത്തസുത്തം

൧൫. സാവത്ഥിയം വിഹരതി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ കച്ചാനഗോത്തോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ കച്ചാനഗോത്തോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച – “‘സമ്മാദിട്ഠി സമ്മാദിട്ഠീ’തി, ഭന്തേ, വുച്ചതി. കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭന്തേ, സമ്മാദിട്ഠി ഹോതീ”തി?

“ദ്വയനിസ്സിതോ ഖ്വായം, കച്ചാന, ലോകോ യേഭുയ്യേന – അത്ഥിതഞ്ചേവ നത്ഥിതഞ്ച. ലോകസമുദയം ഖോ, കച്ചാന, യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതോ യാ ലോകേ നത്ഥിതാ സാ ന ഹോതി. ലോകനിരോധം ഖോ, കച്ചാന, യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതോ യാ ലോകേ അത്ഥിതാ സാ ന ഹോതി. ഉപയുപാദാനാഭിനിവേസവിനിബന്ധോ [ഉപായുപാദാനാഭിനിവേസവിനിബന്ധോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ഖ്വായം, കച്ചാന, ലോകോ യേഭുയ്യേന. തഞ്ചായം ഉപയുപാദാനം ചേതസോ അധിട്ഠാനം അഭിനിവേസാനുസയം ന ഉപേതി ന ഉപാദിയതി നാധിട്ഠാതി – ‘അത്താ മേ’തി. ‘ദുക്ഖമേവ ഉപ്പജ്ജമാനം ഉപ്പജ്ജതി, ദുക്ഖം നിരുജ്ഝമാനം നിരുജ്ഝതീ’തി ന കങ്ഖതി ന വിചികിച്ഛതി അപരപച്ചയാ ഞാണമേവസ്സ ഏത്ഥ ഹോതി. ഏത്താവതാ ഖോ, കച്ചാന, സമ്മാദിട്ഠി ഹോതി.

“‘സബ്ബം അത്ഥീ’തി ഖോ, കച്ചാന, അയമേകോ അന്തോ. ‘സബ്ബം നത്ഥീ’തി അയം ദുതിയോ അന്തോ. ഏതേ തേ, കച്ചാന, ഉഭോ അന്തേ അനുപഗമ്മ മജ്ഝേന തഥാഗതോ ധമ്മം ദേസേതി – ‘അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ; സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി. അവിജ്ജായ ത്വേവ അസേസവിരാഗനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ; സങ്ഖാരനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ’”തി. പഞ്ചമം.

൬. ധമ്മകഥികസുത്തം

൧൬. സാവത്ഥിയം ...പേ॰... അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - '''ധമ്മകഥികോ ധമ്മകഥികോ'തി, ഭന്തേ, വുച്ചതി. കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ധമ്മകഥികോ ഹോതീ''തി?

''ജരാമരണസ്സ ചേ ഭിക്ഖു നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ ധമ്മം ദേസേതി, 'ധമ്മകഥികോ ഭിക്ഖൂ'തി അലം വചനായ. ജരാമരണസ്സ ചേ ഭിക്ഖു നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതി, 'ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ ഭിക്ഖൂ'തി അലം വചനായ. ജരാമരണസ്സ ചേ ഭിക്ഖു നിബ്ബിദാ വിരാഗാ നിരോധാ അനുപാദാവിമുത്തോ ഹോതി, 'ദിട്ഠധമ്മനിബ്ബാനപ്പത്തോ ഭിക്ഖൂ'തി അലം വചനായ.

''ജാതിയാ ചേ ഭിക്ഖു...പേ॰... ഭവസ്സ ചേ ഭിക്ഖു... ഉപാദാനസ്സ ചേ ഭിക്ഖു... തണ്ഹായ ചേ ഭിക്ഖു... വേദനായ ചേ ഭിക്ഖു... ഫസ്സസ്സ ചേ ഭിക്ഖു... സളായതനസ്സ ചേ ഭിക്ഖു... നാമരൂപസ്സ ചേ ഭിക്ഖു... വിഞ്ഞാണസ്സ ചേ ഭിക്ഖു... സങ്ഖാരാനം ചേ ഭിക്ഖു... അവിജ്ജായ ചേ ഭിക്ഖു നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ ധമ്മം ദേസേതി, 'ധമ്മകഥികോ ഭിക്ഖൂ'തി അലം വചനായ. അവിജ്ജായ ചേ ഭിക്ഖു നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതി, 'ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ ഭിക്ഖൂ'തി അലം വചനായ. അവിജ്ജായ ചേ ഭിക്ഖു നിബ്ബിദാ വിരാഗാ നിരോധാ അനുപാദാവിമുത്തോ ഹോതി, 'ദിട്ഠധമ്മനിബ്ബാനപ്പത്തോ ഭിക്ഖൂ'തി അലം വചനായാ''തി.

൭. അചേലകസ്സപസുത്തം

൧൭. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ. അഥ ഖോ ഭഗവാ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ രാജഗഹം പിണ്ഡായ പാവിസി. അദ്ദസാ ഖോ അചേലോ കസ്സപോ ഭഗവന്തം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം. ദിസ്വാന യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവതാ സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. ഏകമന്തം ഠിതോ ഖോ അചേലോ കസ്സപോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''പുച്ഛേയ്യാമ മയം ഭവന്തം ഗോതമം കഞ്ചിദേവ [കിഞ്ചിദേവ (ക॰)] ദേസം, സചേ നോ ഭവം ഗോതമോ ഓകാസം കരോതി പഞ്ഹസ്സ വേയ്യാകരണായാ''തി.

''അകാലോ ഖോ താവ, കസ്സപ, പഞ്ഹസ്സ; അന്തരഘരം പവിട്ഠമ്ഹാ''തി. ദുതിയമ്പി ഖോ അചേലോ കസ്സപോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച ''പുച്ഛേയ്യാമ മയം ഭവന്തം ഗോതമം കഞ്ചിദേവ ദേസം, സചേ നോ ഭവം ഗോതമോ ഓകാസം കരോതി പഞ്ഹസ്സ വേയ്യാകരണായാ''തി. ''അകാലോ ഖോ താവ, കസ്സപ, പഞ്ഹസ്സ; അന്തരഘരം പവിട്ഠമ്ഹാ''തി. തതിയമ്പി ഖോ അചേലോ കസ്സപോ...പേ॰... അന്തരഘരം പവിട്ഠമ്ഹാതി. ഏവം വുത്തേ, അചേലോ കസ്സപോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''ന ഖോ പന മയം ഭവന്തം ഗോതമം ബഹുദേവ പുച്ഛിതുകാമാ''തി. ''പുച്ഛ, കസ്സപ, യദാകങ്ഖസീ''തി.

“കിം നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, ‘സയംകതം ദുക്ഖ’ന്തി? ‘മാ ഹേവം, കസ്സപാ’തി ഭഗവാ അവോച. ‘കിം പന, ഭോ ഗോതമ, പരംകതം ദുക്ഖ’ന്തി? ‘മാ ഹേവം, കസ്സപാ’തി ഭഗവാ അവോച. ‘കിം നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, സയംകതഞ്ച പരംകതഞ്ച ദുക്ഖ’ന്തി? ‘മാ ഹേവം, കസ്സപാ’തി ഭഗവാ അവോച. ‘കിം പന ഭോ ഗോതമ, അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം ദുക്ഖ’ന്തി? ‘മാ ഹേവം, കസ്സപാ’തി ഭഗവാ അവോച. ‘കിം നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, നത്ഥി ദുക്ഖ’ന്തി? ‘ന ഖോ, കസ്സപ, നത്ഥി ദുക്ഖം. അത്ഥി ഖോ, കസ്സപ, ദുക്ഖ’ന്തി. ‘തേന ഹി ഭവം ഗോതമോ ദുക്ഖം ന ജാനാതി, ന പസ്സതീ’തി. ‘ന ഖ്വാഹം, കസ്സപ, ദുക്ഖം ന ജാനാമി, ന പസ്സാമി. ജാനാമി ഖ്വാഹം, കസ്സപ, ദുക്ഖം; പസ്സാമി ഖ്വാഹം, കസ്സപ, ദുക്ഖ’’’ന്തി.

“കി നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, ‘സയംകതം ദുക്ഖ’ന്തി ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ ‘മാ ഹേവം, കസ്സപാ’തി വദേസി. ‘കിം പന, ഭോ ഗോതമ, പരംകതം ദുക്ഖ’ന്തി ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ ‘മാ ഹേവം, കസ്സപാ’തി വദേസി. ‘കിം നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, സയംകതഞ്ച പരംകതഞ്ച ദുക്ഖ’ന്തി ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ ‘മാ ഹേവം, കസ്സപാ’തി വദേസി. ‘കിം പന, ഭോ ഗോതമ, അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം ദുക്ഖ’ന്തി ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ ‘മാ ഹേവം, കസ്സപാ’തി വദേസി. ‘കിം നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, നത്ഥി ദുക്ഖ’ന്തി ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ ‘ന ഖോ, കസ്സപ, നത്ഥി ദുക്ഖം , അത്ഥി ഖോ, കസ്സപ, ദുക്ഖ’ന്തി വദേസി. ‘തേന ഹി ഭവം ഗോതമോ ദുക്ഖം ന ജാനാതി ന പസ്സതീ’തി ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ ‘ന ഖ്വാഹം, കസ്സപ, ദുക്ഖം ന ജാനാമി ന പസ്സാമി. ജാനാമി ഖ്വാഹം, കസ്സപ, ദുക്ഖം; പസ്സാമി ഖ്വാഹം, കസ്സപ, ദുക്ഖ’ന്തി വദേസി. ആചിക്ഖതു ച [അയം ചകാരോ സീ॰ പോത്ഥകേ നത്ഥി] മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ദുക്ഖം. ദേസേതു ച [അയം ചകാരോ സീ॰ പോത്ഥകേ നത്ഥി] മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ ദുക്ഖ’’ന്തി.

“‘സോ കരോതി സോ പടിസംവേദയതീ’തി [പടിസംവേദിയതീതി (സീ॰ പീ॰ ക॰)] ഖോ, കസ്സപ, ആദിതോ സതോ ‘സയംകതം ദുക്ഖ’ന്തി ഇതി വദം സസ്സതം ഏതം പരേതി. ‘അഞ്ഞോ കരോതി അഞ്ഞോ പടിസംവേദയതീ’തി ഖോ, കസ്സപ, വേദനാഭിതുന്നസ്സ സതോ ‘പരംകതം ദുക്ഖ’ന്തി ഇതി വദം ഉച്ഛേദം ഏതം പരേതി. ഏതേ തേ, കസ്സപ, ഉഭോ അന്തേ അനുപഗമ്മ മജ്ഝേന തഥാഗതോ ധമ്മം ദേസേതി - ‘അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ; സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം... പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി. അവിജ്ജായ ത്വേവ അസേസവിരാഗനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ; സങ്ഖാരനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ’’’തി.

ഏവം വുത്തേ, അചേലോ കസ്സപോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ, അഭിക്കന്തം, ഭന്തേ! സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ, നിക്കുജ്ജിതം വാ ഉക്കുജ്ജേയ്യ... പേ॰... ചക്ഖുമന്തോ രൂപാനി ദക്ഖന്തീതി; ഏവമേവം ഭഗവതാ അനേകപരിയായേന ധമ്മോ പകാസിതോ. ഏസാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവന്തം സരണം ഗച്ഛാമി ധമ്മഞ്ച ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച. ലഭേയ്യാഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം, ലഭേയ്യം ഉപസമ്പദ’’ന്തി.

‘‘യോ ഖോ, കസ്സപ, അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബോ ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ ആകങ്ഖതി പബ്ബജ്ജം, ആകങ്ഖതി ഉപസമ്പദം, സോ ചത്താരോ മാസേ പരിവസതി. ചതുന്നം മാസാനം അച്ചയേന [അച്ചയേന പരിവുട്ഠപരിവാസം (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)] (പരിവുത്ഥപരിവാസം) ആരദ്ധചിത്താ ഭിക്ഖൂ [ഭിക്ഖൂ ആകങ്ഖമാനാ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)] പബ്ബാജേന്തി ഉപസമ്പാദേന്തി ഭിക്ഖുഭാവായ. അപി ച മയാ പുഗ്ഗലവേമത്തതാ വിദിതാ’’തി.

‘‘സചേ , ഭന്തേ, അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബോ ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ ആകങ്ഖതി പബ്ബജ്ജം, ആകങ്ഖതി ഉപസമ്പദം, ചത്താരോ മാസേ പരിവസതി. ചതുന്നം മാസാനം അച്ചയേന [അച്ചയേന പരിവുട്ഠപരിവാസം (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)] (പരിവുത്ഥപരിവാസം) ആരദ്ധചിത്താ ഭിക്ഖൂ [ഭിക്ഖൂ ആകങ്ഖമാനാ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)] പബ്ബാജേന്തി ഉപസമ്പാദേന്തി ഭിക്ഖുഭാവായ. അഹം ചത്താരി വസ്സാനി പരിവസിസ്സാമി , ചതുന്നം വസ്സാനം അച്ചയേന [അച്ചയേന പരിവുട്ഠപരിവാസം (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)] (പരിവുത്ഥപരിവാസം) ആരദ്ധചിത്താ ഭിക്ഖൂ പബ്ബാജേന്തു ഉപസമ്പാദേന്തു ഭിക്ഖുഭാവായാ’’തി.

അലത്ഥ ഖോ അചേലോ കസ്സപോ ഭഗവതോ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം, അലത്ഥ ഉപസമ്പദം. അചിരൂപസമ്പന്നോ ച പനായസ്മാ കസ്സപോ ഏകോ വൂപകട്ഠോ അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരന്തോ നചിരസ്സേവ - യസ്സത്ഥായ കുലപുത്താ സമ്മദേവ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജന്തി തദനുത്തരം - ബ്രഹ്മചരിയപരിയോസാനം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹാസി. ‘‘ഖീണാ ജാതി വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’’തി അബ്ഭഞ്ഞാസി. അഞ്ഞതരോ ച പനായസ്മാ കസ്സപോ അരഹതം അഹോസീതി. സത്തമം.

൮. തിമ്ബരുകസുത്തം

൧൮. സാവത്ഥിയം വിഹരതി. അഥ ഖോ തിമ്ബരുകോ പരിബ്ബാജകോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവതാ സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ തിമ്ബരുകോ പരിബ്ബാജകോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച -

‘‘‘കിം നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, സയംകതം സുഖദുക്ഖ’ന്തി? ‘മാ ഹേവം, തിമ്ബരുകാ’തി ഭഗവാ അവോച. ‘കിം പന, ഭോ ഗോതമ, പരംകതം സുഖദുക്ഖ’ന്തി? ‘മാ ഹേവം, തിമ്ബരുകാ’തി ഭഗവാ അവോച. ‘കിം നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, സയംകതഞ്ച പരംകതഞ്ച സുഖദുക്ഖ’ന്തി? ‘മാ ഹേവം, തിമ്ബരുകാ’തി ഭഗവാ അവോച. ‘കിം പന, ഭോ ഗോതമ, അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം സുഖദുക്ഖ’ന്തി? ‘മാ ഹേവം, തിമ്ബരുകാ’തി ഭഗവാ അവോച . ‘കിം നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, നത്ഥി സുഖദുക്ഖ’ന്തി? ‘ന ഖോ, തിമ്ബരുക, നത്ഥി സുഖദുക്ഖം; അത്ഥി ഖോ, തിമ്ബരുക, സുഖദുക്ഖ’ന്തി. ‘തേന ഹി ഭവം ഗോതമോ സുഖദുക്ഖം ന ജാനാതി, ന പസ്സതീ’തി? ‘ന ഖ്വാഹം, തിമ്ബരുക, സുഖദുക്ഖം ന ജാനാമി, ന പസ്സാമി. ജാനാമി ഖ്വാഹം, തിമ്ബരുക, സുഖദുക്ഖം; പസ്സാമി ഖ്വാഹം, തിമ്ബരുക, സുഖദുക്ഖ’’’ന്തി.

'“കിം നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, സയംകതം സുഖദുക്ഖ’ന്തി ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ ‘മാ ഹേവം, തിമ്ബരുകാ’തി വദേസി. ‘കിം പന, ഭോ ഗോതമ, പരംകതം സുഖദുക്ഖ’ന്തി ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ ‘മാ ഹേവം, തിമ്ബരുകാ’തി വദേസി. ‘കിം നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, സയംകതഞ്ച പരംകതഞ്ച സുഖദുക്ഖ’ന്തി ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ ‘മാ ഹേവം, തിമ്ബരുകാ’തി വദേസി. ‘കിം പന, ഭോ ഗോതമ, അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം സുഖദുക്ഖ’ന്തി ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ ‘മാ ഹേവം, തിമ്ബരുകാ’തി വദേസി. ‘കിം നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, നത്ഥി സുഖദുക്ഖ’ന്തി ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ ‘ന ഖോ, തിമ്ബരുക, നത്ഥി സുഖദുക്ഖം; അത്ഥി ഖോ, തിമ്ബരുക, സുഖദുക്ഖ’ന്തി വദേസി. ‘തേന ഹി ഭവം ഗോതമോ സുഖദുക്ഖം ന ജാനാതി, ന പസ്സതീ’തി ഇതി പുട്ഠോ സമാനോ ‘ന ഖ്വാഹം, തിമ്ബരുക, സുഖദുക്ഖം ന ജാനാമി, ന പസ്സാമി. ജാനാമി ഖ്വാഹം, തിമ്ബരുക, സുഖദുക്ഖം; പസ്സാമി ഖ്വാഹം, തിമ്ബരുക, സുഖദുക്ഖ’ന്തി വദേസി. ആചിക്ഖതു ച മേ ഭവം ഗോതമോ സുഖദുക്ഖം. ദേസേതു ച മേ ഭവം ഗോതമോ സുഖദുക്ഖ”ന്തി.

'“സാ വേദനാ, സോ വേദയതീ’തി ഖോ, തിമ്ബരുക, ആദിതോ സതോ ‘സയംകതം സുഖദുക്ഖ’ന്തി ഏവമ്പാഹം ന വദാമി. ‘അഞ്ഞാ വേദനാ, അഞ്ഞോ വേദയതീ’തി ഖോ, തിമ്ബരുക, വേദനാഭിതുന്നസ്സ സതോ ‘പരംകതം സുഖദുക്ഖ’ന്തി ഏവമ്പാഹം ന വദാമി. ഏതേ തേ, തിമ്ബരുക, ഉഭോ അന്തേ അനുപഗമ്മ മജ്ഝേന തഥാഗതോ ധമ്മം ദേസേതി - ‘അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ; സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി. അവിജ്ജായ ത്വേവ അസേസവിരാഗനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ; സങ്ഖാരനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ’”തി.

ഏവം വുത്തേ, തിമ്ബരുകോ പരിബ്ബാജകോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “അഭിക്കന്തം, ഭോ ഗോതമ…പേ॰… ഏസാഹം ഭവന്തം ഗോതമം സരണം ഗച്ഛാമി ധമ്മഞ്ച ഭിക്ഖുസങ്ഘഞ്ച. ഉപാസകം മം ഭവം ഗോതമോ ധാരേതു അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത”ന്തി. അട്ഠമം.

൯. ബാലപണ്ഡിതസുത്തം

൧൯. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… “അവിജ്ജാനീവരണസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ബാലസ്സ തണ്ഹായ സമ്പയുത്തസ്സ ഏവമയം കായോ സമുദാഗതോ. ഇതി അയഞ്ചേവ കായോ ബഹിദ്ധാ ച നാമരൂപം, ഇത്ഥേതം ദ്വയം , ദ്വയം പടിച്ച ഫസ്സോ സളേവായതനാനി [സളായതനാനി (ക॰)], യേഹി ഫുട്ഠോ ബാലോ സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദയതി ഏതേസം വാ അഞ്ഞതരേന”.

“അവിജ്ജാനീവരണസ്സ, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതസ്സ തണ്ഹായ സമ്പയുത്തസ്സ ഏവമയം കായോ സമുദാഗതോ. ഇതി അയഞ്ചേവ കായോ ബഹിദ്ധാ ച നാമരൂപം, ഇത്ഥേതം ദ്വയം, ദ്വയം പടിച്ച ഫസ്സോ സളേവായതനാനി, യേഹി ഫുട്ഠോ പണ്ഡിതോ സുഖദുക്ഖം പടിസംവേദയതി ഏതേസം വാ അഞ്ഞതരേന”.

"തത്ര , ഭിക്ഖവേ, കോ വിസേസോ കോ അധിപ്പയാസോ [അധിപ്പായോ (സീ॰ പീ॰ ക॰), അധിപ്പായസോ (സ്യാ॰ കം॰) അധി + പ + യസു + ണ + സീ = അധിപ്പയാസോ] കിം നാനാകരണം പണ്ഡിതസ്സ ബാലേനാ"തി? "ഭഗവംമൂലകാ നോ, ഭന്തേ, ധമ്മാ, ഭഗവംനേത്തികാ, ഭഗവംപടിസരണാ. സാധു വത, ഭന്തേ, ഭഗവന്തംയേവ പടിഭാതു ഏതസ്സ ഭാസിതസ്സ അത്ഥോ. ഭഗവതോ സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ധാരേസ്സന്തീ"തി.

"തേന ഹി, ഭിക്ഖവേ, സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ, ഭാസിസ്സാമീ"തി. "ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

"യായ ച, ഭിക്ഖവേ, അവിജ്ജായ നിവുതസ്സ ബാലസ്സ യായ ച തണ്ഹായ സമ്പയുത്തസ്സ അയം കായോ സമുദാഗതോ, സാ ചേവ അവിജ്ജാ ബാലസ്സ അപ്പഹീനാ സാ ച തണ്ഹാ അപരിക്ഖീണാ. തം കിസ്സ ഹേതു? ന, ഭിക്ഖവേ, ബാലോ അചരി ബ്രഹ്മചരിയം സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായ. തസ്മാ ബാലോ കായസ്സ ഭേദാ കായൂപഗോ ഹോതി, സോ കായൂപഗോ സമാനോ ന പരിമുച്ചതി ജാതിയാ ജരാമരണേന സോകേഹി പരിദേവേഹി ദുക്ഖേഹി ദോമനസ്സേഹി ഉപായാസേഹി. ന പരിമുച്ചതി ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി.

"യായ ച, ഭിക്ഖവേ, അവിജ്ജായ നിവുതസ്സ പണ്ഡിതസ്സ യായ ച തണ്ഹായ സമ്പയുത്തസ്സ അയം കായോ സമുദാഗതോ, സാ ചേവ അവിജ്ജാ പണ്ഡിതസ്സ പഹീനാ, സാ ച തണ്ഹാ പരിക്ഖീണാ. തം കിസ്സ ഹേതു? അചരി, ഭിക്ഖവേ, പണ്ഡിതോ ബ്രഹ്മചരിയം സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായ. തസ്മാ പണ്ഡിതോ കായസ്സ ഭേദാ ന കായൂപഗോ ഹോതി. സോ അകായൂപഗോ സമാനോ പരിമുച്ചതി ജാതിയാ ജരാമരണേന സോകേഹി പരിദേവേഹി ദുക്ഖേഹി ദോമനസ്സേഹി ഉപായാസേഹി. പരിമുച്ചതി ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി. അയം ഖോ , ഭിക്ഖവേ, വിസേസോ , അയം അധിപ്പയാസോ, ഇദം നാനാകരണം പണ്ഡിതസ്സ ബാലേന യദിദം ബ്രഹ്മചരിയവാസോ"തി. നവമം.

൧൦. പച്ചയസുത്തം

൨൦. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... "പടിച്ചസമുപ്പാദഞ്ച വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി പടിച്ചസമുപ്പന്നേ ച ധമ്മേ. തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ, ഭാസിസ്സാമീ"തി. "ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

"കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ചസമുപ്പാദോ? ജാതിപച്ചയാ, ഭിക്ഖവേ, ജരാമരണം. ഉപ്പാദാ വാ തഥാഗതാനം അനുപ്പാദാ വാ തഥാഗതാനം, ഠിതാവ സാ ധാതു ധമ്മട്ഠിതതാ ധമ്മനിയാമതാ ഇദപ്പച്ചയതാ. തം തഥാഗതോ അഭിസമ്ബുജ്ഝതി അഭിസമേതി. അഭിസമ്ബുജ്ഝിത്വാ അഭിസമേത്വാ ആചിക്ഖതി ദേസേതി പഞ്ഞാപേതി പട്ഠപേതി വിവരതി വിഭജതി ഉത്താനീകരോതി. 'പസ്സഥാ'തി ചാഹ - 'ജാതിപച്ചയാ, ഭിക്ഖവേ, ജരാമരണം'".

"ഭവപച്ചയാ, ഭിക്ഖവേ, ജാതി...പേ॰... ഉപാദാനപച്ചയാ, ഭിക്ഖവേ, ഭവോ... തണ്ഹാപച്ചയാ, ഭിക്ഖവേ, ഉപാദാനം... വേദനാപച്ചയാ, ഭിക്ഖവേ, തണ്ഹാ... ഫസ്സപച്ചയാ, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ... സളായതനപച്ചയാ, ഭിക്ഖവേ, ഫസ്സോ...

നാമരൂപപച്ചയാ, ഭിക്ഖവേ, സളായതനം... വിഞ്ഞാണപച്ചയാ, ഭിക്ഖവേ, നാമരൂപം... സങ്ഖാരപച്ചയാ, ഭിക്ഖവേ, വിഞ്ഞാണം... അവിജ്ജാപച്ചയാ, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ ഉപ്പാദാ വാ തഥാഗതാനം അനുപ്പാദാ വാ തഥാഗതാനം, ഠിതാവ സാ ധാതു ധമ്മട്ഠിതതാ ധമ്മനിയാമതാ ഇദപ്പച്ചയതാ. തം തഥാഗതോ അഭിസമ്ബുജ്ഝതി അഭിസമേതി . അഭിസമ്ബുജ്ഝിത്വാ അഭിസമേത്വാ ആചിക്ഖതി ദേസേതി പഞ്ഞാപേതി പട്ഠപേതി വിവരതി വിഭജതി ഉത്താനീകരോതി. 'പസ്സഥാ'തി ചാഹ 'അവിജ്ജാപച്ചയാ, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ'. ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യാ തത്ര തഥതാ അവിതഥതാ അനഞ്ഞഥതാ ഇദപ്പച്ചയതാ - അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ചസമുപ്പാദോ.

''കതമേ ച, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ചസമുപ്പന്നാ ധമ്മാ? ജരാമരണം, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചം സങ്ഖതം പടിച്ചസമുപ്പന്നം ഖയധമ്മം വയധമ്മം വിരാഗധമ്മം നിരോധധമ്മം. ജാതി, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചാ സങ്ഖതാ പടിച്ചസമുപ്പന്നാ ഖയധമ്മാ വയധമ്മാ വിരാഗധമ്മാ നിരോധധമ്മാ. ഭവോ, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചോ സങ്ഖതോ പടിച്ചസമുപ്പന്നോ ഖയധമ്മോ വയധമ്മോ വിരാഗധമ്മോ നിരോധധമ്മോ. ഉപാദാനം ഭിക്ഖവേ...പേ॰... തണ്ഹാ, ഭിക്ഖവേ... വേദനാ, ഭിക്ഖവേ... ഫസ്സോ, ഭിക്ഖവേ... സളായതനം, ഭിക്ഖവേ... നാമരൂപം, ഭിക്ഖവേ... വിഞ്ഞാണം , ഭിക്ഖവേ... സങ്ഖാരാ, ഭിക്ഖവേ... അവിജ്ജാ, ഭിക്ഖവേ, അനിച്ചാ സങ്ഖതാ പടിച്ചസമുപ്പന്നാ ഖയധമ്മാ വയധമ്മാ വിരാഗധമ്മാ നിരോധധമ്മാ. ഇമേ വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ചസമുപ്പന്നാ ധമ്മാ.

''യതോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകസ്സ 'അയഞ്ച പടിച്ചസമുപ്പാദോ, ഇമേ ച പടിച്ചസമുപ്പന്നാ ധമ്മാ' യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ സുദിട്ഠാ ഹോന്തി, സോ വത പുബ്ബന്തം വാ പടിധാവിസ്സതി - 'അഹോസിം നു ഖോ അഹം [നു ഖ്വാഹം (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)] അതീതമദ്ധാനം, നനു ഖോ അഹോസിം അതീതമദ്ധാനം, കിം നു ഖോ അഹോസിം അതീതമദ്ധാനം, കഥം നു ഖോ അഹോസിം അതീതമദ്ധാനം, കിം ഹുത്വാ കിം അഹോസിം നു ഖോ അഹം അതീതമദ്ധാന'ന്തി; അപരന്തം വാ ഉപധാവിസ്സതി [അപധാവിസ്സതി (ക॰)] - 'ഭവിസ്സാമി നു ഖോ അഹം അനാഗതമദ്ധാനം, നനു ഖോ ഭവിസ്സാമി അനാഗതമദ്ധാനം , കിം നു ഖോ ഭവിസ്സാമി അനാഗതമദ്ധാനം, കഥം നു ഖോ ഭവിസ്സാമി അനാഗതമദ്ധാനം, കിം ഹുത്വാ കിം ഭവിസ്സാമി നു ഖോ അഹം അനാഗതമദ്ധാന'ന്തി; ഏതരഹി വാ പച്ചുപ്പന്നം അദ്ധാനം അജ്ഝത്തം കഥംകഥീ ഭവിസ്സതി - 'അഹം നു ഖോസ്മി, നോ നു ഖോസ്മി, കിം നു ഖോസ്മി, കഥം നു ഖോസ്മി, അയം നു ഖോ സത്തോ കുതോ ആഗതോ, സോ കുഹിം ഗമിസ്സതീ'തി - നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. തം കിസ്സ ഹേതു? തഥാഹി, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകസ്സ അയഞ്ച പടിച്ചസമുപ്പാദോ ഇമേ ച പടിച്ചസമുപ്പന്നാ ധമ്മാ യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ സുദിട്ഠാ''തി. ദസമം.

ആഹാരവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ആഹാരം ഫഗ്ഗുനോ ചേവ, ദ്വേ ച സമണബ്രാഹ്മണാ;
കച്ചാനഗോത്തോ ധമ്മകഥികം, അചേലം തിമ്ബരുകേന ച;
ബാലപണ്ഡിതതോ ചേവ, ദസമോ പച്ചയേന ചാതി.

൩. ദസബലവഗ്ഗോ

൧. ദസബലസുത്തം

൨൧. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘ദസബലസമന്നാഗതോ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ ചതൂഹി ച വേസാരജ്ജേഹി സമന്നാഗതോ ആസഭം ഠാനം പടിജാനാതി, പരിസാസു സീഹനാദം നദതി, ബ്രഹ്മചക്കം പവത്തേതി - ഇതി രൂപം ഇതി രൂപസ്സ സമുദയോ ഇതി രൂപസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ, ഇതി വേദനാ ഇതി വേദനായ സമുദയോ ഇതി വേദനായ അത്ഥങ്ഗമോ, ഇതി സഞ്ഞാ ഇതി സഞ്ഞായ സമുദയോ ഇതി സഞ്ഞായ അത്ഥങ്ഗമോ, ഇതി സങ്ഖാരാ ഇതി സങ്ഖാരാനം സമുദയോ ഇതി സങ്ഖാരാനം അത്ഥങ്ഗമോ, ഇതി വിഞ്ഞാണം ഇതി വിഞ്ഞാണസ്സ സമുദയോ ഇതി വിഞ്ഞാണസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ. ഇതി ഇമസ്മിം സതി ഇദം ഹോതി, ഇമസ്സുപ്പാദാ ഇദം ഉപ്പജ്ജതി. ഇമസ്മിം അസതി ഇദം ന ഹോതി, ഇമസ്സ നിരോധാ ഇദം നിരുജ്ഝതി. യദിദം അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ; സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി. അവിജ്ജായ ത്വേവ അസേസവിരാഗനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ; സങ്ഖാരനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ’’തി. പഠമം.

൨. ദുതിയദസബലസുത്തം

൨൨. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘ദസബലസമന്നാഗതോ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ ചതൂഹി ച വേസാരജ്ജേഹി സമന്നാഗതോ ആസഭം ഠാനം പടിജാനാതി, പരിസാസു സീഹനാദം നദതി, ബ്രഹ്മചക്കം പവത്തേതി - ‘ഇതി രൂപം ഇതി രൂപസ്സ സമുദയോ ഇതി രൂപസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ, ഇതി വേദനാ ഇതി വേദനായ സമുദയോ ഇതി വേദനായ അത്ഥങ്ഗമോ, ഇതി സഞ്ഞാ ഇതി സഞ്ഞായ സമുദയോ ഇതി സഞ്ഞായ അത്ഥങ്ഗമോ, ഇതി സങ്ഖാരാ ഇതി സങ്ഖാരാനം സമുദയോ ഇതി സങ്ഖാരാനം അത്ഥങ്ഗമോ, ഇതി വിഞ്ഞാണം ഇതി വിഞ്ഞാണസ്സ സമുദയോ ഇതി വിഞ്ഞാണസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ. ഇതി ഇമസ്മിം സതി ഇദം ഹോതി, ഇമസ്സുപ്പാദാ ഇദം ഉപ്പജ്ജതി; ഇമസ്മിം അസതി ഇദം ന ഹോതി ഇമസ്സ നിരോധാ ഇദം നിരുജ്ഝതി. യദിദം അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ; സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി. അവിജ്ജായ ത്വേവ അസേസവിരാഗനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ; സങ്ഖാരനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതി’’’.

‘‘ഏവം സ്വാക്ഖാതോ, ഭിക്ഖവേ, മയാ ധമ്മോ ഉത്താനോ വിവടോ പകാസിതോ ഛിന്നപിലോതികോ. ഏവം സ്വാക്ഖാതേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, മയാ ധമ്മേ ഉത്താനേ വിവടേ പകാസിതേ ഛിന്നപിലോതികേ അലമേവ സദ്ധാപബ്ബജിതേന കുലപുത്തേന വീരിയം ആരഭിതും - ‘കാമം തചോ ച ന്ഹാരു [നഹാരു (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ച അട്ഠി ച അവസിസ്സതു, സരീരേ ഉപസുസ്സതു [അവസുസ്സതു മ॰ നി॰ ൨.൧൮൪] മംസലോഹിതം. യം തം പുരിസഥാമേന പുരിസവീരിയേന പുരിസപരക്കമേന പത്തബ്ബം, ന തം അപാപുണിത്വാ വീരിയസ്സ സണ്ഠാനം ഭവിസ്സതീ’’’തി.

“ദുക്ഖം , ഭിക്ഖവേ, കുസീതോ വിഹരതി വോകിണ്ണോ പാപകേഹി അകുസലേഹി ധമ്മേഹി, മഹന്തഞ്ച സദത്ഥം പരിഹാപേതി. ആരദ്ധവീരിയോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സുഖം വിഹരതി പവിവിത്തോ പാപകേഹി അകുസലേഹി ധമ്മേഹി, മഹന്തഞ്ച സദത്ഥം പരിപൂരേതി. ന, ഭിക്ഖവേ, ഹീനേന അഗ്ഗസ്സ പത്തി ഹോതി. അഗ്ഗേന ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അഗ്ഗസ്സ പത്തി ഹോതി. മണ്ഡപേയ്യമിദം, ഭിക്ഖവേ, ബ്രഹ്മചരിയം, സത്ഥാ സമ്മുഖീഭൂതോ. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, വീരിയം ആരഭഥ അപ്പത്തസ്സ പത്തിയാ, അനധിഗതസ്സ അധിഗമായ, അസച്ഛികതസ്സ സച്ഛികിരിയായ. ‘ഏവം നോ അയം അമ്ഹാകം പബ്ബജ്ജാ അവഞ്ഝാ ഭവിസ്സതി സഫലാ സഉദ്രയാ. യേസഞ്ച [യേസം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰), യേസം ഹി (പീ॰ ക॰)] മയം പരിഭുഞ്ജാമ ചീവര-പിണ്ഡപാതസേനാസന-ഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരം തേസം തേ കാരാ അമ്ഹേസു മഹപ്ഫലാ ഭവിസ്സന്തി മഹാനിസംസാ’തി - ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബം. അത്തത്ഥം വാ ഹി, ഭിക്ഖവേ, സമ്പസ്സമാനേന അലമേവ അപ്പമാദേന സമ്പാദേതും; പരത്ഥം വാ ഹി, ഭിക്ഖവേ, സമ്പസ്സമാനേന അലമേവ അപ്പമാദേന സമ്പാദേതും; ഉഭയത്ഥം വാ ഹി, ഭിക്ഖവേ, സമ്പസ്സമാനേന അലമേവ അപ്പമാദേന സമ്പാദേതു”ന്തി. ദുതിയം.

൩. ഉപനിസസുത്തം

൨൩. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… “ജാനതോ അഹം, ഭിക്ഖവേ, പസ്സതോ ആസവാനം ഖയം വദാമി, നോ അജാനതോ നോ അപസ്സതോ. കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ജാനതോ കിം പസ്സതോ ആസവാനം ഖയോ ഹോതി ? ഇതി രൂപം ഇതി രൂപസ്സ സമുദയോ ഇതി രൂപസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ, ഇതി വേദനാ…പേ॰… ഇതി സഞ്ഞാ… ഇതി സങ്ഖാരാ… ഇതി വിഞ്ഞാണം ഇതി വിഞ്ഞാണസ്സ സമുദയോ ഇതി വിഞ്ഞാണസ്സ അത്ഥങ്ഗമോതി. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ ആസവാനം ഖയോ ഹോതി”.

“യമ്പിസ്സ തം, ഭിക്ഖവേ, ഖയസ്മിം ഖയേഞ്ഞാണം, തമ്പി സഉപനിസം വദാമി, നോ അനുപനിസം. കാ ച, ഭിക്ഖവേ, ഖയേഞാണസ്സ ഉപനിസാ? ‘വിമുത്തീ’തിസ്സ വചനീയം. വിമുത്തിമ്പാഹം [വിമുത്തിമ്പഹം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)], ഭിക്ഖവേ, സഉപനിസം വദാമി, നോ അനുപനിസം. കാ ച, ഭിക്ഖവേ, വിമുത്തിയാ ഉപനിസാ? ‘വിരാഗോ’തിസ്സ വചനീയം. വിരാഗമ്പാഹം, ഭിക്ഖവേ, സഉപനിസം വദാമി, നോ അനുപനിസം. കാ ച, ഭിക്ഖവേ, വിരാഗസ്സ ഉപനിസാ? ‘നിബ്ബിദാ’തിസ്സ വചനീയം. നിബ്ബിദമ്പാഹം, ഭിക്ഖവേ, സഉപനിസം വദാമി, നോ അനുപനിസം. കാ ച, ഭിക്ഖവേ, നിബ്ബിദായ ഉപനിസാ? ‘യഥാഭൂതഞാണദസ്സന’ന്തിസ്സ വചനീയം. യഥാഭൂതഞാണദസ്സനമ്പാഹം, ഭിക്ഖവേ, സഉപനിസം വദാമി, നോ അനുപനിസം. കാ ച, ഭിക്ഖവേ, യഥാഭൂതഞാണദസ്സനസ്സ ഉപനിസാ? ‘സമാധീ’തിസ്സ വചനീയം. സമാധിമ്പാഹം, ഭിക്ഖവേ, സഉപനിസം വദാമി, നോ അനുപനിസം.

“കാ ച, ഭിക്ഖവേ, സമാധിസ്സ ഉപനിസാ? ‘സുഖ’ന്തിസ്സ വചനീയം. സുഖമ്പാഹം, ഭിക്ഖവേ, സഉപനിസം വദാമി, നോ അനുപനിസം. കാ ച, ഭിക്ഖവേ, സുഖസ്സ ഉപനിസാ? ‘പസ്സദ്ധീ’തിസ്സ വചനീയം. പസ്സദ്ധിമ്പാഹം, ഭിക്ഖവേ, സഉപനിസം വദാമി, നോ അനുപനിസം. കാ ച, ഭിക്ഖവേ, പസ്സദ്ധിയാ ഉപനിസാ? ‘പീതീ’തിസ്സ വചനീയം. പീതിമ്പാഹം, ഭിക്ഖവേ,

സഉപനിസം വദാമി, നോ അനുപനിസം. കാ ച, ഭിക്ഖവേ, പീതിയാ ഉപനിസാ? ‘പാമോജ്ജ’ന്തിസ്സ വചനീയം. പാമോജ്ജമ്പാഹം, ഭിക്ഖവേ, സഉപനിസം വദാമി, നോ അനുപനിസം. കാ ച, ഭിക്ഖവേ, പാമോജ്ജസ്സ ഉപനിസാ? ‘സദ്ധാ’തിസ്സ വചനീയം. സദ്ധമ്പാഹം, ഭിക്ഖവേ, സഉപനിസം വദാമി, നോ അനുപനിസം.

“കാ ച, ഭിക്ഖവേ, സദ്ധായ ഉപനിസാ? ‘ദുക്ഖ’ന്തിസ്സ വചനീയം. ദുക്ഖമ്പാഹം, ഭിക്ഖവേ, സഉപനിസം വദാമി, നോ അനുപനിസം. കാ ച, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖസ്സ ഉപനിസാ? ‘ജാതീ’തിസ്സ വചനീയം. ജാതിമ്പാഹം , ഭിക്ഖവേ, സഉപനിസം വദാമി, നോ അനുപനിസം. കാ ച, ഭിക്ഖവേ, ജാതിയാ ഉപനിസാ? ‘ഭവോ’തിസ്സ വചനീയം. ഭവമ്പാഹം, ഭിക്ഖവേ, സഉപനിസം വദാമി , നോ അനുപനിസം. കാ ച, ഭിക്ഖവേ, ഭവസ്സ ഉപനിസാ? ‘ഉപാദാന’ന്തിസ്സ വചനീയം. ഉപാദാനമ്പാഹം, ഭിക്ഖവേ, സഉപനിസം വദാമി, നോ അനുപനിസം. കാ ച, ഭിക്ഖവേ, ഉപാദാനസ്സ ഉപനിസാ? ‘തണ്ഹാ’തിസ്സ വചനീയം. തണ്ഹമ്പാഹം, ഭിക്ഖവേ, സഉപനിസം വദാമി, നോ അനുപനിസം.

“കാ ച, ഭിക്ഖവേ, തണ്ഹായ ഉപനിസാ? ‘വേദനാ’തിസ്സ വചനീയം...പേ॰... ‘ഫസ്സോ’തിസ്സ വചനീയം... ‘സളായതന’ന്തിസ്സ വചനീയം... ‘നാമരൂപ’ന്തിസ്സ വചനീയം... ‘വിഞ്ഞാണ’ന്തിസ്സ വചനീയം... ‘സങ്ഖാരാ’തിസ്സ വചനീയം. സങ്ഖാരേപാഹം, ഭിക്ഖവേ, സഉപനിസേ വദാമി, നോ അനുപനിസേ. കാ ച, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാനം ഉപനിസാ? ‘അവിജ്ജാ’തിസ്സ വചനീയം.

“ഇതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അവിജ്ജൂപനിസാ സങ്ഖാരാ, സങ്ഖാരൂപനിസം വിഞ്ഞാണം, വിഞ്ഞാണൂപനിസം നാമരൂപം, നാമരൂപൂപനിസം സളായതനം, സളായതനൂപനിസോ ഫസ്സോ, ഫസ്സൂപനിസാ വേദനാ, വേദനൂപനിസാ തണ്ഹാ, തണ്ഹൂപനിസം ഉപാദാനം, ഉപാദാനൂപനിസോ ഭവോ, ഭവൂപനിസാ ജാതി, ജാതൂപനിസം ദുക്ഖം, ദുക്ഖൂപനിസാ സദ്ധാ, സദ്ധൂപനിസം പാമോജ്ജം, പാമോജ്ജൂപനിസാ പീതി, പീതൂപനിസാ പസ്സദ്ധി, പസ്സദ്ധൂപനിസം സുഖം, സുഖൂപനിസോ സമാധി, സമാധൂപനിസം യഥാഭൂതഞാണദസ്സനം, യഥാഭൂതഞാണദസ്സനൂപനിസാ നിബ്ബിദാ, നിബ്ബിദൂപനിസോ വിരാഗോ, വിരാഗൂപനിസാ വിമുത്തി, വിമുത്തൂപനിസം ഖയേഞാണം.

“സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ഉപരിപബ്ബതേ ഥുല്ലഫുസിതകേ ദേവേ വസ്സന്തേ തം ഉദകം യഥാനിന്നം പവത്തമാനം പബ്ബതകന്ദരപദരസാഖാ പരിപൂരേതി. പബ്ബതകന്ദരപദരസാഖാപരിപൂരാ കുസോബ്ഭേ [കുസ്സുബ്ഭേ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰), കുസുബ്ഭേ (പീ॰) ണ്വാദി ഫ്ഥ സുത്തം ഓലോകേതബ്ബം] പരിപൂരേന്തി. കുസോബ്ഭാ പരിപൂരാ മഹാസോബ്ഭേ പരിപൂരേന്തി. മഹാസോബ്ഭാ പരിപൂരാ കുന്നദിയോ പരിപൂരേന്തി. കുന്നദിയോ പരിപൂരാ മഹാനദിയോ പരിപൂരേന്തി. മഹാനദിയോ പരിപൂരാ മഹാസമുദ്ദം പരിപൂരേന്തി.

“ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അവിജ്ജൂപനിസാ സങ്ഖാരാ, സങ്ഖാരൂപനിസം വിഞ്ഞാണം, വിഞ്ഞാണൂപനിസം നാമരൂപം, നാമരൂപൂപനിസം സളായതനം, സളായതനൂപനിസോ ഫസ്സോ, ഫസ്സൂപനിസാ വേദനാ, വേദനൂപനിസാ തണ്ഹാ, തണ്ഹൂപനിസം ഉപാദാനം, ഉപാദാനൂപനിസോ ഭവോ, ഭവൂപനിസാ ജാതി, ജാതൂപനിസം ദുക്ഖം,

ദുക്ഖൂപനിസാ സദ്ധാ, സദ്ധൂപനിസം പാമോജ്ജം, പാമോജ്ജൂപനിസാ പീതി, പീതൂപനിസാ പസ്സദ്ധി, പസ്സദ്ധൂപനിസം സുഖം, സുഖൂപനിസോ സമാധി, സമാധൂപനിസം യഥാഭൂതഞാണദസ്സനം, യഥാഭൂതഞാണദസ്സനൂപനിസാ നിബ്ബിദാ, നിബ്ബിദൂപനിസോ വിരാഗോ, വിരാഗൂപനിസാ വിമുത്തി, വിമുത്തൂപനിസം ഖയേഞാണ''ന്തി. തതിയം.

൪. അഞ്ഞതിത്ഥിയസുത്തം

൨൪. രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ രാജഗഹം പിണ്ഡായ പാവിസി. അഥ ഖോ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ ഏതദഹോസി - ''അതിപ്പഗോ ഖോ താവ രാജഗഹേ പിണ്ഡായ ചരിതും. യംനൂനാഹം യേന അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ആരാമോ തേനുപസങ്കമേയ്യ''ന്തി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ യേന അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ആരാമോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ തേഹി അഞ്ഞതിത്ഥിയേഹി പരിബ്ബാജകേഹി സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം തേ അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏതദവോചും -

''സന്താവുസോ, സാരിപുത്ത, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ സയംകതം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി. സന്തി പനാവുസോ സാരിപുത്ത, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ പരംകതം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി. സന്താവുസോ സാരിപുത്ത, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ സയംകതഞ്ച പരംകതഞ്ച ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി. സന്തി പനാവുസോ സാരിപുത്ത, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി. ഇധ, പനാവുസോ സാരിപുത്ത, സമണോ ഗോതമോ കിംവാദീ കിമക്ഖായീ? കഥം ബ്യാകരമാനാ ച മയം വുത്തവാദിനോ ചേവ സമണസ്സ ഗോതമസ്സ അസ്സാമ, ന ച സമണം ഗോതമം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖേയ്യാമ, ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരേയ്യാമ, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുപാതോ [വാദാനുവാദോ (ക॰) ദീ॰ നി॰ ൧.൩൮൧] ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛേയ്യാ''തി?

''പടിച്ചസമുപ്പന്നം ഖോ, ആവുസോ, ദുക്ഖം വുത്തം ഭഗവതാ. കിം പടിച്ച? ഫസ്സം പടിച്ച. ഇതി വദം വുത്തവാദീ ചേവ ഭഗവതോ അസ്സ, ന ച ഭഗവന്തം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖേയ്യ, ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരേയ്യ, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുപാതോ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛേയ്യ.

''തത്രാവുസോ, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ സയംകതം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി തദപി ഫസ്സപച്ചയാ. യേപി തേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ പരംകതം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി തദപി ഫസ്സപച്ചയാ. യേപി തേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ സയംകതഞ്ച പരംകതഞ്ച ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി തദപി ഫസ്സപച്ചയാ. യേപി തേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി തദപി ഫസ്സപച്ചയാ.

‘‘തത്രാവുസോ, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ സയംകതം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി, തേ വത അഞ്ഞത്ര ഫസ്സാ പടിസംവേദിസ്സന്തീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. യേപി തേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ പരംകതം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി, തേ വത അഞ്ഞത്ര ഫസ്സാ പടിസംവേദിസ്സന്തീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. യേപി തേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ സയംകതഞ്ച പരംകതഞ്ച ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി, തേ വത അഞ്ഞത്ര ഫസ്സാ പടിസംവേദിസ്സന്തീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. യേപി തേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി, തേ വത അഞ്ഞത്ര ഫസ്സാ പടിസംവേദിസ്സന്തീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ’’തി.

അസ്സോസി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ തേഹി അഞ്ഞതിത്ഥിയേഹി പരിബ്ബാജകേഹി സദ്ധിം ഇമം കഥാസല്ലാപം. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ രാജഗഹേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ യാവതകോ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ തേഹി അഞ്ഞതിത്ഥിയേഹി പരിബ്ബാജകേഹി സദ്ധിം അഹോസി കഥാസല്ലാപോ തം സബ്ബം ഭഗവതോ ആരോചേസി.

‘‘സാധു സാധു, ആനന്ദ, യഥാ തം സാരിപുത്തോ സമ്മാ ബ്യാകരമാനോ ബ്യാകരേയ്യ. പടിച്ചസമുപ്പന്നം ഖോ, ആനന്ദ, ദുക്ഖം വുത്തം മയാ. കിം പടിച്ച? ഫസ്സം പടിച്ച. ഇതി വദം വുത്തവാദീ ചേവ മേ അസ്സ, ന ച മം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖേയ്യ, ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരേയ്യ, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുപാതോ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛേയ്യ.

‘‘തത്രാനന്ദ , യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ സയംകതം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി തദപി ഫസ്സപച്ചയാ. യേപി തേ…പേ॰… യേപി തേ…പേ॰… യേപി തേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി തദപി ഫസ്സപച്ചയാ.

‘‘തത്രാനന്ദ, യേപി തേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ സയംകതം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി, തേ വത അഞ്ഞത്ര ഫസ്സാ പടിസംവേദിസ്സന്തീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. യേപി തേ…പേ॰… യേപി തേ…പേ॰… യേപി തേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി, തേ വത അഞ്ഞത്ര ഫസ്സാ പടിസംവേദിസ്സന്തീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി.

‘‘ഏകമിദാഹം, ആനന്ദ, സമയം ഇധേവ രാജഗഹേ വിഹരാമി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ. അഥ ഖ്വാഹം, ആനന്ദ, പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ രാജഗഹം പിണ്ഡായ പാവിസിം. തസ്സ മയ്ഹം, ആനന്ദ, ഏതദഹോസി - ‘അതിപ്പഗോ ഖോ താവ രാജഗഹേ പിണ്ഡായ ചരിതും. യംനൂനാഹം യേന അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ആരാമോ തേനുപസങ്കമേയ്യ’’’ന്തി.

‘‘അഥ ഖ്വാഹം, ആനന്ദ, യേന അഞ്ഞതിത്ഥിയാനം പരിബ്ബാജകാനം ആരാമോ തേനുപസങ്കമിം; ഉപസങ്കമിത്വാ തേഹി അഞ്ഞതിത്ഥിയേഹി

പരിബ്ബാജകേഹി സദ്ധിം സമ്മോദിം. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിം. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ മം, ആനന്ദ, തേ അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പരിബ്ബാജകാ ഏതദവോചും -

'സന്താവുസോ ഗോതമ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ സയംകതം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി. സന്തി പനാവുസോ ഗോതമ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ പരംകതം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി. സന്താവുസോ ഗോതമ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ സയംകതഞ്ച പരംകതഞ്ച ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി. സന്തി പനാവുസോ ഗോതമ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി. ഇധ നോ ആയസ്മാ ഗോതമോ കിംവാദീ കിമക്ഖായീ? കഥം ബ്യാകരമാനാ ച മയം വുത്തവാദിനോ ചേവ ആയസ്മതോ ഗോതമസ്സ അസ്സാമ, ന ച ആയസ്മന്തം ഗോതമം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖേയ്യാമ , ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരേയ്യാമ, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുപാതോ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛേയ്യാ'''തി?

''ഏവം വുത്താഹം, ആനന്ദ, തേ അഞ്ഞതിത്ഥിയേ പരിബ്ബാജകേ ഏതദവോചം - 'പടിച്ചസമുപ്പന്നം ഖോ, ആവുസോ, ദുക്ഖം വുത്തം മയാ. കിം പടിച്ച? ഫസ്സം പടിച്ച. ഇതി വദം വുത്തവാദീ ചേവ മേ അസ്സ, ന ച മം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖേയ്യ, ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരേയ്യ, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുപാതോ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛേയ്യാ'''തി.

''തത്രാവുസോ, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ സയംകതം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി തദപി ഫസ്സപച്ചയാ. യേപി തേ...പേ॰... യേപി തേ...പേ॰... യേപി തേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി തദപി ഫസ്സപച്ചയാ.

''തത്രാവുസോ, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ സയംകതം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി, തേ വത അഞ്ഞത്ര ഫസ്സാ പടിസംവേദിസ്സന്തീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. യേപി തേ...പേ॰... യേപി തേ...പേ॰... യേപി തേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി, തേ വത അഞ്ഞത്ര ഫസ്സാ പടിസംവേദിസ്സന്തീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ''തി. ''അച്ഛരിയം ഭന്തേ, അബ്ഭുതം ഭന്തേ ! യത്ര ഹി നാമ ഏകേന പദേന സബ്ബോ അത്ഥോ വുത്തോ ഭവിസ്സതി. സിയാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഏസേവത്ഥോ വിത്ഥാരേന വുച്ചമാനോ ഗമ്ഭീരോ ചേവ അസ്സ ഗമ്ഭീരാവഭാസോ ചാ''തി?

''തേന ഹാനന്ദ, തഞ്ഞേവേത്ഥ പടിഭാതൂ''തി. ''സചേ മം, ഭന്തേ, ഏവം പുച്ഛേയ്യും - 'ജരാമരണം, ആവുസോ ആനന്ദ, കിംനിദാനം കിംസമുദയം കിംജാതികം കിംപഭവ'ന്തി? ഏവം പുട്ഠോഹം, ഭന്തേ, ഏവം ബ്യാകരേയ്യം - 'ജരാമരണം ഖോ, ആവുസോ, ജാതിനിദാനം ജാതിസമുദയം ജാതിജാതികം ജാതിപഭവ'ന്തി. ഏവം പുട്ഠോഹം, ഭന്തേ, ഏവം ബ്യാകരേയ്യം.

''സചേ മം, ഭന്തേ, ഏവം പുച്ഛേയ്യും - 'ജാതി പനാവുസോ ആനന്ദ, കിംനിദാനാ കിംസമുദയാ കിംജാതികാ കിംപഭവാ'തി? ഏവം പുട്ഠോഹം, ഭന്തേ, ഏവം ബ്യാകരേയ്യം - 'ജാതി ഖോ, ആവുസോ, ഭവനിദാനാ

ഭവസമുദയാ ഭവജാതികാ ഭവപ്പഭവാ'തി. ഏവം പുട്ഠോഹം, ഭന്തേ, ഏവം ബ്യാകരേയ്യം .

"സചേ മം, ഭന്തേ, ഏവം പുച്ഛേയ്യും - 'ഭവോ പനാവുസോ ആനന്ദ, കിംനിദാനോ കിംസമുദയോ കിംജാതികോ കിംപഭവോ'തി? ഏവം പുട്ഠോഹം, ഭന്തേ, ഏവം ബ്യാകരേയ്യം - 'ഭവോ ഖോ, ആവുസോ, ഉപാദാനനിദാനോ ഉപാദാനസമുദയോ ഉപാദാനജാതികോ ഉപാദാനപ്പഭവോ'തി. ഏവം പുട്ഠോഹം, ഭന്തേ, ഏവം ബ്യാകരേയ്യം.

"സചേ മം, ഭന്തേ, ഏവം പുച്ഛേയ്യും - ഉപാദാനം പനാവുസോ...പേ॰... തണ്ഹാ പനാവുസോ...പേ॰... വേദനാ പനാവുസോ...പേ॰... സചേ മം, ഭന്തേ, ഏവം പുച്ഛേയ്യും - 'ഫസ്സോ പനാവുസോ ആനന്ദ, കിംനിദാനോ കിംസമുദയോ കിംജാതികോ കിംപഭവോ'തി? ഏവം പുട്ഠോഹം, ഭന്തേ, ഏവം ബ്യാകരേയ്യം - 'ഫസ്സോ ഖോ, ആവുസോ, സളായതനനിദാനോ സളായതനസമുദയോ സളായതനജാതികോ സളായതനപ്പഭവോ'തി. 'ഛന്നംത്വേവ, ആവുസോ, ഫസ്സായതനാനം അസേസവിരാഗനിരോധാ ഫസ്സനിരോധോ; ഫസ്സനിരോധാ വേദനാനിരോധോ; വേദനാനിരോധാ തണ്ഹാനിരോധോ; തണ്ഹാനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ; ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോ; ഭവനിരോധാ ജാതിനിരോധോ; ജാതിനിരോധാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ നിരുജ്ഝന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ'തി. ഏവം പുട്ഠോഹം, ഭന്തേ, ഏവം ബ്യാകരേയ്യ''ന്തി. ചതുത്ഥം.

൫. ഭൂമിജസുത്തം

൨൫. സാവത്ഥിയം വിഹരതി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ഭൂമിജോ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേനായസ്മാ സാരിപുത്തോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ സാരിപുത്തേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ഭൂമിജോ ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം ഏതദവോച -

"സന്താവുസോ സാരിപുത്ത, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ സയംകതം സുഖദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി. സന്തി പനാവുസോ സാരിപുത്ത, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ പരംകതം സുഖദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി. സന്താവുസോ സാരിപുത്ത, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ സയംകതഞ്ച പരംകതഞ്ച സുഖദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി. സന്തി പനാവുസോ സാരിപുത്ത, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം സുഖദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി. ഇധ നോ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ഭഗവാ കിംവാദീ കിമക്ഖായീ , കഥം ബ്യാകരമാനാ ച മയം വുത്തവാദിനോ ചേവ ഭഗവതോ അസ്സാമ, ന ച ഭഗവന്തം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖേയ്യാമ, ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരേയ്യാമ, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുപാതോ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛേയ്യാ''തി?

"പടിച്ചസമുപ്പന്നം ഖോ, ആവുസോ, സുഖദുക്ഖം വുത്തം ഭഗവതാ. കിം പടിച്ച? ഫസ്സം പടിച്ച. ഇതി വദം വുത്തവാദീ ചേവ ഭഗവതോ അസ്സ, ന ച

ഭഗവന്തം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖേയ്യ, ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരേയ്യ, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുപാതോ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛേയ്യ.

“തത്രാവുസോ, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ സയംകതം സുഖദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി, തദപി ഫസ്സപച്ചയാ. യേപി തേ…പേ॰… യേപി തേ…പേ॰… യേപി തേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം സുഖദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി, തദപി ഫസ്സപച്ചയാ.

“തത്രാവുസോ, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ സയംകതം സുഖദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി, തേ വത അഞ്ഞത്ര ഫസ്സാ പടിസംവേദിസ്സന്തീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. യേപി തേ…പേ॰ … യേപി തേ…പേ॰… യേപി തേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം സുഖദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി, തേ വത അഞ്ഞത്ര ഫസ്സാ പടിസംവേദിസ്സന്തീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ”തി.

അസ്സോസി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ ആയസ്മതാ ഭൂമിജേന സദ്ധിം ഇമം കഥാസല്ലാപം. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ യാവതകോ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ ആയസ്മതാ ഭൂമിജേന സദ്ധിം അഹോസി കഥാസല്ലാപോ തം സബ്ബം ഭഗവതോ ആരോചേസി.

“സാധു സാധു, ആനന്ദ, യഥാ തം സാരിപുത്തോ സമ്മാ ബ്യാകരമാനോ ബ്യാകരേയ്യ. പടിച്ചസമുപ്പന്നം ഖോ, ആനന്ദ, സുഖദുക്ഖം വുത്തം മയാ. കിം പടിച്ച? ഫസ്സം പടിച്ച. ഇതി വദം വുത്തവാദീ ചേവ മേ അസ്സ, ന ച മം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖേയ്യ, ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരേയ്യ, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുപാതോ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛേയ്യ.

“തത്രാനന്ദ , യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ സയംകതം സുഖദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി തദപി ഫസ്സപച്ചയാ. യേപി തേ…പേ॰… യേപി തേ…പേ॰… യേപി തേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം സുഖദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി തദപി ഫസ്സപച്ചയാ.

“തത്രാനന്ദ , യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ കമ്മവാദാ സയംകതം സുഖദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി, തേ വത അഞ്ഞത്ര ഫസ്സാ പടിസംവേദിസ്സന്തീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. യേപി തേ…പേ॰… യേപി തേ…പേ॰… യേപി തേ സമണബ്രാഹ്മണാകമ്മവാദാ അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം സുഖദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി, തേ വത അഞ്ഞത്ര ഫസ്സാ പടിസംവേദിസ്സന്തീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി.

“കായേ വാ ഹാനന്ദ, സതി കായസഞ്ചേതനാഹേതു ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖദുക്ഖം. വാചായ വാ ഹാനന്ദ, സതി വചീസഞ്ചേതനാഹേതു ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖദുക്ഖം. മനേ വാ ഹാനന്ദ, സതി മനോസഞ്ചേതനാഹേതു ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖദുക്ഖം അവിജ്ജാപച്ചയാ ച.

“സാമം വാ തം, ആനന്ദ, കായസങ്ഖാരം അഭിസങ്ഖരോതി, യംപച്ചയാസ്സ [യംപച്ചയായ (സ്യാ॰ കം॰), യംപച്ചയാ യം (ക॰)] തം ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖദുക്ഖം. പരേ വാ തം [പരേ വാസ്സ തം (സീ॰ പീ॰), പരേ വായതം (സ്യാ॰ കം॰)], ആനന്ദ, കായസങ്ഖാരം അഭിസങ്ഖരോന്തി, യംപച്ചയാസ്സ തം ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖദുക്ഖം. സമ്പജാനോ വാ തം, ആനന്ദ, കായസങ്ഖാരം അഭിസങ്ഖരോതി യംപച്ചയാസ്സ തം ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖദുക്ഖം. അസമ്പജാനോ വാ തം, ആനന്ദ, കായസങ്ഖാരം അഭിസങ്ഖരോതി യംപച്ചയാസ്സ തം ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖദുക്ഖം.

“സാമം വാ തം, ആനന്ദ, വചീസങ്ഖാരം അഭിസങ്ഖരോതി യംപച്ചയാസ്സ തം ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖദുക്ഖം. പരേ വാ തം, ആനന്ദ, വചീസങ്ഖാരം അഭിസങ്ഖരോന്തി യംപച്ചയാസ്സ തം ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖദുക്ഖം. സമ്പജാനോ വാ തം, ആനന്ദ...പേ॰... അസമ്പജാനോ വാ തം, ആനന്ദ, വചീസങ്ഖാരം അഭിസങ്ഖരോതി യംപച്ചയാസ്സ തം ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖദുക്ഖം.

“സാമം വാ തം, ആനന്ദ, മനോസങ്ഖാരം അഭിസങ്ഖരോതി യംപച്ചയാസ്സ തം ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖദുക്ഖം. പരേ വാ തം, ആനന്ദ, മനോസങ്ഖാരം അഭിസങ്ഖരോന്തി യംപച്ചയാസ്സ തം ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖദുക്ഖം. സമ്പജാനോ വാ തം, ആനന്ദ...പേ॰... അസമ്പജാനോ വാ തം, ആനന്ദ, മനോസങ്ഖാരം അഭിസങ്ഖരോതി യംപച്ചയാസ്സ തം ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖദുക്ഖം.

“ഇമേസു , ആനന്ദ, ധമ്മേസു അവിജ്ജാ അനുപതിതാ. അവിജ്ജായ ത്വേവ, ആനന്ദ, അസേസവിരാഗനിരോധാ സോ കായോ ന ഹോതി യംപച്ചയാസ്സ തം ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖദുക്ഖം. സാ വാചാ ന ഹോതി യംപച്ചയാസ്സ തം ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖദുക്ഖം. സോ മനോ ന ഹോതി യംപച്ചയാസ്സ തം ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖദുക്ഖം. ഖേത്തം തം ന ഹോതി...പേ॰... വത്ഥു തം ന ഹോതി...പേ॰... ആയതനം തം ന ഹോതി...പേ॰... അധികരണം തം ന ഹോതി യംപച്ചയാസ്സ തം ഉപ്പജ്ജതി അജ്ഝത്തം സുഖദുക്ഖ”ന്തി. പഞ്ചമം.

൬. ഉപവാണസുത്തം

൨൬. സാവത്ഥിയം വിഹരതി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ഉപവാണോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ഉപവാണോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച -

“സന്തി, ഭന്തേ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ സയംകതം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി. സന്തി പന, ഭന്തേ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ പരംകതം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി. സന്തി പന, ഭന്തേ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ സയംകതഞ്ച പരംകതഞ്ച ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി. സന്തി പന, ഭന്തേ, ഏകേ സമണബ്രാഹ്മണാ അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി. ഇധ നോ, ഭന്തേ, ഭഗവാ കിംവാദീ കിമക്ഖായീ കഥം ബ്യാകരമാനാ ച മയം വുത്തവാദിനോ ചേവ ഭഗവതോ അസ്സാമ, ന ച ഭഗവന്തം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖേയ്യാമ,

ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരേയ്യാമ, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുപാതോ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛേയ്യാ''തി?

''പടിച്ചസമുപ്പന്നം ഖോ, ഉപവാണ, ദുക്ഖം വുത്തം മയാ. കിം പടിച്ച? ഫസ്സം പടിച്ച. ഇതി വദം വുത്തവാദീ ചേവ മേ അസ്സ, ന ച മം അഭൂതേന അബ്ഭാചിക്ഖേയ്യ, ധമ്മസ്സ ചാനുധമ്മം ബ്യാകരേയ്യ, ന ച കോചി സഹധമ്മികോ വാദാനുപാതോ ഗാരയ്ഹം ഠാനം ആഗച്ഛേയ്യ.

''തത്ര, ഉപവാണ, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ സയംകതം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി, തദപി ഫസ്സപച്ചയാ. യേപി തേ...പേ०... യേപി തേ...പേ०... യേപി തേ സമണബ്രാഹ്മണാ അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി തദപി ഫസ്സപച്ചയാ.

''തത്ര , ഉപവാണ, യേ തേ സമണബ്രാഹ്മണാ സയംകതം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി, തേ വത അഞ്ഞ ഫസ്സാ പടിസംവേദിസ്സന്തീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. യേപി തേ...പേ०... യേപി തേ...പേ०... യേപി തേ സമണബ്രാഹ്മണാ അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം ദുക്ഖം പഞ്ഞപേന്തി, തേ വത അഞ്ഞത്ര ഫസ്സാ പടിസംവേദിസ്സന്തീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതീ''തി. ഛട്ഠം.

൭. പച്ചയസുത്തം

൨൭. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ०... ''അവിജ്ജാപച്ചയാ, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ; സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം...പേ०... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി.

''കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ജരാമരണം? യാ തേസം തേസം സത്താനം തമ്ഹി തമ്ഹി സത്തനികായേ ജരാ ജീരണതാ ഖണ്ഡിച്ചം പാലിച്ചം വലിത്തചതാ ആയുനോ സംഹാനി ഇന്ദ്രിയാനം പരിപാകോ - അയം വുച്ചതി ജരാ. യാ തേസം തേസം സത്താനം തമ്ഹാ തമ്ഹാ സത്തനികായാ ചുതി ചവനതാ ഭേദോ അന്തരധാനം മച്ചു മരണം കാലകിരിയാ ഖന്ധാനം ഭേദോ കളേവരസ്സ നിക്ഖേപോ; ഇദം വുച്ചതി മരണം. ഇതി അയഞ്ച ജരാ ഇദഞ്ച മരണം. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ജരാമരണം. ജാതിസമുദയാ ജരാമരണസമുദയോ; ജാതിനിരോധാ ജരാമരണനിരോധോ. അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ ജരാമരണനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ. സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി, സമ്മാസങ്കപ്പോ, സമ്മാവാചാ, സമ്മാകമ്മന്തോ, സമ്മാആജീവോ, സമ്മാവായാമോ, സമ്മാസതി, സമ്മാസമാധി.

''കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, ജാതി...പേ०... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, ഭവോ... കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഉപാദാനം... കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, തണ്ഹാ... കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ , ഫസ്സോ... കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സളായതനം... കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, നാമരൂപം... കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, വിഞ്ഞാണം...?

''കതമേ ച, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ? തയോമേ, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ - കായസങ്ഖാരോ, വചീസങ്ഖാരോ, ചിത്തസങ്ഖാരോ. ഇമേ വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ. അവിജ്ജാസമുദയാ സങ്ഖാരസമുദയോ;

അവിജ്ജാനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ. അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ സങ്ഖാരനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ. സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി...പേ॰... സമ്മാസമാധി.

''യതോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ ഏവം പച്ചയം പജാനാതി, ഏവം പച്ചയസമുദയം പജാനാതി, ഏവം പച്ചയനിരോധം പജാനാതി, ഏവം പച്ചയനിരോധഗാമിനിം പടിപദം പജാനാതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ ദിട്ഠിസമ്പന്നോ ഇതിപി, ദസ്സനസമ്പന്നോ ഇതിപി, ആഗതോ ഇമം സദ്ധമ്മം ഇതിപി, പസ്സതി ഇമം സദ്ധമ്മം ഇതിപി, സേക്ഖേന ഞാണേന സമന്നാഗതോ ഇതിപി, സേക്ഖായ വിജ്ജായ സമന്നാഗതോ ഇതിപി, ധമ്മസോതം സമാപന്നോ ഇതിപി, അരിയോ നിബ്ബേധികപഞ്ഞോ ഇതിപി, അമതദ്വാരം ആഹച്ച തിട്ഠതി ഇതിപീ''തി. സത്തമം.

൮. ഭിക്ഖുസുത്തം

൨൮. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''തത്ര ഖോ...പേ॰... ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ജരാമരണം പജാനാതി, ജരാമരണസമുദയം പജാനാതി, ജരാമരണനിരോധം പജാനാതി, ജരാമരണനിരോധഗാമിനിം പടിപദം പജാനാതി, ജാതിം പജാനാതി...പേ॰... ഭവം പജാനാതി... ഉപാദാനം പജാനാതി... തണ്ഹം പജാനാതി... വേദനം പജാനാതി... ഫസ്സം പജാനാതി... സളായതനം പജാനാതി... നാമരൂപം പജാനാതി... വിഞ്ഞാണം പജാനാതി... സങ്ഖാരേ പജാനാതി, സങ്ഖാരസമുദയം പജാനാതി , സങ്ഖാരനിരോധം പജാനാതി, സങ്ഖാരനിരോധഗാമിനിം പടിപദം പജാനാതി.

''കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ജരാമരണം? യാ തേസം തേസം സത്താനം തമ്ഹി തമ്ഹി സത്തനികായേ ജരാ ജീരണതാ ഖണ്ഡിച്ചം പാലിച്ചം വലിത്തചതാ ആയുനോ സംഹാനി ഇന്ദ്രിയാനം പരിപാകോ - അയം വുച്ചതി ജരാ. യാ തേസം തേസം സത്താനം തമ്ഹാ തമ്ഹാ സത്തനികായാ ചുതി ചവനതാ ഭേദോ അന്തരധാനം മച്ചു മരണം കാലകിരിയാ ഖന്ധാനം ഭേദോ കളേവരസ്സ നിക്ഖേപോ; ഇദം വുച്ചതി മരണം. ഇതി അയം ച ജരാ ഇദഞ്ച മരണം. ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ജരാമരണം. ജാതിസമുദയാ ജരാമരണസമുദയോ; ജാതിനിരോധാ ജരാമരണനിരോധോ. അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ ജരാമരണനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ. സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി...പേ॰... സമ്മാസമാധി.

''കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, ജാതി...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, ഭവോ... കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഉപാദാനം... വേദനാ... ഫസ്സോ... സളായതനം... നാമരൂപം... വിഞ്ഞാണം....

''കതമേ ച, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ? തയോമേ, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ - കായസങ്ഖാരോ, വചീസങ്ഖാരോ, ചിത്തസങ്ഖാരോ. ഇമേ വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ. അവിജ്ജാസമുദയാ സങ്ഖാരസമുദയോ; അവിജ്ജാനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ. അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ സങ്ഖാരനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ. സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി...പേ॰... സമ്മാസമാധി.

‘‘യതോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഏവം ജരാമരണം പജാനാതി, ഏവം ജരാമരണസമുദയം പജാനാതി, ഏവം ജരാമരണനിരോധം പജാനാതി, ഏവം ജരാമരണനിരോധഗാമിനിം പടിപദം പജാനാതി, ഏവം ജാതിം പജാനാതി...പേ॰... ഭവം... ഉപാദാനം... തണ്ഹം... വേദനം... ഫസ്സം... സളായതനം... നാമരൂപം... വിഞ്ഞാണം ... സങ്ഖാരേ... സങ്ഖാരസമുദയം... സങ്ഖാരനിരോധം... ഏവം സങ്ഖാരനിരോധഗാമിനിം പടിപദം പജാനാതി. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ദിട്ഠിസമ്പന്നോ ഇതിപി, ദസ്സനസമ്പന്നോ ഇതിപി, ആഗതോ ഇമം സദ്ധമ്മം ഇതിപി, പസ്സതി ഇമം സദ്ധമ്മം ഇതിപി, സേക്ഖേന ഞാണേന സമന്നാഗതോ ഇതിപി, സേക്ഖായ വിജ്ജായ സമന്നാഗതോ ഇതിപി, ധമ്മസോതം സമാപന്നോ ഇതിപി, അരിയോ നിബ്ബേധികപഞ്ഞോ ഇതിപി, അമതദ്വാരം ആഹച്ച തിട്ഠതി ഇതിപീ’’തി. അട്ഠമം.

൯. സമണബ്രാഹ്മണസുത്തം

൨൯. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ‘‘തത്ര ഖോ...പേ॰... യേ ഹി കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ജരാമരണം ന പരിജാനന്തി, ജരാമരണസമുദയം ന പരിജാനന്തി, ജരാമരണനിരോധം ന പരിജാനന്തി, ജരാമരണനിരോധഗാമിനിം പടിപദം ന പരിജാനന്തി, ജാതിം ന പരിജാനന്തി... പേ॰... ഭവം... ഉപാദാനം... തണ്ഹം... വേദനം... ഫസ്സം... സളായതനം... നാമരൂപം... വിഞ്ഞാണം... സങ്ഖാരേ... സങ്ഖാരസമുദയം... സങ്ഖാരനിരോധം... സങ്ഖാരനിരോധഗാമിനിം പടിപദം ന പരിജാനന്തി. ന മേതേ, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ സമണേസു വാ സമണസമ്മതാ ബ്രാഹ്മണേസു വാ ബ്രാഹ്മണസമ്മതാ. ന ച പനേതേ ആയസ്മന്തോ സാമഞ്ഞത്ഥം വാ ബ്രഹ്മഞ്ഞത്ഥം വാ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തി’’.

‘‘യേ ച ഖോ കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ജരാമരണം പരിജാനന്തി, ജരാമരണസമുദയം പരിജാനന്തി, ജരാമരണനിരോധം പരിജാനന്തി, ജരാമരണനിരോധഗാമിനിം പടിപദം പരിജാനന്തി, ജാതിം പരിജാനന്തി...പേ॰... ഭവം... ഉപാദാനം... തണ്ഹം... വേദനം... ഫസ്സം... സളായതനം... നാമരൂപം... വിഞ്ഞാണം... സങ്ഖാരേ പരിജാനന്തി , സങ്ഖാരസമുദയം പരിജാനന്തി, സങ്ഖാരനിരോധം പരിജാനന്തി, സങ്ഖാരനിരോധഗാമിനിം പടിപദം പരിജാനന്തി. തേ ഖോ മേ, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ സമണേസു ചേവ സമണസമ്മതാ ബ്രാഹ്മണേസു ച ബ്രാഹ്മണസമ്മതാ. തേ ച പനായസ്മന്തോ സാമഞ്ഞത്ഥഞ്ച ബ്രഹ്മഞ്ഞത്ഥഞ്ച ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തീ’’തി. നവമം.

൧൦. ദുതിയസമണബ്രാഹ്മണസുത്തം

൩൦. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ‘‘തത്ര ഖോ...പേ॰... യേ ഹി കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ജരാമരണം നപ്പജാനന്തി, ജരാമരണസമുദയം നപ്പജാനന്തി, ജരാമരണനിരോധം നപ്പജാനന്തി, ജരാമരണനിരോധഗാമിനിം പടിപദം നപ്പജാനന്തി തേ വത ജരാമരണം സമതിക്കമ്മ ഠസ്സന്തീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. ജാതിം നപ്പജാനന്തി...പേ॰... ഭവം... ഉപാദാനം... തണ്ഹം... വേദനം... ഫസ്സം... സളായതനം... നാമരൂപം... വിഞ്ഞാണം... സങ്ഖാരേ നപ്പജാനന്തി, സങ്ഖാരസമുദയം നപ്പജാനന്തി, സങ്ഖാരനിരോധം

നപ്പജാനന്തി, സങ്ഖാരനിരോധഗാമിനിം പടിപദം നപ്പജാനന്തി തേ വത സങ്ഖാരേ സമതിക്കമ്മ ഠസ്സന്തീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി".

"യേ ച ഖോ കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ജരാമരണം പജാനന്തി, ജരാമരണസമുദയം പജാനന്തി, ജരാമരണനിരോധം പജാനന്തി, ജരാമരണനിരോധഗാമിനിം പടിപദം പജാനന്തി തേ വത ജരാമരണം സമതിക്കമ്മ ഠസ്സന്തീതി ഠാനമേതം വിജ്ജതി. ജാതിം പജാനന്തി...പേ॰... ഭവം... ഉപാദാനം... തണ്ഹം... വേദനം... ഫസ്സം... സളായതനം... നാമരൂപം... വിഞ്ഞാണം... സങ്ഖാരേ പജാനന്തി, സങ്ഖാരസമുദയം പജാനന്തി, സങ്ഖാരനിരോധം പജാനന്തി, സങ്ഖാരനിരോധഗാമിനിം പടിപദം പജാനന്തി. തേ വത സങ്ഖാരേ സമതിക്കമ്മ ഠസ്സന്തീതി ഠാനമേതം വിജ്ജതീ"തി. ദസമം.

ദസബലവഗ്ഗോ തതിയോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ദ്വേ ദസബലാ ഉപനിസാ ച, അഞ്ഞതിത്ഥിയഭൂമിജോ;
ഉപവാണോ പച്ചയോ ഭിക്ഖു, ദ്വേ ച സമണബ്രാഹ്മണാതി.

൪. കളാരഖത്തിയവഗ്ഗോ

൧. ഭൂതസുത്തം

൩൧. ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം ആമന്തേസി - "വുത്തമിദം, സാരിപുത്ത, പാരായനേ [പാരായണേ (സീ॰)] അജിതപഞ്ഹേ -

"യേ ച സങ്ഖാതധമ്മാസേ, യേ ച സേക്ഖാ പുഥൂ ഇധ;
തേസം മേ നിപകോ ഇരിയം, പുട്ഠോ പബ്രൂഹി മാരിസാ"തി.

"ഇമസ്സ നു ഖോ, സാരിപുത്ത, സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ കഥം വിത്ഥാരേന അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ"തി? ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ തുണ്ഹീ അഹോസി. ദുതിയമ്പി ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം ആമന്തേസി... പേ॰... ദുതിയമ്പി ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ തുണ്ഹീ അഹോസി. തതിയമ്പി ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം ആമന്തേസി - "വുത്തമിദം, സാരിപുത്ത, പാരായനേ അജിതപഞ്ഹേ -

"യേ ച സങ്ഖാതധമ്മാസേ, യേ ച സേക്ഖാ പുഥൂ ഇധ;
തേസം മേ നിപകോ ഇരിയം, പുട്ഠോ പബ്രൂഹി മാരിസാ"തി.

"ഇമസ്സ നു ഖോ, സാരിപുത്ത, സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ കഥം വിത്ഥാരേന അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ"തി? തതിയമ്പി ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ തുണ്ഹീ അഹോസി.

"ഭൂതമിദന്തി, സാരിപുത്ത, പസ്സസീ"തി? ഭൂതമിദന്തി, ഭന്തേ, യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതി. ഭൂതമിദന്തി യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദിസ്വാ ഭൂതസ്സ നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതി. തദാഹാരസമ്ഭവന്തി

യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതി. തദാഹാരസമ്ഭവന്തി യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദിസ്വാ ആഹാരസമ്ഭവസ്സ നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതി. തദാഹാരനിരോധാ യം ഭൂതം തം നിരോധധമ്മന്തി യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതി. തദാഹാരനിരോധാ യം ഭൂതം തം നിരോധധമ്മന്തി യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദിസ്വാ നിരോധധമ്മസ്സ നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതി. ഏവം ഖോ, ഭന്തേ, സേക്ഖോ ഹോതി.

‘‘കഥഞ്ച, ഭന്തേ, സങ്ഖാതധമ്മോ ഹോതി? ഭൂതമിദന്തി, ഭന്തേ, യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതി. ഭൂതമിദന്തി യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദിസ്വാ ഭൂതസ്സ നിബ്ബിദാ വിരാഗാ നിരോധാ അനുപാദാ വിമുത്തോ ഹോതി. തദാഹാരസമ്ഭവന്തി യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതി. തദാഹാരസമ്ഭവന്തി യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദിസ്വാ ആഹാരസമ്ഭവസ്സ നിബ്ബിദാ വിരാഗാ നിരോധാ അനുപാദാ വിമുത്തോ ഹോതി. തദാഹാരനിരോധാ യം ഭൂതം തം നിരോധധമ്മന്തി യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതി. തദാഹാരനിരോധാ യം ഭൂതം തം നിരോധധമ്മന്തി യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദിസ്വാ നിരോധധമ്മസ്സ നിബ്ബിദാ വിരാഗാ നിരോധാ അനുപാദാ വിമുത്തോ ഹോതി. ഏവം ഖോ, ഭന്തേ, സങ്ഖാതധമ്മോ ഹോതി. ഇതി ഖോ, ഭന്തേ, യം തം വുത്തം പാരായനേ അജിതപഞ്ഹേ -

‘‘യേ ച സങ്ഖാതധമ്മാസേ, യേ ച സേക്ഖാ പുഥൂ ഇധ;
തേസം മേ നിപകോ ഇരിയം, പുട്ഠോ പബ്രൂഹി മാരിസാ’’തി.

‘‘ഇമസ്സ ഖ്വാഹം, ഭന്തേ, സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാമീ’’തി.

‘‘സാധു സാധു, സാരിപുത്ത, ഭൂതമിദന്തി, സാരിപുത്ത, യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതി. ഭൂതമിദന്തി യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദിസ്വാ ഭൂതസ്സ നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപ്പന്നോ ഹോതി. തദാഹാരസമ്ഭവന്തി യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതി. തദാഹാരസമ്ഭവന്തി യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദിസ്വാ ആഹാരസമ്ഭവസ്സ നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതി. തദാഹാരനിരോധാ യം ഭൂതം നിരോധധമ്മന്തി യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതി. തദാഹാരനിരോധാ യം ഭൂതം തം നിരോധധമ്മന്തി യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദിസ്വാ നിരോധധമ്മസ്സ നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതി. ഏവം ഖോ, സാരിപുത്ത, സേക്ഖോ ഹോതി.

‘‘കഥഞ്ച, സാരിപുത്ത, സങ്ഖാതധമ്മോ ഹോതി? ഭൂതമിദന്തി, സാരിപുത്ത, യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതി. ഭൂതമിദന്തി യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദിസ്വാ ഭൂതസ്സ നിബ്ബിദാ വിരാഗാ നിരോധാ അനുപാദാ വിമുത്തോ ഹോതി. തദാഹാരസമ്ഭവന്തി യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതി. തദാഹാരസമ്ഭവന്തി യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദിസ്വാ ആഹാരസമ്ഭവസ്സ നിബ്ബിദാ വിരാഗാ നിരോധാ അനുപാദാ വിമുത്തോ ഹോതി. തദാഹാരനിരോധാ യം ഭൂതം തം നിരോധധമ്മന്തി യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതി. തദാഹാരനിരോധാ യം ഭൂതം തം നിരോധധമ്മന്തി യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞാ ദിസ്വാ നിരോധധമ്മസ്സ നിബ്ബിദാ വിരാഗാ നിരോധാ അനുപാദാ വിമുത്തോ ഹോതി. ഏവം ഖോ,

സാരിപുത്ത, സങ്ഖാതധമ്മോ ഹോതി. ഇതി ഖോ, സാരിപുത്ത, യം തം വുത്തം പാരായനേ അജിതപഞ്ഹേ -

> ‘‘യേ ച സങ്ഖാതധമ്മാസേ, യേ ച സേക്ഖാ പുഥൂ ഇധ;
> തേസം മേ നിപകോ ഇരിയം, പുട്ഠോ പബ്രൂഹി മാരിസാ’’തി.

‘‘ഇമസ്സ ഖോ സാരിപുത്ത സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ ഏവം വിത്ഥാരേന അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ’’തി. പഠമം.

൨. കളാരസുത്തം

൩൨. സാവത്ഥിയം വിഹരതി. അഥ ഖോ കളാരഖത്തിയോ ഭിക്ഖു യേനായസ്മാ സാരിപുത്തോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ സാരിപുത്തേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ കളാരഖത്തിയോ ഭിക്ഖു ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം ഏതദവോച - ‘‘മോളിയഫഗ്ഗുനോ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ഭിക്ഖു സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഹീനായാവത്തോതി. ന ഹി നൂന സോ ആയസ്മാ ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ അസ്സാസമലത്ഥാതി. തേന ഹായസ്മാ സാരിപുത്തോ ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ അസ്സാസം പത്തോ’’തി?

‘‘ന ഖ്വാഹം, ആവുസോ, കങ്ഖാമീ’’തി. ‘‘ആയതിം, പനാവുസോ’’തി?

‘‘ന ഖ്വാഹം, ആവുസോ, വിചികിച്ഛാമീ’’തി.

അഥ ഖോ കളാരഖത്തിയോ ഭിക്ഖു ഉട്ഠായാസനാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി . ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ കളാരഖത്തിയോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ‘‘ആയസ്മതാ, ഭന്തേ, സാരിപുത്തേന അഞ്ഞാ ബ്യാകതാ - ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാമീ’’തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും ആമന്തേസി - ‘‘ഏഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, മമ വചനേന സാരിപുത്തം ആമന്തേഹി - ‘സത്ഥാ തം, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ആമന്തേതീ’’’തി . ‘‘ഏവം, ഭന്തേ’’തി ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ യേനായസ്മാ സാരിപുത്തോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം ഏതദവോച - ‘‘സത്ഥാ തം, ആവുസോ സാരിപുത്ത, ആമന്തേതീ’’തി. ‘‘ഏവം, ആവുസോ’’തി ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പടിസ്സുത്വാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം ഭഗവാ ഏതദവോച - ‘‘സച്ചം കിര തയാ, സാരിപുത്ത, അഞ്ഞാ ബ്യാകതാ - ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാമീ’’തി? ‘‘ന ഖോ, ഭന്തേ, ഏതേഹി പദേഹി ഏതേഹി ബ്യഞ്ജനേഹി അത്ഥോ [അത്ഥോ ച (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] വുത്തോ’’തി. ‘‘യേന കേനചിപി, സാരിപുത്ത, പരിയായേന കുലപുത്തോ അഞ്ഞം ബ്യാകരോതി, അഥ ഖോ ബ്യാകതം ബ്യാകതതോ

ദട്ഠബ്ബ’’ന്തി. ‘‘നനു അഹമ്പി , ഭന്തേ, ഏവം വദാമി - ‘ന ഖോ, ഭന്തേ, ഏതേഹി പദേഹി ഏതേഹി ബ്യഞ്ജനേഹി അത്ഥോ വുത്തോ’’’തി.

‘‘സചേ തം, സാരിപുത്ത, ഏവം പുച്ഛേയ്യും - ‘കഥം ജാനതാ പന തയാ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, കഥം പസ്സതാ അഞ്ഞാ ബ്യാകതാ - ഖീണാ ജാതി വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം കതം കരണീയം നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാമീ’തി. ഏവം പുട്ഠോ ത്വം, സാരിപുത്ത, കിന്തി ബ്യാകരേയ്യാസീ’’തി?

‘‘സചേ മം, ഭന്തേ, ഏവം പുച്ഛേയ്യും - ‘കഥം ജാനതാ പന തയാ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, കഥം പസ്സതാ അഞ്ഞാ ബ്യാകതാ - ഖീണാ ജാതി വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം കതം കരണീയം നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാമീ’തി; ഏവം പുട്ഠോഹം [പുട്ഠോ അഹം (സ്യാ॰ കം॰), പുട്ഠാഹം (പീ॰ കം॰)], ഭന്തേ, ഏവം ബ്യാകരേയ്യം - ‘യംനിദാനാ, ആവുസോ, ജാതി, തസ്സ നിദാനസ്സ ഖയാ ഖീണസ്മിം ഖീണാമ്ഹീതി വിദിതം. ഖീണാമ്ഹീതി വിദിത്വാ - ഖീണാജാതി വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം കതം കരണീയം നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാമീ’തി. ഏവം പുട്ഠോഹം, ഭന്തേ, ഏവം ബ്യാകരേയ്യ’’ന്തി.

‘‘സചേ പന തം, സാരിപുത്ത, ഏവം പുച്ഛേയ്യും - ‘ജാതി പനാവുസോ സാരിപുത്ത, കിംനിദാനാ കിംസമുദയാ കിംജാതികാ കിംപഭവാ’തി? ഏവം പുട്ഠോ തം, സാരിപുത്ത, കിന്തി ബ്യാകരേയ്യാസീ’’തി? ‘‘സചേ മം, ഭന്തേ, ഏവം പുച്ഛേയ്യും - ‘ജാതി പനാവുസോ സാരിപുത്ത, കിംനിദാനാ കിംസമുദയാ കിംജാതികാ കിംപഭവാ’തി? ഏവം പുട്ഠോഹം, ഭന്തേ, ഏവം ബ്യാകരേയ്യം - ‘ജാതി ഖോ, ആവുസോ, ഭവനിദാനാ ഭവസമുദയാ ഭവജാതികാ ഭവപ്പഭവാ’തി. ഏവം പുട്ഠോഹം, ഭന്തേ, ഏവം ബ്യാകരേയ്യ’’ന്തി.

‘‘സചേ പന തം, സാരിപുത്ത, ഏവം പുച്ഛേയ്യും - ‘ഭവോ പനാവുസോ സാരിപുത്ത, കിംനിദാനോ കിംസമുദയോ കിംജാതികോ കിംപഭവോ’തി? ഏവം പുട്ഠോ ത്വം, സാരിപുത്ത, കിന്തി ബ്യാകരേയ്യാസീ’’തി? ‘‘സചേ മം, ഭന്തേ, ഏവം പുച്ഛേയ്യും - ‘ഭവോ പനാവുസോ സാരിപുത്ത, കിംനിദാനോ കിംസമുദയോ കിംജാതികോ കിംപഭവോ’തി ? ഏവം പുട്ഠോഹം, ഭന്തേ, ഏവം ബ്യാകരേയ്യം - ‘ഭവോ ഖോ, ആവുസോ, ഉപാദാനനിദാനോ ഉപാദാനസമുദയോ ഉപാദാനജാതികോ ഉപാദാനപ്പഭവോ’തി. ഏവം പുട്ഠോഹം, ഭന്തേ, ഏവം ബ്യാകരേയ്യ’’ന്തി.

‘‘സചേ പന തം, സാരിപുത്ത, ഏവം പുച്ഛേയ്യും - ‘ഉപാദാനം പനാവുസോ...പേ॰... സചേ പന തം, സാരിപുത്ത, ഏവം പുച്ഛേയ്യും - തണ്ഹാ പനാവുസോ സാരിപുത്ത, കിംനിദാനാ കിംസമുദയാ കിംജാതികാ കിംപഭവാ’തി? ഏവം പുട്ഠോ ത്വം, സാരിപുത്ത, കിന്തി ബ്യാകരേയ്യാസീ’’തി? ‘‘സചേ മം, ഭന്തേ, ഏവം പുച്ഛേയ്യും - തണ്ഹാ പനാവുസോ സാരിപുത്ത, കിംനിദാനാ കിംസമുദയാ കിംജാതികാ കിംപഭവാ’തി? ഏവം പുട്ഠോഹം, ഭന്തേ, ഏവം ബ്യാകരേയ്യം - ‘തണ്ഹാ ഖോ, ആവുസോ, വേദനാനിദാനാ വേദനാസമുദയാ വേദനാജാതികാ വേദനാപഭവാ’തി. ഏവം പുട്ഠോഹം, ഭന്തേ, ഏവം ബ്യാകരേയ്യ’’ന്തി.

‘‘സചേ പന തം, സാരിപുത്ത, ഏവം പുച്ഛേയ്യും - ‘കഥം ജാനതോ പന തേ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, കഥം പസ്സതോ യാ വേദനാസു നന്ദീ സാ ന

ഉപട്ഠാസീ’തി. ഏവം പുട്ഠോ ത്വം, സാരിപുത്ത, കിന്തി ബ്യാകരേയ്യാസീ”തി? “സചേ മം, ഭന്തേ, ഏവം പുച്ഛേയ്യും - ‘കഥം ജാനതോ പന തേ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, കഥം പസ്സതോ യാ വേദനാസു നന്ദീ സാ ന ഉപട്ഠാസീ’തി ഏവം പുട്ഠോഹം, ഭന്തേ, ഏവം ബ്യാകരേയ്യം - ‘തിസ്സോ ഖോ ഇമാ, ആവുസോ, വേദനാ. കതമാ തിസ്സോ? സുഖാ വേദനാ, ദുക്ഖാ വേദനാ, അദുക്ഖമസുഖാ വേദനാ. ഇമാ ഖോ, ആവുസോ, തിസ്സോ വേദനാ അനിച്ചാ. യദനിച്ചം തം ദുക്ഖന്തി വിദിതം [വിദിതാ (ടീകാ)], യാ വേദനാസു നന്ദീ സാ ന ഉപട്ഠാസീ’തി. ഏവം, പുട്ഠോഹം, ഭന്തേ, ഏവം ബ്യാകരേയ്യ”ന്തി.

“സാധു സാധു, സാരിപുത്ത. അയമ്പി ഖോ, സാരിപുത്ത, പരിയായോ, ഏതസ്സേവ അത്ഥസ്സ സംഖിത്തേന വേയ്യാകരണായ - ‘യം കിഞ്ചി വേദയിതം തം ദുക്ഖസ്മി’”ന്തി.

“സചേ പന തം, സാരിപുത്ത, ഏവം പുച്ഛേയ്യും - ‘കഥം വിമോക്ഖാ പന തയാ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, അഞ്ഞാ ബ്യാകതാ - ഖീണാ ജാതി വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം കതം കരണീയം നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാമീ’തി? ഏവം പുട്ഠോ ത്വം, സാരിപുത്ത, കിന്തി ബ്യാകരേയ്യാസീ”തി? “സചേ മം, ഭന്തേ, ഏവം പുച്ഛേയ്യും - ‘കഥം വിമോക്ഖാ പന തയാ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, അഞ്ഞാ ബ്യാകതാ - ഖീണാ ജാതി വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം കതം കരണീയം നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാമീ’തി. ഏവം പുട്ഠോഹം, ഭന്തേ, ഏവം ബ്യാകരേയ്യം - ‘അജ്ഝത്തം വിമോക്ഖാ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, സബ്ബുപാദാനക്ഖയാ തഥാ സതോ വിഹരാമി യഥാ സതം വിഹരന്തം ആസവാ നാനുസ്സവന്തി, അത്താനഞ്ച നാവജാനാമീ’തി. ഏവം പുട്ഠോഹം, ഭന്തേ, ഏവം ബ്യാകരേയ്യ”ന്തി.

“സാധു സാധു, സാരിപുത്ത. അയമ്പി ഖോ സാരിപുത്ത, പരിയായോ ഏതസ്സേവ അത്ഥസ്സ സംഖിത്തേന വേയ്യാകരണായ - യേ ആസവാ സമണേന വുത്താ തേസ്വാഹം ന കങ്ഖാമി, തേ മേ പഹീനാതി ന വിചികിച്ഛാമീ”തി. ഇദമവോച ഭഗവാ. ഇദം വത്വാ സുഗതോ ഉട്ഠായാസനാ വിഹാരം പാവിസി.

തത്ര ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ അചിരപക്കന്തസ്സ ഭഗവതോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “പുബ്ബേ അപ്പടിസംവിദിതം മം, ആവുസോ, ഭഗവാ പഠമം പഞ്ഹം അപുച്ഛി, തസ്സ മേ അഹോസി ദന്ധായിതത്തം. യതോ ച ഖോ മേ, ആവുസോ, ഭഗവാ പഠമം പഞ്ഹം അനുമോദി, തസ്സ മയ്ഹം, ആവുസോ, ഏതദഹോസി - ദിവസം ചേപി മം ഭഗവാ ഏതമത്ഥം പുച്ഛേയ്യ അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പദേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പരിയായേഹി, ദിവസമ്പാഹം ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ബ്യാകരേയ്യം അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പദേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പരിയായേഹി. രത്തിം ചേപി മം ഭഗവാ ഏതമത്ഥം പുച്ഛേയ്യ അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പദേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പരിയായേഹി, രത്തിമ്പാഹം ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ബ്യാകരേയ്യം അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പദേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പരിയായേഹി. രത്തിന്ദിവം [രത്തിദിവം (ക॰)] ചേപി മം ഭഗവാ ഏതമത്ഥം പുച്ഛേയ്യ അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പദേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പരിയായേഹി , രത്തിന്ദിവമ്പാഹം ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ബ്യാകരേയ്യം അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പദേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പരിയായേഹി. ദ്വേ രത്തിന്ദിവാനി ചേപി മം ഭഗവാ ഏതമത്ഥം പുച്ഛേയ്യ…പേ॰… ദ്വേ രത്തിന്ദിവാനിപാഹം ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ബ്യാകരേയ്യം…പേ॰… തീണി രത്തിന്ദിവാനി ചേപി മം ഭഗവാ

ഏതമത്ഥം പുച്ഛേയ്യ...പേ... തീണി രത്തിന്ദിവാനിപാഹം ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ബ്യാകരേയ്യം...പേ... ചത്താരി രത്തിന്ദിവാനി ചേപി മം ഭഗവാ ഏതമത്ഥം പുച്ഛേയ്യ...പേ... ചത്താരി രത്തിന്ദിവാനിപാഹം ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ബ്യാകരേയ്യം...പേ... പഞ്ച രത്തിന്ദിവാനി ചേപി മം ഭഗവാ ഏതമത്ഥം പുച്ഛേയ്യ...പേ... പഞ്ച രത്തിന്ദിവാനിപാഹം ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ബ്യാകരേയ്യം...പേ... ഛ രത്തിന്ദിവാനി ചേപി മം ഭഗവാ ഏതമത്ഥം പുച്ഛേയ്യ...പേ... ഛ രത്തിന്ദിവാനിപാഹം ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ബ്യാകരേയ്യം...പേ... സത്ത രത്തിന്ദിവാനി ചേപി മം ഭഗവാ ഏതമത്ഥം പുച്ഛേയ്യ അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പദേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പരിയായേഹി, സത്ത രത്തിന്ദിവാനിപാഹം ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ബ്യാകരേയ്യം അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പദേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പരിയായേഹീ''തി.

അഥ ഖോ കളാരഖത്തിയോ ഭിക്ഖു ഉട്ഠായാസനാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ കളാരഖത്തിയോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''ആയസ്മതാ, ഭന്തേ, സാരിപുത്തേന സീഹനാദോ നദിതോ - പുബ്ബേ അപ്പടിസംവിദിതം മം, ആവുസോ, ഭഗവാ പഠമം പഞ്ഹം അപുച്ഛി, തസ്സ മേ അഹോസി ദന്ധായിതത്തം. യതോ ച ഖോ മേ, ആവുസോ, ഭഗവാ പഠമം പഞ്ഹം അനുമോദി , തസ്സ മയ്ഹം, ആവുസോ, ഏതദഹോസി - ദിവസം ചേപി മം ഭഗവാ ഏതമത്ഥം പുച്ഛേയ്യ അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പദേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പരിയായേഹി, ദിവസമ്പാഹം ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ബ്യാകരേയ്യം അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പദേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പരിയായേഹി; രത്തിം ചേപി...പേ... രത്തിന്ദിവം ചേപി മം ഭഗവാ...പേ... ദ്വേ രത്തിന്ദിവാനി ചേപി മം ഭഗവാ...പേ... തീണി... ചത്താരി... പഞ്ച... ഛ... സത്ത രത്തിന്ദിവാനി ചേപി മം ഭഗവാ ഏതമത്ഥം പുച്ഛേയ്യ അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പദേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പരിയായേഹി, സത്ത രത്തിന്ദിവാനിപാഹം ഭഗവതോ ഏതമത്ഥം ബ്യാകരേയ്യം അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പദേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പരിയായേഹീ''തി.

''സാ ഹി, ഭിക്ഖു, സാരിപുത്തസ്സ ധമ്മധാതു സുപ്പടിവിദ്ധാ, യസ്സാ ധമ്മധാതുയാ സുപ്പടിവിദ്ധത്താ ദിവസം ചേപാഹം സാരിപുത്തം ഏതമത്ഥം പുച്ഛേയ്യം അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പദേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പരിയായേഹി, ദിവസമ്പി മേ സാരിപുത്തോ ഏതമത്ഥം ബ്യാകരേയ്യ അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പദേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പരിയായേഹി. രത്തിം ചേപാഹം സാരിപുത്തം ഏതമത്ഥം പുച്ഛേയ്യം അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പദേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പരിയായേഹി, രത്തിമ്പി മേ സാരിപുത്തോ ഏതമത്ഥം ബ്യാകരേയ്യ...പേ... രത്തിന്ദിവം ചേപാഹം സാരിപുത്തം ഏതമത്ഥം പുച്ഛേയ്യം, രത്തിന്ദിവമ്പി മേ സാരിപുത്തോ ഏതമത്ഥം ബ്യാകരേയ്യ... ദ്വേ രത്തിന്ദിവാനി ചേപാഹം സാരിപുത്തം ഏതമത്ഥം പുച്ഛേയ്യം, ദ്വേ രത്തിന്ദിവാനിപി മേ സാരിപുത്തോ ഏതമത്ഥം ബ്യാകരേയ്യ... തീണി രത്തിന്ദിവാനി ചേപാഹം സാരിപുത്തം ഏതമത്ഥം പുച്ഛേയ്യം, തീണി രത്തിന്ദിവാനിപി മേ സാരിപുത്തോ ഏതമത്ഥം ബ്യാകരേയ്യ... ചത്താരി രത്തിന്ദിവാനി ചേപാഹം സാരിപുത്തം ഏതമത്ഥം പുച്ഛേയ്യം, ചത്താരി രത്തിന്ദിവാനിപി മേ സാരിപുത്തോ ഏതമത്ഥം ബ്യാകരേയ്യ... പഞ്ച രത്തിന്ദിവാനി ചേപാഹം സാരിപുത്തം ഏതമത്ഥം പുച്ഛേയ്യം, പഞ്ച രത്തിന്ദിവാനിപി മേ സാരിപുത്തോ ഏതമത്ഥം ബ്യാകരേയ്യ...

ഛ രത്തിന്ദിവാനി ചേപാഹം സാരിപുത്തം ഏതമത്ഥം പുച്ഛേയ്യം, ഛ രത്തിന്ദിവാനിപി മേ സാരിപുത്തോ ഏതമത്ഥം ബ്യാകരേയ്യ... സത്ത രത്തിന്ദിവാനി ചേപാഹം സാരിപുത്തം ഏതമത്ഥം പുച്ഛേയ്യം അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പദേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പരിയായേഹി, സത്ത രത്തിന്ദിവാനിപി മേ സാരിപുത്തോ ഏതമത്ഥം ബ്യാകരേയ്യ അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പദേഹി അഞ്ഞമഞ്ഞേഹി പരിയായേഹീ''തി. ദുതിയം.

൩. ഞാണവത്ഥുസുത്തം

൩൩. സാവത്ഥിയം...പേ॰... ''ചതുചത്താരീസം വോ, ഭിക്ഖവേ, ഞാണവത്ഥൂനി ദേസേസ്സാമി, തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

''കതമാനി [കതമാനി ച (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)], ഭിക്ഖവേ, ചതുചത്താരീസം ഞാണവത്ഥൂനി? ജരാമരണേ ഞാണം, ജരാമരണസമുദയേ ഞാണം, ജരാമരണനിരോധേ ഞാണം, ജരാമരണനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ ഞാണം; ജാതിയാ ഞാണം, ജാതിസമുദയേ ഞാണം, ജാതിനിരോധേ ഞാണം, ജാതിനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ ഞാണം; ഭവേ ഞാണം, ഭവസമുദയേ ഞാണം, ഭവനിരോധേ ഞാണം, ഭവനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ ഞാണം; ഉപാദാനേ ഞാണം, ഉപാദാനസമുദയേ ഞാണം, ഉപാദാനനിരോധേ ഞാണം, ഉപാദാനനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ ഞാണം; തണ്ഹായ ഞാണം, തണ്ഹാസമുദയേ ഞാണം, തണ്ഹാനിരോധേ ഞാണം, തണ്ഹാനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ ഞാണം; വേദനായ ഞാണം, വേദനാസമുദയേ ഞാണം, വേദനാനിരോധേ ഞാണം, വേദനാനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ ഞാണം; ഫസ്സേ ഞാണം...പേ॰... സളായതനേ ഞാണം... നാമരൂപേ ഞാണം... വിഞ്ഞാണേ ഞാണം... സങ്ഖാരേസു ഞാണം, സങ്ഖാരസമുദയേ ഞാണം, സങ്ഖാരനിരോധേ ഞാണം, സങ്ഖാരനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ ഞാണം. ഇമാനി വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, ചതുചത്താരീസം ഞാണവത്ഥൂനി.

''കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ജരാമരണം? യാ തേസം തേസം സത്താനം തമ്ഹി തമ്ഹി സത്തനികായേ ജരാ ജീരണതാ ഖണ്ഡിച്ചം പാലിച്ചം വലിത്തചതാ ആയുനോ സംഹാനി ഇന്ദ്രിയാനം പരിപാകോ, അയം വുച്ചതി ജരാ. യാ തേസം തേസം സത്താനം തമ്ഹാ തമ്ഹാ സത്തനികായാ ചുതി ചവനതാ ഭേദോ അന്തരധാനം മച്ചു മരണം കാലകിരിയാ ഖന്ധാനം ഭേദോ കളേവരസ്സ നിക്ഖേപോ. ഇദം വുച്ചതി മരണം. ഇതി അയഞ്ച ജരാ, ഇദഞ്ച മരണം; ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ജരാമരണം.

''ജാതിസമുദയാ ജരാമരണസമുദയോ; ജാതിനിരോധാ ജരാമരണനിരോധോ; അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ ജരാമരണനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി...പേ॰... സമ്മാസമാധി.

''യതോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ ഏവം ജരാമരണം പജാനാതി, ഏവം ജരാമരണസമുദയം പജാനാതി, ഏവം ജരാമരണനിരോധം പജാനാതി, ഏവം ജരാമരണനിരോധഗാമിനിം പടിപദം പജാനാതി, ഇദമസ്സ ധമ്മേ ഞാണം

. സോ ഇമിനാ ധമ്മേന ദിട്ഠേന വിദിതേന അകാലികേന പത്തേന പരിയോഗാള്ഹേന അതീതാനാഗതേന യം നേതി.

“യേ ഖോ കേചി അതീതമദ്ധാനം സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ജരാമരണം അബ്ഭഞ്ഞംസു, ജരാമരണസമുദയം അബ്ഭഞ്ഞംസു, ജരാമരണനിരോധം അബ്ഭഞ്ഞംസു, ജരാമരണനിരോധഗാമിനിം പടിപദം അബ്ഭഞ്ഞംസു, സബ്ബേ തേ ഏവമേവ അബ്ഭഞ്ഞംസു, സേയ്യഥാപാഹം ഏതരഹി.

“യേപി ഹി കേചി അനാഗതമദ്ധാനം സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ജരാമരണം അഭിജാനിസ്സന്തി, ജരാമരണസമുദയം അഭിജാനിസ്സന്തി, ജരാമരണനിരോധം അഭിജാനിസ്സന്തി, ജരാമരണനിരോധഗാമിനിം പടിപദം അഭിജാനിസ്സന്തി, സബ്ബേ തേ ഏവമേവ അഭിജാനിസ്സന്തി, സേയ്യഥാപാഹം ഏതരഹീതി. ഇദമസ്സ അന്വയേ ഞാണം.

“യതോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകസ്സ ഇമാനി ദ്വേ ഞാണാനി പരിസുദ്ധാനി ഹോന്തി പരിയോദാതാനി - ധമ്മേ ഞാണഞ്ച അന്വയേ ഞാണഞ്ച. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ ദിട്ഠിസമ്പന്നോ ഇതിപി, ദസ്സനസമ്പന്നോ ഇതിപി, ആഗതോ ഇമം സദ്ധമ്മം ഇതിപി, പസ്സതി ഇമം സദ്ധമ്മം ഇതിപി, സേക്ഖേന ഞാണേന സമന്നാഗതോ ഇതിപി, സേക്ഖായ വിജ്ജായ സമന്നാഗതോ ഇതിപി, ധമ്മസോതം സമാപന്നോ ഇതിപി, അരിയോ നിബ്ബേധികപഞ്ഞോ ഇതിപി, അമതദ്വാരം ആഹച്ച തിട്ഠതി ഇതിപീതി.

“കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, ജാതി...പേ॰... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, ഭവോ... കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഉപാദാനം... കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ തണ്ഹാ... കതമാ ച, ഭിക്ഖവേ, വേദനാ... കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, ഫസ്സോ... കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ , സളായതനം... കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, നാമരൂപം ... കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, വിഞ്ഞാണം... കതമേ ച, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ? തയോമേ, ഭിക്ഖവേ , സങ്ഖാരാ - കായസങ്ഖാരോ, വചീസങ്ഖാരോ, ചിത്തസങ്ഖാരോതി. ഇമേ വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ.

“അവിജ്ജാസമുദയാ സങ്ഖാരസമുദയോ; അവിജ്ജാനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ; അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ സങ്ഖാരനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി...പേ॰... സമ്മാസമാധി.

“യതോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ ഏവം സങ്ഖാരേ പജാനാതി, ഏവം സങ്ഖാരസമുദയം പജാനാതി , ഏവം സങ്ഖാരനിരോധം പജാനാതി, ഏവം സങ്ഖാരനിരോധഗാമിനിം പടിപദം പജാനാതി, ഇദമസ്സ ധമ്മേ ഞാണം. സോ ഇമിനാ ധമ്മേന ദിട്ഠേന വിദിതേന അകാലികേന പത്തേന പരിയോഗാള്ഹേന അതീതാനാഗതേന യം നേതി.

“യേ ഖോ കേചി അതീതമദ്ധാനം സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ സങ്ഖാരേ അബ്ഭഞ്ഞംസു, സങ്ഖാരസമുദയം അബ്ഭഞ്ഞംസു, സങ്ഖാരനിരോധം അബ്ഭഞ്ഞംസു, സങ്ഖാരനിരോധഗാമിനിം പടിപദം അബ്ഭഞ്ഞംസു, സബ്ബേ തേ ഏവമേവ അബ്ഭഞ്ഞംസു, സേയ്യഥാപാഹം ഏതരഹി.

“യേപി ഹി കേചി അനാഗതമദ്ധാനം സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ സങ്ഖാരേ അഭിജാനിസ്സന്തി, സങ്ഖാരസമുദയം അഭിജാനിസ്സന്തി, സങ്ഖാരനിരോധം അഭിജാനിസ്സന്തി, സങ്ഖാരനിരോധഗാമിനിം പടിപദം അഭിജാനിസ്സന്തി, സബ്ബേ തേ ഏവമേവ അഭിജാനിസ്സന്തി, സേയ്യഥാപാഹം ഏതരഹി. ഇദമസ്സ അന്വയേ ഞാണം.

“യതോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകസ്സ ഇമാനി ദ്വേ ഞാണാനി പരിസുദ്ധാനി ഹോന്തി പരിയോദാതാനി - ധമ്മേ ഞാണഞ്ച അന്വയേ ഞാണഞ്ച. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ ദിട്ഠിസമ്പന്നോ ഇതിപി, ദസ്സനസമ്പന്നോ ഇതിപി, ആഗതോ ഇമം സദ്ധമ്മം ഇതിപി, പസ്സതി ഇമം സദ്ധമ്മം ഇതിപി, സേക്ഖേന ഞാണേന സമന്നാഗതോ ഇതിപി, സേക്ഖായ വിജ്ജായ സമന്നാഗതോ ഇതിപി, ധമ്മസോതം സമാപന്നോ ഇതിപി, അരിയോ നിബ്ബേധികപഞ്ഞോ ഇതിപി, അമതദ്വാരം ആഹച്ച തിട്ഠതി ഇതിപീ”തി. തതിയം.

൪. ദുതിയഞാണവത്ഥുസുത്തം

൩൪. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ०... “സത്തസത്തരി വോ, ഭിക്ഖവേ, ഞാണവത്ഥൂനി ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

“കതമാനി , ഭിക്ഖവേ, സത്തസത്തരി ഞാണവത്ഥൂനി? ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണന്തി ഞാണം ; അസതി ജാതിയാ നത്ഥി ജരാമരണന്തി ഞാണം; അതീതമ്പി അദ്ധാനം ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണന്തി ഞാണം, അസതി ജാതിയാ നത്ഥി ജരാമരണന്തി ഞാണം; അനാഗതമ്പി അദ്ധാനം ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണന്തി ഞാണം, അസതി ജാതിയാ നത്ഥി ജരാമരണന്തി ഞാണം; യമ്പിസ്സ തം ധമ്മട്ഠിതിഞാണം തമ്പി ഖയധമ്മം വയധമ്മം വിരാഗധമ്മം നിരോധധമ്മന്തി ഞാണം.

“ഭവപച്ചയാ ജാതീതി ഞാണം...പേ०... ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോതി ഞാണം... തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനന്തി ഞാണം... വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാതി ഞാണം... ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാതി ഞാണം... സളായതനപച്ചയാ ഫസ്സോതി ഞാണം... നാമരൂപപച്ചയാ സളായതനന്തി ഞാണം... വിഞ്ഞാണപച്ചയാ നാമരൂപന്തി ഞാണം... സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണന്തി ഞാണം; അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാതി ഞാണം, അസതി അവിജ്ജായ നത്ഥി സങ്ഖാരാതി ഞാണം; അതീതമ്പി അദ്ധാനം അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാതി ഞാണം, അസതി അവിജ്ജായ നത്ഥി സങ്ഖാരാതി ഞാണം; അനാഗതമ്പി അദ്ധാനം അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാതി ഞാണം, അസതി അവിജ്ജായ നത്ഥി സങ്ഖാരാതി ഞാണം; യമ്പിസ്സ തം ധമ്മട്ഠിതിഞാണം തമ്പി ഖയധമ്മം വയധമ്മം വിരാഗധമ്മം നിരോധധമ്മന്തി ഞാണം. ഇമാനി വുച്ചന്തി, ഭിക്ഖവേ, സത്തസത്തരി ഞാണവത്ഥൂനീ”തി. ചതുത്ഥം.

൫. അവിജ്ജാപച്ചയസുത്തം

൩൫. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ‘‘അവിജ്ജാപച്ചയാ, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ; സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതീ’’തി. ഏവം വുത്തേ, അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ‘‘‘കതമം നു ഖോ, ഭന്തേ, ജരാമരണം, കസ്സ ച പനിദം ജരാമരണ’ന്തി? ‘നോ കല്ലോ പഞ്ഹോ’തി ഭഗവാ അവോച, ‘കതമം ജരാമരണം , കസ്സ ച പനിദം ജരാമരണ’ന്തി ഇതി വാ, ഭിക്ഖു, യോ വദേയ്യ, ‘അഞ്ഞം ജരാമരണം അഞ്ഞസ്സ ച പനിദം ജരാമരണ’ന്തി, ഇതി വാ, ഭിക്ഖു, യോ വദേയ്യ, ഉഭയമേതം ഏകത്ഥം ബ്യഞ്ജനമേവ നാനം. തം ജീവം തം സരീരന്തി വാ, ഭിക്ഖു, ദിട്ഠിയാ സതി ബ്രഹ്മചരിയവാസോ ന ഹോതി. അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീരന്തി വാ, ഭിക്ഖു , ദിട്ഠിയാ സതി ബ്രഹ്മചരിയവാസോ ന ഹോതി. ഏതേ തേ, ഭിക്ഖു, ഉഭോ അന്തേ അനുപഗമ്മ മജ്ഝേന തഥാഗതോ ധമ്മം ദേസേതി - ‘ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണ’’’ന്തി.

‘‘കതമാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ജാതി, കസ്സ ച പനായം ജാതീ’’തി? ‘‘നോ കല്ലോ പഞ്ഹോ’’തി ഭഗവാ അവോച, ‘‘‘കതമാ ജാതി, കസ്സ ച പനായം ജാതീ’തി ഇതി വാ, ഭിക്ഖു, യോ വദേയ്യ, ‘അഞ്ഞാ ജാതി അഞ്ഞസ്സ ച പനായം ജാതീ’തി ഇതി വാ, ഭിക്ഖു, യോ വദേയ്യ, ഉഭയമേതം ഏകത്ഥം ബ്യഞ്ജനമേവ നാനം. തം ജീവം തം സരീരന്തി വാ, ഭിക്ഖു, ദിട്ഠിയാ സതി ബ്രഹ്മചരിയവാസോ ന ഹോതി. അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീരന്തി വാ, ഭിക്ഖു, ദിട്ഠിയാ സതി ബ്രഹ്മചരിയവാസോ ന ഹോതി. ഏതേ തേ, ഭിക്ഖു, ഉഭോ അന്തേ അനുപഗമ്മ മജ്ഝേന തഥാഗതോ ധമ്മം ദേസേതി - ‘ഭവപച്ചയാ ജാതീ’’’തി.

‘‘കതമോ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഭവോ, കസ്സ ച പനായം ഭവോ’’തി? ‘‘നോ കല്ലോ പഞ്ഹോ’’തി ഭഗവാ അവോച, ‘‘‘കതമോ ഭവോ, കസ്സ ച പനായം ഭവോ’തി ഇതി വാ, ഭിക്ഖു, യോ വദേയ്യ, ‘അഞ്ഞോ ഭവോ അഞ്ഞസ്സ ച പനായം ഭവോ’തി ഇതി വാ, ഭിക്ഖു, യോ വദേയ്യ, ഉഭയമേതം ഏകത്ഥം ബ്യഞ്ജനമേവ നാനം. തം ജീവം തം സരീരന്തി വാ, ഭിക്ഖു, ദിട്ഠിയാ സതി ബ്രഹ്മചരിയവാസോ ന ഹോതി; അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീരന്തി വാ, ഭിക്ഖു, ദിട്ഠിയാ സതി ബ്രഹ്മചരിയവാസോ ന ഹോതി. ഏതേ തേ, ഭിക്ഖു, ഉഭോ അന്തേ അനുപഗമ്മ മജ്ഝേന തഥാഗതോ ധമ്മം ദേസേതി - ‘ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ’തി...പേ॰... ‘തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനന്തി... വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാതി... ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാതി... സളായതനപച്ചയാ ഫസ്സോതി... നാമരൂപപച്ചയാ സളായതനന്തി... വിഞ്ഞാണപച്ചയാ നാമരൂപന്തി... സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണ’’’ന്തി.

‘‘കതമേ നു ഖോ, ഭന്തേ, സങ്ഖാരാ, കസ്സ ച പനിമേ സങ്ഖാരാ’’തി? ‘‘നോ കല്ലോ പഞ്ഹോ’’തി ഭഗവാ അവോച, ‘‘‘കതമേ സങ്ഖാരാ കസ്സ ച പനിമേ സങ്ഖാരാ’തി ഇതി വാ, ഭിക്ഖു, യോ വദേയ്യ, ‘അഞ്ഞേ സങ്ഖാരാ അഞ്ഞസ്സ ച പനിമേ സങ്ഖാരാ’തി ഇതി വാ, ഭിക്ഖു, യോ വദേയ്യ, ഉഭയമേതം ഏകത്ഥം ബ്യഞ്ജനമേവ നാനം. തം ജീവം തം സരീരന്തി വാ, ഭിക്ഖു, ദിട്ഠിയാ സതി ബ്രഹ്മചരിയവാസോ ന ഹോതി; അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീരന്തി വാ, ഭിക്ഖു, ദിട്ഠിയാ സതി ബ്രഹ്മചരിയവാസോ ന ഹോതി. ഏതേ തേ, ഭിക്ഖു, ഉഭോ അന്തേ അനുപഗമ്മ മജ്ഝേന തഥാഗതോ ധമ്മം ദേസേതി - ‘അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ’’’തി.

“അവിജ്ജായ ത്വേവ, ഭിക്ഖു, അസേസവിരാഗനിരോധാ യാനിസ്സ താനി വിസൂകായികാനി വിസേവിതാനി വിപ്ഫന്ദിതാനി കാനിചി കാനിചി. ‘കതമം ജരാമരണം, കസ്സ ച പനിദം ജരാമരണം’ ഇതി വാ, ‘അഞ്ഞം ജരാമരണം, അഞ്ഞസ്സ ച പനിദം ജരാമരണം’ ഇതി വാ, ‘തം ജീവം തം സരീരം’ ഇതി വാ, ‘അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീരം’ ഇതി വാ. സബ്ബാനിസ്സ താനി പഹീനാനി ഭവന്തി ഉച്ഛിന്നമൂലാനി താലാവത്ഥുകതാനി അനഭാവങ്കതാനി ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മാനി.

“അവിജ്ജായ ത്വേവ, ഭിക്ഖു, അസേസവിരാഗനിരോധാ യാനിസ്സ താനി വിസൂകായികാനി വിസേവിതാനി വിപ്ഫന്ദിതാനി കാനിചി കാനിചി. ‘കതമാ ജാതി, കസ്സ ച പനായം ജാതി’ ഇതി വാ, ‘അഞ്ഞാ ജാതി, അഞ്ഞസ്സ ച പനായം ജാതി’ ഇതി വാ, ‘തം ജീവം തം സരീരം’ ഇതി വാ, ‘അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീരം’ ഇതി വാ. സബ്ബാനിസ്സ താനി പഹീനാനി ഭവന്തി ഉച്ഛിന്നമൂലാനി താലാവത്ഥുകതാനി അനഭാവങ്കതാനി ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മാനി.

“അവിജ്ജായ ത്വേവ, ഭിക്ഖു, അസേസവിരാഗനിരോധാ യാനിസ്സ താനി വിസൂകായികാനി വിസേവിതാനി വിപ്ഫന്ദിതാനി കാനിചി കാനിചി. കതമോ ഭവോ…പേ॰… കതമം ഉപാദാനം… കതമാ തണ്ഹാ… കതമാ വേദനാ… കതമോ ഫസ്സോ… കതമം സളായതനം… കതമം നാമരൂപം… കതമം വിഞ്ഞാണം…പേ॰….

“അവിജ്ജായ ത്വേവ, ഭിക്ഖു, അസേസവിരാഗനിരോധാ യാനിസ്സ താനി വിസൂകായികാനി വിസേവിതാനി വിപ്ഫന്ദിതാനി കാനിചി കാനിചി. ‘കതമേ സങ്ഖാരാ, കസ്സ ച പനിമേ സങ്ഖാരാ’ ഇതി വാ, ‘അഞ്ഞേ സങ്ഖാരാ, അഞ്ഞസ്സ ച പനിമേ സങ്ഖാരാ’ ഇതി വാ, ‘തം ജീവം തം സരീരം’ ഇതി വാ, ‘അഞ്ഞം ജീവം, അഞ്ഞം സരീരം’ ഇതി വാ. സബ്ബാനിസ്സ താനി പഹീനാനി ഭവന്തി ഉച്ഛിന്നമൂലാനി താലാവത്ഥുകതാനി അനഭാവങ്കതാനി ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മാനീ”തി. പഞ്ചമം.

൬. ദുതിയഅവിജ്ജാപച്ചയസുത്തം

൩൬. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… “അവിജ്ജാപച്ചയാ, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ; സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി.

“‘കതമം ജരാമരണം, കസ്സ ച പനിദം ജരാമരണ’ന്തി ഇതി വാ, ഭിക്ഖവേ , യോ വദേയ്യ, ‘അഞ്ഞം ജരാമരണം, അഞ്ഞസ്സ ച പനിദം ജരാമരണ’ന്തി ഇതി വാ, ഭിക്ഖവേ, യോ വദേയ്യ, ഉഭയമേതം ഏകത്ഥം ബ്യഞ്ജനമേവ നാനം. ‘തം ജീവം തം സരീരം’ ഇതി വാ, ഭിക്ഖവേ, ദിട്ഠിയാ സതി ബ്രഹ്മചരിയവാസോ ന ഹോതി. ‘അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീരം’ ഇതി വാ, ഭിക്ഖവേ, ദിട്ഠിയാ സതി ബ്രഹ്മചരിയവാസോ ന ഹോതി. ഏതേ തേ, ഭിക്ഖവേ, ഉഭോ അന്തേ അനുപഗമ്മ മജ്ഝേന തഥാഗതോ ധമ്മം ദേസേതി - ‘ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണ’”ന്തി.

“കതമാ ജാതി…പേ॰… കതമോ ഭവോ… കതമം ഉപാദാനം… കതമാ തണ്ഹാ… കതമാ വേദനാ… കതമോ ഫസ്സോ… കതമം സളായതനം… കതമം നാമരൂപം…

കതമം വിഞ്ഞാണം… കതമേ സങ്ഖാരാ, കസ്സ ച പനിമേ സങ്ഖാരാതി ഇതി വാ, ഭിക്ഖവേ, യോ വദേയ്യ, 'അഞ്ഞേ സങ്ഖാരാ അഞ്ഞസ്സ ച പനിമേ സങ്ഖാരാ'തി ഇതി വാ, ഭിക്ഖവേ, യോ വദേയ്യ, ഉഭയമേതം ഏകത്ഥം ബ്യഞ്ജനമേവ നാനം. 'തം ജീവം തം സരീരം' ഇതി വാ, ഭിക്ഖവേ, ദിട്ഠിയാ സതി ബ്രഹ്മചരിയവാസോ ന ഹോതി. 'അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീരം' ഇതി വാ, ഭിക്ഖവേ, ദിട്ഠിയാ സതി ബ്രഹ്മചരിയവാസോ ന ഹോതി. ഏതേ തേ, ഭിക്ഖവേ, ഉഭോ അന്തേ അനുപഗമ്മ മജ്ഝേന തഥാഗതോ ധമ്മം ദേസേതി - 'അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ'"തി.

"അവിജ്ജായ ത്വേവ, ഭിക്ഖവേ, അസേസവിരാഗനിരോധാ യാനിസ്സ താനി വിസൂകായികാനി വിസേവിതാനി വിപ്ഫന്ദിതാനി കാനിചി കാനിചി. 'കതമം ജരാമരണം, കസ്സ ച പനിദം ജരാമരണം' ഇതി വാ, 'അഞ്ഞം ജരാമരണം, അഞ്ഞസ്സ ച പനിദം ജരാമരണം' ഇതി വാ, 'തം ജീവം തം സരീരം' ഇതി വാ, 'അഞ്ഞം ജീവം, അഞ്ഞം സരീരം' ഇതി വാ. സബ്ബാനിസ്സ താനി പഹീനാനി ഭവന്തി ഉച്ഛിന്നമൂലാനി താലാവത്ഥുകതാനി അനഭാവങ്കതാനി ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മാനി.

"അവിജ്ജായ ത്വേവ, ഭിക്ഖവേ, അസേസവിരാഗനിരോധാ യാനിസ്സ താനി വിസൂകായികാനി വിസേവിതാനി വിപ്ഫന്ദിതാനി കാനിചി കാനിചി. കതമാ ജാതി…പേ॰… കതമോ ഭവോ… കതമം ഉപാദാനം… കതമാ തണ്ഹാ… കതമാ വേദനാ… കതമോ ഫസ്സോ… കതമം സളായതനം… കതമം നാമരൂപം… കതമം വിഞ്ഞാണം… 'കതമേ സങ്ഖാരാ, കസ്സ ച പനിമേ സങ്ഖാരാ' ഇതി വാ, 'അഞ്ഞേ സങ്ഖാരാ, അഞ്ഞസ്സ ച പനിമേ സങ്ഖാരാ' ഇതി വാ; 'തം ജീവം തം സരീരം' ഇതി വാ, 'അഞ്ഞം ജീവം അഞ്ഞം സരീരം' ഇതി വാ. സബ്ബാനിസ്സ താനി പഹീനാനി ഭവന്തി ഉച്ഛിന്നമൂലാനി താലാവത്ഥുകതാനി അനഭാവങ്കതാനി ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മാനീ"തി. ഛട്ഠം.

൭. നതുമ്ഹസുത്തം

൩൭. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… "നായം, ഭിക്ഖവേ, കായോ തുമ്ഹാകം നപി അഞ്ഞേസം. പുരാണമിദം , ഭിക്ഖവേ, കമ്മം അഭിസങ്ഖതം അഭിസഞ്ചേതയിതം വേദനിയം ദട്ഠബ്ബം".

"തത്ര ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ പടിച്ചസമുപ്പാദഞ്ഞേവ സാധുകം യോനിസോ മനസി കരോതി - 'ഇതി ഇമസ്മിം സതി ഇദം ഹോതി, ഇമസ്സുപ്പാദാ ഇദം ഉപ്പജ്ജതി; ഇമസ്മിം അസതി ഇദം ന ഹോതി, ഇമസ്സ നിരോധാ ഇദം നിരുജ്ഝതി, യദിദം - അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ; സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി. അവിജ്ജായ ത്വേവ അസേസവിരാഗനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ; സങ്ഖാരനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ'"തി. സത്തമം.

൮. ചേതനാസുത്തം

൩൮. സാവത്ഥിനിദാനം . "യഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ചേതേതി യഞ്ച പകപ്പേതി യഞ്ച അനുസേതി, ആരമ്മണമേതം [ആരമണമേതം (?)] ഹോതി വിഞ്ഞാണസ്സ

ഠിതിയാ. ആരമ്മണേ സതി പതിട്ഠാ വിഞ്ഞാണസ്സ ഹോതി. തസ്മിം പതിട്ഠിതേ വിഞ്ഞാണേ വിരൂള്ഹേ ആയതിം പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തി ഹോതി. ആയതിം പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തിയാ സതി ആയതിം ജാതി ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ സമ്ഭവന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി''.

''നോ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ചേതേതി നോ ചേ പകപ്പേതി, അഥ ചേ അനുസേതി, ആരമ്മണമേതം ഹോതി വിഞ്ഞാണസ്സ ഠിതിയാ. ആരമ്മണേ സതി പതിട്ഠാ വിഞ്ഞാണസ്സ ഹോതി. തസ്മിം പതിട്ഠിതേ വിഞ്ഞാണേ വിരൂള്ഹേ ആയതിം പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തി ഹോതി. ആയതിം പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തിയാ സതി ആയതിം ജാതിജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ സമ്ഭവന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി.

''യതോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, നോ ചേവ ചേതേതി നോ ച പകപ്പേതി നോ ച അനുസേതി, ആരമ്മണമേതം ന ഹോതി വിഞ്ഞാണസ്സ ഠിതിയാ . ആരമ്മണേ അസതി പതിട്ഠാ വിഞ്ഞാണസ്സ ന ഹോതി. തദപ്പതിട്ഠിതേ വിഞ്ഞാണേ അവിരൂള്ഹേ ആയതിം പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തി ന ഹോതി. ആയതിം പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തിയാ അസതി ആയതിം ജാതിജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ നിരുജ്ഝന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ''തി. അട്ഠമം.

൯. ദുതിയചേതനാസുത്തം

൩൯. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''യഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ചേതേതി യഞ്ച പകപ്പേതി യഞ്ച അനുസേതി, ആരമ്മണമേതം ഹോതി വിഞ്ഞാണസ്സ ഠിതിയാ. ആരമ്മണേ സതി പതിട്ഠാ വിഞ്ഞാണസ്സ ഹോതി. തസ്മിം പതിട്ഠിതേ വിഞ്ഞാണേ വിരൂള്ഹേ നാമരൂപസ്സ അവക്കന്തി ഹോതി. നാമരൂപപച്ചയാ സളായതനം; സളായതനപച്ചയാ ഫസ്സോ; ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ...പേ॰... തണ്ഹാ... ഉപാദാനം... ഭവോ... ജാതി... ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ സമ്ഭവന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി''.

''നോ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ചേതേതി നോ ചേ പകപ്പേതി, അഥ ചേ അനുസേതി, ആരമ്മണമേതം ഹോതി വിഞ്ഞാണസ്സ ഠിതിയാ. ആരമ്മണേ സതി പതിട്ഠാ വിഞ്ഞാണസ്സ ഹോതി. തസ്മിം പതിട്ഠിതേ വിഞ്ഞാണേ വിരൂള്ഹേ നാമരൂപസ്സ അവക്കന്തി ഹോതി. നാമരൂപപച്ചയാ സളായതനം...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി.

''യതോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, നോ ചേവ ചേതേതി നോ ച പകപ്പേതി നോ ച അനുസേതി, ആരമ്മണമേതം ന ഹോതി വിഞ്ഞാണസ്സ ഠിതിയാ. ആരമ്മണേ അസതി പതിട്ഠാ വിഞ്ഞാണസ്സ ന ഹോതി. തദപ്പതിട്ഠിതേ വിഞ്ഞാണേ അവിരൂള്ഹേ നാമരൂപസ്സ അവക്കന്തി ന ഹോതി. നാമരൂപനിരോധാ സളായതനനിരോധോ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ''തി. നവമം.

൧൦. തതിയചേതനാസുത്തം

൪൦. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘യഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, ചേതേതി യഞ്ച പകപ്പേതി യഞ്ച അനുസേതി ആരമ്മണമേതം ഹോതി വിഞ്ഞാണസ്സ ഠിതിയാ. ആരമ്മണേ സതി പതിട്ഠാ വിഞ്ഞാണസ്സ ഹോതി. തസ്മിം പതിട്ഠിതേ വിഞ്ഞാണേ വിരൂള്ഹേ നതി ഹോതി. നതിയാ സതി ആഗതിഗതി ഹോതി. ആഗതിഗതിയാ സതി ചുതൂപപാതോ ഹോതി. ചുതൂപപാതേ സതി ആയതിം ജാതിജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ സമ്ഭവന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി’’.

‘‘നോ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ചേതേതി നോ ചേ പകപ്പേതി അഥ ചേ അനുസേതി, ആരമ്മണമേതം ഹോതി വിഞ്ഞാണസ്സ ഠിതിയാ. ആരമ്മണേ സതി പതിട്ഠാ വിഞ്ഞാണസ്സ ഹോതി. തസ്മിം പതിട്ഠിതേ വിഞ്ഞാണേ വിരൂള്ഹേ നതി ഹോതി. നതിയാ സതി ആഗതിഗതി ഹോതി. ആഗതിഗതിയാ സതി ചുതൂപപാതോ ഹോതി. ചുതൂപപാതേ സതി ആയതിം ജാതിജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ സമ്ഭവന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി.

‘‘യതോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, നോ ചേവ ചേതേതി നോ ച പകപ്പേതി നോ ച അനുസേതി, ആരമ്മണമേതം ന ഹോതി വിഞ്ഞാണസ്സ ഠിതിയാ. ആരമ്മണേ അസതി പതിട്ഠാ വിഞ്ഞാണസ്സ ന ഹോതി. തദപ്പതിട്ഠിതേ വിഞ്ഞാണേ അവിരൂള്ഹേ നതി ന ഹോതി. നതിയാ അസതി ആഗതിഗതി ന ഹോതി. ആഗതിഗതിയാ അസതി ചുതൂപപാതോ ന ഹോതി. ചുതൂപപാതേ അസതി ആയതിം ജാതി ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ നിരുജ്ഝന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ’’തി. ദസമം.

കളാരഖത്തിയവഗ്ഗോ ചതുത്ഥോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ഭൂതമിദം കളാരഞ്ച, ദുവേ ച ഞാണവത്ഥൂനി;
അവിജ്ജാപച്ചയാ ച ദ്വേ, നതുമ്ഹാ ചേതനാ തയോതി.

൫. ഗഹപതിവഗ്ഗോ

൧. പഞ്ചവേരഭയസുത്തം

൪൧. സാവത്ഥിയം വിഹരതി. അഥ ഖോ അനാഥപിണ്ഡികോ ഗഹപതി യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ അനാഥപിണ്ഡികം ഗഹപതിം ഭഗവാ ഏതദവോച -

‘‘യതോ ഖോ, ഗഹപതി, അരിയസാവകസ്സ പഞ്ച ഭയാനി വേരാനി വൂപസന്താനി ഹോന്തി, ചതൂഹി ച സോതാപത്തിയങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ ഹോതി, അരിയോ ചസ്സ ഞായോ പഞ്ഞായ സുദിട്ഠോ ഹോതി സുപ്പടിവിദ്ധോ, സോ ആകങ്ഖമാനോ അത്തനാവ അത്താനം ബ്യാകരേയ്യ - ‘ഖീണനിരയോമ്ഹി ഖീണതിരച്ഛാനയോനി ഖീണപേത്തിവിസയോ

ഖീണാപായദുഗ്ഗതിവിനിപാതോ, സോതാപന്നോഹമസ്മി അവിനിപാതധമ്മോ നിയതോ സമ്ബോധിപരായനോ’”തി.

“കതമാനി പഞ്ച ഭയാനി വേരാനി വൂപസന്താനി ഹോന്തി? യം, ഗഹപതി, പാണാതിപാതീ പാണാതിപാതപച്ചയാ ദിട്ഠധമ്മികമ്പി ഭയം വേരം പസവതി, സമ്പരായികമ്പി ഭയം വേരം പസവതി, ചേതസികമ്പി ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതി, പാണാതിപാതാ പടിവിരതസ്സ ഏവം തം ഭയം വേരം വൂപസന്തം ഹോതി.

“യം, ഗഹപതി, അദിന്നാദായീ അദിന്നാദാനപച്ചയാ ദിട്ഠധമ്മികമ്പി ഭയം വേരം പസവതി, സമ്പരായികമ്പി ഭയം വേരം പസവതി, ചേതസികമ്പി ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതി, അദിന്നാദാനാ പടിവിരതസ്സ ഏവം തം ഭയം വേരം വൂപസന്തം ഹോതി.

“യം , ഗഹപതി, കാമേസുമിച്ഛാചാരീ കാമേസുമിച്ഛാചാരപച്ചയാ ദിട്ഠധമ്മികമ്പി ഭയം വേരം പസവതി, സമ്പരായികമ്പി ഭയം വേരം പസവതി, ചേതസികമ്പി ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതി, കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതസ്സ ഏവം തം ഭയം വേരം വൂപസന്തം ഹോതി.

“യം, ഗഹപതി, മുസാവാദീ മുസാവാദപച്ചയാ ദിട്ഠധമ്മികമ്പി ഭയം വേരം പസവതി, സമ്പരായികമ്പി ഭയം വേരം പസവതി, ചേതസികമ്പി ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതി, മുസാവാദാ പടിവിരതസ്സ ഏവം തം ഭയം വേരം വൂപസന്തം ഹോതി.

“യം, ഗഹപതി, സുരാമേരയമജ്ജപമാദട്ഠായീ സുരാമേരയമജ്ജപമാദട്ഠാനപച്ചയാ ദിട്ഠധമ്മികമ്പി ഭയം വേരം പസവതി, സമ്പരായികമ്പി ഭയം വേരം പസവതി, ചേതസികമ്പി ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതി, സുരാമേരയമജ്ജപമാദട്ഠാനാ പടിവിരതസ്സ ഏവം തം ഭയം വേരം വൂപസന്തം ഹോതി. ഇമാനി പഞ്ച ഭയാനി വേരാനി വൂപസന്താനി ഹോന്തി.

“കതമേഹി ചതൂഹി സോതാപത്തിയങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ ഹോതി? ഇധ, ഗഹപതി, അരിയസാവകോ ബുദ്ധേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗതോ ഹോതി - ‘ഇതിപി സോ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ സുഗതോ ലോകവിദൂ അനുത്തരോ പുരിസദമ്മസാരഥി സത്ഥാ ദേവമനുസ്സാനം ബുദ്ധോ ഭഗവാ’”തി.

“ധമ്മേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗതോ ഹോതി - ‘സ്വാക്ഖാതോ ഭഗവതാ ധമ്മോ സന്ദിട്ഠികോ അകാലികോ ഏഹിപസ്സികോ ഓപനേയ്യികോ പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹീ’”തി.

“സങ്ഘേ അവേച്ചപ്പസാദേന സമന്നാഗതോ ഹോതി - ‘സുപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ, ഉജുപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ, ഞായപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ, സാമീചിപ്പടിപന്നോ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ , യദിദം ചത്താരി പുരിസയുഗാനി അട്ഠ പുരിസപുഗ്ഗലാ,

ഏസ ഭഗവതോ സാവകസങ്ഘോ ആഹുനേയ്യോ പാഹുനേയ്യോ ദക്ഖിണേയ്യോ അഞ്ജലികരണീയോ അനുത്തരം പുഞ്ഞക്ഖേത്തം ലോകസ്സാ'''തി.

''അരിയകന്തേഹി സീലേഹി സമന്നാഗതോ ഹോതി അഖണ്ഡേഹി അച്ഛിദ്ദേഹി അസബലേഹി അകമ്മാസേഹി ഭുജിസ്സേഹി വിഞ്ഞുപ്പസത്ഥേഹി അപരാമട്ഠേഹി സമാധിസംവത്തനികേഹി. ഇമേഹി ചതൂഹി സോതാപത്തിയങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ ഹോതി.

''കതമോ ചസ്സ അരിയോ ഞായോ പഞ്ഞായ സുദിട്ഠോ ഹോതി സുപ്പടിവിദ്ധോ? ഇധ, ഗഹപതി, അരിയസാവകോ പടിച്ചസമുപ്പാദഞ്ഞേവ സാധുകം യോനിസോ മനസി കരോതി - 'ഇതി ഇമസ്മിം സതി ഇദം ഹോതി, ഇമസ്മിം അസതി ഇദം ന ഹോതി; ഇമസ്സുപ്പാദാ ഇദം ഉപ്പജ്ജതി, ഇമസ്സ നിരോധാ ഇദം നിരുജ്ഝതി. യദിദം അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ; സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി. അവിജ്ജായ ത്വേവ അസേസവിരാഗനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ; സങ്ഖാരനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ'''തി. അയമസ്സ അരിയോ ഞായോ പഞ്ഞായ സുദിട്ഠോ ഹോതി സുപ്പടിവിദ്ധോ.

''യതോ ഖോ, ഗഹപതി, അരിയസാവകസ്സ ഇമാനി പഞ്ച ഭയാനി വേരാനി വൂപസന്താനി ഹോന്തി, ഇമേഹി ചതൂഹി സോതാപത്തിയങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ ഹോതി, അയഞ്ചസ്സ അരിയോ ഞായോ പഞ്ഞായ സുദിട്ഠോ ഹോതി സുപ്പടിവിദ്ധോ, സോ ആകങ്ഖമാനോ അത്തനാവ അത്താനം ബ്യാകരേയ്യ - 'ഖീണനിരയോമ്ഹി ഖീണതിരച്ഛാനയോനി ഖീണപേത്തിവിസയോ ഖീണാപായദുഗ്ഗതിവിനിപാതോ, സോതാപന്നോഹമസ്മി അവിനിപാതധമ്മോ നിയതോ സമ്ബോധിപരായനോ'''തി.

൨. ദുതിയപഞ്ചവേരഭയസുത്തം

൪൨. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''യതോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകസ്സ പഞ്ച ഭയാനി വേരാനി വൂപസന്താനി ഹോന്തി, ചതൂഹി ച സോതാപത്തിയങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ ഹോതി, അരിയോ ചസ്സ ഞായോ പഞ്ഞായ സുദിട്ഠോ ഹോതി സുപ്പടിവിദ്ധോ, സോ ആകങ്ഖമാനോ അത്തനാവ അത്താനം ബ്യാകരേയ്യ - 'ഖീണനിരയോമ്ഹി ഖീണതിരച്ഛാനയോനി ഖീണപേത്തിവിസയോ ഖീണാപായദുഗ്ഗതിവിനിപാതോ, സോതാപന്നോഹമസ്മി അവിനിപാതധമ്മോ നിയതോ സമ്ബോധിപരായനോ'''തി.

''കതമാനി പഞ്ച ഭയാനി വേരാനി വൂപസന്താനി ഹോന്തി? യം, ഭിക്ഖവേ, പാണാതിപാതീ ...പേ॰... യം, ഭിക്ഖവേ, അദിന്നാദായീ...പേ॰... യം, ഭിക്ഖവേ, കാമേസുമിച്ഛാചാരീ... യം, ഭിക്ഖവേ, മുസാവാദീ... യം, ഭിക്ഖവേ, സുരാമേരയമജ്ജപമാദട്ഠായീ...പേ॰... ഇമാനി പഞ്ച ഭയാനി വേരാനി വൂപസന്താനി ഹോന്തി.

''കതമേഹി ചതൂഹി സോതാപത്തിയങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ ഹോതി? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ ബുദ്ധേ...പേ॰... ധമ്മേ... സങ്ഘേ... അരിയകന്തേഹി

സീലേഹി സമന്നാഗതോ ഹോതി. ഇമേഹി ചതൂഹി സോതാപത്തിയങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ ഹോതി.

“കതമോ ചസ്സ അരിയോ ഞായോ പഞ്ഞായ സുദിട്ഠോ ഹോതി സുപ്പടിവിദ്ധോ ? ഇധ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ പടിച്ചസമുപ്പാദഞ്ഞേവ സാധുകം യോനിസോ മനസി കരോതി…പേ॰… അയമസ്സ അരിയോ ഞായോ പഞ്ഞായ സുദിട്ഠോ ഹോതി സുപ്പടിവിദ്ധോ.

“യതോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകസ്സ ഇമാനി പഞ്ച ഭയാനി വേരാനി വൂപസന്താനി ഹോന്തി, ഇമേഹി ച ചതൂഹി സോതാപത്തിയങ്ഗേഹി സമന്നാഗതോ ഹോതി, അയഞ്ചസ്സ അരിയോ ഞായോ പഞ്ഞായ സുദിട്ഠോ ഹോതി സുപ്പടിവിദ്ധോ, സോ ആകങ്ഖമാനോ അത്തനാവ അത്താനം ബ്യാകരേയ്യ - ‘ഖീണനിരയോമ്ഹി ഖീണതിരച്ഛാനയോനി ഖീണപേത്തിവിസയോ ഖീണാപായദുഗ്ഗതിവിനിപാതോ, സോതാപന്നോഹമസ്മി അവിനിപാതധമ്മോ നിയതോ സമ്ബോധിപരായനോ’”തി. ദുതിയം.

൩. ദുക്ഖസുത്തം

൪൩. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… “ദുക്ഖസ്സ , ഭിക്ഖവേ, സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

“കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖസ്സ സമുദയോ? ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ. അയം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖസ്സ സമുദയോ.

“സോതഞ്ച പടിച്ച സദ്ദേ ച ഉപ്പജ്ജതി സോതവിഞ്ഞാണം…പേ॰… ഘാനഞ്ച പടിച്ച ഗന്ധേ ച…പേ॰… ജിവ്ഹഞ്ച പടിച്ച രസേ ച…പേ॰… കായഞ്ച പടിച്ച ഫോട്ഠബ്ബേ ച…പേ॰… മനഞ്ച പടിച്ച ധമ്മേ ച ഉപ്പജ്ജതി മനോവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ. അയം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖസ്സ സമുദയോ.

“കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ? ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ. തസ്സായേവ തണ്ഹായ അസേസവിരാഗനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ; ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോ; ഭവനിരോധാ ജാതിനിരോധോ; ജാതിനിരോധാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ നിരുജ്ഝന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതി. അയം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ.

“സോതഞ്ച പടിച്ച സദ്ദേ ച ഉപ്പജ്ജതി സോതവിഞ്ഞാണം…പേ॰… ഘാനഞ്ച പടിച്ച ഗന്ധേ ച…പേ॰… ജിവ്ഹഞ്ച പടിച്ച രസേ ച…പേ॰… കായഞ്ച പടിച്ച ഫോട്ഠബ്ബേ ച…പേ॰… മനഞ്ച പടിച്ച ധമ്മേ ച ഉപ്പജ്ജതി മനോവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ.

തസ്സായേവ തണ്ഹായ അസേസവിരാഗനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ; ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോ; ഭവനിരോധാ ജാതിനിരോധോ; ജാതിനിരോധാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ നിരുജ്ഝന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതി. അയം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ''തി. തതിയം.

൪. ലോകസുത്തം

൪൪. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''ലോകസ്സ, ഭിക്ഖവേ, സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

''കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, ലോകസ്സ സമുദയോ? ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ; തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം; ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ; ഭവപച്ചയാ ജാതി; ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ സമ്ഭവന്തി. അയം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലോകസ്സ സമുദയോ.

''സോതഞ്ച പടിച്ച സദ്ദേ ച...പേ॰... ഘാനഞ്ച പടിച്ച ഗന്ധേ ച... ജിവ്ഹഞ്ച പടിച്ച രസേ ച... കായഞ്ച പടിച്ച ഫോട്ഠബ്ബേ ച... മനഞ്ച പടിച്ച ധമ്മേ ച ഉപ്പജ്ജതി മനോവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ...പേ॰... ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ സമ്ഭവന്തി. അയം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലോകസ്സ സമുദയോ.

''കതമോ ച, ഭിക്ഖവേ, ലോകസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ? ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ. തസ്സായേവ തണ്ഹായ അസേസവിരാഗനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ; ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതി. അയം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലോകസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ.

''സോതഞ്ച പടിച്ച സദ്ദേ ച...പേ॰... ഘാനഞ്ച പടിച്ച ഗന്ധേ ച... ജിവ്ഹഞ്ച പടിച്ച രസേ ച... കായഞ്ച പടിച്ച ഫോട്ഠബ്ബേ ച... മനഞ്ച പടിച്ച ധമ്മേ ച ഉപ്പജ്ജതി മനോവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ. തസ്സായേവ തണ്ഹായ അസേസവിരാഗനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ; ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതി. അയം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലോകസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ''തി. ചതുത്ഥം.

൫. ഞാതികസുത്തം

൪൫. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ ഞാതികേ വിഹരതി ഗിഞ്ജകാവസഥേ. അഥ ഖോ ഭഗവാ രഹോഗതോ പടിസല്ലാനോ ഇമം ധമ്മപരിയായം അഭാസി -

“ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ, വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ; തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി.

“സോതഞ്ച പടിച്ച സദ്ദേ ച…പേ॰… ഘാനഞ്ച പടിച്ച ഗന്ധേ ച… ജിവ്ഹഞ്ച പടിച്ച രസേ ച… കായഞ്ച പടിച്ച ഫോട്ഠബ്ബേ ച… മനഞ്ച പടിച്ച ധമ്മേ ച ഉപ്പജ്ജതി മനോവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ; തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി.

“ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ. തസ്സായേവ തണ്ഹായ അസേസവിരാഗനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ; ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോ…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതി.

“സോതഞ്ച പടിച്ച സദ്ദേ ച…പേ॰… മനഞ്ച പടിച്ച ധമ്മേ ച ഉപ്പജ്ജതി മനോവിഞ്ഞാണം. തിണ്ണം സങ്ഗതി ഫസ്സോ. ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാ; വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാ. തസ്സായേവ തണ്ഹായ അസേസവിരാഗനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ; ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോ…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ”തി.

തേന ഖോ പന സമയേന അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു ഭഗവതോ ഉപസ്സുതി [ഉപസ്സുതിം (സീ॰ പീ॰)] ഠിതോ ഹോതി. അദ്ദസാ ഖോ ഭഗവാ തം ഭിക്ഖും ഉപസ്സുതി ഠിതം. ദിസ്വാന തം ഭിക്ഖും ഏതദവോച - “അസ്സോസി നോ ത്വം, ഭിക്ഖു, ഇമം ധമ്മപരിയായ”ന്തി? “ഏവം, ഭന്തേ”തി. “ഉഗ്ഗണ്ഹാഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഇമം ധമ്മപരിയായം; പരിയാപുണാഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഇമം ധമ്മപരിയായം; ധാരേഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഇമം ധമ്മപരിയായം. അത്ഥസംഹിതോ അയം [അത്ഥസംഹിതോയം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰), അത്ഥസംഹിതായം (പീ॰ ക॰)], ഭിക്ഖു, ധമ്മപരിയായോ ആദിബ്രഹ്മചരിയകോ”തി. പഞ്ചമം.

൬. അഞ്ഞതരബ്രാഹ്മണസുത്തം

൪൬. സാവത്ഥിയം വിഹരതി. അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ബ്രാഹ്മണോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവതാ സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സോ ബ്രാഹ്മണോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച -

“കിം നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, സോ കരോതി സോ പടിസംവേദയതീ”തി? “‘സോ കരോതി സോ പടിസംവേദയതീ’തി ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, അയമേകോ അന്തോ”.

“കിം പന, ഭോ ഗോതമ, അഞ്ഞോ കരോതി, അഞ്ഞോ പടിസംവേദയതീ”തി? “‘അഞ്ഞോ കരോതി, അഞ്ഞോ പടിസംവേദയതീ’തി ഖോ,

ബ്രാഹ്മണ, അയം ദുതിയോ അന്തോ. ഏതേ തേ, ബ്രാഹ്മണ, ഉഭോ അന്തേ അനുപഗമ്മ മജ്ഝേന തഥാഗതോ ധമ്മം ദേസേതി - 'അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ; സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി. അവിജ്ജായ ത്വേവ അസേസവിരാഗനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ; സങ്ഖാരനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ'''തി.

ഏവം വുത്തേ, സോ ബ്രാഹ്മണോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''അഭിക്കന്തം, ഭോ ഗോതമ, അഭിക്കന്തം, ഭോ ഗോതമ,...പേ॰... ഉപാസകം മം ഭവം ഗോതമോ ധാരേതു അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത''ന്തി. ഛട്ഠം.

൭. ജാണുസ്സോണിസുത്തം

൪൭. സാവത്ഥിയം വിഹരതി. അഥ ഖോ ജാണുസ്സോണി ബ്രാഹ്മണോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവതാ സദ്ധിം...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ജാണുസ്സോണി ബ്രാഹ്മണോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച -

''കിം നു ഖോ, ഭോ, ഗോതമ, സബ്ബമത്ഥീ''തി? '''സബ്ബമത്ഥീ'തി ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, അയമേകോ അന്തോ''.

''കിം പന, ഭോ ഗോതമ, സബ്ബം നത്ഥീ''തി? '''സബ്ബം നത്ഥീ'തി ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, അയം ദുതിയോ അന്തോ. ഏതേ തേ, ബ്രാഹ്മണ, ഉഭോ അന്തേ അനുപഗമ്മ മജ്ഝേന തഥാഗതോ ധമ്മം ദേസേതി - 'അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ; സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി. അവിജ്ജായ ത്വേവ അസേസവിരാഗനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ; സങ്ഖാരനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ'''തി.

ഏവം വുത്തേ, ജാണുസ്സോണി ബ്രാഹ്മണോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''അഭിക്കന്തം ഭോ ഗോതമ...പേ॰... പാണുപേതം സരണം ഗത''ന്തി. സത്തമം.

൮. ലോകായതികസുത്തം

൪൮. സാവത്ഥിയം വിഹരതി. അഥ ഖോ ലോകായതികോ ബ്രാഹ്മണോ യേന ഭഗവാ...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ലോകായതികോ ബ്രാഹ്മണോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച -

''കിം നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, സബ്ബമത്ഥീ''തി? '''സബ്ബമത്ഥീ'തി ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ജേട്ഠമേതം ലോകായതം''.

''കിം പന, ഭോ ഗോതമ, സബ്ബം നത്ഥീ''തി? '''സബ്ബം നത്ഥീ'തി ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ദുതിയമേതം ലോകായതം''.

''കിം നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, സബ്ബമേകത്ത''ന്തി? '''സബ്ബമേകത്ത'ന്തി ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, തതിയമേതം ലോകായതം''.

“കിം പന, ഭോ ഗോതമ, സബ്ബം പുഥുത്ത”ന്തി? “‘സബ്ബം പുഥുത്ത’ന്തി ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ചതുത്ഥമേതം ലോകായതം”.

“ഏതേ തേ, ബ്രാഹ്മണ, ഉഭോ അന്തേ അനുപഗമ്മ മജ്ഝേന തഥാഗതോ ധമ്മം ദേസേതി - ‘അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ; സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം... പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി. അവിജ്ജായ ത്വേവ അസേസവിരാഗനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ; സങ്ഖാരനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ’”തി.

ഏവം വുത്തേ, ലോകായതികോ ബ്രാഹ്മണോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “അഭിക്കന്തം, ഭോ ഗോതമ...പേ॰... അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത”ന്തി. അട്ഠമം.

൯. അരിയസാവകസുത്തം

൪൯. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... “ന , ഭിക്ഖവേ, സുതവതോ അരിയസാവകസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘കിം നു ഖോ കിസ്മിം സതി കിം ഹോതി, കിസ്സുപ്പാദാ കിം ഉപ്പജ്ജതി? (കിസ്മിം സതി സങ്ഖാരാ ഹോന്തി, കിസ്മിം സതി വിഞ്ഞാണം ഹോതി,) [( ) ഏത്ഥന്തരേ പാഠാ കേസുചി പോത്ഥകേസു ന ദിസ്സന്തീതി സീ॰ പീ॰ പോത്ഥകേസു ദസ്സിതാ. തഥാ സതി അനന്തരസുത്തടീകായ സമേതി] കിസ്മിം സതി നാമരൂപം ഹോതി, കിസ്മിം സതി സളായതനം ഹോതി, കിസ്മിം സതി ഫസ്സോ ഹോതി, കിസ്മിം സതി വേദനാ ഹോതി, കിസ്മിം സതി തണ്ഹാ ഹോതി, കിസ്മിം സതി ഉപാദാനം ഹോതി, കിസ്മിം സതി ഭവോ ഹോതി, കിസ്മിം സതി ജാതി ഹോതി, കിസ്മിം സതി ജരാമരണം ഹോതീ’”തി?

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സുതവതോ അരിയസാവകസ്സ അപരപ്പച്ചയാ ഞാണമേവേത്ഥ ഹോതി - ‘ഇമസ്മിം സതി ഇദം ഹോതി, ഇമസ്സുപ്പാദാ ഇദം ഉപ്പജ്ജതി. (അവിജ്ജായ സതി സങ്ഖാരാ ഹോന്തി; സങ്ഖാരേസു സതി വിഞ്ഞാണം ഹോതി;) [( ) ഏത്ഥകേസു പാഠാ കേസുചി പോത്ഥകേസു ന ദിസ്സന്തീതി സീ॰ പീ॰ പോത്ഥകേസു ദസ്സിതാ. തഥാ സതി അനന്തരസുത്തടീകായ സമേതി] വിഞ്ഞാണേ സതി നാമരൂപം ഹോതി; നാമരൂപേ സതി സളായതനം ഹോതി ; സളായതനേ സതി ഫസ്സോ ഹോതി; ഫസ്സേ സതി വേദനാ ഹോതി; വേദനായ സതി തണ്ഹാ ഹോതി; തണ്ഹായ സതി ഉപാദാനം ഹോതി; ഉപാദാനേ സതി ഭവോ ഹോതി; ഭവേ സതി ജാതി ഹോതി; ജാതിയാ സതി ജരാമരണം ഹോതീ’തി. സോ ഏവം പജാനാതി - ‘ഏവമയം ലോകോ സമുദയതീ’”തി.

“ന , ഭിക്ഖവേ, സുതവതോ അരിയസാവകസ്സ ഏവം ഹോതി - ‘കിം നു ഖോ കിസ്മിം അസതി കിം ന ഹോതി, കിസ്സ നിരോധാ കിം നിരുജ്ഝതി? (കിസ്മിം അസതി സങ്ഖാരാ ന ഹോന്തി, കിസ്മിം അസതി വിഞ്ഞാണം ന ഹോതി,) [( ) ഏത്ഥന്തരേ പാഠാപി തത്ഥ തഥേവ ദസ്സിതാ] കിസ്മിം അസതി നാമരൂപം ന ഹോതി, കിസ്മിം അസതി സളായതനം ന ഹോതി, കിസ്മിം അസതി ഫസ്സോ ന ഹോതി, കിസ്മിം അസതി വേദനാ ന ഹോതി, കിസ്മിം അസതി തണ്ഹാ ന ഹോതി, കിസ്മിം അസതി ഉപാദാനം ന ഹോതി,

കിസ്മിം അസതി ഭവോ ന ഹോതി, കിസ്മിം അസതി ജാതി ന ഹോതി, കിസ്മിം അസതി ജരാമരണം ന ഹോതീ'''തി?

''അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സുതവതോ അരിയസാവകസ്സ അപരപ്പച്ചയാ ഞാണമേവേത്ഥ ഹോതി - 'ഇമസ്മിം അസതി ഇദം ന ഹോതി, ഇമസ്സ നിരോധാ ഇദം നിരുജ്ഝതി. (അവിജ്ജായ അസതി സങ്ഖാരാ ന ഹോന്തി; സങ്ഖാരേസു അസതി വിഞ്ഞാണം ന ഹോതി;) [( ) ഏത്ഥന്തരേ പാഠാപി തത്ഥ തഥേവ ദസ്സിതാ] വിഞ്ഞാണേ അസതി നാമരൂപം ന ഹോതി; നാമരൂപേ അസതി സളായതനം ന ഹോതി...പേ॰... ഭവോ ന ഹോതി... ജാതി ന ഹോതി... ജാതിയാ അസതി ജരാമരണം ന ഹോതീ'തി. സോ ഏവം പജാനാതി - 'ഏവമയം ലോകോ നിരുജ്ഝതീ'''തി.

''യതോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ ഏവം ലോകസ്സ സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച യഥാഭൂതം പജാനാതി, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ ദിട്ഠിസമ്പന്നോ ഇതിപി...പേ॰... അമതദ്വാരം ആഹച്ച തിട്ഠതി ഇതിപീ''തി. നവമം.

൧൦. ദുതിയഅരിയസാവകസുത്തം

൫൦. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''ന, ഭിക്ഖവേ, സുതവതോ അരിയസാവകസ്സ ഏവം ഹോതി - 'കിം നു ഖോ കിസ്മിം സതി കിം ഹോതി, കിസ്സുപ്പാദാ കിം ഉപ്പജ്ജതി? കിസ്മിം സതി സങ്ഖാരാ ഹോന്തി, കിസ്മിം സതി വിഞ്ഞാണം ഹോതി, കിസ്മിം സതി നാമരൂപം ഹോതി, കിസ്മിം സതി സളായതനം ഹോതി, കിസ്മിം സതി ഫസ്സോ ഹോതി, കിസ്മിം സതി വേദനാ ഹോതി, കിസ്മിം സതി തണ്ഹാ ഹോതി, കിസ്മിം സതി ഉപാദാനം ഹോതി, കിസ്മിം സതി ഭവോ ഹോതി, കിസ്മിം സതി ജാതി ഹോതി, കിസ്മിം സതി ജരാമരണം ഹോതീ'''തി?

''അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സുതവതോ അരിയസാവകസ്സ അപരപ്പച്ചയാ ഞാണമേവേത്ഥ ഹോതി - 'ഇമസ്മിം സതി ഇദം ഹോതി, ഇമസ്സുപ്പാദാ ഇദം ഉപ്പജ്ജതി. അവിജ്ജായ സതി സങ്ഖാരാ ഹോന്തി; സങ്ഖാരേസു സതി വിഞ്ഞാണം ഹോതി; വിഞ്ഞാണേ സതി നാമരൂപം ഹോതി; നാമരൂപേ സതി സളായതനം ഹോതി; സളായതനേ സതി ഫസ്സോ ഹോതി; ഫസ്സേ സതി വേദനാ ഹോതി ; വേദനായ സതി തണ്ഹാ ഹോതി; തണ്ഹായ സതി ഉപാദാനം ഹോതി; ഉപാദാനേ സതി ഭവോ ഹോതി; ഭവേ സതി ജാതി ഹോതി; ജാതിയാ സതി ജരാമരണം ഹോതീ'തി. സോ ഏവം പജാനാതി - 'ഏവമയം ലോകോ സമുദയതീ'''തി.

''ന, ഭിക്ഖവേ, സുതവതോ അരിയസാവകസ്സ ഏവം ഹോതി - 'കിം നു ഖോ കിസ്മിം അസതി കിം ന ഹോതി, കിസ്സ നിരോധാ കിം നിരുജ്ഝതി? കിസ്മിം അസതി സങ്ഖാരാ ന ഹോന്തി, കിസ്മിം അസതി വിഞ്ഞാണം ന ഹോതി, കിസ്മിം അസതി നാമരൂപം ന ഹോതി, കിസ്മിം അസതി സളായതനം ന ഹോതി, കിസ്മിം അസതി ഫസ്സോ ന ഹോതി, കിസ്മിം അസതി വേദനാ ന ഹോതി, കിസ്മിം അസതി തണ്ഹാ ന ഹോതി...പേ॰... ഉപാദാനം... ഭവോ... ജാതി... കിസ്മിം അസതി ജരാമരണം ന ഹോതീ'''തി?

“അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സുതവതോ അരിയസാവകസ്സ അപരപ്പച്ചയാ ഞാണമേവേത്ഥ ഹോതി - ‘ഇമസ്മിം അസതി ഇദം ന ഹോതി, ഇമസ്സ നിരോധാ ഇദം നിരുജ്ഝതി. അവിജ്ജായ അസതി സങ്ഖാരാ ന ഹോന്തി; സങ്ഖാരേസു അസതി വിഞ്ഞാണം ന ഹോതി; വിഞ്ഞാണേ അസതി നാമരൂപം ന ഹോതി; നാമരൂപേ അസതി സളായതനം ന ഹോതി…പേ॰… ജാതിയാ അസതി ജരാമരണം ന ഹോതീ’തി. സോ ഏവം പജാനാതി - ‘ഏവമയം ലോകോ നിരുജ്ഝതീ’”തി.

“യതോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ ഏവം ലോകസ്സ സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച യഥാഭൂതം പജാനാതി, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകോ ദിട്ഠിസമ്പന്നോ ഇതിപി, ദസ്സനസമ്പന്നോ ഇതിപി, ആഗതോ ഇമം സദ്ധമ്മം ഇതിപി, പസ്സതി ഇമം സദ്ധമ്മം ഇതിപി, സേക്ഖേന ഞാണേന സമന്നാഗതോ ഇതിപി , സേക്ഖായ വിജ്ജായ സമന്നാഗതോ ഇതിപി, ധമ്മസോതം സമാപന്നോ ഇതിപി, അരിയോ നിബ്ബേധികപഞ്ഞോ ഇതിപി, അമതദ്വാരം ആഹച്ച തിട്ഠതി ഇതിപീ”തി. ദസമം.

ഗഹപതിവഗ്ഗോ പഞ്ചമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ദ്വേ പഞ്ചവേരഭയാ വുത്താ, ദുക്ഖം ലോകോ ച ഞാതികം;
അഞ്ഞതരം ജാണുസ്സോണി ച, ലോകായതികേന അട്ഠമം;
ദ്വേ അരിയസാവകാ വുത്താ, വഗ്ഗോ തേന പവുച്ചതീതി.

൬. ദുക്ഖവഗ്ഗോ

൧. പരിവീമംസനസുത്തം

൫൧. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “ഭിക്ഖവോ”തി. “ഭദന്തേ”തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

“കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ പരിവീമംസമാനോ പരിവീമംസേയ്യ സബ്ബസോ സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായാ”തി? “ഭഗവംമൂലകാ നോ, ഭന്തേ, ധമ്മാ ഭഗവംനേത്തികാ ഭഗവംപടിസരണാ . സാധു വത, ഭന്തേ, ഭഗവന്തംയേവ പടിഭാതു ഏതസ്സ ഭാസിതസ്സ അത്ഥോ. ഭഗവതോ സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ധാരേസ്സന്തീ”തി. “തേന ഹി, ഭിക്ഖവേ, സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ, ഭാസിസ്സാമീ”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

“ഇധ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു പരിവീമംസമാനോ പരിവീമംസതി - ‘യം ഖോ ഇദം അനേകവിധം നാനപ്പകാരകം ദുക്ഖം ലോകേ ഉപ്പജ്ജതി ജരാമരണം; ഇദം നു ഖോ ദുക്ഖം കിംനിദാനം കിംസമുദയം കിംജാതികം കിംപഭവം? കിസ്മിം സതി ജരാമരണം ഹോതി, കിസ്മിം അസതി ജരാമരണം ന ഹോതീ’തി? സോ പരിവീമംസമാനോ ഏവം പജാനാതി - ‘യം ഖോ ഇദം അനേകവിധം നാനപ്പകാരകം ദുക്ഖം ലോകേ ഉപ്പജ്ജതി ജരാമരണം, ഇദം

ഖോ ദുക്ഖം ജാതിനിദാനം ജാതിസമുദയം ജാതിജാതികം ജാതിപ്പഭവം. ജാതിയാ സതി ജരാമരണം ഹോതി, ജാതിയാ അസതി ജരാമരണം ന ഹോതീ’’’തി.

‘‘സോ ജരാമരണഞ്ച പജാനാതി, ജരാമരണസമുദയഞ്ച പജാനാതി, ജരാമരണനിരോധഞ്ച പജാനാതി, യാ ച ജരാമരണനിരോധസാരുപ്പഗാമിനീ പടിപദാ തഞ്ച പജാനാതി, തഥാ പടിപന്നോ ച ഹോതി അനുധമ്മചാരീ; അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സബ്ബസോ സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായ പടിപന്നോ ജരാമരണനിരോധായ.

‘‘അഥാപരം പരിവീമംസമാനോ പരിവീമംസതി - ‘ജാതി പനായം കിംനിദാനാ കിംസമുദയാ കിംജാതികാ കിംപഭവാ, കിസ്മിം സതി ജാതി ഹോതി, കിസ്മിം അസതി ജാതി ന ഹോതീ’തി? സോ പരിവീമംസമാനോ ഏവം പജാനാതി - ‘ജാതി ഭവനിദാനാ ഭവസമുദയാ ഭവജാതികാ ഭവപ്പഭവാ; ഭവേ സതി ജാതി ഹോതി, ഭവേ അസതി ജാതി ന ഹോതീ’’’തി.

‘‘സോ ജാതിഞ്ച പജാനാതി, ജാതിസമുദയഞ്ച പജാനാതി, ജാതിനിരോധഞ്ച പജാനാതി, യാ ച ജാതിനിരോധസാരുപ്പഗാമിനീ പടിപദാ തഞ്ച പജാനാതി, തഥാ പടിപന്നോ ച ഹോതി അനുധമ്മചാരീ; അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സബ്ബസോ സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായ പടിപന്നോ ജാതിനിരോധായ.

‘‘അഥാപരം പരിവീമംസമാനോ പരിവീമംസതി - ‘ഭവോ പനായം കിംനിദാനോ…പേ॰… ഉപാദാനം പനിദം കിംനിദാനം… തണ്ഹാ പനായം കിംനിദാനാ… വേദനാ… ഫസ്സോ… സളായതനം പനിദം കിംനിദാനം… നാമരൂപം പനിദം… വിഞ്ഞാണം പനിദം… സങ്ഖാരാ പനിമേ കിംനിദാനാ കിംസമുദയാ കിംജാതികാ കിംപഭവാ; കിസ്മിം സതി സങ്ഖാരാ ഹോന്തി, കിസ്മിം അസതി സങ്ഖാരാ ന ഹോന്തീ’തി? സോ പരിവീമംസമാനോ ഏവം പജാനാതി - ‘സങ്ഖാരാ അവിജ്ജാനിദാനാ അവിജ്ജാസമുദയാ അവിജ്ജാജാതികാ അവിജ്ജാപഭവാ; അവിജ്ജായ സതി സങ്ഖാരാ ഹോന്തി, അവിജ്ജായ അസതി സങ്ഖാരാ ന ഹോന്തീ’’’തി.

‘‘സോ സങ്ഖാരേ ച പജാനാതി, സങ്ഖാരസമുദയഞ്ച പജാനാതി, സങ്ഖാരനിരോധഞ്ച പജാനാതി, യാ ച സങ്ഖാരനിരോധസാരുപ്പഗാമിനീ പടിപദാ തഞ്ച പജാനാതി, തഥാ പടിപന്നോ ച ഹോതി അനുധമ്മചാരീ ; അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സബ്ബസോ സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായ പടിപന്നോ സങ്ഖാരനിരോധായ.

‘‘അവിജ്ജാഗതോ യം, ഭിക്ഖവേ, പുരിസപുഗ്ഗലോ പുഞ്ഞം ചേ സങ്ഖാരം അഭിസങ്ഖരോതി, പുഞ്ഞൂപഗം ഹോതി വിഞ്ഞാണം. അപുഞ്ഞം ചേ സങ്ഖാരം അഭിസങ്ഖരോതി, അപുഞ്ഞൂപഗം ഹോതി വിഞ്ഞാണം. ആനേഞ്ജം ചേ സങ്ഖാരം അഭിസങ്ഖരോതി ആനേഞ്ജൂപഗം ഹോതി വിഞ്ഞാണം. യതോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ അവിജ്ജാ പഹീനാ ഹോതി വിജ്ജാ ഉപ്പന്നാ, സോ അവിജ്ജാവിരാഗാ വിജ്ജുപ്പാദാ നേവ പുഞ്ഞാഭിസങ്ഖാരം അഭിസങ്ഖരോതി ന അപുഞ്ഞാഭിസങ്ഖാരം അഭിസങ്ഖരോതി ന ആനേഞ്ജാഭിസങ്ഖാരം അഭിസങ്ഖരോതി. അനഭിസങ്ഖരോന്തോ അനഭിസഞ്ചേതയന്തോ ന കിഞ്ചി ലോകേ ഉപാദിയതി;

അനുപാദിയം ന പരിതസ്സതി, അപരിതസ്സം പച്ചത്തഞ്ഞേവ പരിനിബ്ബായതി. ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാതി.

“സോ സുഖം ചേ വേദനം വേദയതി, സാ അനിച്ചാതി പജാനാതി, അനജ്ഝോസിതാതി പജാനാതി, അനഭിനന്ദിതാതി പജാനാതി. ദുക്ഖം ചേ വേദനം വേദയതി, സാ അനിച്ചാതി പജാനാതി, അനജ്ഝോസിതാതി പജാനാതി, അനഭിനന്ദിതാതി പജാനാതി. അദുക്ഖമസുഖം ചേ വേദനം വേദയതി, സാ അനിച്ചാതി പജാനാതി, അനജ്ഝോസിതാതി പജാനാതി, അനഭിനന്ദിതാതി പജാനാതി. സോ സുഖം ചേ വേദനം വേദയതി, വിസംയുത്തോ നം വേദയതി. ദുക്ഖം ചേ വേദനം വേദയതി, വിസംയുത്തോ നം [തം വേദനം (സീ॰ പീ॰), വേദനം (ക॰)] വേദയതി. അദുക്ഖമസുഖം ചേ വേദനം വേദയതി, വിസംയുത്തോ നം വേദയതി.

“സോ കായപരിയന്തികം വേദനം വേദയമാനോ കായപരിയന്തികം വേദനം വേദയാമീതി പജാനാതി, ജീവിതപരിയന്തികം വേദനം വേദയമാനോ ജീവിതപരിയന്തികം വേദനം വേദയാമീതി പജാനാതി. കായസ്സ ഭേദാ ഉദ്ധം ജീവിതപരിയാദാനാ ഇധേവ സബ്ബവേദയിതാനി അനഭിനന്ദിതാനി സീതീഭവിസ്സന്തി, സരീരാനി അവസിസ്സന്തീതി പജാനാതി.

“സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ കുമ്ഭകാരപാകാ ഉണ്ഹം കുമ്ഭം ഉദ്ധരിത്വാ സമേ ഭൂമിഭാഗേ പടിസിസ്സേയ്യ [പടിവിസേയ്യ (സീ॰), പതിട്ഠപേയ്യ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰), പടിസേവേയ്യ (ടീകാ)]. തത്ര യായം ഉസ്മാ സാ തത്ഥേവ വൂപസമേയ്യ, കപല്ലാനി അവസിസ്സേയ്യും. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കായപരിയന്തികം വേദനം വേദയമാനോ കായപരിയന്തികം വേദനം വേദയാമീതി പജാനാതി, ജീവിതപരിയന്തികം വേദനം വേദയമാനോ ജീവിതപരിയന്തികം വേദനം വേദയാമീതി പജാനാതി. കായസ്സ ഭേദാ ഉദ്ധം ജീവിതപരിയാദാനാ ഇധേവ സബ്ബവേദയിതാനി അനഭിനന്ദിതാനി സീതീഭവിസ്സന്തി, സരീരാനി അവസിസ്സന്തീതി പജാനാതി.

“തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, അപി നു ഖോ ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു പുഞ്ഞാഭിസങ്ഖാരം വാ അഭിസങ്ഖരേയ്യ അപുഞ്ഞാഭിസങ്ഖാരം വാ അഭിസങ്ഖരേയ്യ ആനേഞ്ജാഭിസങ്ഖാരം വാ അഭിസങ്ഖരേയ്യാ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “സബ്ബസോ വാ പന സങ്ഖാരേസു അസതി, സങ്ഖാരനിരോധാ അപി നു ഖോ വിഞ്ഞാണം പഞ്ഞായേഥാ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “സബ്ബസോ വാ പന വിഞ്ഞാണേ അസതി, വിഞ്ഞാണനിരോധാ അപി നു ഖോ നാമരൂപം പഞ്ഞായേഥാ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “സബ്ബസോ വാ പന നാമരൂപേ അസതി, നാമരൂപനിരോധാ അപി നു ഖോ സളായതനം പഞ്ഞായേഥാ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “സബ്ബസോ വാ പന സളായതനേ അസതി, സളായതനനിരോധാ അപി നു ഖോ ഫസ്സോ പഞ്ഞായേഥാ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “സബ്ബസോ വാ പന ഫസ്സേ അസതി, ഫസ്സനിരോധാ അപി നു ഖോ വേദനാ പഞ്ഞായേഥാ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “സബ്ബസോ വാ പന വേദനായ അസതി, വേദനാനിരോധാ അപി നു ഖോ തണ്ഹാ പഞ്ഞായേഥാ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “സബ്ബസോ വാ പന തണ്ഹായ അസതി, തണ്ഹാനിരോധാ അപി നു ഖോ ഉപാദാനം പഞ്ഞായേഥാ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “സബ്ബസോ വാ പന ഉപാദാനേ അസതി, ഉപാദാനനിരോധാ

അപി നു ഖോ ഭവോ പഞ്ഞായേഥാ”തി. “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “സബ്ബസോ വാ പന ഭവേ അസതി, ഭവനിരോധാ അപി നു ഖോ ജാതി പഞ്ഞായേഥാ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “സബ്ബസോ വാ പന ജാതിയാ അസതി, ജാതിനിരോധാ അപി നു ഖോ ജരാമരണം പഞ്ഞായേഥാ”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

“സാധു സാധു, ഭിക്ഖവേ, ഏവമേതം, ഭിക്ഖവേ, നേതം അഞ്ഞഥാ. സദ്ദഹഥ മേ തം, ഭിക്ഖവേ, അധിമുച്ചഥ, നിക്കങ്ഖാ ഏത്ഥ ഹോഥ നിബ്ബിചികിച്ഛാ. ഏസേവന്തോ ദുക്ഖസ്സാ”തി. പഠമം.

൨. ഉപാദാനസുത്തം

൫൨. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… “ഉപാദാനിയേസു, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേസു അസ്സാദാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ പവഡ്ഢതി. തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം; ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ; ഭവപച്ചയാ ജാതി; ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ സമ്ഭവന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി”.

“സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, ദസന്നം വാ കട്ഠവാഹാനം വീസായ വാ കട്ഠവാഹാനം തിംസായ വാ കട്ഠവാഹാനം ചത്താരീസായ വാ കട്ഠവാഹാനം മഹാഅഗ്ഗിക്ഖന്ധോ ജലേയ്യ. തത്ര പുരിസോ കാലേന കാലം സുക്ഖാനി ചേവ തിണാനി പക്ഖിപേയ്യ, സുക്ഖാനി ച ഗോമയാനി പക്ഖിപേയ്യ, സുക്ഖാനി ച കട്ഠാനി പക്ഖിപേയ്യ. ഏവഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, മഹാഅഗ്ഗിക്ഖന്ധോ തദാഹാരോ തദുപാദാനോ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം ജലേയ്യ. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഉപാദാനിയേസു ധമ്മേസു അസ്സാദാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ പവഡ്ഢതി. തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി.

“ഉപാദാനിയേസു, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേസു ആദീനവാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ നിരുജ്ഝതി. തണ്ഹാനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ; ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോ; ഭവനിരോധാ ജാതിനിരോധോ; ജാതിനിരോധാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ നിരുജ്ഝന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതി.

“സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ദസന്നം വാ കട്ഠവാഹാനം വീസായ വാ തിംസായ വാ ചത്താരീസായ വാ കട്ഠവാഹാനം മഹാഅഗ്ഗിക്ഖന്ധോ ജലേയ്യ; തത്ര പുരിസോ ന കാലേന കാലം സുക്ഖാനി ചേവ തിണാനി പക്ഖിപേയ്യ, ന സുക്ഖാനി ച ഗോമയാനി പക്ഖിപേയ്യ, ന സുക്ഖാനി ച കട്ഠാനി പക്ഖിപേയ്യ. ഏവഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, മഹാഅഗ്ഗിക്ഖന്ധോ പുരിമസ്സ ച ഉപാദാനസ്സ പരിയാദാനാ അഞ്ഞസ്സ ച അനുപഹാരാ [അനുപാഹാരാ (പീ॰)] അനാഹാരോ നിബ്ബായേയ്യ. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഉപാദാനിയേസു ധമ്മേസു ആദീനവാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ നിരുജ്ഝതി, തണ്ഹാനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ”തി. ദുതിയം.

൩. സംയോജനസുത്തം

൫൩. സാവത്ഥിയം വിഹരതി ...പേ॰... ‘‘സംയോജനിയേസു, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേസു അസ്സാദാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ പവഡ്ഢതി. തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം; ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ; ഭവപച്ചയാ ജാതി; ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ സമ്ഭവന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി’’.

‘‘സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, തേലഞ്ച പടിച്ച വട്ടിഞ്ച പടിച്ച തേലപ്പദീപോ ഝായേയ്യ. തത്ര പുരിസോ കാലേന കാലം തേലം ആസിഞ്ചേയ്യ വട്ടിം ഉപസംഹരേയ്യ. ഏവഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, തേലപ്പദീപോ തദാഹാരോ തദുപാദാനോ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം ജലേയ്യ. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സംയോജനിയേസു ധമ്മേസു അസ്സാദാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ പവഡ്ഢതി. തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം; ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ; ഭവപച്ചയാ ജാതി ; ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ സമ്ഭവന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി.

‘‘സംയോജനിയേസു, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേസു ആദീനവാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ നിരുജ്ഝതി. തണ്ഹാനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ; ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോ; ഭവനിരോധാ ജാതിനിരോധോ; ജാതിനിരോധാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ നിരുജ്ഝന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതി.

‘‘സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, തേലഞ്ച പടിച്ച വട്ടിഞ്ച പടിച്ച തേലപ്പദീപോ ഝായേയ്യ. തത്ര പുരിസോ ന കാലേന കാലം തേലം ആസിഞ്ചേയ്യ ന വട്ടിം ഉപസംഹരേയ്യ. ഏവഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, തേലപ്പദീപോ പുരിമസ്സ ച ഉപാദാനസ്സ പരിയാദാനാ അഞ്ഞസ്സ ച അനുപഹാരാ അനാഹാരോ നിബ്ബായേയ്യ. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സംയോജനിയേസു ധമ്മേസു ആദീനവാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ നിരുജ്ഝതി. തണ്ഹാനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ’’തി. തതിയം.

൪. ദുതിയസംയോജനസുത്തം

൫൪. സാവത്ഥിയം വിഹരതി ...പേ॰... ‘‘സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, തേലഞ്ച പടിച്ച വട്ടിഞ്ച പടിച്ച തേലപ്പദീപോ ഝായേയ്യ. തത്ര പുരിസോ കാലേന കാലം തേലം ആസിഞ്ചേയ്യ വട്ടിം ഉപസംഹരേയ്യ. ഏവഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, തേലപ്പദീപോ തദാഹാരോ തദുപാദാനോ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം ജലേയ്യ. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സംയോജനിയേസു ധമ്മേസു അസ്സാദാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ പവഡ്ഢതി. തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി’’.

‘‘സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, തേലഞ്ച പടിച്ച വട്ടിഞ്ച പടിച്ച തേലപ്പദീപോ ഝായേയ്യ. തത്ര പുരിസോ ന കാലേന കാലം തേലം ആസിഞ്ചേയ്യ ന വട്ടിം ഉപസംഹരേയ്യ . ഏവഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, തേലപ്പദീപോ പുരിമസ്സ ച ഉപാദാനസ്സ പരിയാദാനാ അഞ്ഞസ്സ ച അനുപഹാരാ അനാഹാരോ നിബ്ബായേയ്യ. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സംയോജനിയേസു ധമ്മേസു ആദീനവാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ നിരുജ്ഝതി. തണ്ഹാനിരോധാ

ഉപാദാനനിരോധോ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ''തി. ചതുത്ഥം.

൫. മഹാരുക്ഖസുത്തം

൫൫. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''ഉപാദാനിയേസു, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേസു അസ്സാദാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ പവഡ്ഢതി. തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം; ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി''.

''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, മഹാരുക്ഖോ. തസ്സ യാനി ചേവ മൂലാനി അധോഗമാനി, യാനി ച തിരിയങ്ഗമാനി, സബ്ബാനി താനി ഉദ്ധം ഓജം അഭിഹരന്തി. ഏവഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, മഹാരുക്ഖോ തദാഹാരോ തദുപാദാനോ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം തിട്ഠേയ്യ. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഉപാദാനിയേസു ധമ്മേസു അസ്സാദാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ പവഡ്ഢതി. തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി.

''ഉപാദാനിയേസു , ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേസു ആദീനവാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ നിരുജ്ഝതി. തണ്ഹാനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ; ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതി.

''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, മഹാരുക്ഖോ. അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ കുദ്ദാലപിടകം [കുദാലപിടകം (അഞ്ഞത്ഥ)] ആദായ. സോ തം രുക്ഖം മൂലേ ഛിന്ദേയ്യ, മൂലം ഛിന്ദിത്വാ പലിഖണേയ്യ [പലിംഖണേയ്യ (പീ॰ ക॰)], പലിഖണിത്വാ മൂലാനി ഉദ്ധരേയ്യ അന്തമസോ ഉസീരനാളിമത്താനിപി. സോ തം രുക്ഖം ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം ഛിന്ദേയ്യ, ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം ഛിന്ദിത്വാ ഫാലേയ്യ, ഫാലേത്വാ സകലികം സകലികം കരേയ്യ, സകലികം സകലികം കരിത്വാ വാതാതപേ വിസോസേയ്യ; വാതാതപേ വിസോസേത്വാ അഗ്ഗിനാ ഡഹേയ്യ, അഗ്ഗിനാ ഡഹേത്വാ മസിം കരേയ്യ, മസിം കരിത്വാ മഹാവാതേ വാ ഓഫുണേയ്യ [ഓപുനേയ്യ (സീ॰ പീ॰), ഓഫുനേയ്യ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] നദിയാ വാ സീഘസോതായ പവാഹേയ്യ. ഏവഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, മഹാരുക്ഖോ ഉച്ഛിന്നമൂലോ അസ്സ താലാവത്ഥുകതോ അനഭാവംകതോ [അനഭാവകതോ (സീ॰), അനഭാവങ്ഗതോ (സ്യാ॰ കം॰)] ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മോ. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഉപാദാനിയേസു ധമ്മേസു ആദീനവാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ നിരുജ്ഝതി. തണ്ഹാനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ; ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ''തി. പഞ്ചമം.

൬. ദുതിയമഹാരുക്ഖസുത്തം

൫൬. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, മഹാരുക്ഖോ. തസ്സ യാനി ചേവ മൂലാനി അധോഗമാനി, യാനി ച തിരിയങ്ഗമാനി , സബ്ബാനി താനി ഉദ്ധം ഓജം അഭിഹരന്തി. ഏവഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, മഹാരുക്ഖോ തദാഹാരോ തദുപാദാനോ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം

തിട്ഠേയ്യ. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഉപാദാനിയേസു ധമ്മേസു അസ്സാദാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ പവഡ്ഢതി. തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം …പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി''.

''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, മഹാരുക്ഖോ. അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ കുദ്ദാലപിടകം ആദായ. സോ തം രുക്ഖം മൂലേ ഛിന്ദേയ്യ, മൂലേ ഛേത്വാ പലിഖണേയ്യ, പലിഖണിത്വാ മൂലാനി ഉദ്ധരേയ്യ…പേ॰… നദിയാ വാ സീഘസോതായ പവാഹേയ്യ. ഏവഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, മഹാരുക്ഖോ ഉച്ഛിന്നമൂലോ അസ്സ താലാവത്ഥുകതോ അനഭാവങ്കതോ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മോ. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഉപാദാനിയേസു ധമ്മേസു ആദീനവാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ നിരുജ്ഝതി. തണ്ഹാനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ''തി. ഛട്ഠം.

൭. തരുണരുക്ഖസുത്തം

൫൭. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ''സംയോജനിയേസു, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേസു അസ്സാദാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ പവഡ്ഢതി. തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി''.

''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, തരുണോ രുക്ഖോ. തസ്സ പുരിസോ കാലേന കാലം മൂലാനി പലിമജ്ജേയ്യ [പലിസന്നേയ്യ (സീ॰), പലിസജ്ജേയ്യ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰), പലിപട്ഠേയ്യ (ക॰), പലിസന്ദേയ്യ, പലിബന്ധേയ്യ (ടീകാനുരൂപം)] കാലേന കാലം പംസും ദദേയ്യ, കാലേന കാലം ഉദകം ദദേയ്യ. ഏവഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, തരുണോ രുക്ഖോ തദാഹാരോ തദുപാദാനോ വുദ്ധിം വിരൂള്ഹിം വേപുല്ലം ആപജ്ജേയ്യ. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സംയോജനിയേസു ധമ്മേസു അസ്സാദാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ പവഡ്ഢതി. തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി.

''സംയോജനിയേസു, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേസു ആദീനവാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ നിരുജ്ഝതി. തണ്ഹാനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതി.

''സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, തരുണോ രുക്ഖോ. അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ കുദ്ദാലപിടകം ആദായ…പേ॰… നദിയാ വാ സീഘസോതായ പവാഹേയ്യ. ഏവഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, തരുണോ രുക്ഖോ ഉച്ഛിന്നമൂലോ അസ്സ താലാവത്ഥുകതോ അനഭാവങ്കതോ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മോ. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സംയോജനിയേസു ധമ്മേസു ആദീനവാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ നിരുജ്ഝതി. തണ്ഹാനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ''തി. സത്തമം.

൮. നാമരൂപസുത്തം

൫൮. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ''സംയോജനിയേസു, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേസു അസ്സാദാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ നാമരൂപസ്സ അവക്കന്തി ഹോതി.

നാമരൂപപച്ചയാ സളായതനം…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി''.

''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, മഹാരുക്ഖോ. തസ്സ യാനി ചേവ മൂലാനി അധോഗമാനി, യാനി ച തിരിയങ്ഗമാനി, സബ്ബാനി താനി ഉദ്ധം ഓജം അഭിഹരന്തി. ഏവഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, മഹാരുക്ഖോ തദാഹാരോ തദുപാദാനോ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം തിട്ഠേയ്യ. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സംയോജനിയേസു ധമ്മേസു അസ്സാദാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ നാമരൂപസ്സ അവക്കന്തി ഹോതി…പേ॰….

''സംയോജനിയേസു, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേസു ആദീനവാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ നാമരൂപസ്സ അവക്കന്തി ന ഹോതി. നാമരൂപനിരോധാ സളായതനനിരോധോ… പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതി.

''സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, മഹാരുക്ഖോ. അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ കുദ്ദാലപിടകം ആദായ…പേ॰… ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മോ. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സംയോജനിയേസു ധമ്മേസു ആദീനവാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ നാമരൂപസ്സ അവക്കന്തി ന ഹോതി. നാമരൂപനിരോധാ സളായതനനിരോധോ… പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ''തി. അട്ഠമം.

൯. വിഞ്ഞാണസുത്തം

൯൯. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ''സംയോജനിയേസു, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേസു അസ്സാദാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ വിഞ്ഞാണസ്സ അവക്കന്തി ഹോതി. വിഞ്ഞാണപച്ചയാ നാമരൂപം…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി''.

''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, മഹാരുക്ഖോ. തസ്സ യാനി ചേവ മൂലാനി …പേ॰… ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സംയോജനിയേസു ധമ്മേസു അസ്സാദാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ വിഞ്ഞാണസ്സ അവക്കന്തി ഹോതി…പേ॰….

''സംയോജനിയേസു, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മേസു ആദീനവാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ വിഞ്ഞാണസ്സ അവക്കന്തി ന ഹോതി. വിഞ്ഞാണനിരോധാ നാമരൂപനിരോധോ… പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതി.

''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, മഹാരുക്ഖോ. അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ കുദ്ദാലപിടകം ആദായ…പേ॰… ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മോ. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സംയോജനിയേസു ധമ്മേസു ആദീനവാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ വിഞ്ഞാണസ്സ അവക്കന്തി ന ഹോതി. വിഞ്ഞാണസ്സ നിരോധാ നാമരൂപനിരോധോ…പേ॰… ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ''തി. നവമം.

൧൦. നിദാനസുത്തം

൬൦. ഏകം സമയം ഭഗവാ കുരൂസു വിഹരതി കമ്മാസധമ്മം നാമ കുരൂനം നിഗമോ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി;

ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''അച്ഛരിയം, ഭന്തേ, അബ്ഭുതം, ഭന്തേ! യാവ ഗമ്ഭീരോ ചായം, ഭന്തേ, പടിച്ചസമുപ്പാദോ ഗമ്ഭീരാവഭാസോ ച, അഥ ച പന മേ ഉത്താനകുത്താനകോ വിയ ഖായതീ''തി.

''മാ ഹേവം, ആനന്ദ, മാ ഹേവം, ആനന്ദ [മാ ഹേവം ആനന്ദ അവച മാ ഹേവം ആനന്ദ അവച (ദീ॰ നി॰ ൨ മഹാനിദാനസുത്തേ)]! ഗമ്ഭീരോ ചായം, ആനന്ദ, പടിച്ചസമുപ്പാദോ ഗമ്ഭീരാവഭാസോ ച. ഏതസ്സ, ആനന്ദ, ധമ്മസ്സ അനനുബോധാ അപ്പടിവേധാ ഏവമയം പജാ തന്താകുലകജാതാ കുലഗണ്ഠികജാതാ [ഗുളാഗുണ്ഠികജാതാ (സീ॰), ഗുളീഗുണ്ഠികജാതാ (സ്യാ॰ കം॰)] മുഞ്ജപബ്ബജഭൂതാ [മുഞ്ജബബ്ബജഭൂതാ (സീ॰)] അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം സംസാരം നാതിവത്തതി.

''ഉപാദാനിയേസു, ആനന്ദ, ധമ്മേസു അസ്സാദാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ പവഡ്ഢതി. തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം; ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ; ഭവപച്ചയാ ജാതി; ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ സമ്ഭവന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി.

''സേയ്യഥാപി, ആനന്ദ, മഹാരുക്ഖോ. തസ്സ യാനി ചേവ മൂലാനി അധോഗമാനി, യാനി ച തിരിയങ്ഗമാനി, സബ്ബാനി താനി ഉദ്ധം ഓജം അഭിഹരന്തി. ഏവഞ്ഹി സോ, ആനന്ദ, മഹാരുക്ഖോ തദാഹാരോ തദുപാദാനോ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം തിട്ഠേയ്യ. ഏവമേവ ഖോ, ആനന്ദ, ഉപാദാനിയേസു ധമ്മേസു അസ്സാദാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ പവഡ്ഢതി. തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനം ; ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി.

''ഉപാദാനിയേസു, ആനന്ദ, ധമ്മേസു ആദീനവാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ നിരുജ്ഝതി. തണ്ഹാനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ; ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതി.

''സേയ്യഥാപി , ആനന്ദ, മഹാരുക്ഖോ. അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ കുദ്ദാലപിടകം ആദായ. സോ തം രുക്ഖം മൂലേ ഛിന്ദേയ്യ, മൂലേ ഛേത്വാ പലിഖണേയ്യ, പലിഖണിത്വാ മൂലാനി ഉദ്ധരേയ്യ അന്തമസോ ഉസീരനാളിമത്താനിപി. സോ തം രുക്ഖം ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം ഛിന്ദേയ്യ. ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം ഛിന്ദിത്വാ ഫാലേയ്യ; ഫാലേത്വാ സകലികം സകലികം കരേയ്യ, സകലികം സകലികം കരിത്വാ വാതാതപേ വിസോസേയ്യ, വാതാതപേ വിസോസേത്വാ അഗ്ഗിനാ ഡഹേയ്യ, അഗ്ഗിനാ ഡഹേത്വാ മസിം കരേയ്യ, മസിം കരിത്വാ മഹാവാതേ വാ ഓഫുണേയ്യ, നദിയാ വാ സീഘസോതായ പവാഹേയ്യ. ഏവഞ്ഹി സോ, ആനന്ദ, മഹാരുക്ഖോ ഉച്ഛിന്നമൂലോ അസ്സ താലാവത്ഥുകതോ അനഭാവങ്കതോ ആയതിം അനുപ്പാദധമ്മോ . ഏവമേവ ഖോ, ആനന്ദ, ഉപാദാനിയേസു ധമ്മേസു ആദീനവാനുപസ്സിനോ വിഹരതോ തണ്ഹാ നിരുജ്ഝതി. തണ്ഹാനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോ; ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോ; ഭവനിരോധാ ജാതിനിരോധോ; ജാതിനിരോധാ

ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ നിരുജ്ഝന്തി. ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ''തി. ദസമം.

ദുക്ഖവഗ്ഗോ ഛട്ഠോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

പരിവീമംസനുപാദാനം, ദ്വേ ച സംയോജനാനി ച;
മഹാരുക്ഖേന ദ്വേ വുത്താ, തരുണേന ച സത്തമം;
നാമരൂപഞ്ച വിഞ്ഞാണം, നിദാനേന ച തേ ദസാതി.

൭. മഹാവഗ്ഗോ

൧. അസ്സുതവാസുത്തം

൬൧. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ...പേ॰... ''അസ്സുതവാ, ഭിക്ഖവേ, പുഥുജ്ജനോ ഇമസ്മിം ചാതുമഹാഭൂതികസ്മിം കായസ്മിം നിബ്ബിന്ദേയ്യപി വിരജ്ജേയ്യപി വിമുച്ചേയ്യപി. തം കിസ്സ ഹേതു? [ചാതുമ്മഹാഭൂതികസ്മിം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)] ദിസ്സതി, ഭിക്ഖവേ [ദിസ്സതി ഹി ഭിക്ഖവേ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)], ഇമസ്സ ചാതുമഹാഭൂതികസ്സ കായസ്സ ആചയോപി അപചയോപി ആദാനമ്പി നിക്ഖേപനമ്പി. തസ്മാ തത്രാസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ നിബ്ബിന്ദേയ്യപി വിരജ്ജേയ്യപി വിമുച്ചേയ്യപി''.

''യഞ്ച ഖോ ഏതം, ഭിക്ഖവേ, വുച്ചതി ചിത്തം ഇതിപി, മനോ ഇതിപി, വിഞ്ഞാണം ഇതിപി, തത്രാസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ നാലം നിബ്ബിന്ദിതും നാലം വിരജ്ജിതും നാലം വിമുച്ചിതും. തം കിസ്സ ഹേതു? ദീഘരത്തഞ്ഹേതം, ഭിക്ഖവേ, അസ്സുതവതോ പുഥുജ്ജനസ്സ അജ്ഝോസിതം മമായിതം പരാമട്ഠം - 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'തി. തസ്മാ തത്രാസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ നാലം നിബ്ബിന്ദിതും നാലം വിരജ്ജിതും നാലം വിമുച്ചിതും.

''വരം , ഭിക്ഖവേ, അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ ഇമം ചാതുമഹാഭൂതികം കായം അത്തതോ ഉപഗച്ഛേയ്യ, ന ത്വേവ ചിത്തം. തം കിസ്സ ഹേതു? ദിസ്സതായം, ഭിക്ഖവേ, ചാതുമഹാഭൂതികോ കായോ ഏകമ്പി വസ്സം തിട്ഠമാനോ ദ്വേപി വസ്സാനി തിട്ഠമാനോ തീണിപി വസ്സാനി തിട്ഠമാനോ ചത്താരിപി വസ്സാനി തിട്ഠമാനോ പഞ്ചപി വസ്സാനി തിട്ഠമാനോ ദസപി വസ്സാനി തിട്ഠമാനോ വീസതിപി വസ്സാനി തിട്ഠമാനോ തിംസമ്പി വസ്സാനി തിട്ഠമാനോ ചത്താരീസമ്പി വസ്സാനി തിട്ഠമാനോ പഞ്ഞാസമ്പി വസ്സാനി തിട്ഠമാനോ വസ്സസതമ്പി തിട്ഠമാനോ, ഭിയ്യോപി തിട്ഠമാനോ.

''യഞ്ച ഖോ ഏതം, ഭിക്ഖവേ, വുച്ചതി ചിത്തം ഇതിപി, മനോ ഇതിപി, വിഞ്ഞാണം ഇതിപി, തം രത്തിയാ ച ദിവസസ്സ ച അഞ്ഞദേവ ഉപ്പജ്ജതി അഞ്ഞം നിരുജ്ഝതി. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, മക്കടോ അരഞ്ഞേ പവനേ ചരമാനോ സാഖം ഗണ്ഹതി, തം മുഞ്ചിത്വാ അഞ്ഞം ഗണ്ഹതി, തം മുഞ്ചിത്വാ അഞ്ഞം ഗണ്ഹതി; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യമിദം വുച്ചതി

ചിത്തം ഇതിപി, മനോ ഇതിപി, വിഞ്ഞാണം ഇതിപി, തം രത്തിയാ ച ദിവസസ്സ ച അഞ്ഞദേവ ഉപ്പജ്ജതി അഞ്ഞം നിരുജ്ഝതി.

‘‘തത്ര, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ പടിച്ചസമുപ്പാദംയേവ സാധുകം യോനിസോ മനസി കരോതി - ‘ഇതി ഇമസ്മിം സതി ഇദം ഹോതി, ഇമസ്സുപ്പാദാ ഇദം ഉപ്പജ്ജതി; ഇമസ്മിം അസതി ഇദം ന ഹോതി, ഇമസ്സ നിരോധാ ഇദം നിരുജ്ഝതി - യദിദം അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ; സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി. അവിജ്ജായ ത്വേവ അസേസവിരാഗനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ; സങ്ഖാരനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ’’’തി.

‘‘ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ രൂപസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, വേദനായപി നിബ്ബിന്ദതി, സഞ്ഞായപി നിബ്ബിന്ദതി, സങ്ഖാരേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, വിഞ്ഞാണസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി; നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി, വിരാഗാ വിമുച്ചതി, വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാതീ’’തി. പഠമം.

൨. ദുതിയഅസ്സുതവാസുത്തം

൬൨. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ‘‘അസ്സുതവാ, ഭിക്ഖവേ, പുഥുജ്ജനോ ഇമസ്മിം ചാതുമഹാഭൂതികസ്മിം കായസ്മിം നിബ്ബിന്ദേയ്യപി വിരജ്ജേയ്യപി വിമുച്ചേയ്യപി. തം കിസ്സ ഹേതു? ദിസ്സതി, ഭിക്ഖവേ, ഇമസ്സ ചാതുമഹാഭൂതികസ്സ കായസ്സ ആചയോപി അപചയോപി ആദാനമ്പി നിക്ഖേപനമ്പി . തസ്മാ തത്രാസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ നിബ്ബിന്ദേയ്യപി വിരജ്ജേയ്യപി വിമുച്ചേയ്യപി. യഞ്ച ഖോ ഏതം, ഭിക്ഖവേ, വുച്ചതി ചിത്തം ഇതിപി, മനോ ഇതിപി, വിഞ്ഞാണം ഇതിപി, തത്രാസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ നാലം നിബ്ബിന്ദിതും നാലം വിരജ്ജിതും നാലം വിമുച്ചിതും. തം കിസ്സ ഹേതു? ദീഘരത്തഞ്ഹേതം, ഭിക്ഖവേ, അസ്സുതവതോ പുഥുജ്ജനസ്സ അജ്ഝോസിതം മമായിതം പരാമട്ഠം - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’തി. തസ്മാ തത്രാസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ നാലം നിബ്ബിന്ദിതും നാലം വിരജ്ജിതും നാലം വിമുച്ചിതും’’.

‘‘വരം, ഭിക്ഖവേ, അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ ഇമം ചാതുമഹാഭൂതികം കായം അത്തതോ ഉപഗച്ഛേയ്യ, ന ത്വേവ ചിത്തം. തം കിസ്സ ഹേതു? ദിസ്സതായം, ഭിക്ഖവേ, ചാതുമഹാഭൂതികോ കായോ ഏകമ്പി വസ്സം തിട്ഠമാനോ ദ്വേപി വസ്സാനി തിട്ഠമാനോ തീണിപി വസ്സാനി തിട്ഠമാനോ ചത്താരിപി വസ്സാനി തിട്ഠമാനോ പഞ്ചപി വസ്സാനി തിട്ഠമാനോ ദസപി വസ്സാനി തിട്ഠമാനോ വീസതിപി വസ്സാനി തിട്ഠമാനോ തിംസമ്പി വസ്സാനി തിട്ഠമാനോ ചത്താരീസമ്പി വസ്സാനി തിട്ഠമാനോ പഞ്ഞാസമ്പി വസ്സാനി തിട്ഠമാനോ വസ്സസതമ്പി തിട്ഠമാനോ, ഭിയ്യോപി തിട്ഠമാനോ. യഞ്ച ഖോ ഏതം, ഭിക്ഖവേ, വുച്ചതി ചിത്തം ഇതിപി, മനോ ഇതിപി, വിഞ്ഞാണം ഇതിപി, തം രത്തിയാ ച ദിവസസ്സ ച അഞ്ഞദേവ ഉപ്പജ്ജതി അഞ്ഞം നിരുജ്ഝതി.

“തത്ര , ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ പടിച്ചസമുപ്പാദംയേവ സാധുകം യോനിസോ മനസി കരോതി - ‘ഇതി ഇമസ്മിം സതി ഇദം ഹോതി, ഇമസ്സുപ്പാദാ ഇദം ഉപ്പജ്ജതി; ഇമസ്മിം അസതി ഇദം ന ഹോതി, ഇമസ്സ നിരോധാ ഇദം നിരുജ്ഝതീ’തി. സുഖവേദനിയം, ഭിക്ഖവേ, ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖവേദനാ. തസ്സേവ സുഖവേദനിയസ്സ ഫസ്സസ്സ നിരോധാ യം തജ്ജം വേദയിതം സുഖവേദനിയം ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പന്നാ സുഖവേദനാ സാ നിരുജ്ഝതി സാ വൂപസമ്മതി. ദുക്ഖവേദനിയം, ഭിക്ഖവേ, ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ദുക്ഖവേദനാ. തസ്സേവ ദുക്ഖവേദനിയസ്സ ഫസ്സസ്സ നിരോധാ യം തജ്ജം വേദയിതം ദുക്ഖവേദനിയം ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പന്നാ ദുക്ഖവേദനാ സാ നിരുജ്ഝതി സാ വൂപസമ്മതി. അദുക്ഖമസുഖവേദനിയം, ഭിക്ഖവേ, ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി അദുക്ഖമസുഖവേദനാ. തസ്സേവ അദുക്ഖമസുഖവേദനിയസ്സ ഫസ്സസ്സ നിരോധാ യം തജ്ജം വേദയിതം അദുക്ഖമസുഖവേദനിയം ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പന്നാ അദുക്ഖമസുഖവേദനാ സാ നിരുജ്ഝതി സാ വൂപസമ്മതി.

“സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, ദ്വിന്നം കട്ഠാനം സങ്ഘട്ടനസമോധാനാ ഉസ്മാ ജായതി തേജോ അഭിനിബ്ബത്തതി. തേസംയേവ ദ്വിന്നം കട്ഠാനം നാനാകതവിനിബ്ഭോഗാ [നാനാഭാവാവിനിക്ഖേപാ (സീ॰ പീ॰) മ॰ നി॰ ൩.൩൭൧] യാ തജ്ജാ ഉസ്മാ സാ നിരുജ്ഝതി സാ വൂപസമ്മതി; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സുഖവേദനിയം ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖവേദനാ. തസ്സേവ സുഖവേദനിയസ്സ ഫസ്സസ്സ നിരോധാ യം തജ്ജം വേദയിതം സുഖവേദനിയം ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പന്നാ സുഖവേദനാ സാ നിരുജ്ഝതി സാ വൂപസമ്മതി…പേ॰… അദുക്ഖമസുഖവേദനിയം ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി അദുക്ഖമസുഖവേദനാ. തസ്സേവ അദുക്ഖമസുഖവേദനിയസ്സ ഫസ്സസ്സ നിരോധാ യം തജ്ജം വേദയിതം അദുക്ഖമസുഖവേദനിയം ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പന്നാ അദുക്ഖമസുഖവേദനാ സാ നിരുജ്ഝതി സാ വൂപസമ്മതി.

“ഏവം പസ്സം, ഭിക്ഖവേ, സുതവാ അരിയസാവകോ ഫസ്സേപി നിബ്ബിന്ദതി, വേദനായപി നിബ്ബിന്ദതി, സഞ്ഞായപി നിബ്ബിന്ദതി, സങ്ഖാരേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, വിഞ്ഞാണസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി; നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി, വിരാഗാ വിമുച്ചതി, വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാതീ”തി. ദുതിയം.

൩. പുത്തമംസൂപമസുത്തം

൬൩. സാവത്ഥിയം …പേ॰… “ചത്താരോമേ , ഭിക്ഖവേ, ആഹാരാ ഭൂതാനം വാ സത്താനം ഠിതിയാ സമ്ഭവേസീനം വാ അനുഗ്ഗഹായ . കതമേ ചത്താരോ? കബളീകാരോ ആഹാരോ ഓളാരികോ വാ സുഖുമോ വാ, ഫസ്സോ ദുതിയോ, മനോസഞ്ചേതനാ തതിയാ, വിഞ്ഞാണം ചതുത്ഥം. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോ ആഹാരാ ഭൂതാനം വാ സത്താനം ഠിതിയാ സമ്ഭവേസീനം വാ അനുഗ്ഗഹായ”.

“കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, കബളീകാരോ ആഹാരോ ദട്ഠബ്ബോ? സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ജായമ്പതികാ [ജയമ്പതികാ (സീ॰ പീ॰) ടീകാ ഓലോകേതബ്ബാ] പരിത്തം സമ്ബലം ആദായ കന്താരമഗ്ഗം പടിപജ്ജേയ്യും. തേസമസ്സ ഏകപുത്തകോ പിയോ മനാപോ. അഥ ഖോ തേസം, ഭിക്ഖവേ, ദ്വിന്നം

ജായമ്പതികാനം കന്താരഗതാനം യാ പരിത്താ സമ്ബലമത്താ, സാ പരിക്ഖയം പരിയാദാനം ഗച്ഛേയ്യ. സിയാ ച നേസം കന്താരാവസേസോ അനതിണ്ണോ. അഥ ഖോ തേസം, ഭിക്ഖവേ, ദ്വിന്നം ജായമ്പതികാനം ഏവമസ്സ - 'അമ്ഹാകം ഖോ യാ പരിത്താ സമ്ബലമത്താ സാ പരിക്ഖീണാ പരിയാദിണ്ണാ [പരിയാദിന്നാ (സ്യാ॰ കം॰)]. അത്ഥി ചായം കന്താരാവസേസോ അനിത്തിണ്ണോ [അനിത്ഥിണ്ണോ (സ്യാ॰ കം॰), അനതിണ്ണോ (ക॰)]. യംനൂന മയം ഇമം ഏകപുത്തകം പിയം മനാപം വധിത്വാ വല്ലൂരഞ്ച സോണ്ഡികഞ്ച കരിത്വാ പുത്തമംസാനി ഖാദന്താ ഏവം തം കന്താരാവസേസം നിത്ഥരേയ്യാമ, മാ സബ്ബേവ തയോ വിനസ്സിമ്ഹാ'തി. അഥ ഖോ തേ, ഭിക്ഖവേ, ദ്വേ ജായമ്പതികാ തം ഏകപുത്തകം പിയം മനാപം വധിത്വാ വല്ലൂരഞ്ച സോണ്ഡികഞ്ച കരിത്വാ പുത്തമംസാനി ഖാദന്താ ഏവം തം കന്താരാവസേസം നിത്ഥരേയ്യും. തേ പുത്തമംസാനി ചേവ ഖാദേയ്യും, ഉരേ ച പടിപിസേയ്യും - 'കഹം, ഏകപുത്തക, കഹം, ഏകപുത്തകാ'തി.

"തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, അപി നു തേ ദവായ വാ ആഹാരം ആഹാരേയ്യും, മദായ വാ ആഹാരം ആഹാരേയ്യും, മണ്ഡനായ വാ ആഹാരം ആഹാരേയ്യും, വിഭൂസനായ വാ ആഹാരം ആഹാരേയ്യു''ന്തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. "നനു തേ, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ കന്താരസ്സ നിത്ഥരണത്ഥായ ആഹാരം ആഹാരേയ്യു''ന്തി? "ഏവം, ഭന്തേ''. "ഏവമേവ ഖ്വാഹം, ഭിക്ഖവേ, കബളീകാരോ ആഹാരോ ദട്ഠബ്ബോ''തി വദാമി. കബളീകാരേ, ഭിക്ഖവേ, ആഹാരേ പരിഞ്ഞാതേ പഞ്ചകാമഗുണികോ രാഗോ പരിഞ്ഞാതോ ഹോതി. പഞ്ചകാമഗുണികേ രാഗേ പരിഞ്ഞാതേ നത്ഥി തം സംയോജനം യേന സംയോജനേന സംയുത്തോ അരിയസാവകോ പുന ഇമം ലോകം ആഗച്ഛേയ്യ.

"കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ഫസ്സാഹാരോ ദട്ഠബ്ബോ? സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ഗാവീ നിച്ചമ്മാ കുട്ടം ചേ [കുഡ്ഡഞ്ചേ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] നിസ്സായ തിട്ഠേയ്യ. യേ കുട്ടനിസ്സിതാ പാണാ തേ നം ഖാദേയ്യും. രുക്ഖം ചേ നിസ്സായ തിട്ഠേയ്യ, യേ രുക്ഖനിസ്സിതാ പാണാ തേ നം ഖാദേയ്യും. ഉദകം ചേ നിസ്സായ തിട്ഠേയ്യ, യേ ഉദകനിസ്സിതാ പാണാ തേ നം ഖാദേയ്യും. ആകാസം ചേ നിസ്സായ തിട്ഠേയ്യ, യേ ആകാസനിസ്സിതാ പാണാ തേ നം ഖാദേയ്യും. യം യദേവ ഹി സാ, ഭിക്ഖവേ, ഗാവീ നിച്ചമ്മാ നിസ്സായ തിട്ഠേയ്യ, യേ തന്നിസ്സിതാ [യേ തന്നിസ്സിതാ തന്നിസ്സിതാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] പാണാ തേ നം ഖാദേയ്യും. ഏവമേവ ഖ്വാഹം, ഭിക്ഖവേ, "ഫസ്സാഹാരോ ദട്ഠബ്ബോ''തി വദാമി. ഫസ്സേ, ഭിക്ഖവേ, ആഹാരേ പരിഞ്ഞാതേ തിസ്സോ വേദനാ പരിഞ്ഞാതാ ഹോന്തി. തീസു വേദനാസു പരിഞ്ഞാതാസു അരിയസാവകസ്സ നത്ഥി കിഞ്ചി ഉത്തരികരണീയന്തി [ഉത്തരിംകരണീയന്തി (സീ॰ പീ॰)] വദാമി.

"കഥഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, മനോസഞ്ചേതനാഹാരോ ദട്ഠബ്ബോ? സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, അങ്ഗാരകാസു സാധികപോരിസാ പുണ്ണാ അങ്ഗാരാനം വീതച്ചികാനം വീതധൂമാനം. അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ ജീവിതുകാമോ അമരിതുകാമോ സുഖകാമോ ദുക്ഖപ്പടികൂലോ. തമേനം ദ്വേ ബലവന്തോ പുരിസാ നാനാബാഹാസു ഗഹേത്വാ തം അങ്ഗാരകാസും ഉപകഡ്ഢേയ്യും. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തസ്സ പുരിസസ്സ ആരകാവസ്സ ചേതനാ ആരകാ പത്ഥനാ ആരകാ പണിധി. തം കിസ്സ ഹേതു? ഏവഞ്ഹി, ഭിക്ഖവേ, തസ്സ പുരിസസ്സ ഹോതി - 'ഇമം ചാഹം അങ്ഗാരകാസും പപതിസ്സാമി, തതോനിദാനം മരണം

വാ നിഗച്ഛാമി മരണമത്തം വാ ദുക്ഖ'ന്തി. ഏവമേവ ഖ്വാഹം, ഭിക്ഖവേ, 'മനോസഞ്ചേതനാഹാരോ ദട്ഠബ്ബോ'തി വദാമി. മനോസഞ്ചേതനായ, ഭിക്ഖവേ, ആഹാരേ പരിഞ്ഞാതേ തിസ്സോ തണ്ഹാ പരിഞ്ഞാതാ ഹോന്തി. തീസു തണ്ഹാസു പരിഞ്ഞാതാസു അരിയസാവകസ്സ നത്ഥി കിഞ്ചി ഉത്തരികരണീയന്തി വദാമി.

"കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, വിഞ്ഞാണാഹാരോ ദട്ഠബ്ബോ? സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ചോരം ആഗുചാരിം ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേയ്യും - 'അയം തേ, ദേവ, ചോരോ ആഗുചാരീ, ഇമസ്സ യം ഇച്ഛസി തം ദണ്ഡം പണേഹീ'തി. തമേനം രാജാ ഏവം വദേയ്യ - 'ഗച്ഛഥ, ഭോ, ഇമം പുരിസം പുബ്ബണ്ഹസമയം സത്തിസതേന ഹനഥാ'തി. തമേനം പുബ്ബണ്ഹസമയം സത്തിസതേന ഹനേയ്യും. അഥ രാജാ മജ്ഝന്ഹികസമയം ഏവം വദേയ്യ - 'അമ്ഭോ, കഥം സോ പുരിസോ'തി? 'തഥേവ, ദേവ, ജീവതീ'തി. തമേനം രാജാ ഏവം വദേയ്യ - 'ഗച്ഛഥ, ഭോ, തം പുരിസം മജ്ഝന്ഹികസമയം സത്തിസതേന ഹനഥാ'തി. തമേനം മജ്ഝന്ഹികസമയം സത്തിസതേന ഹനേയ്യും. അഥ രാജാ സായന്ഹസമയം ഏവം വദേയ്യ - 'അമ്ഭോ, കഥം സോ പുരിസോ'തി? 'തഥേവ, ദേവ, ജീവതീ'തി. തമേനം രാജാ ഏവം വദേയ്യ - 'ഗച്ഛഥ, ഭോ, തം പുരിസം സായന്ഹസമയം സത്തിസതേന ഹനഥാ'തി. തമേനം സായന്ഹസമയം സത്തിസതേന ഹനേയ്യും. തം കിം മഞ്ഞഥ , ഭിക്ഖവേ, അപി നു സോ പുരിസോ ദിവസം തീഹി സത്തിസതേഹി ഹഞ്ഞമാനോ തതോനിദാനം ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദിയേഥാ"തി? "ഏകിസ്സാപി, ഭന്തേ, സത്തിയാ ഹഞ്ഞമാനോ തതോനിദാനം ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദിയേഥ; കോ പന വാദോ തീഹി സത്തിസതേഹി ഹഞ്ഞമാനോ"തി! "ഏവമേവ ഖ്വാഹം, ഭിക്ഖവേ, വിഞ്ഞാണാഹാരോ ദട്ഠബ്ബോതി വദാമി. വിഞ്ഞാണേ, ഭിക്ഖവേ, ആഹാരേ പരിഞ്ഞാതേ നാമരൂപം പരിഞ്ഞാതം ഹോതി, നാമരൂപേ പരിഞ്ഞാതേ അരിയസാവകസ്സ നത്ഥി കിഞ്ചി ഉത്തരികരണീയന്തി വദാമീ"തി. തതിയം.

ർ. അത്ഥിരാഗസുത്തം

ന്ന്ർ. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... "ചത്താരോമേ, ഭിക്ഖവേ, ആഹാരാ ഭൂതാനം വാ സത്താനം ഠിതിയാ സമ്ഭവേസീനം വാ അനുഗ്ഗഹായ. കതമേ ചത്താരോ? കബളീകാരോ ആഹാരോ ഓളാരികോ വാ സുഖുമോ വാ, ഫസ്സോ ദുതിയോ, മനോസഞ്ചേതനാ തതിയാ, വിഞ്ഞാണം ചതുത്ഥം. ഇമേ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോ ആഹാരാ ഭൂതാനം വാ സത്താനം ഠിതിയാ സമ്ഭവേസീനം വാ അനുഗ്ഗഹായ".

"കബളീകാരേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ആഹാരേ അത്ഥി രാഗോ അത്ഥി നന്ദീ അത്ഥി തണ്ഹാ, പതിട്ഠിതം തത്ഥ വിഞ്ഞാണം വിരൂള്ഹം. യത്ഥ പതിട്ഠിതം വിഞ്ഞാണം വിരൂള്ഹം, അത്ഥി തത്ഥ നാമരൂപസ്സ അവക്കന്തി. യത്ഥ അത്ഥി നാമരൂപസ്സ അവക്കന്തി, അത്ഥി തത്ഥ സങ്ഖാരാനം വുദ്ധി. യത്ഥ അത്ഥി സങ്ഖാരാനം വുദ്ധി, അത്ഥി തത്ഥ ആയതിം പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തി. യത്ഥ അത്ഥി ആയതിം പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തി, അത്ഥി തത്ഥ ആയതിം ജാതിജരാമരണം. യത്ഥ അത്ഥി ആയതിം ജാതിജരാമരണം, സസോകം തം, ഭിക്ഖവേ, സദരം സഉപായാസന്തി വദാമി.

"ഫസ്സേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ആഹാരേ...പേ॰... മനോസഞ്ചേതനായ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ആഹാരേ... വിഞ്ഞാണേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ആഹാരേ അത്ഥി രാഗോ അത്ഥി നന്ദീ അത്ഥി തണ്ഹാ, പതിട്ഠിതം തത്ഥ വിഞ്ഞാണം വിരൂള്ഹം. യത്ഥ പതിട്ഠിതം വിഞ്ഞാണം വിരൂള്ഹം, അത്ഥി തത്ഥ നാമരൂപസ്സ അവക്കന്തി. യത്ഥ അത്ഥി നാമരൂപസ്സ അവക്കന്തി, അത്ഥി തത്ഥ സങ്ഖാരാനം വുദ്ധി. യത്ഥ അത്ഥി സങ്ഖാരാനം വുദ്ധി, അത്ഥി തത്ഥ ആയതിം പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തി. യത്ഥ അത്ഥി ആയതിം പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തി, അത്ഥി തത്ഥ ആയതിം ജാതിജരാമരണം. യത്ഥ അത്ഥി ആയതിം ജാതിജരാമരണം, സസോകം തം, ഭിക്ഖവേ, സദരം സഉപായാസന്തി വദാമി.

"സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, രജകോ വാ ചിത്തകാരകോ വാ സതി രജനായ വാ ലാഖായ വാ ഹലിദ്ദിയാ വാ നീലിയാ വാ മഞ്ജിട്ഠായ വാ സുപരിമട്ഠേ വാ ഫലകേ ഭിത്തിയാ വാ ദുസ്സപട്ടേ വാ ഇത്ഥിരൂപം വാ പുരിസരൂപം വാ അഭിനിമ്മിനേയ്യ സബ്ബങ്ഗപച്ചങ്ഗം; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, കബളീകാരേ ചേ ആഹാരേ അത്ഥി രാഗോ അത്ഥി നന്ദീ അത്ഥി തണ്ഹാ, പതിട്ഠിതം തത്ഥ വിഞ്ഞാണം വിരൂള്ഹം. യത്ഥ പതിട്ഠിതം വിഞ്ഞാണം വിരൂള്ഹം, അത്ഥി തത്ഥ നാമരൂപസ്സ അവക്കന്തി. യത്ഥ അത്ഥി നാമരൂപസ്സ അവക്കന്തി, അത്ഥി തത്ഥ സങ്ഖാരാനം വുദ്ധി. യത്ഥ അത്ഥി സങ്ഖാരാനം വുദ്ധി, അത്ഥി തത്ഥ ആയതിം പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തി. യത്ഥ അത്ഥി ആയതിം പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തി, അത്ഥി തത്ഥ ആയതിം ജാതിജരാമരണം. യത്ഥ അത്ഥി ആയതിം ജാതിജരാമരണം, സസോകം തം, ഭിക്ഖവേ, സദരം സഉപായാസന്തി വദാമി.

"ഫസ്സേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ആഹാരേ...പേ॰... മനോസഞ്ചേതനായ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ആഹാരേ... വിഞ്ഞാണേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ആഹാരേ അത്ഥി രാഗോ അത്ഥി നന്ദീ അത്ഥി തണ്ഹാ, പതിട്ഠിതം തത്ഥ വിഞ്ഞാണം വിരൂള്ഹം. യത്ഥ പതിട്ഠിതം വിഞ്ഞാണം വിരൂള്ഹം, അത്ഥി തത്ഥ നാമരൂപസ്സ അവക്കന്തി. യത്ഥ അത്ഥി നാമരൂപസ്സ അവക്കന്തി, അത്ഥി തത്ഥ സങ്ഖാരാനം വുദ്ധി. യത്ഥ അത്ഥി സങ്ഖാരാനം വുദ്ധി, അത്ഥി തത്ഥ ആയതിം പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തി. യത്ഥ അത്ഥി ആയതിം പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തി, അത്ഥി തത്ഥ ആയതിം ജാതിജരാമരണം. യത്ഥ അത്ഥി ആയതിം ജാതിജരാമരണം, സസോകം തം, ഭിക്ഖവേ, സദരം സഉപായാസന്തി വദാമി.

"കബളീകാരേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ആഹാരേ നത്ഥി രാഗോ നത്ഥി നന്ദീ നത്ഥി തണ്ഹാ, അപ്പതിട്ഠിതം തത്ഥ വിഞ്ഞാണം അവിരൂള്ഹം. യത്ഥ അപ്പതിട്ഠിതം വിഞ്ഞാണം അവിരൂള്ഹം, നത്ഥി തത്ഥ നാമരൂപസ്സ അവക്കന്തി. യത്ഥ നത്ഥി നാമരൂപസ്സ അവക്കന്തി, നത്ഥി തത്ഥ സങ്ഖാരാനം വുദ്ധി. യത്ഥ നത്ഥി സങ്ഖാരാനം വുദ്ധി, നത്ഥി തത്ഥ ആയതിം പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തി. യത്ഥ നത്ഥി ആയതിം പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തി, നത്ഥി തത്ഥ ആയതിം ജാതിജരാമരണം. യത്ഥ നത്ഥി ആയതിം ജാതിജരാമരണം, അസോകം തം, ഭിക്ഖവേ, അദരം അനുപായാസന്തി വദാമി.

"ഫസ്സേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ആഹാരേ...പേ॰... മനോസഞ്ചേതനായ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ആഹാരേ... വിഞ്ഞാണേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ആഹാരേ നത്ഥി രാഗോ നത്ഥി നന്ദീ നത്ഥി തണ്ഹാ, അപ്പതിട്ഠിതം തത്ഥ വിഞ്ഞാണം അവിരൂള്ഹം. യത്ഥ അപ്പതിട്ഠിതം വിഞ്ഞാണം അവിരൂള്ഹം, നത്ഥി തത്ഥ നാമരൂപസ്സ

അവക്കന്തി . യത്ഥ നത്ഥി നാമരൂപസ്സ അവക്കന്തി, നത്ഥി തത്ഥ സങ്ഖാരാനം വുദ്ധി. യത്ഥ നത്ഥി സങ്ഖാരാനം വുദ്ധി, നത്ഥി തത്ഥ ആയതിം പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തി. യത്ഥ നത്ഥി ആയതിം പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തി, നത്ഥി തത്ഥ ആയതിം ജാതിജരാമരണം. യത്ഥ നത്ഥി ആയതിം ജാതിജരാമരണം, അസോകം തം, ഭിക്ഖവേ, അദരം അനുപായാസന്തി വദാമി.

''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, കൂടാഗാരം വാ കൂടാഗാരസാലം വാ ഉത്തരായ വാ ദക്ഖിണായ വാ പാചീനായ വാ വാതപാനാ സൂരിയേ ഉഗ്ഗച്ഛന്തേ വാതപാനേന രസ്മി പവിസിത്വാ ക്വാസ്സ പതിട്ഠിതാ'' [കത്ഥ പതിട്ഠിതാ (ക॰)] തി? ''പച്ഛിമായം, ഭന്തേ, ഭിത്തിയ''ന്തി. ''പച്ഛിമാ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിത്തി നാസ്സ ക്വാസ്സ പതിട്ഠിതാ''തി? ''പഥവിയം, ഭന്തേ''തി. ''പഥവീ ചേ, ഭിക്ഖവേ , നാസ്സ ക്വാസ്സ പതിട്ഠിതാ''തി? ''ആപസ്മിം, ഭന്തേ''തി. ''ആപോ ചേ, ഭിക്ഖവേ, നാസ്സ ക്വാസ്സ പതിട്ഠിതാ''തി? ''അപ്പതിട്ഠിതാ, ഭന്തേ''തി. ''ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, കബളീകാരേ ചേ ആഹാരേ നത്ഥി രാഗോ നത്ഥി നന്ദീ നത്ഥി തണ്ഹാ...പേ॰....

''ഫസ്സേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ആഹാരേ... മനോസഞ്ചേതനായ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ആഹാരേ... വിഞ്ഞാണേ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ആഹാരേ നത്ഥി രാഗോ നത്ഥി നന്ദീ നത്ഥി തണ്ഹാ, അപ്പതിട്ഠിതം തത്ഥ വിഞ്ഞാണം അവിരൂള്ഹം. യത്ഥ അപ്പതിട്ഠിതം വിഞ്ഞാണം അവിരൂള്ഹം, നത്ഥി തത്ഥ നാമരൂപസ്സ അവക്കന്തി. യത്ഥ നത്ഥി നാമരൂപസ്സ അവക്കന്തി, നത്ഥി തത്ഥ സങ്ഖാരാനം വുദ്ധി. യത്ഥ നത്ഥി സങ്ഖാരാനം വുദ്ധി, നത്ഥി തത്ഥ ആയതിം പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തി . യത്ഥ നത്ഥി ആയതിം പുനബ്ഭവാഭിനിബ്ബത്തി, നത്ഥി തത്ഥ ആയതിം ജാതിജരാമരണം. യത്ഥ നത്ഥി ആയതിം ജാതിജരാമരണം അസോകം തം, ഭിക്ഖവേ, അദരം അനുപായാസന്തി വദാമീ''തി. ചതുത്ഥം.

൫. നഗരസുത്തം

൬൫. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''പുബ്ബേ മേ, ഭിക്ഖവേ, സമ്ബോധാ അനഭിസമ്ബുദ്ധസ്സ ബോധിസത്തസ്സേവ സതോ ഏതദഹോസി - 'കിച്ഛാ വതായം ലോകോ ആപന്നോ ജായതി ച ജീയതി ച മീയതി ച ചവതി ച ഉപപജ്ജതി ച. അഥ ച പനിമസ്സ ദുക്ഖസ്സ നിസ്സരണം നപ്പജാനാതി ജരാമരണസ്സ. കുദാസ്സു നാമ ഇമസ്സ ദുക്ഖസ്സ നിസ്സരണം പഞ്ഞായിസ്സതി ജരാമരണസ്സാ'തി? തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതദഹോസി - 'കിമ്ഹി നു ഖോ സതി ജരാമരണം ഹോതി, കിംപച്ചയാ ജരാമരണ'ന്തി ? തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - 'ജാതിയാ ഖോ സതി ജരാമരണം ഹോതി, ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണ'''ന്തി.

''തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതദഹോസി - 'കിമ്ഹി നു ഖോ സതി ജാതി ഹോതി...പേ॰... ഭവോ ഹോതി... ഉപാദാനം ഹോതി... തണ്ഹാ ഹോതി... വേദനാ ഹോതി... ഫസ്സോ ഹോതി... സളായതനം ഹോതി... നാമരൂപം ഹോതി... കിംപച്ചയാ നാമരൂപ'ന്തി? തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - 'വിഞ്ഞാണേ ഖോ സതി നാമരൂപം ഹോതി, വിഞ്ഞാണപച്ചയാ നാമരൂപ'ന്തി. തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതദഹോസി - 'കിമ്ഹി നു ഖോ സതി വിഞ്ഞാണം ഹോതി, കിംപച്ചയാ വിഞ്ഞാണ'ന്തി ? തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ

അഭിസമയോ - ‘നാമരൂപേ ഖോ സതി വിഞ്ഞാണം ഹോതി, നാമരൂപപച്ചയാ വിഞ്ഞാണ’’’ന്തി.

“തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതദഹോസി - പച്ചുദാവത്തതി ഖോ ഇദം വിഞ്ഞാണം നാമരൂപമ്ഹാ ന പരം ഗച്ഛതി. ഏത്താവതാ ജായേഥ വാ ജീയേഥ വാ മീയേഥ വാ ചവേഥ വാ ഉപപജ്ജേഥ വാ, യദിദം നാമരൂപപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം; വിഞ്ഞാണപച്ചയാ നാമരൂപം; നാമരൂപപച്ചയാ സളായതനം; സളായതനപച്ചയാ ഫസ്സോ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി. ‘സമുദയോ, സമുദയോ’തി ഖോ മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി ഞാണം ഉദപാദി പഞ്ഞാ ഉദപാദി വിജ്ജാ ഉദപാദി ആലോകോ ഉദപാദി.

“തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി, ജരാമരണം ന ഹോതി; കിസ്സ നിരോധാ ജരാമരണനിരോധോ’തി? തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘ജാതിയാ ഖോ അസതി, ജരാമരണം ന ഹോതി; ജാതിനിരോധാ ജരാമരണനിരോധോ’തി. തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി ജാതി ന ഹോതി...പേ॰... ഭവോ ന ഹോതി... ഉപാദാനം ന ഹോതി... തണ്ഹാ ന ഹോതി... വേദനാ ന ഹോതി... ഫസ്സോ ന ഹോതി... സളായതനം ന ഹോതി... നാമരൂപം ന ഹോതി. കിസ്സ നിരോധാ നാമരൂപനിരോധോ’തി? തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘വിഞ്ഞാണേ ഖോ അസതി, നാമരൂപം ന ഹോതി; വിഞ്ഞാണനിരോധാ നാമരൂപനിരോധോ’’’തി .

“തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതദഹോസി - ‘കിമ്ഹി നു ഖോ അസതി വിഞ്ഞാണം ന ഹോതി; കിസ്സ നിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ’തി? തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, യോനിസോ മനസികാരാ അഹു പഞ്ഞായ അഭിസമയോ - ‘നാമരൂപേ ഖോ അസതി, വിഞ്ഞാണം ന ഹോതി; നാമരൂപനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ’’’തി.

“തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതദഹോസി - അധിഗതോ ഖോ മ്യായം മഗ്ഗോ ബോധായ യദിദം - നാമരൂപനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ; വിഞ്ഞാണനിരോധാ നാമരൂപനിരോധോ; നാമരൂപനിരോധാ സളായതനനിരോധോ; സളായതനനിരോധാ ഫസ്സനിരോധോ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതി. ‘നിരോധോ, നിരോധോ’തി ഖോ മേ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബേ അനനുസ്സുതേസു ധമ്മേസു ചക്ഖും ഉദപാദി ഞാണം ഉദപാദി പഞ്ഞാ ഉദപാദി വിജ്ജാ ഉദപാദി ആലോകോ ഉദപാദി.

“സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ അരഞ്ഞേ പവനേ ചരമാനോ പസ്സേയ്യ പുരാണം മഗ്ഗം പുരാണഞ്ജസം പുബ്ബകേഹി മനുസ്സേഹി അനുയാതം. സോ തമനുഗച്ഛേയ്യ . തമനുഗച്ഛന്തോ പസ്സേയ്യ പുരാണം നഗരം പുരാണം രാജധാനിം പുബ്ബകേഹി മനുസ്സേഹി അജ്ഝാവുട്ഠം [അജ്ഝാവുത്ഥം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ആരാമസമ്പന്നം വനസമ്പന്നം പോക്ഖരണീസമ്പന്നം ഉദ്ധാപവന്തം [ഉദ്ദാപവന്തം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] രമണീയം. അഥ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ രഞ്ഞോ വാ രാജമഹാമത്തസ്സ വാ ആരോചേയ്യ - ‘യഗ്ഘേ, ഭന്തേ, ജാനേയ്യാസി - അഹം അദ്ദസം അരഞ്ഞേ പവനേ ചരമാനോ പുരാണം മഗ്ഗം

പുരാണഞ്ജസം പുബ്ബകേഹി മനുസ്സേഹി അനുയാതം തമനുഗച്ഛിം. തമനുഗച്ഛന്തോ അദ്ദസം പുരാണം നഗരം പുരാണം രാജധാനിം പുബ്ബകേഹി മനുസ്സേഹി അജ്ഝാവുട്ഠം ആരാമസമ്പന്നം വനസമ്പന്നം പോക്ഖരണീസമ്പന്നം ഉദ്ധാപവന്തം രമണീയം. തം, ഭന്തേ, നഗരം മാപേഹീ'തി. അഥ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, രാജാ വാ രാജമഹാമത്തോ വാ തം നഗരം മാപേയ്യ. തദസ്സ നഗരം അപരേന സമയേന ഇദ്ധഞ്ചേവ ഫീതഞ്ച ബാഹുജഞ്ഞം ആകിണ്ണമനുസ്സം വുദ്ധിവേപുല്ലപ്പത്തം. ഏവമേവ ഖ്വാഹം, ഭിക്ഖവേ, അദ്ദസം പുരാണം മഗ്ഗം പുരാണഞ്ജസം പുബ്ബകേഹി സമ്മാസമ്ബുദ്ധേഹി അനുയാതം.

"കതമോ ച സോ, ഭിക്ഖവേ, പുരാണമഗ്ഗോ പുരാണഞ്ജസോ പുബ്ബകേഹി സമ്മാസമ്ബുദ്ധേഹി അനുയാതോ ? അയമേവ അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, സേയ്യഥിദം - സമ്മാദിട്ഠി...പേ॰... സമ്മാസമാധി. അയം ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, പുരാണമഗ്ഗോ പുരാണഞ്ജസോ പുബ്ബകേഹി സമ്മാസമ്ബുദ്ധേഹി അനുയാതോ, തമനുഗച്ഛിം; തമനുഗച്ഛന്തോ ജരാമരണം അബ്ഭഞ്ഞാസിം; ജരാമരണസമുദയം അബ്ഭഞ്ഞാസിം; ജരാമരണനിരോധം അബ്ഭഞ്ഞാസിം; ജരാമരണനിരോധഗാമിനിം പടിപദം അബ്ഭഞ്ഞാസിം. തമനുഗച്ഛിം; തമനുഗച്ഛന്തോ ജാതിം അബ്ഭഞ്ഞാസിം...പേ॰... ഭവം അബ്ഭഞ്ഞാസിം... ഉപാദാനം അബ്ഭഞ്ഞാസിം... തണ്ഹം അബ്ഭഞ്ഞാസിം... വേദനം അബ്ഭഞ്ഞാസിം... ഫസ്സം അബ്ഭഞ്ഞാസിം... സളായതനം അബ്ഭഞ്ഞാസിം... നാമരൂപം അബ്ഭഞ്ഞാസിം... വിഞ്ഞാണം അബ്ഭഞ്ഞാസിം. തമനുഗച്ഛിം; തമനുഗച്ഛന്തോ സങ്ഖാരേ അബ്ഭഞ്ഞാസിം; സങ്ഖാരസമുദയം അബ്ഭഞ്ഞാസിം; സങ്ഖാരനിരോധം അബ്ഭഞ്ഞാസിം; സങ്ഖാരനിരോധഗാമിനിം പടിപദം അബ്ഭഞ്ഞാസിം. തദഭിഞ്ഞാ ആചിക്ഖിം ഭിക്ഖൂനം ഭിക്ഖുനീനം ഉപാസകാനം ഉപാസികാനം. തയിദം, ഭിക്ഖവേ , ബ്രഹ്മചരിയം ഇദ്ധഞ്ചേവ ഫീതഞ്ച വിത്ഥാരികം ബാഹുജഞ്ഞം പുഥുഭൂതം യാവ ദേവമനുസ്സേഹി സുപ്പകാസിത''ന്തി. പഞ്ചമം.

൬. സമ്മസസുത്തം

൬൬. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ കുരൂസു വിഹരതി കമ്മാസധമ്മം നാമ കുരൂനം നിഗമോ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - "ഭിക്ഖവോ''തി. "ഭദന്തേ''തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച - "സമ്മസഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, അന്തരം സമ്മസ''ന്തി [അന്തരാ സമ്മസനന്തി (സീ॰)]. ഏവം വുത്തേ, അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "അഹം ഖോ, ഭന്തേ, സമ്മസാമി അന്തരം സമ്മസ''ന്തി. "യഥാ കഥം പന ത്വം, ഭിക്ഖു, സമ്മസസി അന്തരം സമ്മസ''ന്തി? അഥ ഖോ സോ ഭിക്ഖു ബ്യാകാസി. യഥാ സോ ഭിക്ഖു ബ്യാകാസി ന സോ ഭിക്ഖു ഭഗവതോ ചിത്തം ആരാധേസി.

ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "ഏതസ്സ, ഭഗവാ, കാലോ; ഏതസ്സ, സുഗത, കാലോ; യം ഭഗവാ അന്തരം സമ്മസം ഭാസേയ്യ. ഭഗവതോ സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ധാരേസ്സന്തീ''തി. "തേനഹാനന്ദ, സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ''തി. "ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

“ഇധ , ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സമ്മസമാനോ സമ്മസതി അന്തരം സമ്മസം [സമ്മസനം (സീ॰)] - ‘യം ഖോ ഇദം അനേകവിധം നാനപ്പകാരകം ദുക്ഖം ലോകേ ഉപ്പജ്ജതി ജരാമരണം. ഇദം ഖോ ദുക്ഖം കിംനിദാനം കിംസമുദയം കിംജാതികം കിംപഭവം, കിസ്മിം സതി ജരാമരണം ഹോതി, കിസ്മിം അസതി ജരാമരണം ന ഹോതീ’തി? സോ സമ്മസമാനോ ഏവം ജാനാതി - ‘യം ഖോ ഇദം അനേകവിധം നാനപ്പകാരകം ദുക്ഖം ലോകേ ഉപ്പജ്ജതി ജരാമരണം. ഇദം ഖോ ദുക്ഖം ഉപധിനിദാനം ഉപധിസമുദയം ഉപധിജാതികം ഉപധിപഭവം, ഉപധിസ്മിം സതി ജരാമരണം ഹോതി, ഉപധിസ്മിം അസതി ജരാമരണം ന ഹോതീ’തി. സോ ജരാമരണഞ്ച പജാനാതി ജരാമരണസമുദയഞ്ച പജാനാതി ജരാമരണനിരോധഞ്ച പജാനാതി യാ ച ജരാമരണനിരോധസാരുപ്പഗാമിനീ പടിപദാ തഞ്ച പജാനാതി. തഥാപടിപന്നോ ച ഹോതി അനുധമ്മചാരീ. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സബ്ബസോ സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായ പടിപന്നോ ജരാമരണനിരോധായ.

“അഥാപരം സമ്മസമാനോ സമ്മസതി അന്തരം സമ്മസം - ‘ഉപധി പനായം കിംനിദാനോ കിംസമുദയോ കിംജാതികോ കിംപഭവോ, കിസ്മിം സതി ഉപധി ഹോതി, കിസ്മിം അസതി ഉപധി ന ഹോതീ’തി? സോ സമ്മസമാനോ ഏവം ജാനാതി - ‘ഉപധി തണ്ഹാനിദാനോ തണ്ഹാസമുദയോ തണ്ഹാജാതികോ തണ്ഹാപഭവോ, തണ്ഹായ സതി ഉപധി ഹോതി, തണ്ഹായ അസതി ഉപധി ന ഹോതീ’തി. സോ ഉപധിഞ്ച പജാനാതി ഉപധിസമുദയഞ്ച പജാനാതി ഉപധിനിരോധഞ്ച പജാനാതി യാ ച ഉപധിനിരോധസാരുപ്പഗാമിനീ പടിപദാ തഞ്ച പജാനാതി. തഥാ പടിപന്നോ ച ഹോതി അനുധമ്മചാരീ. അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു സബ്ബസോ സമ്മാ ദുക്ഖക്ഖയായ പടിപന്നോ ഉപധിനിരോധായ.

“അഥാപരം സമ്മസമാനോ സമ്മസതി അന്തരം സമ്മസം - ‘തണ്ഹാ പനായം കത്ഥ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, കത്ഥ നിവിസമാനാ നിവിസതീ’തി? സോ സമ്മസമാനോ ഏവം ജാനാതി - യം ഖോ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം ഏത്ഥേസാ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, ഏത്ഥ നിവിസമാനാ നിവിസതി . കിഞ്ച ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം? ചക്ഖും ലോകേ പിയരൂപം, സാതരൂപം. ഏത്ഥേസാ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി, ഏത്ഥ നിവിസമാനാ നിവിസതി. സോതം ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം…പേ॰… ഘാനം ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം… ജിവ്ഹാ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം… കായോ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം… മനോ ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം ഏത്ഥേസാ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതി ഏത്ഥ നിവിസമാനാ നിവിസതി.

“യേ ഹി കേചി, ഭിക്ഖവേ, അതീതമദ്ധാനം സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ യം ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം തം നിച്ചതോ അദ്ദക്ഖും സുഖതോ അദ്ദക്ഖും അത്തതോ അദ്ദക്ഖും ആരോഗ്യതോ അദ്ദക്ഖും ഖേമതോ അദ്ദക്ഖും. തേ തണ്ഹം വഡ്ഢേസും. യേ തണ്ഹം വഡ്ഢേസും തേ ഉപധിം വഡ്ഢേസും. യേ ഉപധിം വഡ്ഢേസും തേ ദുക്ഖം വഡ്ഢേസും. യേ ദുക്ഖം വഡ്ഢേസും തേ ന പരിമുച്ചിംസു ജാതിയാ ജരായ മരണേന സോകേഹി പരിദേവേഹി ദുക്ഖേഹി ദോമനസ്സേഹി ഉപായാസേഹി, ന പരിമുച്ചിംസു ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി.

“യേപി ഹി കേചി, ഭിക്ഖവേ, അനാഗതമദ്ധാനം സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ യം ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം തം നിച്ചതോ ദക്ഖിസ്സന്തി [ദക്ഖിന്തി (സീ॰)] സുഖതോ ദക്ഖിസ്സന്തി അത്തതോ ദക്ഖിസ്സന്തി ആരോഗ്യതോ ദക്ഖിസ്സന്തി ഖേമതോ ദക്ഖിസ്സന്തി. തേ തണ്ഹം വഡ്ഢിസ്സന്തി. യേ തണ്ഹം വഡ്ഢിസ്സന്തി തേ ഉപധിം വഡ്ഢിസ്സന്തി. യേ ഉപധിം വഡ്ഢിസ്സന്തി തേ ദുക്ഖം വഡ്ഢിസ്സന്തി. യേ ദുക്ഖം വഡ്ഢിസ്സന്തി തേ ന പരിമുച്ചിസ്സന്തി ജാതിയാ ജരായ മരണേന സോകേഹി പരിദേവേഹി ദുക്ഖേഹി ദോമനസ്സേഹി ഉപായാസേഹി, ന പരിമുച്ചിസ്സന്തി ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി.

“യേപി ഹി കേചി, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ യം ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം തം നിച്ചതോ പസ്സന്തി സുഖതോ പസ്സന്തി അത്തതോ പസ്സന്തി ആരോഗ്യതോ പസ്സന്തി ഖേമതോ പസ്സന്തി. തേ തണ്ഹം വഡ്ഢേന്തി . യേ തണ്ഹം വഡ്ഢേന്തി തേ ഉപധിം വഡ്ഢേന്തി. യേ ഉപധിം വഡ്ഢേന്തി തേ ദുക്ഖം വഡ്ഢേന്തി. യേ ദുക്ഖം വഡ്ഢേന്തി തേ ന പരിമുച്ചന്തി ജാതിയാ ജരായ മരണേന സോകേഹി പരിദേവേഹി ദുക്ഖേഹി ദോമനസ്സേഹി ഉപായാസേഹി, ന പരിമുച്ചന്തി ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി.

“സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, ആപാനീയകംസോ വണ്ണസമ്പന്നോ ഗന്ധസമ്പന്നോ രസസമ്പന്നോ. സോ ച ഖോ വിസേന സംസട്ഠോ. അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ ഘമ്മാഭിതത്തോ ഘമ്മപരേതോ കിലന്തോ തസിതോ പിപാസിതോ. തമേനം ഏവം വദേയ്യും - ‘അയം തേ, അമ്ഭോ പുരിസ, ആപാനീയകംസോ വണ്ണസമ്പന്നോ ഗന്ധസമ്പന്നോ രസസമ്പന്നോ; സോ ച ഖോ വിസേന സംസട്ഠോ. സചേ ആകങ്ഖസി പിവ. പിവതോ ഹി ഖോ തം ഛാദേസ്സതി വണ്ണേനപി ഗന്ധേനപി രസേനപി, പിവിത്വാ ച പന തതോനിദാനം മരണം വാ നിഗച്ഛസി മരണമത്തം വാ ദുക്ഖ’ന്തി. സോ തം ആപാനീയകംസം സഹസാ അപ്പടിസങ്ഖാ പിവേയ്യ, നപ്പടിനിസ്സജ്ജേയ്യ. സോ തതോനിദാനം മരണം വാ നിഗച്ഛേയ്യ മരണമത്തം വാ ദുക്ഖം. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യേ ഹി കേചി അതീതമദ്ധാനം സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ യം ലോകേ പിയരൂപം... പേ॰... അനാഗതമദ്ധാനം...പേ॰... ഏതരഹി സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ യം ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം തം നിച്ചതോ പസ്സന്തി സുഖതോ പസ്സന്തി അത്തതോ പസ്സന്തി ആരോഗ്യതോ പസ്സന്തി ഖേമതോ പസ്സന്തി, തേ തണ്ഹം വഡ്ഢേന്തി. യേ തണ്ഹം വഡ്ഢേന്തി തേ ഉപധിം വഡ്ഢേന്തി. യേ ഉപധിം വഡ്ഢേന്തി തേ ദുക്ഖം വഡ്ഢേന്തി. യേ ദുക്ഖം വഡ്ഢേന്തി തേ ന പരിമുച്ചന്തി ജാതിയാ ജരായ മരണേന സോകേഹി പരിദേവേഹി ദുക്ഖേഹി ദോമനസ്സേഹി ഉപായാസേഹി, ന പരിമുച്ചന്തി ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി.

“യേ ച ഖോ കേചി, ഭിക്ഖവേ, അതീതമദ്ധാനം സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ യം ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം തം അനിച്ചതോ അദ്ദക്ഖും ദുക്ഖതോ അദ്ദക്ഖും അനത്തതോ അദ്ദക്ഖും രോഗതോ അദ്ദക്ഖും ഭയതോ അദ്ദക്ഖും, തേ തണ്ഹം പജഹിംസു. യേ തണ്ഹം പജഹിംസു തേ ഉപധിം പജഹിംസു. യേ ഉപധിം പജഹിംസു തേ ദുക്ഖം പജഹിംസു. യേ ദുക്ഖം പജഹിംസു തേ പരിമുച്ചിംസു ജാതിയാ ജരായ മരണേന സോകേഹി പരിദേവേഹി ദുക്ഖേഹി ദോമനസ്സേഹി ഉപായാസേഹി, പരിമുച്ചിംസു ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി.

“യേപി ഹി കേചി, ഭിക്ഖവേ, അനാഗതമദ്ധാനം സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ യം ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം തം അനിച്ചതോ ദക്ഖിസ്സന്തി

ദുക്ഖതോ ദക്ഖിസ്സന്തി അനത്തതോ ദക്ഖിസ്സന്തി രോഗതോ ദക്ഖിസ്സന്തി ഭയതോ ദക്ഖിസ്സന്തി, തേ തണ്ഹം പജഹിസ്സന്തി. യേ തണ്ഹം പജഹിസ്സന്തി... പേ॰... പരിമുച്ചിസ്സന്തി ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി.

''യേപി ഹി കേചി, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ യം ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം തം അനിച്ചതോ പസ്സന്തി ദുക്ഖതോ പസ്സന്തി അനത്തതോ പസ്സന്തി രോഗതോ പസ്സന്തി ഭയതോ പസ്സന്തി, തേ തണ്ഹം പജഹന്തി. യേ തണ്ഹം പജഹന്തി തേ ഉപധിം പജഹന്തി. യേ ഉപധിം പജഹന്തി തേ ദുക്ഖം പജഹന്തി. യേ ദുക്ഖം പജഹന്തി തേ പരിമുച്ചന്തി ജാതിയാ ജരായ മരണേന സോകേഹി പരിദേവേഹി ദുക്ഖേഹി ദോമനസ്സേഹി ഉപായാസേഹി, പരിമുച്ചന്തി ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി.

''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ആപാനീയകംസോ വണ്ണസമ്പന്നോ ഗന്ധസമ്പന്നോ രസസമ്പന്നോ. സോ ച ഖോ വിസേന സംസട്ഠോ. അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ ഘമ്മാഭിതത്തോ ഘമ്മപരേതോ കിലന്തോ തസിതോ പിപാസിതോ. തമേനം ഏവം വദേയ്യും - 'അയം തേ, അമ്ഭോ പുരിസ, ആപാനീയകംസോ വണ്ണസമ്പന്നോ ഗന്ധസമ്പന്നോ രസസമ്പന്നോ സോ ച ഖോ വിസേന സംസട്ഠോ. സചേ ആകങ്ഖസി പിവ. പിവതോ ഹി ഖോ തം ഛാദേസ്സതി വണ്ണേനപി ഗന്ധേനപി രസേനപി; പിവിത്വാ ച പന തതോനിദാനം മരണം വാ നിഗച്ഛസി മരണമത്തം വാ ദുക്ഖ'ന്തി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തസ്സ പുരിസസ്സ ഏവമസ്സ - 'സക്കാ ഖോ മേ അയം സുരാപിപാസിതാ [സുരാപിപാസാ (?)] പാനീയേന വാ വിനേതും ദധിമണ്ഡകേന വാ വിനേതും ഭട്ഠലോണികായ [മട്ഠലോണികായ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] വാ വിനേതും ലോണസോവീരകേന വാ വിനേതും, ന ത്വേവാഹം തം പിവേയ്യം, യം മമ അസ്സ ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായാ'തി. സോ തം ആപാനീയകംസം പടിസങ്ഖാ ന പിവേയ്യ, പടിനിസ്സജ്ജേയ്യ . സോ തതോനിദാനം ന മരണം വാ നിഗച്ഛേയ്യ മരണമത്തം വാ ദുക്ഖം. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യേ ഹി കേചി അതീതമദ്ധാനം സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ യം ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം തം അനിച്ചതോ അദ്ദക്ഖും ദുക്ഖതോ അദ്ദക്ഖും അനത്തതോ അദ്ദക്ഖും രോഗതോ അദ്ദക്ഖും ഭയതോ അദ്ദക്ഖും, തേ തണ്ഹം പജഹിംസു. യേ തണ്ഹം പജഹിംസു തേ ഉപധിം പജഹിംസു. യേ ഉപധിം പജഹിംസു തേ ദുക്ഖം പജഹിംസു. യേ ദുക്ഖം പജഹിംസു തേ പരിമുച്ചിംസു ജാതിയാ ജരായ മരണേന സോകേഹി പരിദേവേഹി ദുക്ഖേഹി ദോമനസ്സേഹി ഉപായാസേഹി, പരിമുച്ചിംസു ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി.

''യേപി ഹി കേചി, ഭിക്ഖവേ, അനാഗതമദ്ധാനം...പേ॰... ഏതരഹി സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ യം ലോകേ പിയരൂപം സാതരൂപം തം അനിച്ചതോ പസ്സന്തി ദുക്ഖതോ പസ്സന്തി അനത്തതോ പസ്സന്തി രോഗതോ പസ്സന്തി ഭയതോ പസ്സന്തി, തേ തണ്ഹം പജഹന്തി. യേ തണ്ഹം പജഹന്തി തേ ഉപധിം പജഹന്തി. യേ ഉപധിം പജഹന്തി തേ ദുക്ഖം പജഹന്തി. യേ ദുക്ഖം പജഹന്തി തേ പരിമുച്ചന്തി ജാതിയാ ജരായ മരണേന സോകേഹി പരിദേവേഹി ദുക്ഖേഹി ദോമനസ്സേഹി ഉപായാസേഹി, പരിമുച്ചന്തി ദുക്ഖസ്മാ''തി. ഛട്ഠം.

൭. നളകലാപീസുത്തം

൬൭. ഏകം സമയം ആയസ്മാ ച സാരിപുത്തോ ആയസ്മാ ച മഹാകോട്ഠികോ [മഹാകോട്ഠിതോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] ബാരാണസിയം വിഹരന്തി ഇസിപതനേ മിഗദായേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകോട്ഠികോ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേനായസ്മാ സാരിപുത്തോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ സാരിപുത്തേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകോട്ഠികോ ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം ഏതദവോച - "കിം നു ഖോ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, സയംകതം ജരാമരണം, പരംകതം ജരാമരണം, സയംകതഞ്ച പരംകതഞ്ച ജരാമരണം, ഉദാഹു അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം ജരാമരണ"ന്തി? "ന ഖോ, ആവുസോ കോട്ഠിക, സയംകതം ജരാമരണം, ന പരംകതം ജരാമരണം, ന സയംകതഞ്ച പരംകതഞ്ച ജരാമരണം, നാപി അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം ജരാമരണം. അപി ച, ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണ"ന്തി.

"കിം നു ഖോ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, സയംകതാ ജാതി, പരംകതാ ജാതി, സയംകതാ ച പരംകതാ ച ജാതി, ഉദാഹു അസയംകാരാ അപരംകാരാ അധിച്ചസമുപ്പന്നാ ജാതീ"തി? "ന ഖോ, ആവുസോ കോട്ഠിക, സയംകതാ ജാതി, ന പരംകതാ ജാതി, ന സയംകതാ ച പരംകതാ ച ജാതി, നാപി അസയംകാരാ അപരംകാരാ അധിച്ചസമുപ്പന്നാ ജാതി. അപി ച, ഭവപച്ചയാ ജാതീ"തി.

"കിം നു ഖോ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, സയംകതോ ഭവോ...പേ॰... സയംകതം ഉപാദാനം... സയംകതാ തണ്ഹാ... സയംകതാ വേദനാ... സയംകതോ ഫസ്സോ... സയംകതം സളായതനം... സയംകതം നാമരൂപം, പരംകതം നാമരൂപം, സയംകതഞ്ച പരംകതഞ്ച നാമരൂപം, ഉദാഹു അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം നാമരൂപ"ന്തി ? "ന ഖോ, ആവുസോ കോട്ഠിക, സയംകതം നാമരൂപം, ന പരംകതം നാമരൂപം, ന സയംകതഞ്ച പരംകതഞ്ച നാമരൂപം, നാപി അസയംകാരം അപരംകാരം, അധിച്ചസമുപ്പന്നം നാമരൂപം. അപി ച, വിഞ്ഞാണപച്ചയാ നാമരൂപ"ന്തി.

"കിം നു ഖോ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, സയങ്കതം വിഞ്ഞാണം, പരങ്കതം വിഞ്ഞാണം, സയംകതഞ്ച പരംകതഞ്ച വിഞ്ഞാണം, ഉദാഹു അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം വിഞ്ഞാണ"ന്തി? "ന ഖോ, ആവുസോ കോട്ഠിക, സയംകതം വിഞ്ഞാണം, ന പരംകതം വിഞ്ഞാണം ന സയംകതഞ്ച പരംകതഞ്ച വിഞ്ഞാണം, നാപി അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം വിഞ്ഞാണം. അപി ച, നാമരൂപപച്ചയാ വിഞ്ഞാണ"ന്തി.

"ഇദാനേവ ഖോ മയം ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ ഭാസിതം ഏവം ആജാനാമ - 'ന ഖ്വാവുസോ കോട്ഠിക, സയംകതം നാമരൂപം, ന പരംകതം നാമരൂപം, ന സയംകതഞ്ച പരംകതഞ്ച നാമരൂപം, നാപി അസയംകാരം അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം നാമരൂപം. അപി ച, വിഞ്ഞാണപച്ചയാ നാമരൂപ'"ന്തി.

"ഇദാനേവ ച പന മയം ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ ഭാസിതം ഏവം ആജാനാമ - 'ന ഖ്വാവുസോ കോട്ഠിക, സയംകതം വിഞ്ഞാണം, ന പരംകതം വിഞ്ഞാണം, ന സയംകതഞ്ച പരംകതഞ്ച വിഞ്ഞാണം , നാപി അസയംകാരം

അപരംകാരം അധിച്ചസമുപ്പന്നം വിഞ്ഞാണം. അപി ച, നാമരൂപപച്ചയാ വിഞ്ഞാണ’’’ന്തി.

‘‘യഥാ കഥം പനാവുസോ സാരിപുത്ത, ഇമസ്സ ഭാസിതസ്സ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ’’തി? ‘‘തേനഹാവുസോ, ഉപമം തേ കരിസ്സാമി. ഉപമായപിധേകച്ചേ വിഞ്ഞൂ പുരിസാ ഭാസിതസ്സ അത്ഥം ജാനന്തി. സേയ്യഥാപി, ആവുസോ, ദ്വേ നളകലാപിയോ അഞ്ഞമഞ്ഞം നിസ്സായ തിട്ഠേയ്യും. ഏവമേവ ഖോ, ആവുസോ, നാമരൂപപച്ചയാ വിഞ്ഞാണം; വിഞ്ഞാണപച്ചയാ നാമരൂപം; നാമരൂപപച്ചയാ സളായതനം; സളായതനപച്ചയാ ഫസ്സോ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ സമുദയോ ഹോതി. താസം ചേ, ആവുസോ , നളകലാപീനം ഏകം ആകഡ്ഢേയ്യ, ഏകാ പപതേയ്യ; അപരം ചേ ആകഡ്ഢേയ്യ, അപരാ പപതേയ്യ. ഏവമേവ ഖോ, ആവുസോ, നാമരൂപനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോ; വിഞ്ഞാണനിരോധാ നാമരൂപനിരോധോ; നാമരൂപനിരോധാ സളായതനനിരോധോ; സളായതനനിരോധാ ഫസ്സനിരോധോ...പേ॰... ഏവമേതസ്സ കേവലസ്സ ദുക്ഖക്ഖന്ധസ്സ നിരോധോ ഹോതീ’’തി. ‘‘അച്ഛരിയം , ആവുസോ സാരിപുത്ത; അബ്ഭുതം, ആവുസോ സാരിപുത്ത! യാവസുഭാസിതം ചിദം ആയസ്മതാ സാരിപുത്തേന. ഇദഞ്ച പന മയം ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ ഭാസിതം ഇമേഹി ഛത്തിംസായ വത്ഥൂഹി അനുമോദാമ - ‘ജരാമരണസ്സ ചേ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ ധമ്മം ദേസേതി, ധമ്മകഥികോ ഭിക്ഖൂതി അലം വചനായ. ജരാമരണസ്സ ചേ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതി, ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ ഭിക്ഖൂതി അലം വചനായ. ജരാമരണസ്സ ചേ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു നിബ്ബിദാ വിരാഗാ നിരോധാ അനുപാദാ വിമുത്തോ ഹോതി, ദിട്ഠധമ്മനിബ്ബാനപ്പത്തോ ഭിക്ഖൂതി അലം വചനായ. ജാതിയാ ചേ... ഭവസ്സ ചേ... ഉപാദാനസ്സ ചേ... തണ്ഹായ ചേ... വേദനായ ചേ... ഫസ്സസ്സ ചേ... സളായതനസ്സ ചേ... നാമരൂപസ്സ ചേ... വിഞ്ഞാണസ്സ ചേ... സങ്ഖാരാനം ചേ... അവിജ്ജായ ചേ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ ധമ്മം ദേസേതി, ധമ്മകഥികോ ഭിക്ഖൂതി അലം വചനായ. അവിജ്ജായ ചേ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ പടിപന്നോ ഹോതി, ധമ്മാനുധമ്മപ്പടിപന്നോ ഭിക്ഖൂതി അലം വചനായ . അവിജ്ജായ ചേ, ആവുസോ, ഭിക്ഖു നിബ്ബിദാ വിരാഗാ നിരോധാ അനുപാദാ വിമുത്തോ ഹോതി, ദിട്ഠധമ്മനിബ്ബാനപ്പത്തോ ഭിക്ഖൂതി അലം വചനായാ’’’തി. സത്തമം.

൮. കോസമ്ബിസുത്തം

൬൮. ഏകം സമയം ആയസ്മാ ച മുസിലോ [മൂസിലോ (സീ॰), മുസീലോ (പീ॰)] ആയസ്മാ ച പവിട്ഠോ [സവിട്ഠോ (സീ॰ പീ॰)] ആയസ്മാ ച നാരദോ ആയസ്മാ ച ആനന്ദോ കോസമ്ബിയം വിഹരന്തി ഘോസിതാരാമേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ പവിട്ഠോ ആയസ്മന്തം മുസിലം ഏതദവോച - ‘‘അഞ്ഞത്രേവ, ആവുസോ മുസില, സദ്ധായ അഞ്ഞത്ര രുചിയാ അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അത്ഥായസ്മതോ മുസിലസ്സ പച്ചത്തമേവ ഞാണം - ‘ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണ’’’ന്തി? ‘‘അഞ്ഞത്രേവ, ആവുസോ പവിട്ഠ, സദ്ധായ അഞ്ഞത്ര രുചിയാ അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ അഞ്ഞത്ര

ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അഹമേതം ജാനാമി അഹമേതം പസ്സാമി - ‘ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണ’’’ന്തി.

“അഞ്ഞത്രേവ , ആവുസോ മുസില, സദ്ധായ അഞ്ഞത്ര രുചിയാ അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അത്ഥായസ്മതോ മുസിലസ്സ പച്ചത്തമേവ ഞാണം - ‘ഭവപച്ചയാ ജാതീതി...പേ॰... ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോതി... തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാനന്തി... വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാതി... ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാതി... സളായതനപച്ചയാ ഫസ്സോതി... നാമരൂപപച്ചയാ സളായതനന്തി... വിഞ്ഞാണപച്ചയാ നാമരൂപന്തി... സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണന്തി... അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ’’’തി? “അഞ്ഞത്രേവ, ആവുസോ പവിട്ഠ, സദ്ധായ അഞ്ഞത്ര രുചിയാ അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അഹമേതം ജാനാമി അഹമേതം പസ്സാമി - ‘അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ’’’തി.

“അഞ്ഞത്രേവ, ആവുസോ മുസില, സദ്ധായ അഞ്ഞത്ര രുചിയാ അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അത്ഥായസ്മതോ മുസിലസ്സ പച്ചത്തമേവ ഞാണം - ‘ജാതിനിരോധാ ജരാമരണനിരോധോ’’’തി? “അഞ്ഞത്രേവ, ആവുസോ പവിട്ഠ, സദ്ധായ അഞ്ഞത്ര രുചിയാ അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അഹമേതം ജാനാമി അഹമേതം പസ്സാമി - ‘ജാതിനിരോധാ ജരാമരണനിരോധോ’’’തി.

“അഞ്ഞത്രേവ , ആവുസോ മുസില, സദ്ധായ അഞ്ഞത്ര രുചിയാ അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അത്ഥായസ്മതോ മുസിലസ്സ പച്ചത്തമേവ ഞാണം - ‘ഭവനിരോധാ ജാതിനിരോധോതി...പേ॰... ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോതി... തണ്ഹാനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോതി... വേദനാനിരോധാ തണ്ഹാനിരോധോതി... ഫസ്സനിരോധാ വേദനാനിരോധോതി... സളായതനനിരോധാ ഫസ്സനിരോധോതി... നാമരൂപനിരോധാ സളായതനനിരോധോതി... വിഞ്ഞാണനിരോധാ നാമരൂപനിരോധോതി ... സങ്ഖാരനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോതി... അവിജ്ജാനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ’’’തി? “അഞ്ഞത്രേവ, ആവുസോ പവിട്ഠ, സദ്ധായ അഞ്ഞത്ര രുചിയാ അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അഹമേതം ജാനാമി അഹമേതം പസ്സാമി - ‘അവിജ്ജാനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ’’’തി.

“അഞ്ഞത്രേവ, ആവുസോ മുസില, സദ്ധായ അഞ്ഞത്ര രുചിയാ അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അത്ഥായസ്മതോ മുസിലസ്സ പച്ചത്തമേവ ഞാണം - ‘ഭവനിരോധോ നിബ്ബാന’’’ന്തി? “അഞ്ഞത്രേവ, ആവുസോ പവിട്ഠ, സദ്ധായ അഞ്ഞത്ര രുചിയാ അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അഹമേതം ജാനാമി അഹമേതം പസ്സാമി - ‘ഭവനിരോധോ നിബ്ബാന’’’ന്തി.

“തേനഹായസ്മാ മുസിലോ അരഹം ഖീണാസവോ’’തി? ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ മുസിലോ തുണ്ഹീ അഹോസി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ നാരദോ

ആയസ്മന്തം പവിട്ഠം ഏതദവോച - "സാധാവുസോ പവിട്ഠ, അഹം ഏതം പഞ്ഹം ലഭേയ്യം. മം ഏതം പഞ്ഹം പുച്ഛ. അഹം തേ ഏതം പഞ്ഹം ബ്യാകരിസ്സാമീ"തി. "ലഭതായസ്മാ നാരദോ ഏതം പഞ്ഹം. പുച്ഛാമഹം ആയസ്മന്തം നാരദം ഏതം പഞ്ഹം. ബ്യാകരോതു ച മേ ആയസ്മാ നാരദോ ഏതം പഞ്ഹം".

"അഞ്ഞത്രേവ, ആവുസോ നാരദ, സദ്ധായ അഞ്ഞത്ര രുചിയാ അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അത്ഥായസ്മതോ നാരദസ്സ പച്ചത്തമേവ ഞാണം - 'ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണ'"ന്തി? "അഞ്ഞത്രേവ, ആവുസോ പവിട്ഠ, സദ്ധായ അഞ്ഞത്ര രുചിയാ അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അഹമേതം ജാനാമി അഹമേതം പസ്സാമി - 'ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണ'"ന്തി.

"അഞ്ഞത്രേവ , ആവുസോ നാരദ, സദ്ധായ അഞ്ഞത്ര രുചിയാ അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അത്ഥായസ്മതോ നാരദസ്സ പച്ചത്തമേവ ഞാണം - ഭവപച്ചയാ ജാതി...പേ॰... അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ"തി? "അഞ്ഞത്രേവ, ആവുസോ പവിട്ഠ, സദ്ധായ അഞ്ഞത്ര രുചിയാ അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അഹമേതം ജാനാമി അഹമേതം പസ്സാമി - 'അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാ'"തി.

"അഞ്ഞത്രേവ, ആവുസോ നാരദ, സദ്ധായ അഞ്ഞത്ര രുചിയാ അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അത്ഥായസ്മതോ നാരദസ്സ പച്ചത്തമേവ ഞാണം - 'ജാതിനിരോധാ ജരാമരണനിരോധോ'"തി? "അഞ്ഞത്രേവ, ആവുസോ പവിട്ഠ, സദ്ധായ അഞ്ഞത്ര രുചിയാ അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അഹമേതം ജാനാമി അഹമേതം പസ്സാമി - 'ജാതിനിരോധാ ജരാമരണനിരോധോ'"തി.

"അഞ്ഞത്രേവ, ആവുസോ നാരദ, സദ്ധായ അഞ്ഞത്ര രുചിയാ അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അത്ഥായസ്മതോ നാരദസ്സ പച്ചത്തമേവ ഞാണം - 'ഭവനിരോധാ ജാതിനിരോധോതി...പേ॰... അവിജ്ജാനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ'"തി? "അഞ്ഞത്രേവ, ആവുസോ പവിട്ഠ, സദ്ധായ അഞ്ഞത്ര രുചിയാ അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അഹമേതം ജാനാമി അഹമേതം പസ്സാമി - 'അവിജ്ജാനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോ'"തി.

"അഞ്ഞത്രേവ, ആവുസോ നാരദ, സദ്ധായ അഞ്ഞത്ര രുചിയാ അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അത്ഥായസ്മതോ നാരദസ്സ പച്ചത്തമേവ ഞാണം - 'ഭവനിരോധോ നിബ്ബാന'"ന്തി? "അഞ്ഞത്രേവ, ആവുസോ പവിട്ഠ, സദ്ധായ അഞ്ഞത്ര രുചിയാ അഞ്ഞത്ര അനുസ്സവാ അഞ്ഞത്ര ആകാരപരിവിതക്കാ അഞ്ഞത്ര ദിട്ഠിനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ അഹമേതം ജാനാമി അഹമേതം പസ്സാമി - 'ഭവനിരോധോ നിബ്ബാന'"ന്തി.

“തേനഹായസ്മാ നാരദോ അരഹം ഖീണാസവോ”തി? “‘ഭവനിരോധോ നിബ്ബാന’ന്തി ഖോ മേ, ആവുസോ, യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ സുദിട്ഠം, ന ചമ്ഹി അരഹം ഖീണാസവോ. സേയ്യഥാപി, ആവുസോ, കന്താരമഗ്ഗേ ഉദപാനോ. തത്ര നേവസ്സ രജ്ജു ന ഉദകവാരകോ. അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ ഘമ്മാഭിതത്തോ ഘമ്മപരേതോ കിലന്തോ തസിതോ പിപാസിതോ, സോ തം ഉദപാനം ഓലോകേയ്യ. തസ്സ ‘ഉദക’ന്തി ഹി ഖോ ഞാണം അസ്സ, ന ച കായേന ഫുസിത്വാ വിഹരേയ്യ. ഏവമേവ ഖോ, ആവുസോ, ‘ഭവനിരോധോ നിബ്ബാന’ന്തി യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ സുദിട്ഠം, ന ചമ്ഹി അരഹം ഖീണാസവോ”തി.

ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ ആനന്ദോ ആയസ്മന്തം പവിട്ഠം ഏതദവോച - “ഏവംവാദീ [ഏവംവാദിം (?)] ത്വം, ആവുസോ പവിട്ഠ, ആയസ്മന്തം നാരദം കിം വദേസീ”തി? “ഏവംവാദാഹം, ആവുസോ ആനന്ദ, ആയസ്മന്തം നാരദം ന കിഞ്ചി വദാമി അഞ്ഞത്ര കല്യാണാ അഞ്ഞത്ര കുസലാ”തി. അട്ഠമം.

൯. ഉപയന്തിസുത്തം

൬൯. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ…പേ॰… “മഹാസമുദ്ദോ, ഭിക്ഖവേ, ഉപയന്തോ മഹാനദിയോ ഉപയാപേതി, മഹാനദിയോ ഉപയന്തിയോ കുന്നദിയോ ഉപയാപേന്തി, കുന്നദിയോ ഉപയന്തിയോ മഹാസോബ്ഭേ ഉപയാപേന്തി, മഹാസോബ്ഭാ ഉപയന്താ കുസോബ്ഭേ ഉപയാപേന്തി. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അവിജ്ജാ ഉപയന്തീ സങ്ഖാരേ ഉപയാപേതി, സങ്ഖാരാ ഉപയന്താ വിഞ്ഞാണം ഉപയാപേന്തി, വിഞ്ഞാണം ഉപയന്തം നാമരൂപം ഉപയാപേതി, നാമരൂപം ഉപയന്തം സളായതനം ഉപയാപേതി, സളായതനം ഉപയന്തം ഫസ്സം ഉപയാപേതി, ഫസ്സോ ഉപയന്തോ വേദനം ഉപയാപേതി, വേദനാ ഉപയന്തീ തണ്ഹം ഉപയാപേതി, തണ്ഹാ ഉപയന്തീ ഉപാദാനം ഉപയാപേതി, ഉപാദാനം ഉപയന്തം ഭവം ഉപയാപേതി, ഭവോ ഉപയന്തോ ജാതിം ഉപയാപേതി, ജാതി ഉപയന്തീ ജരാമരണം ഉപയാപേതി.

“മഹാസമുദ്ദോ, ഭിക്ഖവേ, അപയന്തോ മഹാനദിയോ അപയാപേതി, മഹാനദിയോ അപയന്തിയോ കുന്നദിയോ അപയാപേന്തി, കുന്നദിയോ അപയന്തിയോ മഹാസോബ്ഭേ അപയാപേന്തി, മഹാസോബ്ഭാ അപയന്താ കുസോബ്ഭേ അപയാപേന്തി. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അവിജ്ജാ അപയന്തീ സങ്ഖാരേ അപയാപേതി, സങ്ഖാരാ അപയന്താ വിഞ്ഞാണം അപയാപേന്തി, വിഞ്ഞാണം അപയന്തം നാമരൂപം അപയാപേതി, നാമരൂപം അപയന്തം സളായതനം അപയാപേതി, സളായതനം അപയന്തം ഫസ്സം അപയാപേതി, ഫസ്സോ അപയന്തോ വേദനം അപയാപേതി, വേദനാ അപയന്തീ തണ്ഹം അപയാപേതി, തണ്ഹാ അപയന്തീ ഉപാദാനം അപയാപേതി, ഉപാദാനം അപയന്തം ഭവം അപയാപേതി, ഭവോ അപയന്തോ ജാതിം അപയാപേതി, ജാതി അപയന്തീ ജരാമരണം അപയാപേതീ”തി. നവമം.

൧൦. സുസിമസുത്തം

൭൦. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ. തേന ഖോ പന സമയേന ഭഗവാ സക്കതോ

ഹോതി ഗരുകതോ മാനിതോ പൂജിതോ അപചിതോ ലാഭീ ചീവര-പിണ്ഡപാത-സേനാസന-ഗിലാനപ്പച്ചയ-ഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാനം. ഭിക്ഖുസങ്ഘോപി സക്കതോ ഹോതി ഗരുകതോ മാനിതോ പൂജിതോ അപചിതോ ലാഭീ ചീവര-പിണ്ഡപാത-സേനാസനഗിലാനപ്പച്ചയ-ഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാനം. അഞ്ഞതിത്ഥിയാ പന പരിബ്ബാജകാ അസക്കതാ ഹോന്തി അഗരുകതാ അമാനിതാ അപൂജിതാ അനപചിതാ, ന ലാഭിനോ ചീവര-പിണ്ഡപാത-സേനാസനഗിലാനപ്പച്ചയ-ഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാനം.

തേന ഖോ പന സമയേന സുസിമോ [സുസീമോ (സീ॰ ക॰)] പരിബ്ബാജകോ രാജഗഹേ പടിവസതി മഹതിയാ പരിബ്ബാജകപരിസായ സദ്ധിം. അഥ ഖോ സുസിമസ്സ പരിബ്ബാജകസ്സ പരിസാ സുസിമം പരിബ്ബാജകം ഏതദവോചും - "ഏഹി ത്വം, ആവുസോ സുസിമ, സമണേ ഗോതമേ ബ്രഹ്മചരിയം ചര. ത്വം ധമ്മം പരിയാപുണിത്വാ അമ്ഹേ വാചേയ്യാസി [വാചേസ്സസി (പീ॰ ക॰)]. തം മയം ധമ്മം പരിയാപുണിത്വാ ഗിഹീനം ഭാസിസ്സാമ. ഏവം മയമ്പി സക്കതാ ഭവിസ്സാമ ഗരുകതാ മാനിതാ പൂജിതാ അപചിതാ ലാഭിനോ ചീവര-പിണ്ഡപാതസേനാസന-ഗിലാനപ്പച്ചയ-ഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാന"ന്തി. "ഏവമാവുസോ"തി ഖോ സുസിമോ പരിബ്ബാജകോ സകായ പരിസായ പടിസ്സുണിത്വാ യേനായസ്മാ ആനന്ദോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ ആനന്ദേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സുസിമോ പരിബ്ബാജകോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതദവോച - "ഇച്ഛാമഹം, ആവുസോ ആനന്ദ, ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ ബ്രഹ്മചരിയം ചരിതു"ന്തി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ സുസിമം പരിബ്ബാജകം ആദായ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "അയം, ഭന്തേ, സുസിമോ പരിബ്ബാജകോ ഏവമാഹ - 'ഇച്ഛാമഹം, ആവുസോ ആനന്ദ, ഇമസ്മിം ധമ്മവിനയേ ബ്രഹ്മചരിയം ചരിതു"ന്തി. "തേനഹാനന്ദ, സുസിമം പബ്ബാജേഥാ"തി . അലത്ഥ ഖോ സുസിമോ പരിബ്ബാജകോ ഭഗവതോ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം, അലത്ഥ ഉപസമ്പദം.

തേന ഖോ പന സമയേന സമ്ബഹുലേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഭഗവതോ സന്തികേ അഞ്ഞാ ബ്യാകതാ ഹോതി - "ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാമാ"തി. അസ്സോസി ഖോ ആയസ്മാ സുസിമോ - "സമ്ബഹുലേഹി കിര ഭിക്ഖൂഹി ഭഗവതോ സന്തികേ അഞ്ഞാ ബ്യാകതാ - 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാമാ"തി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ സുസിമോ യേന തേ ഭിക്ഖൂ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ തേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ സുസിമോ തേ ഭിക്ഖൂ ഏതദവോച - "സച്ചം കിരായസ്മന്തേഹി ഭഗവതോ സന്തികേ അഞ്ഞാ ബ്യാകതാ - 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാമാ"തി? "ഏവമാവുസോ"തി.

"അപി പന [അപി നു (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰) ഏവമുപരിപി] തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ ഏവം ജാനന്താ ഏവം പസ്സന്താ അനേകവിഹിതം ഇദ്ധിവിധം

പച്ചനുഭോഥ - ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോഥ, ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോഥ; ആവിഭാവം, തിരോഭാവം, തിരോകുട്ടം തിരോപാകാരം തിരോപബ്ബതം അസജ്ജമാനാ ഗച്ഛഥ, സേയ്യഥാപി ആകാസേ; പഥവിയാപി ഉമ്മുജ്ജനിമുജ്ജം കരോഥ, സേയ്യഥാപി ഉദകേ; ഉദകേപി അഭിജ്ജമാനേ ഗച്ഛഥ, സേയ്യഥാപി പഥവിയം; ആകാസേപി പല്ലങ്കേന കമഥ, സേയ്യഥാപി പക്ഖീ സകുണോ; ഇമേപി ചന്ദിമസൂരിയേ ഏവംമഹിദ്ധികേ ഏവംമഹാനുഭാവേ പാണിനാ പരിമസഥ പരിമജ്ജഥ, യാവ ബ്രഹ്മലോകാപി കായേന വസം വത്തേഥാ''തി? ''നോ ഹേതം, ആവുസോ''.

''അപി പന തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ ഏവം ജാനന്താ ഏവം പസ്സന്താ ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ വിസുദ്ധായ അതിക്കന്തമാനുസികായ ഉഭോ സദ്ദേ സുണാഥ ദിബ്ബേ ച മാനുസേ ച യേ ദൂരേ സന്തികേ ചാ''തി? ''നോ ഹേതം, ആവുസോ''.

''അപി പന തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ ഏവം ജാനന്താ ഏവം പസ്സന്താ പരസത്താനം പരപുഗ്ഗലാനം ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച പജാനാഥ - സരാഗം വാ ചിത്തം സരാഗം ചിത്തന്തി പജാനാഥ; വീതരാഗം വാ ചിത്തം വീതരാഗം ചിത്തന്തി പജാനാഥ; സദോസം വാ ചിത്തം സദോസം ചിത്തന്തി പജാനാഥ; വീതദോസം വാ ചിത്തം വീതദോസം ചിത്തന്തി പജാനാഥ; സമോഹം വാ ചിത്തം സമോഹം ചിത്തന്തി പജാനാഥ; വീതമോഹം വാ ചിത്തം വീതമോഹം ചിത്തന്തി പജാനാഥ; സംഖിത്തം വാ ചിത്തം സംഖിത്തം ചിത്തന്തി പജാനാഥ; വിക്ഖിത്തം വാ ചിത്തം വിക്ഖിത്തം ചിത്തന്തി പജാനാഥ; മഹഗ്ഗതം വാ ചിത്തം മഹഗ്ഗതം ചിത്തന്തി പജാനാഥ; അമഹഗ്ഗതം വാ ചിത്തം അമഹഗ്ഗതം ചിത്തന്തി പജാനാഥ ; സഉത്തരം വാ ചിത്തം സഉത്തരം ചിത്തന്തി പജാനാഥ; അനുത്തരം വാ ചിത്തം അനുത്തരം ചിത്തന്തി പജാനാഥ; സമാഹിതം വാ ചിത്തം സമാഹിതം ചിത്തന്തി പജാനാഥ; അസമാഹിതം വാ ചിത്തം അസമാഹിതം ചിത്തന്തി പജാനാഥ; വിമുത്തം വാ ചിത്തം വിമുത്തം ചിത്തന്തി പജാനാഥ ; അവിമുത്തം വാ ചിത്തം അവിമുത്തം ചിത്തന്തി പജാനാഥാ''തി? ''നോ ഹേതം, ആവുസോ''.

''അപി പന തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ ഏവം ജാനന്താ ഏവം പസ്സന്താ അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരഥ, സേയ്യഥിദം - ഏകമ്പി ജാതിം ദ്വേപി ജാതിയോ തിസ്സോപി ജാതിയോ ചതസ്സോപി ജാതിയോ പഞ്ചപി ജാതിയോ ദസപി ജാതിയോ വീസമ്പി ജാതിയോ തിംസമ്പി ജാതിയോ ചത്താരീസമ്പി ജാതിയോ പഞ്ഞാസമ്പി ജാതിയോ ജാതിസതമ്പി ജാതിസഹസ്സമ്പി ജാതിസതസഹസ്സമ്പി, അനേകേപി സംവട്ടകപ്പേ അനേകേപി വിവട്ടകപ്പേ അനേകേപി സംവട്ടവിവട്ടകപ്പേ - 'അമുത്രാസിം ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ ഏവംവണ്ണോ ഏവമാഹാരോ ഏവംസുഖദുക്ഖപടിസംവേദീ ഏവമായുപരിയന്തോ, സോ തതോ ചുതോ അമുത്ര ഉദപാദിം; തത്രാപാസിം ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ ഏവംവണ്ണോ ഏവമാഹാരോ ഏവംസുഖദുക്ഖപടിസംവേദീ ഏവമായുപരിയന്തോ, സോ തതോ ചുതോ ഇധൂപപന്നോ'തി. ഇതി സാകാരം സഉദ്ദേസം അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരഥാ''തി? ''നോ ഹേതം, ആവുസോ''.

''അപി പന തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ ഏവം ജാനന്താ ഏവം പസ്സന്താ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സത്തേ പസ്സഥ

ചവമാനേ ഉപപജ്ജമാനേ ഹീനേ പണീതേ സുവണ്ണേ ദുബ്ബണ്ണേ, സുഗതേ ദുഗ്ഗതേ യഥാകമ്മൂപഗേ സത്തേ പജാനാഥ - 'ഇമേ വത ഭോന്തോ സത്താ കായദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ വചീദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ മനോദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ, അരിയാനം ഉപവാദകാ മിച്ഛാദിട്ഠികാ മിച്ഛാദിട്ഠികമ്മസമാദാനാ, തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപന്നാ; ഇമേ വാ പന ഭോന്തോ സത്താ കായസുചരിതേന സമന്നാഗതാ വചീസുചരിതേന സമന്നാഗതാ മനോസുചരിതേന സമന്നാഗതാ, അരിയാനം അനുപവാദകാ സമ്മാദിട്ഠികാ സമ്മാദിട്ഠികമ്മസമാദാനാ തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപന്നാ'തി, ഇതി ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സത്തേ പസ്സഥ ചവമാനേ ഉപപജ്ജമാനേ ഹീനേ പണീതേ സുവണ്ണേ ദുബ്ബണ്ണേ, സുഗതേ ദുഗ്ഗതേ യഥാകമ്മൂപഗേ സത്തേ പജാനാഥാ''തി? ''നോ ഹേതം, ആവുസോ''.

''അപി പന തുമ്ഹേ ആയസ്മന്തോ ഏവം ജാനന്താ ഏവം പസ്സന്താ യേ തേ സന്താ വിമോക്ഖാ അതിക്കമ്മ രൂപേ ആരുപ്പാ, തേ കായേന ഫുസിത്വാ വിഹരഥാ''തി? ''നോ ഹേതം, ആവുസോ''.

''ഏത്ഥ ദാനി ആയസ്മന്തോ ഇദഞ്ച വേയ്യാകരണം ഇമേസഞ്ച ധമ്മാനം അസമാപത്തി; ഇദം നോ, ആവുസോ, കഥ''ന്തി? ''പഞ്ഞാവിമുത്താ ഖോ മയം, ആവുസോ സുസിമാ''തി.

''ന ഖ്വാഹം ഇമസ്സ ആയസ്മന്താനം സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാമി. സാധു മേ ആയസ്മന്തോ തഥാ ഭാസന്തു യഥാഹം ഇമസ്സ ആയസ്മന്താനം സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനേയ്യ''ന്തി. ''ആജാനേയ്യാസി വാ ത്വം, ആവുസോ സുസിമ, ന വാ ത്വം ആജാനേയ്യാസി അഥ ഖോ പഞ്ഞാവിമുത്താ മയ''ന്തി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ സുസിമോ ഉട്ഠായാസനാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ സുസിമോ യാവതകോ തേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം അഹോസി കഥാസല്ലാപോ തം സബ്ബം ഭഗവതോ ആരോചേസി. ''പുബ്ബേ ഖോ, സുസിമ, ധമ്മട്ഠിതിഞാണം, പച്ഛാ നിബ്ബാനേ ഞാണ''ന്തി.

''ന ഖ്വാഹം, ഭന്തേ, ഇമസ്സ ഭഗവതാ [ഭഗവതോ (പീ॰)] സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനാമി. സാധു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ തഥാ ഭാസതു യഥാഹം ഇമസ്സ ഭഗവതാ സംഖിത്തേന ഭാസിതസ്സ വിത്ഥാരേന അത്ഥം ആജാനേയ്യ''ന്തി. ''ആജാനേയ്യാസി വാ ത്വം, സുസിമ, ന വാ ത്വം ആജാനേയ്യാസി, അഥ ഖോ ധമ്മട്ഠിതിഞാണം പുബ്ബേ, പച്ഛാ നിബ്ബാനേ ഞാണം''.

''തം കിം മഞ്ഞസി, സുസിമ, രൂപം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ''തി? ''അനിച്ചം, ഭന്തേ''. ''യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ''തി? ''ദുക്ഖം, ഭന്തേ''. ''യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''വേദനാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ''തി? ''അനിച്ചാ, ഭന്തേ'' . ''യം പനാനിച്ചം, ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ''തി? ''ദുക്ഖം, ഭന്തേ''. ''യം

പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “സഞ്ഞാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി? “അനിച്ചാ, ഭന്തേ”...പേ॰... “സങ്ഖാരാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി? “അനിച്ചാ, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി? “ദുക്ഖം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “വിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം , ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി? “ദുക്ഖം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”.

“തസ്മാതിഹ, സുസിമ, യം കിഞ്ചി രൂപം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ഓളാരികം വാ സുഖുമം വാ ഹീനം വാ പണീതം വാ യം ദൂരേ സന്തികേ വാ, സബ്ബം രൂപം നേതം മമ നേസോഹമസ്മി ന മേസോ അത്താതി; ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. യാ കാചി വേദനാ അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നാ അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ഓളാരികാ വാ സുഖുമാ വാ ഹീനാ വാ പണീതാ വാ യാ ദൂരേ സന്തികേ വാ, സബ്ബാ വേദനാ നേതം മമ നേസോഹമസ്മി ന മേസോ അത്താതി; ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. യാ കാചി സഞ്ഞാ... പേ॰... യേ കേചി സങ്ഖാരാ അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നാ അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ഓളാരികാ വാ സുഖുമാ വാ ഹീനാ വാ പണീതാ വാ യേ ദൂരേ സന്തികേ വാ, സബ്ബേ സങ്ഖാരാ നേതം മമ നേസോഹമസ്മി ന മേസോ അത്താതി; ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം. യം കിഞ്ചി വിഞ്ഞാണം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ഓളാരികം വാ സുഖുമം വാ ഹീനം വാ പണീതം വാ യം ദൂരേ സന്തികേ വാ, സബ്ബം വിഞ്ഞാണം നേതം മമ നേസോഹമസ്മി ന മേസോ അത്താതി; ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദട്ഠബ്ബം.

“ഏവം പസ്സം, സുസിമ, സുതവാ അരിയസാവകോ രൂപസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി, വേദനായപി നിബ്ബിന്ദതി, സഞ്ഞായപി നിബ്ബിന്ദതി, സങ്ഖാരേസുപി നിബ്ബിന്ദതി, വിഞ്ഞാണസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി. നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി, വിരാഗാ വിമുച്ചതി, വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാതി.

“‘ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണ’ന്തി, സുസിമ, പസ്സസീ”തി? “ഏവം, ഭന്തേ”. “‘ഭവപച്ചയാ ജാതീ’തി, സുസിമ, പസ്സസീ”തി? “ഏവം, ഭന്തേ”. “‘ഉപാദാനപച്ചയാ ഭവോ’തി, സുസിമ, പസ്സസീ”തി? “ഏവം, ഭന്തേ”. “‘തണ്ഹാപച്ചയാ ഉപാദാന’ന്തി, സുസിമ, പസ്സസീ”തി? “ഏവം, ഭന്തേ”. “വേദനാപച്ചയാ തണ്ഹാതി... ഫസ്സപച്ചയാ വേദനാതി... സളായതനപച്ചയാ ഫസ്സോതി... നാമരൂപപച്ചയാ സളായതനന്തി... വിഞ്ഞാണപച്ചയാ നാമരൂപന്തി... സങ്ഖാരപച്ചയാ വിഞ്ഞാണന്തി... അവിജ്ജാപച്ചയാ സങ്ഖാരാതി, സുസിമ, പസ്സസീ”തി? “ഏവം, ഭന്തേ”.

“‘ജാതിനിരോധാ ജരാമരണനിരോധോ’തി, സുസിമ, പസ്സസീ”തി? “ഏവം, ഭന്തേ” . “‘ഭവനിരോധാ ജാതിനിരോധോ’തി സുസിമ, പസ്സസീ”തി? “ഏവം,

ഭന്തേ". "ഉപാദാനനിരോധാ ഭവനിരോധോതി... തണ്ഹാനിരോധാ ഉപാദാനനിരോധോതി... വേദനാനിരോധാ തണ്ഹാനിരോധോതി... ഫസ്സനിരോധാ വേദനാനിരോധോതി... സളായതനനിരോധാ ഫസ്സനിരോധോതി... നാമരൂപനിരോധാ സളായതനനിരോധോതി... വിഞ്ഞാണനിരോധാ നാമരൂപനിരോധോതി... സങ്ഖാരനിരോധാ വിഞ്ഞാണനിരോധോതി... അവിജ്ജാനിരോധാ സങ്ഖാരനിരോധോതി, സുസിമ, പസ്സസീ"തി? "ഏവം, ഭന്തേ".

"അപി പന ത്വം, സുസിമ, ഏവം ജാനന്തോ ഏവം പസ്സന്തോ അനേകവിഹിതം ഇദ്ധിവിധം പച്ചനുഭോസി - ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോസി, ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോസി; ആവിഭാവം, തിരോഭാവം, തിരോകുട്ടം തിരോപാകാരം തിരോപബ്ബതം അസജ്ജമാനോ ഗച്ഛസി, സേയ്യഥാപി ആകാസേ; പഥവിയാപി ഉമ്മുജ്ജനിമുജ്ജം കരോസി, സേയ്യഥാപി ഉദകേ; ഉദകേപി അഭിജ്ജമാനോ ഗച്ഛസി, സേയ്യഥാപി പഥവിയം; ആകാസേപി പല്ലങ്കേന കമസി, സേയ്യഥാപി പക്ഖീ സകുണോ; ഇമേപി ചന്ദിമസൂരിയേ ഏവംമഹിദ്ധികേ ഏവംമഹാനുഭാവേ പാണിനാ പരിമസസി പരിമജ്ജസി, യാവ ബ്രഹ്മലോകാപി കായേന വസം വത്തേസീ"തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ".

"അപി പന ത്വം, സുസിമ, ഏവം ജാനന്തോ ഏവം പസ്സന്തോ ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ വിസുദ്ധായ അതിക്കന്തമാനുസികായ ഉഭോ സദ്ദേ സുണസി ദിബ്ബേ ച മാനുസേ ച യേ ദൂരേ സന്തികേ ചാ"തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ".

"അപി പന ത്വം, സുസിമ, ഏവം ജാനന്തോ ഏവം പസ്സന്തോ പരസത്താനം പരപുഗ്ഗലാനം ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച പജാനാസി - സരാഗം വാ ചിത്തം സരാഗം ചിത്തന്തി പജാനാസി...പേ॰... വിമുത്തം വാ ചിത്തം വിമുത്തം ചിത്തന്തി പജാനാസീ"തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ".

"അപി പന ത്വം, സുസിമ, ഏവം ജാനന്തോ ഏവം പസ്സന്തോ അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരസി, സേയ്യഥിദം - ഏകമ്പി ജാതിം... പേ॰... ഇതി സാകാരം സഉദ്ദേസം അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരസീ"തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ".

"അപി പന ത്വം, സുസിമ, ഏവം ജാനന്തോ ഏവം പസ്സന്തോ ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സത്തേ പസ്സസി ചവമാനേ...പേ॰... യഥാകമ്മൂപഗേ സത്തേ പജാനാസീ"തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ".

"അപി പന ത്വം, സുസിമ, ഏവം ജാനന്തോ ഏവം പസ്സന്തോ യേ തേ സന്താ വിമോക്ഖാ അതിക്കമ്മ രൂപേ, ആരുപ്പാ തേ കായേന ഫുസിത്വാ വിഹരസീ"തി? "നോ ഹേതം, ഭന്തേ".

"ഏത്ഥ ദാനി, സുസിമ, ഇദഞ്ച വേയ്യാകരണം ഇമേസഞ്ച ധമ്മാനം അസമാപത്തി, ഇദം നോ, സുസിമ, കഥ"ന്തി?

അഥ ഖോ ആയസ്മാ സുസിമോ ഭഗവതോ പാദേസു സിരസാ നിപതിത്വാ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - "അച്ചയോ മം, ഭന്തേ, അച്ചഗമാ യഥാബാലം യഥാമൂള്ഹം യഥാഅകുസലം, യ്വാഹം ഏവം സ്വാക്ഖാതേ ധമ്മവിനയേ

ധമ്മത്ഥേനകോ പബ്ബജിതോ. തസ്സ മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ അച്ചയം അച്ചയതോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതു ആയതിം സംവരായാ’’തി.

‘‘തഗ്ഘ ത്വം, സുസിമ, അച്ചയോ അച്ചഗമാ യഥാബാലം യഥാമൂള്ഹം യഥാഅകുസലം, യോ ത്വം ഏവം സ്വാക്ഖാതേ ധമ്മവിനയേ ധമ്മത്ഥേനകോ പബ്ബജിതോ. സേയ്യഥാപി , സുസിമ, ചോരം ആഗുചാരിം ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേയ്യും - ‘അയം തേ, ദേവ, ചോരോ ആഗുചാരീ, ഇമസ്സ യം ഇച്ഛസി തം ദണ്ഡം പണേഹീ’തി. തമേനം രാജാ ഏവം വദേയ്യ - ‘ഗച്ഛഥ, ഭോ, ഇമം പുരിസം ദള്ഹായ രജ്ജുയാ പച്ഛാബാഹം ഗാള്ഹബന്ധനം ബന്ധിത്വാ ഖുരമുണ്ഡം കരിത്വാ ഖരസ്സരേന പണവേന രഥിയായ രഥിയം സിങ്ഘാടകേന സിങ്ഘാടകം പരിനേത്വാ ദക്ഖിണേന ദ്വാരേന നിക്ഖാമേത്വാ ദക്ഖിണതോ നഗരസ്സ സീസം ഛിന്ദഥാ’തി . തമേനം രഞ്ഞോ പുരിസാ ദള്ഹായ രജ്ജുയാ പച്ഛാബാഹം ഗാള്ഹബന്ധനം ബന്ധിത്വാ ഖുരമുണ്ഡം കരിത്വാ ഖരസ്സരേന പണവേന രഥിയായ രഥിയം സിങ്ഘാടകേന സിങ്ഘാടകം പരിനേത്വാ ദക്ഖിണേന ദ്വാരേന നിക്ഖാമേത്വാ ദക്ഖിണതോ നഗരസ്സ സീസം ഛിന്ദേയ്യും. തം കിം മഞ്ഞസി, സുസിമ, അപി നു സോ പുരിസോ തതോനിദാനം ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദിയേഥാ’’തി? ‘‘ഏവം, ഭന്തേ’’.

‘‘യം ഖോ സോ, സുസിമ, പുരിസോ തതോനിദാനം ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദിയേഥ [പടിസംവേദിയേഥ വാ, ന വാ പടിസംവേദിയേഥ (ക॰)]. യാ ഏവം സ്വാക്ഖാതേ ധമ്മവിനയേ ധമ്മത്ഥേനകസ്സ പബ്ബജ്ജാ, അയം തതോ ദുക്ഖവിപാകതരാ ച കടുകവിപാകതരാ ച, അപി ച വിനിപാതായ സംവത്തതി. യതോ ച ഖോ ത്വം, സുസിമ, അച്ചയം അച്ചയതോ ദിസ്വാ യഥാധമ്മം പടികരോസി തം തേ മയം പടിഗ്ഗണ്ഹാമ. വുദ്ധി ഹേസാ, സുസിമ, അരിയസ്സ വിനയേ യോ അച്ചയം അച്ചയതോ ദിസ്വാ യഥാധമ്മം പടികരോതി, ആയതിഞ്ച [ആയതിം (സ്യാ॰ കം॰)] സംവരം ആപജ്ജതീ’’തി. ദസമം.

മഹാവഗ്ഗോ സത്തമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ദ്വേ അസ്സുതവതാ വുത്താ, പുത്തമംസേന ചാപരം;
അത്ഥിരാഗോ ച നഗരം, സമ്മസം നളകലാപിയം;
കോസമ്ബീ ഉപയന്തി ച, ദസമോ സുസിമേന ചാതി [ദസമോ വുത്തോ സുസീമേനാതി (സീ॰)].

൮. സമണബ്രാഹ്മണവഗ്ഗോ

൧. ജരാമരണസുത്തം

൭൧. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ...പേ॰... ‘‘യേ ഹി കേചി, ഭിക്ഖവേ , സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ജരാമരണം നപ്പജാനന്തി, ജരാമരണസമുദയം നപ്പജാനന്തി, ജരാമരണനിരോധം നപ്പജാനന്തി, ജരാമരണനിരോധഗാമിനിം പടിപദം നപ്പജാനന്തി, ന മേ തേ, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ സമണേസു വാ സമണസമ്മതാ ബ്രാഹ്മണേസു വാ

ബ്രാഹ്മണസമ്മതാ, ന ച പന തേ ആയസ്മന്തോ സാമഞ്ഞത്ഥം വാ ബ്രഹ്മഞ്ഞത്ഥം വാ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തി.

''യേ ച ഖോ കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ജരാമരണം പജാനന്തി...പേ॰... പടിപദം പജാനന്തി, തേ ഖോ മേ, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ സമണേസു ചേവ സമണസമ്മതാ ബ്രാഹ്മണേസു ച ബ്രാഹ്മണസമ്മതാ, തേ ച പനായസ്മന്തോ സാമഞ്ഞത്ഥഞ്ച ബ്രഹ്മഞ്ഞത്ഥഞ്ച ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തീ''തി. (സുത്തന്തോ ഏകോ). പഠമം.

൨-൧൧. ജാതിസുത്താദിദസകം

൭൨. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ജാതിം നപ്പജാനന്തി...പേ॰....

(൩) ഭവം നപ്പജാനന്തി...പേ॰....

(൪) ഉപാദാനം നപ്പജാനന്തി...പേ॰....

(൫) തണ്ഹം നപ്പജാനന്തി...പേ॰....

(൬) വേദനം നപ്പജാനന്തി...പേ॰....

(൭) ഫസ്സം നപ്പജാനന്തി...പേ॰....

(൮) സളായതനം നപ്പജാനന്തി...പേ॰....

(൯) നാമരൂപം നപ്പജാനന്തി...പേ॰....

(൧൦) വിഞ്ഞാണം നപ്പജാനന്തി...പേ॰....

(൧൧) ''സങ്ഖാരേ നപ്പജാനന്തി, സങ്ഖാരസമുദയം നപ്പജാനന്തി, സങ്ഖാരനിരോധം നപ്പജാനന്തി, സങ്ഖാരനിരോധഗാമിനിം പടിപദം നപ്പജാനന്തി...പേ॰... സങ്ഖാരേ പജാനന്തി...പേ॰... സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തീ''തി. ഏകാദസമം.

സമണബ്രാഹ്മണവഗ്ഗോ അട്ഠമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

പച്ചയേകാദസ വുത്താ, ചതുസച്ചവിഭജ്ജനാ;
സമണബ്രാഹ്മണവഗ്ഗോ, നിദാനേ ഭവതി അട്ഠമോ.

വഗ്ഗുദ്ദാനം -

ബുദ്ധോ ആഹാരോ ദസബലോ, കളാരോ ഗഹപതിപഞ്ചമോ;
ദുക്ഖവഗ്ഗോ മഹാവഗ്ഗോ, അട്ഠമോ സമണബ്രാഹ്മണോതി.

ൻ. അന്തരപേയ്യാലം

൧. സത്ഥുസുത്തം

൭൩. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘ജരാമരണം, ഭിക്ഖവേ, അജാനതാ അപസ്സതാ യഥാഭൂതം ജരാമരണേ യഥാഭൂതം ഞാണായ സത്ഥാ പരിയേസിതബ്ബോ; ജരാമരണസമുദയം അജാനതാ അപസ്സതാ യഥാഭൂതം ജരാമരണസമുദയേ യഥാഭൂതം ഞാണായ സത്ഥാ പരിയേസിതബ്ബോ; ജരാമരണനിരോധം അജാനതാ അപസ്സതാ യഥാഭൂതം ജരാമരണനിരോധേ യഥാഭൂതം ഞാണായ സത്ഥാ പരിയേസിതബ്ബോ; ജരാമരണനിരോധഗാമിനിം പടിപദം അജാനതാ അപസ്സതാ യഥാഭൂതം ജരാമരണനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ യഥാഭൂതം ഞാണായ സത്ഥാ പരിയേസിതബ്ബോ’’തി. (സുത്തന്തോ ഏകോ). പഠമം.

(സബ്ബേസം പേയ്യാലോ ഏവം വിത്ഥാരേതബ്ബോ)

൨-൧൧. ദുതിയസത്ഥുസുത്താദിദസകം

(൨) ജാതിം , ഭിക്ഖവേ, അജാനതാ അപസ്സതാ യഥാഭൂതം…പേ॰….

(൩) ഭവം, ഭിക്ഖവേ, അജാനതാ അപസ്സതാ യഥാഭൂതം…പേ॰….

(൪) ഉപാദാനം, ഭിക്ഖവേ, അജാനതാ അപസ്സതാ യഥാഭൂതം…പേ॰….

(൫) തണ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, അജാനതാ അപസ്സതാ യഥാഭൂതം…പേ॰….

(൬) വേദനം, ഭിക്ഖവേ, അജാനതാ അപസ്സതാ യഥാഭൂതം…പേ॰….

(൭) ഫസ്സം, ഭിക്ഖവേ, അജാനതാ അപസ്സതാ യഥാഭൂതം…പേ॰….

(൮) സളായതനം , ഭിക്ഖവേ, അജാനതാ അപസ്സതാ യഥാഭൂതം…പേ॰….

(൯) നാമരൂപം, ഭിക്ഖവേ, അജാനതാ അപസ്സതാ യഥാഭൂതം…പേ॰….

(൧൦) വിഞ്ഞാണം, ഭിക്ഖവേ, അജാനതാ അപസ്സതാ യഥാഭൂതം…പേ॰….

(൧൧) ‘‘സങ്ഖാരേ, ഭിക്ഖവേ, അജാനതാ അപസ്സതാ യഥാഭൂതം സങ്ഖാരേസു യഥാഭൂതം ഞാണായ സത്ഥാ പരിയേസിതബ്ബോ; സങ്ഖാരസമുദയം അജാനതാ അപസ്സതാ യഥാഭൂതം സങ്ഖാരസമുദയേ യഥാഭൂതം ഞാണായ സത്ഥാ പരിയേസിതബ്ബോ; സങ്ഖാരനിരോധം അജാനതാ അപസ്സതാ യഥാഭൂതം സങ്ഖാരനിരോധേ യഥാഭൂതം ഞാണായ സത്ഥാ പരിയേസിതബ്ബോ; സങ്ഖാരനിരോധഗാമിനിം പടിപദം അജാനതാ അപസ്സതാ യഥാഭൂതം സങ്ഖാരനിരോധഗാമിനിയാ പടിപദായ യഥാഭൂതം ഞാണായ സത്ഥാ പരിയേസിതബ്ബോ’’തി. ഏകാദസമം.

(സബ്ബേസം ചതുസച്ചികം കാതബ്ബം).

൨-൧൨. സിക്ഖാസുത്താദിപേയ്യാലഏകാദസകം

(൨) "ജരാമരണം , ഭിക്ഖവേ, അജാനതാ അപസ്സതാ യഥാഭൂതം ജരാമരണേ യഥാഭൂതം ഞാണായ സിക്ഖാ കരണീയാ.

(പേയ്യാലോ. ചതുസച്ചികം കാതബ്ബം).

(൩) ജരാമരണം, ഭിക്ഖവേ, അജാനതാ...പേ॰... യോഗോ കരണീയോ...പേ॰....

(൪) ജരാമരണം, ഭിക്ഖവേ, അജാനതാ...പേ॰... ഛന്ദോ കരണീയോ...പേ॰....

(൫) ജരാമരണം, ഭിക്ഖവേ, അജാനതാ...പേ॰... ഉസ്സോള്ഹീ കരണീയാ...പേ॰....

(൬) ജരാമരണം , ഭിക്ഖവേ, അജാനതാ...പേ॰... അപ്പടിവാനീ കരണീയാ...പേ॰....

(൭) ജരാമരണം, ഭിക്ഖവേ, അജാനതാ...പേ॰... ആതപ്പം കരണീയം...പേ॰....

(൮) ജരാമരണം, ഭിക്ഖവേ, അജാനതാ...പേ॰... വീരിയം കരണീയം...പേ॰....

(൯) ജരാമരണം, ഭിക്ഖവേ, അജാനതാ...പേ॰... സാതച്ചം കരണീയം...പേ॰....

(൧൦) ജരാമരണം, ഭിക്ഖവേ, അജാനതാ...പേ॰... സതി കരണീയാ...പേ॰....

(൧൧) ജരാമരണം, ഭിക്ഖവേ, അജാനതാ...പേ॰... സമ്പജഞ്ഞം കരണീയം...പേ॰....

(൧൨) ജരാമരണം, ഭിക്ഖവേ, അജാനതാ...പേ॰... അപ്പമാദോ കരണീയോ...പേ॰....

അന്തരപേയ്യാലോ നവമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

സത്ഥാ സിക്ഖാ ച യോഗോ ച, ഛന്ദോ ഉസ്സോള്ഹിപഞ്ചമീ;
അപ്പടിവാനി ആതപ്പം, വീരിയം സാതച്ചമുച്ചതി;
സതി ച സമ്പജഞ്ഞഞ്ച, അപ്പമാദേന ദ്വാദസാതി.

സുത്തന്താ അന്തരപേയ്യാലാ നിട്ഠിതാ.

പരേ തേ ദ്വാദസ ഹോന്തി, സുത്താ ദ്വത്തിംസ സതാനി;
ചതുസച്ചേന തേ വുത്താ, പേയ്യാലഅന്തരമ്ഹി യേതി [പേയ്യാലാ അന്തരമ്ഹി യേതി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)].

അന്തരപേയ്യാലേസു ഉദ്ദാനം സമത്തം.

നിദാനസംയുത്തം സമത്തം.

൨. അഭിസമയസംയുത്തം

൧. നഖസിഖാസുത്തം

൭൪. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. അഥ ഖോ ഭഗവാ പരിത്തം നഖസിഖായം പംസും ആരോപേത്വാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, കതമം നു ഖോ ബഹുതരം, യോ വായം [യോ ചായം (സബ്ബത്ഥ) ദുതിയസുത്താദീസു പന വാസദ്ദോയേവ ദിസ്സതി] മയാ പരിത്തോ നഖസിഖായം പംസു ആരോപിതോ, അയം വാ മഹാപഥവീ''തി?

''ഏതദേവ, ഭന്തേ, ബഹുതരം, യദിദം മഹാപഥവീ. അപ്പമത്തകോ ഭഗവതാ പരിത്തോ നഖസിഖായം പംസു ആരോപിതോ. നേവ സതിമം കലം ഉപേതി ന സഹസ്സിമം കലം ഉപേതി ന സതസഹസ്സിമം കലം ഉപേതി മഹാപഥവിം ഉപനിധായ ഭഗവതാ പരിത്തോ നഖസിഖായം പംസു ആരോപിതോ''തി. ''ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകസ്സ ദിട്ഠിസമ്പന്നസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അഭിസമേതാവിനോ ഏതദേവ ബഹുതരം ദുക്ഖം യദിദം പരിക്ഖീണം പരിയാദിണ്ണം; അപ്പമത്തകം അവസിട്ഠം. നേവ സതിമം കലം ഉപേതി ന സഹസ്സിമം കലം ഉപേതി ന സതസഹസ്സിമം കലം ഉപേതി പുരിമം ദുക്ഖക്ഖന്ധം പരിക്ഖീണം പരിയാദിണ്ണം ഉപനിധായ യദിദം സത്തക്ഖത്തുംപരമതാ. ഏവം മഹത്ഥിയോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാഭിസമയോ; ഏവം മഹത്ഥിയോ ധമ്മചക്ഖുപടിലാഭോ''തി. പഠമം.

൨. പോക്ഖരണീസുത്തം

൭൫. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, പോക്ഖരണീ പഞ്ഞാസയോജനാനി ആയാമേന പഞ്ഞാസയോജനാനി വിത്ഥാരേന പഞ്ഞാസയോജനാനി ഉബ്ബേധേന, പുണ്ണാ ഉദകസ്സ സമതിത്തികാ കാകപേയ്യാ. തതോ പുരിസോ കുസഗ്ഗേന ഉദകം ഉദ്ധരേയ്യ. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ , കതമം നു ഖോ ബഹുതരം, യം വാ കുസഗ്ഗേന ഉദകം ഉബ്ഭതം യം വാ പോക്ഖരണിയാ ഉദക''ന്തി?

''ഏതദേവ, ഭന്തേ, ബഹുതരം, യദിദം പോക്ഖരണിയാ ഉദകം. അപ്പമത്തകം കുസഗ്ഗേന ഉദകം ഉബ്ഭതം. നേവ സതിമം കലം ഉപേതി ന സഹസ്സിമം കലം ഉപേതി ന സതസഹസ്സിമം കലം ഉപേതി പോക്ഖരണിയാ ഉദകം ഉപനിധായ കുസഗ്ഗേന ഉദകം ഉബ്ഭത''ന്തി. ''ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകസ്സ ദിട്ഠിസമ്പന്നസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അഭിസമേതാവിനോ ഏതദേവ ബഹുതരം ദുക്ഖം യദിദം പരിക്ഖീണം പരിയാദിണ്ണം; അപ്പമത്തകം അവസിട്ഠം. നേവ സതിമം കലം ഉപേതി ന സഹസ്സിമം കലം ഉപേതി ന സതസഹസ്സിമം കലം ഉപേതി പുരിമം ദുക്ഖക്ഖന്ധം പരിക്ഖീണം പരിയാദിണ്ണം ഉപനിധായ, യദിദം സത്തക്ഖത്തുംപരമതാ. ഏവം മഹത്ഥിയോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാഭിസമയോ; ഏവം മഹത്ഥിയോ ധമ്മചക്ഖുപടിലാഭോ''തി. ദുതിയം.

൩. സമ്ഭേജ്ജഉദകസുത്തം

൭൩. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, യത്ഥിമാ മഹാനദിയോ സംസന്ദന്തി സമേന്തി, സേയ്യഥിദം - ഗങ്ഗാ യമുനാ അചിരവതീ സരഭൂ മഹീ, തതോ പുരിസോ ദ്വേ വാ തീണി വാ ഉദകഫുസിതാനി ഉദ്ധരേയ്യ. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, കതമം നു ഖോ ബഹുതരം, യാനി വാ ദ്വേ വാ തീണി വാ ഉദകഫുസിതാനി ഉബ്ഭതാനി യം വാ സമ്ഭേജ്ജഉദക’’ന്തി?

‘‘ഏതദേവ, ഭന്തേ, ബഹുതരം യദിദം സമ്ഭേജ്ജഉദകം; അപ്പമത്തകാനി ദ്വേ വാ തീണി വാ ഉദകഫുസിതാനി ഉബ്ഭതാനി. നേവ സതിമം കലം ഉപേന്തി ന സഹസ്സിമം കലം ഉപേന്തി ന സതസഹസ്സിമം കലം ഉപേന്തി സമ്ഭേജ്ജഉദകം ഉപനിധായ ദ്വേ വാ തീണി വാ ഉദകഫുസിതാനി ഉബ്ഭതാനീ’’തി. ‘‘ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ…പേ॰… ധമ്മചക്ഖുപടിലാഭോ’’തി. തതിയം.

൪. ദുതിയസമ്ഭേജ്ജഉദകസുത്തം

൭൪. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, യത്ഥിമാ മഹാനദിയോ സംസന്ദന്തി സമേന്തി, സേയ്യഥിദം - ഗങ്ഗാ യമുനാ അചിരവതീ സരഭൂ മഹീ, തം ഉദകം പരിക്ഖയം പരിയാദാനം ഗച്ഛേയ്യ ഠപേത്വാ ദ്വേ വാ തീണി വാ ഉദകഫുസിതാനി. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, കതമം നു ഖോ ബഹുതരം, യം വാ സമ്ഭേജ്ജഉദകം പരിക്ഖീണം പരിയാദിണ്ണം യാനി വാ ദ്വേ വാ തീണി വാ ഉദകഫുസിതാനി അവസിട്ഠാനീ’’തി?

‘‘ഏതദേവ, ഭന്തേ, ബഹുതരം സമ്ഭേജ്ജഉദകം യദിദം പരിക്ഖീണം പരിയാദിണ്ണം; അപ്പമത്തകാനി ദ്വേ വാ തീണി വാ ഉദകഫുസിതാനി അവസിട്ഠാനി. നേവ സതിമം കലം ഉപേന്തി ന സഹസ്സിമം കലം ഉപേന്തി ന സതസഹസ്സിമം കലം ഉപേന്തി സമ്ഭേജ്ജഉദകം പരിക്ഖീണം പരിയാദിണ്ണം ഉപനിധായ ദ്വേ വാ തീണി വാ ഉദകഫുസിതാനി അവസിട്ഠാനീ’’തി. ‘‘ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ…പേ॰… ധമ്മചക്ഖുപടിലാഭോ’’തി. ചതുത്ഥം.

൫. പഥവീസുത്തം

൭൫. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ മഹാപഥവിയാ സത്ത കോലട്ഠിമത്തിയോ ഗുളികാ ഉപനിക്ഖിപേയ്യ. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, കതമം നു ഖോ ബഹുതരം, യാ വാ സത്ത കോലട്ഠിമത്തിയോ ഗുളികാ ഉപനിക്ഖിത്താ അയം [യാ (സ്യാ॰ ക॰)] വാ മഹാപഥവീ’’തി?

‘‘ഏതദേവ, ഭന്തേ, ബഹുതരം, യദിദം മഹാപഥവീ; അപ്പമത്തികാ സത്ത കോലട്ഠിമത്തിയോ ഗുളികാ ഉപനിക്ഖിത്താ. നേവ സതിമം കലം ഉപേന്തി ന സഹസ്സിമം കലം ഉപേന്തി ന സതസഹസ്സിമം കലം ഉപേന്തി മഹാപഥവിം ഉപനിധായ സത്ത കോലട്ഠിമത്തിയോ ഗുളികാ ഉപനിക്ഖിത്താ’’തി. ‘‘ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ…പേ॰… ധമ്മചക്ഖുപടിലാഭോ’’തി. പഞ്ചമം.

൬. ദുതിയപഥവീസുത്തം

൭൬. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, മഹാപഥവീ പരിക്ഖയം പരിയാദാനം ഗച്ഛേയ്യ, ഠപേത്വാ സത്ത കോലട്ഠിമത്തിയോ

ഗുളികാ. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, കതമം നു ഖോ ബഹുതരം, യം വാ മഹാപഥവിയാ പരിക്ഖീണം പരിയാദിണ്ണം യാ വാ സത്ത കോലട്ഠിമത്തിയോ ഗുളികാ അവസിട്ഠാ''തി?

''ഏതദേവ ഭന്തേ, ബഹുതരം, മഹാപഥവിയാ, യദിദം പരിക്ഖീണം പരിയാദിണ്ണം; അപ്പമത്തികാ സത്ത കോലട്ഠിമത്തിയോ ഗുളികാ അവസിട്ഠാ. നേവ സതിമം കലം ഉപേന്തി ന സഹസ്സിമം കലം ഉപേന്തി ന സതസഹസ്സിമം കലം ഉപേന്തി മഹാപഥവിയാ പരിക്ഖീണം പരിയാദിണ്ണം ഉപനിധായ സത്ത കോലട്ഠിമത്തിയോ ഗുളികാ അവസിട്ഠാ''തി. ''ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ... പേ॰... ധമ്മചക്ഖുപടിലാഭോ''തി. ഛട്ഠം.

൭. സമുദ്ദസുത്തം

൮൦. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ മഹാസമുദ്ദതോ ദ്വേ വാ തീണി വാ ഉദകഫുസിതാനി ഉദ്ധരേയ്യ. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ , കതമം നു ഖോ ബഹുതരം, യാനി വാ ദ്വേ വാ തീണി വാ ഉദകഫുസിതാനി ഉബ്ഭതാനി യം വാ മഹാസമുദ്ദേ ഉദക''ന്തി?

''ഏതദേവ , ഭന്തേ, ബഹുതരം, യദിദം മഹാസമുദ്ദേ ഉദകം; അപ്പമത്തകാനി ദ്വേ വാ തീണി വാ ഉദകഫുസിതാനി ഉബ്ഭതാനി. നേവ സതിമം കലം ഉപേന്തി ന സഹസ്സിമം കലം ഉപേന്തി ന സതസഹസ്സിമം കലം ഉപേന്തി മഹാസമുദ്ദേ ഉദകം ഉപനിധായ ദ്വേ വാ തീണി വാ ഉദകഫുസിതാനി ഉബ്ഭതാനീ''തി. ''ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ...പേ॰... ധമ്മചക്ഖുപടിലാഭോ''തി. സത്തമം.

൮. ദുതിയസമുദ്ദസുത്തം

൮൧. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, മഹാസമുദ്ദോ പരിക്ഖയം പരിയാദാനം ഗച്ഛേയ്യ, ഠപേത്വാ ദ്വേ വാ തീണി വാ ഉദകഫുസിതാനി. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, കതമം നു ഖോ ബഹുതരം, യം വാ മഹാസമുദ്ദേ ഉദകം പരിക്ഖീണം പരിയാദിന്നം യാനി വാ ദ്വേ വാ തീണി വാ ഉദകഫുസിതാനി അവസിട്ഠാനീ''തി?

''ഏതദേവ, ഭന്തേ, ബഹുതരം മഹാസമുദ്ദേ ഉദകം, യദിദം പരിക്ഖീണം പരിയാദിണ്ണം; അപ്പമത്തകാനി ദ്വേ വാ തീണി വാ ഉദകഫുസിതാനി അവസിട്ഠാനി. നേവ സതിമം കലം ഉപേന്തി ന സഹസ്സിമം കലം ഉപേന്തി ന സതസഹസ്സിമം കലം ഉപേന്തി മഹാസമുദ്ദേ ഉദകം പരിക്ഖീണം പരിയാദിണ്ണം ഉപനിധായ ദ്വേ വാ തീണി വാ ഉദകഫുസിതാനി അവസിട്ഠാനീ''തി. ''ഏവമേവ ഖോ ഭിക്ഖവേ...പേ॰... ധമ്മചക്ഖുപടിലാഭോ''തി. അട്ഠമം.

൯. പബ്ബതസുത്തം

൮൨. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ ഹിമവതോ പബ്ബതരാജസ്സ സത്ത സാസപമത്തിയോ പാസാണസക്ഖരാ ഉപനിക്ഖിപേയ്യ. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, കതമം നു ഖോ ബഹുതരം,

യാ വാ സത്ത സാസപമത്തിയോ പാസാണസക്ഖരാ ഉപനിക്ഖിത്താ യോ വാ ഹിമവാ [ഉപനിക്ഖിത്താ, ഹിമവാ വാ (സീ॰)] പബ്ബതരാജാ''തി?

''ഏതദേവ, ഭന്തേ, ബഹുതരം യദിദം ഹിമവാ പബ്ബതരാജാ; അപ്പമത്തികാ സത്ത സാസപമത്തിയോ പാസാണസക്ഖരാ ഉപനിക്ഖിത്താ. നേവ സതിമം കലം ഉപേന്തി ന സഹസ്സിമം കലം ഉപേന്തി ന സതസഹസ്സിമം കലം ഉപേന്തി ഹിമവന്തം പബ്ബതരാജാനം ഉപനിധായ സത്ത സാസപമത്തിയോ പാസാണസക്ഖരാ ഉപനിക്ഖിത്താ''തി. ''ഏവമേവ ഖോ...പേ॰... ധമ്മചക്ഖുപടിലാഭോ''തി. നവമം.

൧൦. ദുതിയപബ്ബതസുത്തം

൱൩. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ഹിമവാ പബ്ബതരാജാ പരിക്ഖയം പരിയാദാനം ഗച്ഛേയ്യ, ഠപേത്വാ സത്ത സാസപമത്തിയോ പാസാണസക്ഖരാ. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, കതമം നു ഖോ ബഹുതരം, യം വാ ഹിമവതോ പബ്ബതരാജസ്സ പരിക്ഖീണം പരിയാദിണ്ണം യാ വാ സത്ത സാസപമത്തിയോ പാസാണസക്ഖരാ അവസിട്ഠാ''തി?

''ഏതദേവ, ഭന്തേ, ബഹുതരം ഹിമവതോ പബ്ബതരാജസ്സ യദിദം പരിക്ഖീണം പരിയാദിണ്ണം; അപ്പമത്തികാ സത്ത സാസപമത്തിയോ പാസാണസക്ഖരാ അവസിട്ഠാ. നേവ സതിമം കലം ഉപേന്തി ന സഹസ്സിമം കലം ഉപേന്തി ന സതസഹസ്സിമം കലം ഉപേന്തി ഹിമവതോ പബ്ബതരാജസ്സ പരിക്ഖീണം പരിയാദിണ്ണം ഉപനിധായ സത്ത സാസപമത്തിയോ പാസാണസക്ഖരാ അവസിട്ഠാ''തി.

''ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകസ്സ ദിട്ഠിസമ്പന്നസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അഭിസമേതാവിനോ ഏതദേവ ബഹുതരം ദുക്ഖം യദിദം പരിക്ഖീണം പരിയാദിണ്ണം; അപ്പമത്തകം അവസിട്ഠം. നേവ സതിമം കലം ഉപേതി ന സഹസ്സിമം കലം ഉപേതി ന സതസഹസ്സിമം കലം ഉപേതി പുരിമം ദുക്ഖക്ഖന്ധം പരിക്ഖീണം പരിയാദിണ്ണം ഉപനിധായ യദിദം സത്തക്ഖത്തുംപരമതാ. ഏവം മഹത്ഥിയോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ധമ്മാഭിസമയോ, ഏവം മഹത്ഥിയോ ധമ്മചക്ഖുപടിലാഭോ''തി. ദസമം.

൧൧. തതിയപബ്ബതസുത്തം

൱൪. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ സിനേരുസ്സ പബ്ബതരാജസ്സ സത്ത മുഗ്ഗമത്തിയോ പാസാണസക്ഖരാ ഉപനിക്ഖിപേയ്യ. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, കതമം നു ഖോ ബഹുതരം, യാ വാ സത്ത മുഗ്ഗമത്തിയോ പാസാണസക്ഖരാ ഉപനിക്ഖിത്താ യോ വാ സിനേരു [ഉപനിക്ഖിത്താ, സിനേരു വാ (സീ॰)] പബ്ബതരാജാ''തി?

''ഏതദേവ, ഭന്തേ, ബഹുതരം യദിദം സിനേരു പബ്ബതരാജാ; അപ്പമത്തികാ സത്ത മുഗ്ഗമത്തിയോ പാസാണസക്ഖരാ ഉപനിക്ഖിത്താ. നേവ സതിമം കലം ഉപേന്തി ന സഹസ്സിമം കലം ഉപേന്തി ന സതസഹസ്സിമം കലം ഉപേന്തി സിനേരും പബ്ബതരാജാനം ഉപനിധായ സത്ത മുഗ്ഗമത്തിയോ പാസാണസക്ഖരാ

ഉപനിക്ഖിത്താ’’തി. ‘‘ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസാവകസ്സ ദിട്ഠിസമ്പന്നസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ അധിഗമം ഉപനിധായ അഞ്ഞതിത്ഥിയസമണബ്രാഹ്മണപരിബ്ബാജകാനം അധിഗമോ നേവ സതിമം കലം ഉപേതി ന സഹസ്സിമം കലം ഉപേതി ന സതസഹസ്സിമം കലം ഉപേതി. ഏവം മഹാധിഗമോ, ഭിക്ഖവേ, ദിട്ഠിസമ്പന്നോ പുഗ്ഗലോ, ഏവം മഹാഭിഞ്ഞോ’’തി. ഏകാദസമം.

അഭിസമയസംയുത്തം സമത്തം.

തസ്സുദ്ദാനം -

നഖസിഖാ പോക്ഖരണീ, സമ്ഭേജ്ജഉദകേ ച ദ്വേ;
ദ്വേ പഥവീ ദ്വേ സമുദ്ദാ, തയോ ച പബ്ബതൂപമാതി.

൩. ധാതുസംയുത്തം

൧. നാനത്തവഗ്ഗോ

൧. ധാതുനാനത്തസുത്തം

൮൫. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''ധാതുനാനത്തം വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ''തി. ''ഏവം, ഭന്തേ''തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

''കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം? ചക്ഖുധാതു രൂപധാതു ചക്ഖുവിഞ്ഞാണധാതു, സോതധാതു സദ്ദധാതു സോതവിഞ്ഞാണധാതു, ഘാനധാതു ഗന്ധധാതു ഘാനവിഞ്ഞാണധാതു, ജിവ്ഹാധാതു രസധാതു ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണധാതു, കായധാതു ഫോട്ഠബ്ബധാതു കായവിഞ്ഞാണധാതു, മനോധാതു ധമ്മധാതു മനോവിഞ്ഞാണധാതു - ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്ത''ന്തി. പഠമം.

൨. ഫസ്സനാനത്തസുത്തം

൮൬. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''ധാതുനാനത്തം, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഫസ്സനാനത്തം. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം? ചക്ഖുധാതു സോതധാതു ഘാനധാതു ജിവ്ഹാധാതു കായധാതു മനോധാതു - ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം''.

''കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഫസ്സനാനത്തം? ചക്ഖുധാതും, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ. സോതധാതും പടിച്ച... ഘാനധാതും പടിച്ച ... ജിവ്ഹാധാതും പടിച്ച... കായധാതും പടിച്ച... മനോധാതും പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി മനോസമ്ഫസ്സോ. ഏവം ഖോ , ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഫസ്സനാനത്ത''ന്തി. ദുതിയം.

൩. നോഫസ്സനാനത്തസുത്തം

൮൭. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''ധാതുനാനത്തം, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഫസ്സനാനത്തം, നോ ഫസ്സനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധാതുനാനത്തം. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം? ചക്ഖുധാതു...പേ॰... മനോധാതു - ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം''.

''കഥഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഫസ്സനാനത്തം, നോ ഫസ്സനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധാതുനാനത്തം? ചക്ഖുധാതും, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ, നോ ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുധാതു...പേ॰... മനോധാതും പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി മനോസമ്ഫസ്സോ, നോ മനോസമ്ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി മനോധാതു. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഫസ്സനാനത്തം, നോ ഫസ്സനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധാതുനാനത്ത''ന്തി. തതിയം.

൪. വേദനാനാനത്തസുത്തം

൮൮. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘ധാതുനാനത്തം, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഫസ്സനാനത്തം, ഫസ്സനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി വേദനാനാനത്തം. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം? ചക്ഖുധാതു …പേ॰… മനോധാതു - ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം’’.

‘‘കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഫസ്സനാനത്തം, ഫസ്സനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി വേദനാനാനത്തം? ചക്ഖുധാതും, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ…പേ॰… മനോധാതും പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി മനോസമ്ഫസ്സോ, മനോസമ്ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി മനോസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഫസ്സനാനത്തം, ഫസ്സനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി വേദനാനാനത്ത’’ന്തി. ചതുത്ഥം.

൫. ദുതിയവേദനാനാനത്തസുത്തം

൮൯. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘ധാതുനാനത്തം, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഫസ്സനാനത്തം, ഫസ്സനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി വേദനാനാനത്തം, നോ വേദനാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഫസ്സനാനത്തം, നോ ഫസ്സനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധാതുനാനത്തം. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം? ചക്ഖുധാതു…പേ॰… മനോധാതു - ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം’’.

‘‘കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഫസ്സനാനത്തം, ഫസ്സനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി വേദനാനാനത്തം, നോ വേദനാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഫസ്സനാനത്തം, നോ ഫസ്സനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധാതുനാനത്തം? ചക്ഖുധാതും, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ, നോ ചക്ഖുസമ്ഫസ്സജം വേദനം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ, നോ ചക്ഖുസമ്ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുധാതു…പേ॰… മനോധാതും പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി മനോസമ്ഫസ്സോ, മനോസമ്ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി മനോസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ, നോ മനോസമ്ഫസ്സജം വേദനം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി മനോസമ്ഫസ്സോ, നോ മനോസമ്ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി മനോധാതു. ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഫസ്സനാനത്തം, ഫസ്സനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി വേദനാനാനത്തം, നോ വേദനാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഫസ്സനാനത്തം, നോ ഫസ്സനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധാതുനാനത്ത’’ന്തി. പഞ്ചമം.

൬. ബാഹിരധാതുനാനത്തസുത്തം

൯൦. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘ധാതുനാനത്തം വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി. തം സുണാഥ…പേ॰… കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം? രൂപധാതു സദ്ദധാതു ഗന്ധധാതു രസധാതു ഫോട്ഠബ്ബധാതു ധമ്മധാതു - ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്ത’’ന്തി. ഛട്ഠം.

൭. സഞ്ഞാനാനത്തസുത്തം

൯൧. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘ഭദന്തേ’’തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച - ‘‘ധാതുനാനത്തം, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച

ഉപ്പജ്ജതി സഞ്ഞാനാനത്തം, സഞ്ഞാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സങ്കപ്പനാനത്തം, സങ്കപ്പനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദനാനത്തം, ഛന്ദനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പരിളാഹനാനത്തം, പരിളാഹനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പരിയേസനാനാനത്തം. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം? രൂപധാതു...പേ॰... ധമ്മധാതു - ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം''.

''കഥഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സഞ്ഞാനാനത്തം, സഞ്ഞാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സങ്കപ്പനാനത്തം, സങ്കപ്പനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദനാനത്തം, ഛന്ദനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പരിളാഹനാനത്തം, പരിളാഹനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പരിയേസനാനാനത്തം?

''രൂപധാതും, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി രൂപസഞ്ഞാ , രൂപസഞ്ഞം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി രൂപസങ്കപ്പോ, രൂപസങ്കപ്പം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി രൂപച്ഛന്ദോ, രൂപച്ഛന്ദം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി രൂപപരിളാഹോ, രൂപപരിളാഹം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി രൂപപരിയേസനാ...പേ॰... ധമ്മധാതും പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മസഞ്ഞാ, ധമ്മസഞ്ഞം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മസങ്കപ്പോ, ധമ്മസങ്കപ്പം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മച്ഛന്ദോ, ധമ്മച്ഛന്ദം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മപരിളാഹോ, ധമ്മപരിളാഹം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മപരിയേസനാ.

''ഏവം, ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സഞ്ഞാനാനത്തം, സഞ്ഞാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സങ്കപ്പനാനത്തം, സങ്കപ്പനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദനാനത്തം, ഛന്ദനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പരിളാഹനാനത്തം, പരിളാഹനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പരിയേസനാനാനത്ത''ന്തി. സത്തമം.

൮. നോപരിയേസനാനാനത്തസുത്തം

൯൨. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''ധാതുനാനത്തം, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സഞ്ഞാനാനത്തം, സഞ്ഞാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സങ്കപ്പനാനത്തം, സങ്കപ്പനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദനാനത്തം, ഛന്ദനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പരിളാഹനാനത്തം, പരിളാഹനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പരിയേസനാനാനത്തം; നോ പരിയേസനാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പരിളാഹനാനത്തം , നോ പരിളാഹനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദനാനത്തം, നോ ഛന്ദനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സങ്കപ്പനാനത്തം , നോ സങ്കപ്പനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സഞ്ഞാനാനത്തം, നോ സഞ്ഞാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധാതുനാനത്തം. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം? രൂപധാതു...പേ॰... ധമ്മധാതു - ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം''.

''കഥഞ്ച , ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സഞ്ഞാനാനത്തം, സഞ്ഞാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി...പേ॰... പരിയേസനാനാനത്തം; നോ പരിയേസനാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പരിളാഹനാനത്തം, നോ പരിളാഹനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദനാനത്തം, നോ ഛന്ദനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സങ്കപ്പനാനത്തം, നോ സങ്കപ്പനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സഞ്ഞാനാനത്തം, നോ സഞ്ഞാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധാതുനാനത്തം?

''രൂപധാതും, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി രൂപസഞ്ഞാ...പേ॰... ധമ്മധാതും പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മസഞ്ഞാ, ധമ്മസഞ്ഞം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി...പേ॰...

ധമ്മപരിയേസനാ; നോ ധമ്മപരിയേസനം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മപരിളാഹോ, നോ ധമ്മപരിളാഹം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മച്ഛന്ദോ, നോ ധമ്മച്ഛന്ദം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മസങ്കപ്പോ, നോ ധമ്മസങ്കപ്പം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മസഞ്ഞാ, നോ ധമ്മസഞ്ഞം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മധാതു.

''ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സഞ്ഞാനാനത്തം, സഞ്ഞാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി...പേ॰... പരിയേസനാനാനത്തം; നോ പരിയേസനാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പരിളാഹനാനത്തം, നോ പരിളാഹനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദനാനത്തം, നോ ഛന്ദനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സങ്കപ്പനാനത്തം, നോ സങ്കപ്പനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സഞ്ഞാനാനത്തം, നോ സഞ്ഞാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധാതുനാനത്ത''ന്തി. അട്ഠമം.

൯. ബാഹിരഫസ്സനാനത്തസുത്തം

൯൩. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''ധാതുനാനത്തം, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സഞ്ഞാനാനത്തം, സഞ്ഞാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സങ്കപ്പനാനത്തം, സങ്കപ്പനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഫസ്സനാനത്തം , ഫസ്സനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി വേദനാനാനത്തം, വേദനാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദനാനത്തം, ഛന്ദനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പരിളാഹനാനത്തം, പരിളാഹനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പരിയേസനാനാനത്തം , പരിയേസനാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ലാഭനാനത്തം. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം? രൂപധാതു...പേ॰... ധമ്മധാതു - ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം''.

''കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സഞ്ഞാനാനത്തം, സഞ്ഞാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി...പേ॰... ലാഭനാനത്തം?

''രൂപധാതും, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി രൂപസഞ്ഞാ, രൂപസഞ്ഞം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി രൂപസങ്കപ്പോ, രൂപസങ്കപ്പം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി രൂപസമ്ഫസ്സോ, രൂപസമ്ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി രൂപസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ, രൂപസമ്ഫസ്സജം വേദനം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി രൂപച്ഛന്ദോ, രൂപച്ഛന്ദം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി രൂപപരിളാഹോ, രൂപപരിളാഹം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി രൂപപരിയേസനാ, രൂപപരിയേസനം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി രൂപലാഭോ...പേ॰... ധമ്മധാതും പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മസഞ്ഞാ, ധമ്മസഞ്ഞം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മസങ്കപ്പോ, ധമ്മസങ്കപ്പം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മസമ്ഫസ്സോ, ധമ്മസമ്ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ, ധമ്മസമ്ഫസ്സജം വേദനം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മച്ഛന്ദോ, ധമ്മച്ഛന്ദം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മപരിളാഹോ, ധമ്മപരിളാഹം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മപരിയേസനാ, ധമ്മപരിയേസനം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മലാഭോ .

''ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സഞ്ഞാനാനത്തം, സഞ്ഞാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി...പേ॰... പരിയേസനാനാനത്തം, പരിയേസനാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ലാഭനാനത്ത''ന്തി. നവമം.

൰. ദുതിയബാഹിരഫസ്സനാനത്തസുത്തം

൯൮. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘ധാതുനാനത്തം, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സഞ്ഞാനാനത്തം, സഞ്ഞാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സങ്കപ്പനാനത്തം , ഫസ്സ… വേദനാ… ഛന്ദ… പരിളാഹ… പരിയേസനാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ലാഭനാനത്തം; നോ ലാഭനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പരിയേസനാനാനത്തം, നോ പരിയേസനാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പരിളാഹനാനത്തം, നോ പരിളാഹനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി…പേ॰… ഛന്ദ… വേദനാ… ഫസ്സ… സങ്കപ്പ… സഞ്ഞാനാനത്തം , നോ സഞ്ഞാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധാതുനാനത്തം. കതമഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം? രൂപധാതു…പേ॰… ധമ്മധാതു - ഇദം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം’’.

‘‘കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സഞ്ഞാനാനത്തം, സഞ്ഞാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സങ്കപ്പനാനത്തം? ഫസ്സ… വേദനാ… ഛന്ദ… പരിളാഹ… പരിയേസനാ… ലാഭ… നോ ലാഭനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പരിയേസനാനാനത്തം, നോ പരിയേസനാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പരിളാഹ… ഛന്ദ… വേദനാ… ഫസ്സ… നോ സങ്കപ്പനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സഞ്ഞാനാനത്തം, നോ സഞ്ഞാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധാതുനാനത്തം?

‘‘രൂപധാതും, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി രൂപസഞ്ഞാ…പേ॰… ധമ്മധാതും പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മസഞ്ഞാ, ധമ്മസഞ്ഞം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി…പേ॰… ധമ്മപരിയേസനാ, ധമ്മപരിയേസനം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മലാഭോ; നോ ധമ്മലാഭം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മപരിയേസനാ, നോ ധമ്മപരിയേസനം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മപരിളാഹോ , നോ ധമ്മപരിളാഹം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മച്ഛന്ദോ, നോ ധമ്മച്ഛന്ദം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ, നോ ധമ്മസമ്ഫസ്സജം വേദനം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മസമ്ഫസ്സോ, നോ ധമ്മസമ്ഫസ്സം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മസങ്കപ്പോ, നോ ധമ്മസങ്കപ്പം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മസഞ്ഞാ, നോ ധമ്മസഞ്ഞം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധമ്മധാതു.

‘‘ഏവം ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ധാതുനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സഞ്ഞാനാനത്തം, സഞ്ഞാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി…പേ॰… സങ്കപ്പ… ഫസ്സ… വേദനാ… ഛന്ദ… പരിളാഹ… പരിയേസനാ… ലാഭ… നോ ലാഭനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പരിയേസനാനാനത്തം, നോ പരിയേസനാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പരിളാഹനാനത്തം, നോ പരിളാഹനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഛന്ദനാനത്തം, നോ ഛന്ദനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി വേദനാനാനത്തം, നോ വേദനാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഫസ്സനാനത്തം, നോ ഫസ്സനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സങ്കപ്പനാനത്തം, നോ സങ്കപ്പനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സഞ്ഞാനാനത്തം, നോ സഞ്ഞാനാനത്തം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ധാതുനാനത്ത’’ന്തി. ദസമം.

നാനത്തവഗ്ഗോ പഠമോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ധാതുഫസ്സഞ്ച നോ ചേതം, വേദനാ അപരേ ദുവേ;
ഏതം അജ്ഝത്തപഞ്ചകം, ധാതുസഞ്ഞഞ്ച നോ ചേതം;
ഫസ്സസ്സ അപരേ ദുവേ, ഏതം ബാഹിരപഞ്ചകന്തി.

൨. ദുതിയവഗ്ഗോ

൧. സത്തധാതുസുത്തം

൯൧. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘സത്തിമാ , ഭിക്ഖവേ, ധാതുയോ. കതമാ സത്ത? ആഭാധാതു, സുഭധാതു, ആകാസാനഞ്ചായതനധാതു, വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനധാതു, ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനധാതു, നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനധാതു, സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധധാതു - ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സത്ത ധാതുയോ’’തി.

ഏവം വുത്തേ, അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ‘‘യാ ചായം, ഭന്തേ, ആഭാധാതു യാ ച സുഭധാതു യാ ച ആകാസാനഞ്ചായതനധാതു യാ ച വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനധാതു യാ ച ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനധാതു യാ ച നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനധാതു യാ ച സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധധാതു - ഇമാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ധാതുയോ കിം പടിച്ച പഞ്ഞായന്തീ’’തി?

‘‘യായം, ഭിക്ഖു, ആഭാധാതു - അയം ധാതു അന്ധകാരം പടിച്ച പഞ്ഞായതി. യായം, ഭിക്ഖു, സുഭധാതു - അയം ധാതു അസുഭം പടിച്ച പഞ്ഞായതി. യായം, ഭിക്ഖു, ആകാസാനഞ്ചായതനധാതു - അയം ധാതു രൂപം പടിച്ച പഞ്ഞായതി. യായം, ഭിക്ഖു, വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനധാതു - അയം ധാതു ആകാസാനഞ്ചായതനം പടിച്ച പഞ്ഞായതി. യായം, ഭിക്ഖു, ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനധാതു - അയം ധാതു വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം പടിച്ച പഞ്ഞായതി. യായം, ഭിക്ഖു, നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനധാതു - അയം ധാതു ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം പടിച്ച പഞ്ഞായതി. യായം, ഭിക്ഖു, സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധധാതു - അയം ധാതു നിരോധം പടിച്ച പഞ്ഞായതീ’’തി.

‘‘യാ ചായം , ഭന്തേ, ആഭാധാതു യാ ച സുഭധാതു യാ ച ആകാസാനഞ്ചായതനധാതു യാ ച വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനധാതു യാ ച ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനധാതു യാ ച നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനധാതു യാ ച സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധധാതു - ഇമാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ധാതുയോ കഥം സമാപത്തി പത്തബ്ബാ’’തി?

‘‘യാ ചായം, ഭിക്ഖു, ആഭാധാതു യാ ച സുഭധാതു യാ ച ആകാസാനഞ്ചായതനധാതു യാ ച വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനധാതു യാ ച ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനധാതു - ഇമാ ധാതുയോ സഞ്ഞാസമാപത്തി പത്തബ്ബാ. യായം, ഭിക്ഖു, നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനധാതു - അയം ധാതു സങ്ഖാരാവസേസസമാപത്തി പത്തബ്ബാ . യായം, ഭിക്ഖു, സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധധാതു - അയം ധാതു നിരോധസമാപത്തി പത്തബ്ബാ’’തി. പഠമം.

൨. സനിദാനസുത്തം

൯൨. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘സനിദാനം, ഭിക്ഖവേ, ഉപ്പജ്ജതി കാമവിതക്കോ, നോ അനിദാനം; സനിദാനം ഉപ്പജ്ജതി ബ്യാപാദവിതക്കോ, നോ അനിദാനം; സനിദാനം ഉപ്പജ്ജതി വിഹിംസാവിതക്കോ, നോ അനിദാനം’’.

‘‘കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സനിദാനം ഉപ്പജ്ജതി കാമവിതക്കോ, നോ അനിദാനം; സനിദാനം ഉപ്പജ്ജതി ബ്യാപാദവിതക്കോ, നോ അനിദാനം; സനിദാനം ഉപ്പജ്ജതി

വിഹിംസാവിതക്കോ, നോ അനിദാനം? കാമധാതും, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി കാമസഞ്ഞാ, കാമസഞ്ഞം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി കാമസങ്കപ്പോ, കാമസങ്കപ്പം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി കാമച്ഛന്ദോ, കാമച്ഛന്ദം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി കാമപരിളാഹോ, കാമപരിളാഹം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി കാമപരിയേസനാ. കാമപരിയേസനം, ഭിക്ഖവേ, പരിയേസമാനോ അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ തീഹി ഠാനേഹി മിച്ഛാ പടിപജ്ജതി - കായേന, വാചായ, മനസാ.

“ബ്യാപാദധാതും, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ബ്യാപാദസഞ്ഞാ, ബ്യാപാദസഞ്ഞം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ബ്യാപാദസങ്കപ്പോ...പേ॰... ബ്യാപാദച്ഛന്ദോ... ബ്യാപാദപരിളാഹോ... ബ്യാപാദപരിയേസനാ... ബ്യാപാദപരിയേസനം, ഭിക്ഖവേ, പരിയേസമാനോ അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ തീഹി ഠാനേഹി മിച്ഛാ പടിപജ്ജതി - കായേന, വാചായ, മനസാ.

“വിഹിംസാധാതും , ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി വിഹിംസാസഞ്ഞാ; വിഹിംസാസഞ്ഞം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി വിഹിംസാസങ്കപ്പോ...പേ॰... വിഹിംസാഛന്ദോ... വിഹിംസാപരിളാഹോ... വിഹിംസാപരിയേസനാ... വിഹിംസാപരിയേസനം, ഭിക്ഖവേ , പരിയേസമാനോ അസ്സുതവാ പുഥുജ്ജനോ തീഹി ഠാനേഹി മിച്ഛാ പടിപജ്ജതി - കായേന, വാചായ, മനസാ.

“സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ ആദിത്തം തിണുക്കം സുക്ഖേ തിണദായേ നിക്ഖിപേയ്യ; നോ ചേ ഹത്ഥേഹി ച പാദേഹി ച ഖിപ്പമേവ നിബ്ബാപേയ്യ. ഏവഞ്ഹി, ഭിക്ഖവേ, യേ തിണകട്ഠനിസ്സിതാ പാണാ തേ അനയബ്യസനം ആപജ്ജേയ്യും. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യോ ഹി കോചി സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ഉപ്പന്നം വിസമഗതം സഞ്ഞം ന ഖിപ്പമേവ പജഹതി വിനോദേതി ബ്യന്തീകരോതി അനഭാവം ഗമേതി, സോ ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ ദുക്ഖം വിഹരതി സവിഘാതം സഉപായാസം സപരിളാഹം; കായസ്സ ച ഭേദാ പരം മരണാ ദുഗ്ഗതി പാടികങ്ഖാ.

“സനിദാനം, ഭിക്ഖവേ, ഉപ്പജ്ജതി നേക്ഖമ്മവിതക്കോ, നോ അനിദാനം; സനിദാനം ഉപ്പജ്ജതി അബ്യാപാദവിതക്കോ, നോ അനിദാനം; സനിദാനം ഉപ്പജ്ജതി അവിഹിംസാവിതക്കോ, നോ അനിദാനം.

“കഥഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സനിദാനം ഉപ്പജ്ജതി നേക്ഖമ്മവിതക്കോ, നോ അനിദാനം; സനിദാനം ഉപ്പജ്ജതി അബ്യാപാദവിതക്കോ, നോ അനിദാനം; സനിദാനം ഉപ്പജ്ജതി അവിഹിംസാവിതക്കോ, നോ അനിദാനം? നേക്ഖമ്മധാതും, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി നേക്ഖമ്മസഞ്ഞാ, നേക്ഖമ്മസഞ്ഞം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി നേക്ഖമ്മസങ്കപ്പോ, നേക്ഖമ്മസങ്കപ്പം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി നേക്ഖമ്മച്ഛന്ദോ, നേക്ഖമ്മച്ഛന്ദം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി നേക്ഖമ്മപരിളാഹോ, നേക്ഖമ്മപരിളാഹം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി നേക്ഖമ്മപരിയേസനാ; നേക്ഖമ്മപരിയേസനം, ഭിക്ഖവേ, പരിയേസമാനോ സുതവാ അരിയസാവകോ തീഹി ഠാനേഹി സമ്മാ പടിപജ്ജതി - കായേന, വാചായ, മനസാ.

“അബ്യാപാദധാതും, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി അബ്യാപാദസഞ്ഞാ, അബ്യാപാദസഞ്ഞം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി അബ്യാപാദസങ്കപ്പോ...പേ॰... അബ്യാപാദച്ഛന്ദോ... അബ്യാപാദപരിളാഹോ... അബ്യാപാദപരിയേസനാ,

അബ്യാപാദപരിയേസനം, ഭിക്ഖവേ, പരിയേസമാനോ സുതവാ അരിയസാവകോ തീഹി ഠാനേഹി സമ്മാ പടിപജ്ജതി - കായേന, വാചായ, മനസാ.

“അവിഹിംസാധാതും , ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി അവിഹിംസാസഞ്ഞാ , അവിഹിംസാസഞ്ഞം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി അവിഹിംസാസങ്കപ്പോ, അവിഹിംസാസങ്കപ്പം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി അവിഹിംസാഛന്ദോ, അവിഹിംസാഛന്ദം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി അവിഹിംസാപരിളാഹോ, അവിഹിംസാപരിളാഹം പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി അവിഹിംസാപരിയേസനാ; അവിഹിംസാപരിയേസനം, ഭിക്ഖവേ, പരിയേസമാനോ സുതവാ അരിയസാവകോ തീഹി ഠാനേഹി സമ്മാ പടിപജ്ജതി - കായേന, വാചായ, മനസാ.

“സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ ആദിത്തം തിണുക്കം സുക്ഖേ തിണദായേ നിക്ഖിപേയ്യ; തമേനം ഹത്ഥേഹി ച പാദേഹി ച ഖിപ്പമേവ നിബ്ബാപേയ്യ. ഏവഞ്ഹി, ഭിക്ഖവേ, യേ തിണകട്ഠനിസ്സിതാ പാണാ തേ ന അനയബ്യസനം ആപജ്ജേയ്യും. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യോ ഹി കോചി സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ഉപ്പന്നം വിസമഗതം സഞ്ഞം ഖിപ്പമേവ പജഹതി വിനോദേതി ബ്യന്തീകരോതി അനഭാവം ഗമേതി, സോ ദിട്ഠേ ചേവ ധമ്മേ സുഖം വിഹരതി അവിഘാതം അനുപായാസം അപരിളാഹം; കായസ്സ ച ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതി പാടികങ്ഖാ”തി. ദുതിയം.

൩. ഗിഞ്ജകാവസഥസുത്തം

൯൭. ഏകം സമയം ഭഗവാ ഞാതികേ വിഹരതി ഗിഞ്ജകാവസഥേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “ഭിക്ഖവോ”തി. “ഭദന്തേ”തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

“ധാതും, ഭിക്ഖവേ, പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സഞ്ഞാ, ഉപ്പജ്ജതി ദിട്ഠി, ഉപ്പജ്ജതി വിതക്കോ”തി. ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ കച്ചാനോ [സദ്ധോ കച്ചാനോ (ക॰)] ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “യായം, ഭന്തേ, ദിട്ഠി - ‘അസമ്മാസമ്ബുദ്ധേസു സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ’തി, അയം നു ഖോ, ഭന്തേ, ദിട്ഠി കിം പടിച്ച പഞ്ഞായതീ”തി?

“മഹതി ഖോ ഏസാ, കച്ചാന, ധാതു യദിദം അവിജ്ജാധാതു. ഹീനം , കച്ചാന, ധാതും പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി ഹീനാ സഞ്ഞാ, ഹീനാ ദിട്ഠി, ഹീനോ വിതക്കോ, ഹീനാ ചേതനാ, ഹീനാ പത്ഥനാ, ഹീനോ പണിധി, ഹീനോ പുഗ്ഗലോ, ഹീനാ വാചാ; ഹീനം ആചിക്ഖതി ദേസേതി പഞ്ഞപേതി പട്ഠപേതി വിവരതി വിഭജതി ഉത്താനീകരോതി; ഹീനാ തസ്സ ഉപപത്തീതി വദാമി.

“മജ്ഝിമം , കച്ചാന, ധാതും പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി മജ്ഝിമാ സഞ്ഞാ, മജ്ഝിമാ ദിട്ഠി, മജ്ഝിമോ വിതക്കോ, മജ്ഝിമാ ചേതനാ, മജ്ഝിമാ പത്ഥനാ, മജ്ഝിമോ പണിധി, മജ്ഝിമോ പുഗ്ഗലോ, മജ്ഝിമാ വാചാ; മജ്ഝിമം ആചിക്ഖതി ദേസേതി പഞ്ഞപേതി പട്ഠപേതി വിവരതി വിഭജതി ഉത്താനീകരോതി; മജ്ഝിമാ തസ്സ ഉപപത്തീതി വദാമി.

“പണീതം, കച്ചാന, ധാതും പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി പണീതാ സഞ്ഞാ, പണീതാ ദിട്ഠി, പണീതോ വിതക്കോ, പണീതാ ചേതനാ, പണീതാ പത്ഥനാ, പണീതോ പണിധി, പണീതോ പുഗ്ഗലോ, പണീതാ വാചാ; പണീതം ആചിക്ഖതി ദേസേതി പഞ്ഞപേതി പട്ഠപേതി വിവരതി വിഭജതി ഉത്താനീകരോതി; പണീതാ തസ്സ ഉപപത്തീതി വദാമീ”തി. തതിയം.

൪. ഹീനാധിമുത്തികസുത്തം

൯൮. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… “ധാതുസോവ [ധാതുസോ (സീ॰ പീ॰) അയഞ്ച പഠമാരമ്ഭവാക്യേയേവ, ന സബ്ബത്ഥ. തീസു പന അദ്ധാസു ച ഉപമാസംസന്ദനനിഗമനട്ഠാനേ ച ഇദം പാഠനാനത്തം നത്ഥി], ഭിക്ഖവേ, സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. ഹീനാധിമുത്തികാ ഹീനാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; കല്യാണാധിമുത്തികാ കല്യാണാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി”.

“അതീതമ്പി ഖോ [ഖോസദ്ദോ സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ പോത്ഥകേസു നത്ഥി], ഭിക്ഖവേ, അദ്ധാനം ധാതുസോവ [ഈദിസേസു ഠാനേസു പാഠനാനത്തം നത്ഥി] സത്താ സംസന്ദിംസു സമിംസു. ഹീനാധിമുത്തികാ ഹീനാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദിംസു സമിംസു; കല്യാണാധിമുത്തികാ കല്യാണാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദിംസു സമിംസു.

“അനാഗതമ്പി ഖോ [ഖോസദ്ദോ സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ പോത്ഥകേസു നത്ഥി], ഭിക്ഖവേ, അദ്ധാനം ധാതുസോവ [ഈദിസേസു ഠാനേസു പാഠനാനത്തം നത്ഥി] സത്താ സംസന്ദിസ്സന്തി സമേസ്സന്തി. ഹീനാധിമുത്തികാ ഹീനാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദിസ്സന്തി സമേസ്സന്തി; കല്യാണാധിമുത്തികാ കല്യാണാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദിസ്സന്തി സമേസ്സന്തി.

“ഏതരഹിപി ഖോ [ഖോസദ്ദോ സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ പോത്ഥകേസു നത്ഥി], ഭിക്ഖവേ, പച്ചുപ്പന്നം അദ്ധാനം ധാതുസോവ [ഈദിസേസു ഠാനേസു പാഠനാനത്തം നത്ഥി] സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. ഹീനാധിമുത്തികാ ഹീനാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; കല്യാണാധിമുത്തികാ കല്യാണാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തീ”തി. ചതുത്ഥം.

൫. ചങ്കമസുത്തം

൯൯. ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേ. തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ സമ്ബഹുലേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഭഗവതോ അവിദൂരേ ചങ്കമതി; ആയസ്മാപി ഖോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ സമ്ബഹുലേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഭഗവതോ അവിദൂരേ ചങ്കമതി; ആയസ്മാപി ഖോ മഹാകസ്സപോ സമ്ബഹുലേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഭഗവതോ അവിദൂരേ ചങ്കമതി; ആയസ്മാപി ഖോ അനുരുദ്ധോ സമ്ബഹുലേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഭഗവതോ അവിദൂരേ ചങ്കമതി; ആയസ്മാപി ഖോ പുണ്ണോ മന്താനിപുത്തോ സമ്ബഹുലേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഭഗവതോ അവിദൂരേ ചങ്കമതി; ആയസ്മാപി ഖോ ഉപാലി സമ്ബഹുലേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഭഗവതോ അവിദൂരേ ചങ്കമതി; ആയസ്മാപി ഖോ ആനന്ദോ സമ്ബഹുലേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഭഗവതോ

അവിദൂരേ ചങ്കമതി; ദേവദത്തോപി ഖോ സമ്ബഹുലേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ഭഗവതോ അവിദൂരേ ചങ്കമതി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''പസ്സഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തം സമ്ബഹുലേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ചങ്കമന്ത''ന്തി? ''ഏവം, ഭന്തേ''. ''സബ്ബേ ഖോ ഏതേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ മഹാപഞ്ഞാ. പസ്സഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, മോഗ്ഗല്ലാനം സമ്ബഹുലേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ചങ്കമന്ത''ന്തി? ''ഏവം, ഭന്തേ''. ''സബ്ബേ ഖോ ഏതേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ മഹിദ്ധികാ. പസ്സഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, കസ്സപം സമ്ബഹുലേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ചങ്കമന്ത''ന്തി? ''ഏവം , ഭന്തേ''. ''സബ്ബേ ഖോ ഏതേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ധുതവാദാ. പസ്സഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, അനുരുദ്ധം സമ്ബഹുലേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ചങ്കമന്ത''ന്തി? ''ഏവം, ഭന്തേ''. ''സബ്ബേ ഖോ ഏതേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ദിബ്ബചക്ഖുകാ. പസ്സഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, പുണ്ണം മന്താനിപുത്തം സമ്ബഹുലേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ചങ്കമന്ത''ന്തി? ''ഏവം, ഭന്തേ''. ''സബ്ബേ ഖോ ഏതേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ധമ്മകഥികാ. പസ്സഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഉപാലിം സമ്ബഹുലേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ചങ്കമന്ത''ന്തി? ''ഏവം, ഭന്തേ''. ''സബ്ബേ ഖോ ഏതേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ വിനയധരാ. പസ്സഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ആനന്ദം സമ്ബഹുലേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ചങ്കമന്ത''ന്തി? ''ഏവം, ഭന്തേ''. ''സബ്ബേ ഖോ ഏതേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ ബഹുസ്സുതാ. പസ്സഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തം സമ്ബഹുലേഹി ഭിക്ഖൂഹി സദ്ധിം ചങ്കമന്ത''ന്തി? ''ഏവം, ഭന്തേ''. ''സബ്ബേ ഖോ ഏതേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖൂ പാപിച്ഛാ''.

''ധാതുസോവ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. ഹീനാധിമുത്തികാ ഹീനാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; കല്യാണാധിമുത്തികാ കല്യാണാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി. അതീതമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അദ്ധാനം ധാതുസോവ സത്താ സംസന്ദിംസു സമിംസു. ഹീനാധിമുത്തികാ ഹീനാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദിംസു സമിംസു; കല്യാണാധിമുത്തികാ കല്യാണാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദിംസു സമിംസു.

''അനാഗതമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അദ്ധാനം ധാതുസോവ സത്താ സംസന്ദിസ്സന്തി സമേസ്സന്തി. ഹീനാധിമുത്തികാ ഹീനാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദിസ്സന്തി സമേസ്സന്തി; കല്യാണാധിമുത്തികാ കല്യാണാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദിസ്സന്തി സമേസ്സന്തി.

''ഏതരഹിപി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചുപ്പന്നം അദ്ധാനം ധാതുസോവ സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. ഹീനാധിമുത്തികാ ഹീനാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; കല്യാണാധിമുത്തികാ കല്യാണാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തീ''തി. പഞ്ചമം.

൬. സഗാഥാസുത്തം

൧൦൦. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''ധാതുസോവ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. ഹീനാധിമുത്തികാ ഹീനാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി. അതീതമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അദ്ധാനം ധാതുസോവ

സത്താ സംസന്ദിംസു സമിംസു. ഹീനാധിമുത്തികാ ഹീനാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദിംസു സമിംസു''.

''അനാഗതമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അദ്ധാനം ധാതുസോവ സത്താ സംസന്ദിസ്സന്തി സമേസ്സന്തി. ഹീനാധിമുത്തികാ ഹീനാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദിസ്സന്തി സമേസ്സന്തി.

''ഏതരഹിപി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചുപ്പന്നം അദ്ധാനം ധാതുസോവ സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. ഹീനാധിമുത്തികാ ഹീനാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി.

''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ഗൂഥോ ഗൂഥേന സംസന്ദതി സമേതി; മുത്തം മുത്തേന സംസന്ദതി സമേതി; ഖേളോ ഖേളേന സംസന്ദതി സമേതി; പുബ്ബോ പുബ്ബേന സംസന്ദതി സമേതി; ലോഹിതം ലോഹിതേന സംസന്ദതി സമേതി ; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ധാതുസോവ [സബ്ബത്ഥപി ഏവമേവ ദിസ്സതി] സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. ഹീനാധിമുത്തികാ ഹീനാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി. അതീതമ്പി ഖോ അദ്ധാനം...പേ॰... അനാഗതമ്പി ഖോ അദ്ധാനം...പേ॰... ഏതരഹിപി ഖോ പച്ചുപ്പന്നം അദ്ധാനം ധാതുസോവ സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. ഹീനാധിമുത്തികാ ഹീനാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി.

''ധാതുസോവ ഭിക്ഖവേ, സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. കല്യാണാധിമുത്തികാ കല്യാണാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി. അതീതമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അദ്ധാനം ധാതുസോവ സത്താ സംസന്ദിംസു സമിംസു. കല്യാണാധിമുത്തികാ കല്യാണാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദിംസു സമിംസു.

''അനാഗതമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അദ്ധാനം...പേ॰... ഏതരഹിപി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചുപ്പന്നം അദ്ധാനം ധാതുസോവ സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. കല്യാണാധിമുത്തികാ കല്യാണാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി.

''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ഖീരം ഖീരേന സംസന്ദതി സമേതി; തേലം തേലേന സംസന്ദതി സമേതി; സപ്പി സപ്പിനാ സംസന്ദതി സമേതി; മധു മധുനാ സംസന്ദതി സമേതി; ഫാണിതം ഫാണിതേന സംസന്ദതി സമേതി; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ധാതുസോവ സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. കല്യാണാധിമുത്തികാ കല്യാണാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി. അതീതമ്പി ഖോ അദ്ധാനം... അനാഗതമ്പി ഖോ അദ്ധാനം... ഏതരഹിപി ഖോ പച്ചുപ്പന്നം അദ്ധാനം ധാതുസോവ സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. കല്യാണാധിമുത്തികാ കല്യാണാധിമുത്തികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തീ''തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. ഇദം വത്വാന സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

''സംസഗ്ഗാ വനഥോ ജാതോ, അസംസഗ്ഗേന ഛിജ്ജതി;
പരിത്തം ദാരുമാരുയ്ഹ, യഥാ സീദേ മഹണ്ണവേ.

“ഏവം കുസീതമാഗമ്മ, സാധുജീവിപി സീദതി;
തസ്മാ തം പരിവജ്ജേയ്യ, കുസീതം ഹീനവീരിയം.

“പവിവിത്തേഹി അരിയേഹി, പഹിതത്തേഹി ഝായിഹി [ഝായിഹി (സീ॰), ഝായിഭി (സ്യാ॰ കം॰)];
നിച്ചം ആരദ്ധവീരിയേഹി, പണ്ഡിതേഹി സഹാവസേ”തി.

൭. അസ്സദ്ധസംസന്ദനസുത്തം

൯൭. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… “ധാതുസോവ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. അസ്സദ്ധാ അസ്സദ്ധേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; അഹിരികാ അഹിരികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; അനോത്തപ്പിനോ അനോത്തപ്പീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; അപ്പസ്സുതാ അപ്പസ്സുതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; കുസീതാ കുസീതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; മുട്ഠസ്സതിനോ മുട്ഠസ്സതീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ദുപ്പഞ്ഞാ ദുപ്പഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി”.

“അതീതമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അദ്ധാനം ധാതുസോവ സത്താ സംസന്ദിംസു സമിംസു. അസ്സദ്ധാ അസ്സദ്ധേഹി സദ്ധിം സംസന്ദിംസു സമിംസു; അഹിരികാ അഹിരികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദിംസു സമിംസു; അനോത്തപ്പിനോ അനോത്തപ്പീഹി സദ്ധിം സംസന്ദിംസു സമിംസു; അപ്പസ്സുതാ അപ്പസ്സുതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദിംസു സമിംസു; കുസീതാ കുസീതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദിംസു സമിംസു; മുട്ഠസ്സതിനോ മുട്ഠസ്സതീഹി സദ്ധിം സംസന്ദിംസു സമിംസു; ദുപ്പഞ്ഞാ ദുപ്പഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സംസന്ദിംസു സമിംസു.

“അനാഗതമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അദ്ധാനം ധാതുസോവ സത്താ സംസന്ദിസ്സന്തി സമേസ്സന്തി. അസ്സദ്ധാ അസ്സദ്ധേഹി സദ്ധിം സംസന്ദിസ്സന്തി സമേസ്സന്തി; അഹിരികാ അഹിരികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദിസ്സന്തി സമേസ്സന്തി; അനോത്തപ്പിനോ അനോത്തപ്പീഹി സദ്ധിം…പേ॰… അപ്പസ്സുതാ അപ്പസ്സുതേഹി സദ്ധിം…പേ॰… കുസീതാ കുസീതേഹി സദ്ധിം…പേ॰… മുട്ഠസ്സതിനോ മുട്ഠസ്സതീഹി സദ്ധിം…പേ॰… ദുപ്പഞ്ഞാ ദുപ്പഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സംസന്ദിസ്സന്തി സമേസ്സന്തി.

“ഏതരഹിപി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചുപ്പന്നം അദ്ധാനം ധാതുസോവ സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. അസ്സദ്ധാ അസ്സദ്ധേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; അഹിരികാ അഹിരികേഹി സദ്ധിം…പേ॰… അനോത്തപ്പിനോ അനോത്തപ്പീഹി സദ്ധിം…പേ॰… അപ്പസ്സുതാ അപ്പസ്സുതേഹി സദ്ധിം…പേ॰… കുസീതാ കുസീതേഹി സദ്ധിം…പേ॰… മുട്ഠസ്സതിനോ മുട്ഠസ്സതീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ദുപ്പഞ്ഞാ ദുപ്പഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി.

“ധാതുസോവ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. സദ്ധാ സദ്ധേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ഹിരിമനാ ഹിരിമനേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ഓത്തപ്പിനോ ഓത്തപ്പീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ബഹുസ്സുതാ ബഹുസ്സുതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ആരദ്ധവീരിയാ ആരദ്ധവീരിയേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ഉപട്ഠിതസ്സതിനോ ഉപട്ഠിതസ്സതീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; പഞ്ഞവന്തോ പഞ്ഞവന്തേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി. അതീതമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അദ്ധാനം…പേ॰…

അനാഗതമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ...പേ॰... ഏതരഹിപി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചുപ്പന്നം അദ്ധാനം ധാതുസോവ സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. സദ്ധാ സദ്ധേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; പഞ്ഞവന്തോ പഞ്ഞവന്തേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തീ''തി. സത്തമം.

൮. അസ്സദ്ധമൂലകസുത്തം

൧൦൮. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''ധാതുസോവ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. അസ്സദ്ധാ അസ്സദ്ധേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; അഹിരികാ അഹിരികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ദുപ്പഞ്ഞാ ദുപ്പഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; സദ്ധാ സദ്ധേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ഹിരിമനാ ഹിരിമനേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; പഞ്ഞവന്തോ പഞ്ഞവന്തേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി. അതീതമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അദ്ധാനം ധാതുസോവ സത്താ സംസന്ദിംസു സമിംസു...പേ॰... അനാഗതമ്പി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അദ്ധാനം ധാതുസോവ സത്താ സംസന്ദിസ്സന്തി സമേസ്സന്തി...പേ॰....

''ഏതരഹിപി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പച്ചുപ്പന്നം അദ്ധാനം ധാതുസോവ സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. അസ്സദ്ധാ അസ്സദ്ധേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; അഹിരികാ അഹിരികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി, ദുപ്പഞ്ഞാ ദുപ്പഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; സദ്ധാ സദ്ധേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ഹിരിമനാ ഹിരിമനേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; പഞ്ഞവന്തോ പഞ്ഞവന്തേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തീതി. (൧)

''ധാതുസോവ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. അസ്സദ്ധാ അസ്സദ്ധേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; അനോത്തപ്പിനോ അനോത്തപ്പീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ദുപ്പഞ്ഞാ ദുപ്പഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി ; സദ്ധാ സദ്ധേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ഓത്തപ്പിനോ ഓത്തപ്പീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; പഞ്ഞവന്തോ പഞ്ഞവന്തേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി...പേ॰... പഠമവാരോ വിയ വിത്ഥാരേതബ്ബോ. (൨)

''ധാതുസോവ , ഭിക്ഖവേ...പേ॰... അസ്സദ്ധാ അസ്സദ്ധേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; അപ്പസ്സുതാ അപ്പസ്സുതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ദുപ്പഞ്ഞാ ദുപ്പഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; സദ്ധാ സദ്ധേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ബഹുസ്സുതാ ബഹുസ്സുതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി, പഞ്ഞവന്തോ പഞ്ഞവന്തേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി...പേ॰... . (൩)

''ധാതുസോവ, ഭിക്ഖവേ...പേ॰... അസ്സദ്ധാ അസ്സദ്ധേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; കുസീതാ കുസീതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ദുപ്പഞ്ഞാ ദുപ്പഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; സദ്ധാ സദ്ധേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ആരദ്ധവീരിയാ ആരദ്ധവീരിയേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; പഞ്ഞവന്തോ പഞ്ഞവന്തേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി...പേ॰.... (൪)

''ധാതുസോവ , ഭിക്ഖവേ...പേ॰... അസ്സദ്ധാ അസ്സദ്ധേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; മുട്ഠസ്സതിനോ മുട്ഠസ്സതീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ദുപ്പഞ്ഞാ ദുപ്പഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; സദ്ധാ സദ്ധേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ഉപട്ഠിതസ്സതിനോ ഉപട്ഠിതസ്സതീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി;

പഞ്ഞവന്തോ പഞ്ഞവന്തേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തീതി...പേ.... അട്ഠമം. (൭)

൯. അഹിരികമൂലകസുത്തം

൧൦൩. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ... ‘‘ധാതുസോവ...പേ... അഹിരികാ അഹിരികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി, അനോത്തപ്പിനോ അനോത്തപ്പീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി , ദുപ്പഞ്ഞാ ദുപ്പഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ഹിരിമനാ ഹിരിമനേഹി സദ്ധിം സസന്ദന്തി സമേന്തി, ഓത്തപ്പിനോ ഓത്തപ്പീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി, പഞ്ഞവന്തോ പഞ്ഞവന്തേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി...പേ... . (൧)

‘‘അഹിരികാ അഹിരികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി, അപ്പസ്സുതാ അപ്പസ്സുതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി, ദുപ്പഞ്ഞാ ദുപ്പഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ഹിരിമനാ ഹിരിമനേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി, ബഹുസ്സുതാ ബഹുസ്സുതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി, പഞ്ഞവന്തോ പഞ്ഞവന്തേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി...പേ.... (൨)

‘‘അഹിരികാ അഹിരികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി, കുസീതാ കുസീതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി, ദുപ്പഞ്ഞാ ദുപ്പഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ഹിരിമനാ ഹിരിമനേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി, ആരദ്ധവീരിയാ ആരദ്ധവീരിയേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി, പഞ്ഞവന്തോ പഞ്ഞവന്തേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി...പേ.... (൩)

‘‘അഹിരികാ അഹിരികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി, മുട്ഠസ്സതിനോ മുട്ഠസ്സതീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി, ദുപ്പഞ്ഞാ ദുപ്പഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ഹിരിമനാ ഹിരിമനേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി, ഉപട്ഠിതസ്സതിനോ ഉപട്ഠിതസ്സതീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി, പഞ്ഞവന്തോ പഞ്ഞവന്തേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തീതി...പേ.... നവമം. (൪)

൧൦. അനോത്തപ്പമൂലകസുത്തം

൧൦൪. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ... ‘‘ധാതുസോവ , ഭിക്ഖവേ, സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. അനോത്തപ്പിനോ അനോത്തപ്പീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; അപ്പസ്സുതാ അപ്പസ്സുതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ദുപ്പഞ്ഞാ ദുപ്പഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ഓത്തപ്പിനോ ഓത്തപ്പീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ബഹുസ്സുതാ ബഹുസ്സുതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; പഞ്ഞവന്തോ പഞ്ഞവന്തേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി...പേ.... (൧)

‘‘അനോത്തപ്പിനോ അനോത്തപ്പീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; കുസീതാ കുസീതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ദുപ്പഞ്ഞാ ദുപ്പഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ഓത്തപ്പിനോ ഓത്തപ്പീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ആരദ്ധവീരിയാ ആരദ്ധവീരിയേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; പഞ്ഞവന്തോ പഞ്ഞവന്തേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി...പേ.... (൨)

“അനോത്തപ്പിനോ അനോത്തപ്പീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; മുട്ഠസ്സതിനോ മുട്ഠസ്സതീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ദുപ്പഞ്ഞാ ദുപ്പഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ഓത്തപ്പിനോ ഓത്തപ്പീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ഉപട്ഠിതസ്സതിനോ ഉപട്ഠിതസ്സതീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; പഞ്ഞവന്തോ പഞ്ഞവന്തേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തീതി...പേ.... ദസമം. (൩)

൧൧. അപ്പസ്സുതമൂലകസുത്തം

൧൦൫. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ... “ധാതുസോവ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. അപ്പസ്സുതാ അപ്പസ്സുതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; കുസീതാ കുസീതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ദുപ്പഞ്ഞാ ദുപ്പഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ബഹുസ്സുതാ ബഹുസ്സുതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ആരദ്ധവീരിയാ ആരദ്ധവീരിയേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; പഞ്ഞവന്തോ പഞ്ഞവന്തേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി...പേ.... (൧)

“അപ്പസ്സുതാ അപ്പസ്സുതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; മുട്ഠസ്സതിനോ മുട്ഠസ്സതീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ദുപ്പഞ്ഞാ ദുപ്പഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ബഹുസ്സുതാ ബഹുസ്സുതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ഉപട്ഠിതസ്സതിനോ ഉപട്ഠിതസ്സതീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; പഞ്ഞവന്തോ പഞ്ഞവന്തേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തീതി...പേ.... ഏകാദസമം. (൨)

൧൨. കുസീതമൂലകസുത്തം

൧൦൬. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ... “ധാതുസോവ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. കുസീതാ കുസീതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; മുട്ഠസ്സതിനോ മുട്ഠസ്സതീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ദുപ്പഞ്ഞാ ദുപ്പഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ആരദ്ധവീരിയാ ആരദ്ധവീരിയേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ഉപട്ഠിതസ്സതിനോ ഉപട്ഠിതസ്സതീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; പഞ്ഞവന്തോ പഞ്ഞവന്തേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തീതി...പേ.... ദ്വാദസമം.

ദുതിയോ വഗ്ഗോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

സത്തിമാ സനിദാനഞ്ച, ഗിഞ്ജകാവസഥേന ച;
ഹീനാധിമുത്തി ചങ്കമം, സഗാഥാ അസ്സദ്ധസത്തമം.

അസ്സദ്ധമൂലകാ പഞ്ച, ചത്താരോ അഹിരികമൂലകാ;
അനോത്തപ്പമൂലകാ തീണി, ദുവേ അപ്പസ്സുതേന ച.

കുസീതം ഏകകം വുത്തം, സുത്തന്താ തീണി പഞ്ചകാ;
ബാവീസതി വുത്താ സുത്താ, ദുതിയോ വഗ്ഗോ പവുച്ചതീതി.

൩. കമ്മപഥവഗ്ഗോ

൭. അസമാഹിതസുത്തം

൯൭. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘ധാതുസോവ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. അസ്സദ്ധാ അസ്സദ്ധേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; അഹിരികാ അഹിരികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; അനോത്തപ്പിനോ അനോത്തപ്പീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; അസമാഹിതാ അസമാഹിതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ദുപ്പഞ്ഞാ ദുപ്പഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി’’.

‘‘സദ്ധാ സദ്ധേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ഹിരിമനാ ഹിരിമനേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ഓത്തപ്പിനോ ഓത്തപ്പീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; സമാഹിതാ സമാഹിതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; പഞ്ഞവന്തോ പഞ്ഞവന്തേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തീ’’തി. പഠമം.

൨. ദുസ്സീലസുത്തം

൯൮. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘ധാതുസോവ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. അസ്സദ്ധാ അസ്സദ്ധേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; അഹിരികാ അഹിരികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; അനോത്തപ്പിനോ അനോത്തപ്പീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ദുസ്സീലാ ദുസ്സീലേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ദുപ്പഞ്ഞാ ദുപ്പഞ്ഞേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി’’.

‘‘സദ്ധാ സദ്ധേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ഹിരിമനാ ഹിരിമനേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ഓത്തപ്പിനോ ഓത്തപ്പീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; സീലവന്തോ സീലവന്തേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; പഞ്ഞവന്തോ പഞ്ഞവന്തേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തീ’’തി. ദുതിയം.

൩. പഞ്ചസിക്ഖാപദസുത്തം

൯൯. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘ധാതുസോവ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. പാണാതിപാതിനോ പാണാതിപാതീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; അദിന്നാദായിനോ അദിന്നാദായീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; കാമേസുമിച്ഛാചാരിനോ കാമേസുമിച്ഛാചാരീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; മുസാവാദിനോ മുസാവാദീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; സുരാമേരയമജ്ജപ്പമാദട്ഠായിനോ സുരാമേരയമജ്ജപ്പമാദട്ഠായീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി’’.

‘‘പാണാതിപാതാ പടിവിരതാ പാണാതിപാതാ പടിവിരതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; അദിന്നാദാനാ പടിവിരതാ അദിന്നാദാനാ പടിവിരതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതാ കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; മുസാവാദാ പടിവിരതാ മുസാവാദാ പടിവിരതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; സുരാമേരയമജ്ജപ്പമാദട്ഠാനാ പടിവിരതാ സുരാമേരയമജ്ജപ്പമാദട്ഠാനാ പടിവിരതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തീ’’തി. തതിയം.

൪. സത്തകമ്മപഥസുത്തം

൧൧൪. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘ധാതുസോവ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. പാണാതിപാതിനോ പാണാതിപാതീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; അദിന്നാദായിനോ അദിന്നാദായീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; കാമേസുമിച്ഛാചാരിനോ കാമേസുമിച്ഛാചാരീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; മുസാവാദിനോ മുസാവാദീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; പിസുണവാചാ പിസുണവാചേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ഫരുസവാചാ ഫരുസവാചേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; സമ്ഫപ്പലാപിനോ സമ്ഫപ്പലാപീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി’’.

‘‘പാണാതിപാതാ പടിവിരതാ…പേ॰… അദിന്നാദാനാ പടിവിരതാ… കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതാ… മുസാവാദാ പടിവിരതാ… പിസുണായ വാചായ പടിവിരതാ പിസുണായ വാചായ പടിവിരതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ഫരുസായ വാചായ പടിവിരതാ ഫരുസായ വാചായ പടിവിരതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതാ സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തീ’’തി. ചതുത്ഥം.

൫. ദസകമ്മപഥസുത്തം

൧൧൫. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘ധാതുസോവ , ഭിക്ഖവേ, സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. പാണാതിപാതിനോ പാണാതിപാതീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; അദിന്നാദായിനോ…പേ॰… കാമേസുമിച്ഛാചാരിനോ… മുസാവാദിനോ… പിസുണവാചാ… ഫരുസവാചാ… സമ്ഫപ്പലാപിനോ സമ്ഫപ്പലാപീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; അഭിജ്ഝാലുനോ അഭിജ്ഝാലൂഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; ബ്യാപന്നചിത്താ ബ്യാപന്നചിത്തേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; മിച്ഛാദിട്ഠികാ മിച്ഛാദിട്ഠികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി’’.

‘‘പാണാതിപാതാ പടിവിരതാ പാണാതിപാതാ പടിവിരതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; അദിന്നാദാനാ പടിവിരതാ…പേ॰… കാമേസുമിച്ഛാചാരാ പടിവിരതാ… മുസാവാദാ പടിവിരതാ… പിസുണായ വാചായ… ഫരുസായ വാചായ… സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതാ സമ്ഫപ്പലാപാ പടിവിരതേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; അനഭിജ്ഝാലുനോ അനഭിജ്ഝാലൂഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; അബ്യാപന്നചിത്താ അബ്യാപന്നചിത്തേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; സമ്മാദിട്ഠികാ സമ്മാദിട്ഠികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തീ’’തി. പഞ്ചമം.

൬. അട്ഠങ്ഗികസുത്തം

൧൧൬. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘ധാതുസോവ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. മിച്ഛാദിട്ഠികാ മിച്ഛാദിട്ഠികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; മിച്ഛാസങ്കപ്പാ…പേ॰… മിച്ഛാവാചാ… മിച്ഛാകമ്മന്താ… മിച്ഛാആജീവാ… മിച്ഛാവായാമാ… മിച്ഛാസതിനോ … മിച്ഛാസമാധിനോ മിച്ഛാസമാധീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി. സമ്മാദിട്ഠികാ സമ്മാദിട്ഠികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; സമ്മാസങ്കപ്പാ…പേ॰… സമ്മാവാചാ… സമ്മാകമ്മന്താ… സമ്മാആജീവാ… സമ്മാവായാമാ… സമ്മാസതിനോ… സമ്മാസമാധിനോ സമ്മാസമാധീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തീ’’തി. ഛട്ഠം.

൭. ദസങ്ഗസുത്തം

൧൧൩. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘ധാതുസോവ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ സംസന്ദന്തി സമേന്തി. മിച്ഛാദിട്ഠികാ മിച്ഛാദിട്ഠികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; മിച്ഛാസങ്കപ്പാ…പേ॰… മിച്ഛാവാചാ… മിച്ഛാകമ്മന്താ… മിച്ഛാആജീവാ… മിച്ഛാവായാമാ… മിച്ഛാസതിനോ … മിച്ഛാസമാധിനോ മിച്ഛാസമാധീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; മിച്ഛാഞാണിനോ മിച്ഛാഞാണീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; മിച്ഛാവിമുത്തിനോ മിച്ഛാവിമുത്തീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി’’.

‘‘സമ്മാദിട്ഠികാ സമ്മാദിട്ഠികേഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; സമ്മാസങ്കപ്പാ…പേ॰… സമ്മാവാചാ… സമ്മാകമ്മന്താ… സമ്മാആജീവാ… സമ്മാവായാമാ… സമ്മാസതിനോ… സമ്മാസമാധിനോ… സമ്മാഞാണിനോ സമ്മാഞാണീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തി; സമ്മാവിമുത്തിനോ സമ്മാവിമുത്തീഹി സദ്ധിം സംസന്ദന്തി സമേന്തീ’’തി. സത്തമം.

സത്തന്നം സുത്തന്താനം ഉദ്ദാനം –

അസമാഹിതം ദുസ്സീലം, പഞ്ച സിക്ഖാപദാനി ച;
സത്ത കമ്മപഥാ വുത്താ, ദസകമ്മപഥേന ച;
ഛട്ഠം അട്ഠങ്ഗികോ വുത്തോ, ദസങ്ഗേന ച സത്തമം.

കമ്മപഥവഗ്ഗോ തതിയോ.

൪. ചതുത്ഥവഗ്ഗോ

൧. ചതുധാതുസുത്തം

൧൧൪. ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ…പേ॰… ‘‘ചതസ്സോ ഇമാ, ഭിക്ഖവേ, ധാതുയോ. കതമാ ചതസ്സോ? പഥവീധാതു, ആപോധാതു, തേജോധാതു, വായോധാതു – ഇമാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചതസ്സോ ധാതുയോ’’തി. പഠമം.

൨. പുബ്ബേസമ്ബോധസുത്തം

൧൧൫. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘പുബ്ബേവ മേ, ഭിക്ഖവേ, സമ്ബോധാ അനഭിസമ്ബുദ്ധസ്സ ബോധിസത്തസ്സേവ സതോ ഏതദഹോസി – ‘കോ നു ഖോ പഥവീധാതുയാ അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണം; കോ ആപോധാതുയാ അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണം; കോ തേജോധാതുയാ അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണം; കോ വായോധാതുയാ അസ്സാദോ, കോ ആദീനവോ, കിം നിസ്സരണ’’’ന്തി?

‘‘തസ്സ മയ്ഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏതദഹോസി – ‘യം ഖോ പഥവീധാതും പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം, അയം പഥവീധാതുയാ അസ്സാദോ; യം [യാ (സീ॰)] പഥവീധാതു അനിച്ചാ ദുക്ഖാ വിപരിണാമധമ്മാ, അയം പഥവീധാതുയാ ആദീനവോ; യോ പഥവീധാതുയാ ഛന്ദരാഗവിനയോ ഛന്ദരാഗപ്പഹാനം, ഇദം പഥവീധാതുയാ നിസ്സരണം. യം ആപോധാതും പടിച്ച…പേ॰… യം തേജോധാതും പടിച്ച…പേ॰… യം വായോധാതും പടിച്ച ഉപ്പജ്ജതി സുഖം സോമനസ്സം, അയം

വായോധാതുയാ അസ്സാദോ; യം വായോധാതു അനിച്ചാ ദുക്ഖാ വിപരിണാമധമ്മാ, അയം വായോധാതുയാ ആദീനവോ; യോ വായോധാതുയാ ഛന്ദരാഗവിനയോ ഛന്ദരാഗപ്പഹാനം, ഇദം വായോധാതുയാ നിസ്സരണം'".

"യാവകീവഞ്ചാഹം , ഭിക്ഖവേ, ഇമാസം ചതുന്നം ധാതൂനം ഏവം അസ്സാദഞ്ച അസ്സാദതോ ആദീനവഞ്ച ആദീനവതോ നിസ്സരണഞ്ച നിസ്സരണതോ യഥാഭൂതം ന അബ്ഭഞ്ഞാസിം, നേവ താവാഹം, ഭിക്ഖവേ, സദേവകേ ലോകേ സമാരകേ സബ്രഹ്മകേ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുദ്ധോതി [അഭിസമ്ബുദ്ധോ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)] പച്ചഞ്ഞാസിം.

"യതോ ച ഖ്വാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഇമാസം ചതുന്നം ധാതൂനം ഏവം അസ്സാദഞ്ച അസ്സാദതോ ആദീനവഞ്ച ആദീനവതോ നിസ്സരണഞ്ച നിസ്സരണതോ യഥാഭൂതം അബ്ഭഞ്ഞാസിം, അഥാഹം, ഭിക്ഖവേ, സദേവകേ ലോകേ സമാരകേ സബ്രഹ്മകേ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുദ്ധോതി പച്ചഞ്ഞാസിം. ഞാണഞ്ച പന മേ ദസ്സനം ഉദപാദി - 'അകുപ്പാ മേ വിമുത്തി [ചേതോവിമുത്തി (സീ॰ പീ॰ ക॰)], അയമന്തിമാ ജാതി, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ'"തി. ദുതിയം.

൩. അചരിംസുത്തം

൧൧൫. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... "പഥവീധാതുയാഹം, ഭിക്ഖവേ, അസ്സാദപരിയേസനം അചരിം, യോ പഥവീധാതുയാ അസ്സാദോ തദജ്ഝഗമം, യാവതാ പഥവീധാതുയാ അസ്സാദോ പഞ്ഞായ മേ സോ സുദിട്ഠോ. പഥവീധാതുയാഹം, ഭിക്ഖവേ, ആദീനവപരിയേസനം അചരിം, യോ പഥവീധാതുയാ ആദീനവോ തദജ്ഝഗമം , യാവതാ പഥവീധാതുയാ ആദീനവോ പഞ്ഞായ മേ സോ സുദിട്ഠോ. പഥവീധാതുയാഹം, ഭിക്ഖവേ, നിസ്സരണപരിയേസനം അചരിം, യം പഥവീധാതുയാ നിസ്സരണം തദജ്ഝഗമം, യാവതാ പഥവീധാതുയാ നിസ്സരണം പഞ്ഞായ മേ തം സുദിട്ഠം".

"ആപോധാതുയാഹം, ഭിക്ഖവേ...പേ॰... തേജോധാതുയാഹം, ഭിക്ഖവേ... വായോധാതുയാഹം, ഭിക്ഖവേ, അസ്സാദപരിയേസനം അചരിം, യോ വായോധാതുയാ അസ്സാദോ തദജ്ഝഗമം, യാവതാ വായോധാതുയാ അസ്സാദോ പഞ്ഞായ മേ സോ സുദിട്ഠോ. വായോധാതുയാഹം, ഭിക്ഖവേ, ആദീനവപരിയേസനം അചരിം, യോ വായോധാതുയാ ആദീനവോ തദജ്ഝഗമം, യാവതാ വായോധാതുയാ ആദീനവോ പഞ്ഞായ മേ സോ സുദിട്ഠോ. വായോധാതുയാഹം, ഭിക്ഖവേ, നിസ്സരണപരിയേസനം അചരിം, യം വായോധാതുയാ നിസ്സരണം തദജ്ഝഗമം, യാവതാ വായോധാതുയാ നിസ്സരണം പഞ്ഞായ മേ തം സുദിട്ഠം.

"യാവകീവഞ്ചാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഇമാസം ചതുന്നം ധാതൂനം അസ്സാദഞ്ച അസ്സാദതോ ആദീനവഞ്ച ആദീനവതോ നിസ്സരണഞ്ച നിസ്സരണതോ യഥാഭൂതം ന അബ്ഭഞ്ഞാസിം, നേവ താവാഹം, ഭിക്ഖവേ, സദേവകേ ലോകേ സമാരകേ സബ്രഹ്മകേ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുദ്ധോതി പച്ചഞ്ഞാസിം.

“യതോ ച ഖ്വാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഇമാസം ചതുന്നം ധാതൂനം അസ്സാദഞ്ച അസ്സാദതോ ആദീനവഞ്ച ആദീനവതോ നിസ്സരണഞ്ച നിസ്സരണതോ യഥാഭൂതം അബ്ഭഞ്ഞാസിം, അഥാഹം, ഭിക്ഖവേ, സദേവകേ ലോകേ സമാരകേ സബ്രഹ്മകേ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുദ്ധോതി പച്ചഞ്ഞാസിം. ഞാണഞ്ച പന മേ ദസ്സനം ഉദപാദി - ‘അകുപ്പാ മേ വിമുത്തി, അയമന്തിമാ ജാതി, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ’”തി. തതിയം.

൪. നോചേദംസുത്തം

൧൧൭. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... “നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, പഥവീധാതുയാ അസ്സാദോ അഭവിസ്സ, നയിദം സത്താ പഥവീധാതുയാ സാരജ്ജേയ്യും . യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥി പഥവീധാതുയാ അസ്സാദോ, തസ്മാ സത്താ പഥവീധാതുയാ സാരജ്ജന്തി. നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, പഥവീധാതുയാ ആദീനവോ അഭവിസ്സ, നയിദം സത്താ പഥവീധാതുയാ നിബ്ബിന്ദേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥി പഥവീധാതുയാ ആദീനവോ, തസ്മാ സത്താ പഥവീധാതുയാ നിബ്ബിന്ദന്തി. നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, പഥവീധാതുയാ നിസ്സരണം അഭവിസ്സ, നയിദം സത്താ പഥവീധാതുയാ നിസ്സരേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥി പഥവീധാതുയാ നിസ്സരണം, തസ്മാ സത്താ പഥവീധാതുയാ നിസ്സരന്തി”.

“നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, ആപോധാതുയാ അസ്സാദോ അഭവിസ്സ...പേ॰... നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, തേജോധാതുയാ...പേ॰... നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, വായോധാതുയാ അസ്സാദോ അഭവിസ്സ, നയിദം സത്താ വായോധാതുയാ സാരജ്ജേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥി വായോധാതുയാ അസ്സാദോ, തസ്മാ സത്താ വായോധാതുയാ സാരജ്ജന്തി. നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, വായോധാതുയാ ആദീനവോ അഭവിസ്സ, നയിദം സത്താ വായോധാതുയാ നിബ്ബിന്ദേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥി വായോധാതുയാ ആദീനവോ, തസ്മാ സത്താ വായോധാതുയാ നിബ്ബിന്ദന്തി. നോ ചേദം, ഭിക്ഖവേ, വായോധാതുയാ നിസ്സരണം അഭവിസ്സ, നയിദം സത്താ വായോധാതുയാ നിസ്സരേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്ഥി വായോധാതുയാ നിസ്സരണം, തസ്മാ സത്താ വായോധാതുയാ നിസ്സരന്തി.

“യാവകീവഞ്ചിമേ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ ഇമാസം ചതുന്നം ധാതൂനം അസ്സാദഞ്ച അസ്സാദതോ ആദീനവഞ്ച ആദീനവതോ നിസ്സരണഞ്ച നിസ്സരണതോ യഥാഭൂതം ന അബ്ഭഞ്ഞംസു, നേവ താവിമേ ഭിക്ഖവേ, സത്താ സദേവകാ ലോകാ സമാരകാ സബ്രഹ്മകാ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ നിസ്സടാ വിസംയുത്താ വിപ്പമുത്താ വിമരിയാദികതേന ചേതസാ വിഹരിംസു.

“യതോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ ഇമാസം ചതുന്നം ധാതൂനം അസ്സാദഞ്ച അസ്സാദതോ ആദീനവഞ്ച ആദീനവതോ നിസ്സരണഞ്ച നിസ്സരണതോ യഥാഭൂതം അബ്ഭഞ്ഞംസു, അഥ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ സദേവകാ ലോകാ സമാരകാ സബ്രഹ്മകാ സസ്സമണബ്രാഹ്മണിയാ പജായ സദേവമനുസ്സായ നിസ്സടാ വിസംയുത്താ വിപ്പമുത്താ വിമരിയാദികതേന ചേതസാ വിഹരന്തീ”തി. ചതുത്ഥം.

൫. ഏകന്തദുക്ഖസുത്തം

൧൭൫. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… “പഥവീധാതു ചേ [ച (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)] ഹിദം, ഭിക്ഖവേ, ഏകന്തദുക്ഖാ അഭവിസ്സ ദുക്ഖാനുപതിതാ ദുക്ഖാവക്കന്താ അനവക്കന്താ സുഖേന, നയിദം സത്താ പഥവീധാതുയാ സാരജ്ജേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഥവീധാതു സുഖാ സുഖാനുപതിതാ സുഖാവക്കന്താ അനവക്കന്താ ദുക്ഖേന, തസ്മാ സത്താ പഥവീധാതുയാ സാരജ്ജന്തി”.

“ആപോധാതു ചേ ഹിദം, ഭിക്ഖവേ…പേ॰… തേജോധാതു ചേ ഹിദം, ഭിക്ഖവേ… വായോധാതു ചേ ഹിദം, ഭിക്ഖവേ, ഏകന്തദുക്ഖാ അഭവിസ്സ ദുക്ഖാനുപതിതാ ദുക്ഖാവക്കന്താ അനവക്കന്താ സുഖേന, നയിദം സത്താ വായോധാതുയാ സാരജ്ജേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വായോധാതു സുഖാ സുഖാനുപതിതാ സുഖാവക്കന്താ അനവക്കന്താ ദുക്ഖേന, തസ്മാ സത്താ വായോധാതുയാ സാരജ്ജന്തി.

“പഥവീധാതു ചേ ഹിദം, ഭിക്ഖവേ, ഏകന്തസുഖാ അഭവിസ്സ സുഖാനുപതിതാ സുഖാവക്കന്താ അനവക്കന്താ ദുക്ഖേന, നയിദം സത്താ പഥവീധാതുയാ നിബ്ബിന്ദേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഥവീധാതു ദുക്ഖാ ദുക്ഖാനുപതിതാ ദുക്ഖാവക്കന്താ അനവക്കന്താ സുഖേന, തസ്മാ സത്താ പഥവീധാതുയാ നിബ്ബിന്ദന്തി.

“ആപോധാതു ചേ ഹിദം, ഭിക്ഖവേ…പേ॰… തേജോധാതു ചേ ഹിദം, ഭിക്ഖവേ… വായോധാതു ചേ ഹിദം, ഭിക്ഖവേ, ഏകന്തസുഖാ അഭവിസ്സ സുഖാനുപതിതാ സുഖാവക്കന്താ അനവക്കന്താ ദുക്ഖേന, നയിദം സത്താ വായോധാതുയാ നിബ്ബിന്ദേയ്യും. യസ്മാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, വായോധാതു ദുക്ഖാ ദുക്ഖാനുപതിതാ ദുക്ഖാവക്കന്താ അനവക്കന്താ സുഖേന, തസ്മാ സത്താ വായോധാതുയാ നിബ്ബിന്ദന്തീ”തി. പഞ്ചമം.

൬. അഭിനന്ദസുത്തം

൧൭൬. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… “യോ, ഭിക്ഖവേ, പഥവീധാതും അഭിനന്ദതി, ദുക്ഖം സോ അഭിനന്ദതി. യോ ദുക്ഖം അഭിനന്ദതി, അപരിമുത്തോ സോ ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി. യോ ആപോധാതും അഭിനന്ദതി…പേ॰… യോ തേജോധാതും… യോ വായോധാതും അഭിനന്ദതി, ദുക്ഖം സോ അഭിനന്ദതി. യോ ദുക്ഖം അഭിനന്ദതി, അപരിമുത്തോ സോ ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി”.

“യോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഥവീധാതും നാഭിനന്ദതി, ദുക്ഖം സോ നാഭിനന്ദതി. യോ ദുക്ഖം നാഭിനന്ദതി, പരിമുത്തോ സോ ദുക്ഖസ്മാതി വദാമി. യോ ആപോധാതും…പേ॰… യോ തേജോധാതും… യോ വായോധാതും നാഭിനന്ദതി, ദുക്ഖം സോ നാഭിനന്ദതി. യോ ദുക്ഖം നാഭിനന്ദതി, പരിമുത്തോ സോ ദുക്ഖസ്മാതി വദാമീ”തി. ഛട്ഠം.

൭. ഉപ്പാദസുത്തം

൧൦൭. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘യോ, ഭിക്ഖവേ, പഥവീധാതുയാ ഉപ്പാദോ ഠിതി അഭിനിബ്ബത്തി പാതുഭാവോ, ദുക്ഖസ്സേസോ ഉപ്പാദോ രോഗാനം ഠിതി ജരാമരണസ്സ പാതുഭാവോ. യോ ആപോധാതുയാ…പേ॰… യോ തേജോധാതുയാ… യോ വായോധാതുയാ ഉപ്പാദോ ഠിതി അഭിനിബ്ബത്തി പാതുഭാവോ, ദുക്ഖസ്സേസോ ഉപ്പാദോ രോഗാനം ഠിതി ജരാമരണസ്സ പാതുഭാവോ’’.

‘‘യോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, പഥവീധാതുയാ നിരോധോ വൂപസമോ അത്ഥങ്ഗമോ, ദുക്ഖസ്സേസോ നിരോധോ രോഗാനം വൂപസമോ ജരാമരണസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ. യോ ആപോധാതുയാ…പേ॰… യോ തേജോധാതുയാ… യോ വായോധാതുയാ നിരോധോ വൂപസമോ അത്ഥങ്ഗമോ, ദുക്ഖസ്സേസോ നിരോധോ രോഗാനം വൂപസമോ ജരാമരണസ്സ അത്ഥങ്ഗമോ’’തി. സത്തമം.

൮. സമണബ്രാഹ്മണസുത്തം

൧൦൮. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘ചതസ്സോ ഇമാ, ഭിക്ഖവേ, ധാതുയോ. കതമാ ചതസ്സോ? പഥവീധാതു, ആപോധാതു, തേജോധാതു, വായോധാതു. യേ ഹി കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ഇമാസം ചതുന്നം ധാതൂനം അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം നപ്പജാനന്തി, ന മേ തേ, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ സമണേസു വാ സമണസമ്മതാ ബ്രാഹ്മണേസു വാ ബ്രാഹ്മണസമ്മതാ; ന ച പന തേ ആയസ്മന്തോ സാമഞ്ഞത്ഥം വാ ബ്രഹ്മഞ്ഞത്ഥം വാ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തി’’.

‘‘യേ ച ഖോ കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ഇമാസം ചതുന്നം ധാതൂനം അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം പജാനന്തി , തേ ച ഖോ മേ, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ സമണേസു ചേവ സമണസമ്മതാ ബ്രാഹ്മണേസു ച ബ്രാഹ്മണസമ്മതാ; തേ ച പനായസ്മന്തോ സാമഞ്ഞത്ഥഞ്ച ബ്രഹ്മഞ്ഞത്ഥഞ്ച ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തീ’’തി. അട്ഠമം.

൯. ദുതിയസമണബ്രാഹ്മണസുത്തം

൧൦൯. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘ചതസ്സോ ഇമാ, ഭിക്ഖവേ, ധാതുയോ. കതമാ ചതസ്സോ? പഥവീധാതു, ആപോധാതു, തേജോധാതു, വായോധാതു. യേ ഹി കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ഇമാസം ചതുന്നം ധാതൂനം സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം നപ്പജാനന്തി…പേ॰… പജാനന്തി…പേ॰… സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തീ’’തി. നവമം.

൧൦. തതിയസമണബ്രാഹ്മണസുത്തം

൧൧൦. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘യേ ഹി കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ പഥവീധാതും നപ്പജാനന്തി, പഥവീധാതുസമുദയം നപ്പജാനന്തി, പഥവീധാതുനിരോധം നപ്പജാനന്തി, പഥവീധാതുനിരോധഗാമിനിം പടിപദം നപ്പജാനന്തി…പേ॰… ആപോധാതും നപ്പജാനന്തി… തേജോധാതും

നപ്പജാനന്തി... വായോധാതും നപ്പജാനന്തി, വായോധാതുസമുദയം നപ്പജാനന്തി, വായോധാതുനിരോധം നപ്പജാനന്തി, വായോധാതുനിരോധഗാമിനിം പടിപദം നപ്പജാനന്തി, ന മേ തേ, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ സമണേസു വാ സമണസമ്മതാ ബ്രാഹ്മണേസു വാ ബ്രാഹ്മണസമ്മതാ; ന ച പന തേ ആയസ്മന്തോ സാമഞ്ഞത്ഥം വാ ബ്രഹ്മഞ്ഞത്ഥം വാ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തി''.

''യേ ച ഖോ കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ പഥവീധാതും പജാനന്തി, പഥവീധാതുസമുദയം പജാനന്തി, പഥവീധാതുനിരോധം പജാനന്തി, പഥവീധാതുനിരോധഗാമിനിം പടിപദം പജാനന്തി... യേ ച ഖോ കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ...പേ॰... ആപോധാതും പജാനന്തി... തേജോധാതും പജാനന്തി... വായോധാതും പജാനന്തി, വായോധാതുസമുദയം പജാനന്തി, വായോധാതുനിരോധം പജാനന്തി, വായോധാതുനിരോധഗാമിനിം പടിപദം പജാനന്തി, തേ ച ഖോ മേ, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ സമണേസു ചേവ സമണസമ്മതാ ബ്രാഹ്മണേസു ച ബ്രാഹ്മണസമ്മതാ; തേ ച പനായസ്മന്തോ സാമഞ്ഞത്ഥഞ്ച ബ്രഹ്മഞ്ഞത്ഥഞ്ച ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തീ''തി. ദസമം.

ചതുത്ഥോ വഗ്ഗോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ചതസ്സോ പുബ്ബേ അചരിം, നോചേദഞ്ച ദുക്ഖേന ച;
അഭിനന്ദഞ്ച ഉപ്പാദോ, തയോ സമണബ്രാഹ്മണാതി.

ധാതുസംയുത്തം സമത്തം.

൪. അനമതഗ്ഗസംയുത്തം

൧. പഠമവഗ്ഗോ

൧. തിണകട്ഠസുത്തം

൧൨൪. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ഭിക്ഖവോ''തി. ''ഭദന്തേ''തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

''അനമതഗ്ഗോയം [അനമതഗ്ഗായം (പീ॰ ക॰)] ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ. പുബ്ബാ കോടി ന പഞ്ഞായതി അവിജ്ജാനീവരണാനം സത്താനം തണ്ഹാസംയോജനാനം സന്ധാവതം സംസരതം. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ യം ഇമസ്മിം ജമ്ബുദീപേ തിണകട്ഠസാഖാപലാസം തം ഛേത്വാ [തച്ഛേത്വാ (ബഹൂസു)] ഏകജ്ഝം സംഹരിത്വാ ചതുരങ്ഗുലം ചതുരങ്ഗുലം ഘടികം കത്വാ നിക്ഖിപേയ്യ - 'അയം മേ മാതാ, തസ്സാ മേ മാതു അയം മാതാ'തി, അപരിയാദിന്നാവ [അപരിയാദിണ്ണാവ (സീ॰)] ഭിക്ഖവേ, തസ്സ പുരിസസ്സ മാതുമാതരോ അസ്സു, അഥ ഇമസ്മിം ജമ്ബുദീപേ തിണകട്ഠസാഖാപലാസം പരിക്ഖയം പരിയാദാനം ഗച്ഛേയ്യ. തം കിസ്സ ഹേതു? അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ. പുബ്ബാ കോടി ന പഞ്ഞായതി അവിജ്ജാനീവരണാനം സത്താനം തണ്ഹാസംയോജനാനം സന്ധാവതം സംസരതം. ഏവം ദീഘരത്തം വോ, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം പച്ചനുഭൂതം തിബ്ബം പച്ചനുഭൂതം ബ്യസനം പച്ചനുഭൂതം, കടസീ [കടസി (സീ॰ പീ॰ ക॰) കടാ ഛവാ സയന്തി ഏത്ഥാതി കടസീ] വഡ്ഢിതാ. യാവഞ്ചിദം, ഭിക്ഖവേ, അലമേവ സബ്ബസങ്ഖാരേസു നിബ്ബിന്ദിതും അലം വിരജ്ജിതും അലം വിമുച്ചിതു''ന്തി. പഠമം.

൨. പഥവീസുത്തം

൧൨൫. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ''അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ , സംസാരോ. പുബ്ബാ കോടി ന പഞ്ഞായതി അവിജ്ജാനീവരണാനം സത്താനം തണ്ഹാസംയോജനാനം സന്ധാവതം സംസരതം. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ ഇമം മഹാപഥവിം കോലട്ഠിമത്തം കോലട്ഠിമത്തം മത്തികാഗുളികം കരിത്വാ നിക്ഖിപേയ്യ - 'അയം മേ പിതാ, തസ്സ മേ പിതു അയം പിതാ'തി, അപരിയാദിന്നാവ ഭിക്ഖവേ, തസ്സ പുരിസസ്സ പിതുപിതരോ അസ്സു, അഥായം മഹാപഥവീ പരിക്ഖയം പരിയാദാനം ഗച്ഛേയ്യ . തം കിസ്സ ഹേതു? അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ. പുബ്ബാ കോടി ന പഞ്ഞായതി അവിജ്ജാനീവരണാനം സത്താനം തണ്ഹാസംയോജനാനം സന്ധാവതം സംസരതം. ഏവം ദീഘരത്തം വോ, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം പച്ചനുഭൂതം തിബ്ബം പച്ചനുഭൂതം ബ്യസനം പച്ചനുഭൂതം, കടസീ വഡ്ഢിതാ. യാവഞ്ചിദം, ഭിക്ഖവേ, അലമേവ സബ്ബസങ്ഖാരേസു നിബ്ബിന്ദിതും, അലം വിരജ്ജിതും, അലം വിമുച്ചിതു''ന്തി. ദുതിയം.

൩. അസ്സുസുത്തം

൧൨൬. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ. പുബ്ബാ കോടി ന പഞ്ഞായതി അവിജ്ജാനീവരണാനം സത്താനം തണ്ഹാസംയോജനാനം സന്ധാവതം സംസരതം. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, കതമം നു ഖോ ബഹുതരം, യം വാ വോ ഇമിനാ ദീഘേന അദ്ധുനാ സന്ധാവതം സംസരതം അമനാപസമ്പയോഗാ മനാപവിപ്പയോഗാ കന്ദന്താനം രോദന്താനം [രുദന്താനം (സീ॰)] അസ്സു പസ്സന്നം [പസ്സന്ദം (ക॰ സീ॰), പസന്ദം (സ്യാ॰ കം॰), പസന്നം (പീ॰ ക॰)] പഗ്ഘരിതം, യം വാ ചതൂസു മഹാസമുദ്ദേസു ഉദക’’ന്തി? ‘‘യഥാ ഖോ മയം, ഭന്തേ, ഭഗവതാ ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാമ, ഏതദേവ, ഭന്തേ, ബഹുതരം യം നോ ഇമിനാ ദീഘേന അദ്ധുനാ സന്ധാവതം സംസരതം അമനാപസമ്പയോഗാ മനാപവിപ്പയോഗാ കന്ദന്താനം രോദന്താനം അസ്സു പസ്സന്നം പഗ്ഘരിതം, ന ത്വേവ ചതൂസു മഹാസമുദ്ദേസു ഉദക’’ന്തി.

‘‘സാധു സാധു, ഭിക്ഖവേ, സാധു ഖോ മേ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാഥ. ഏതദേവ, ഭിക്ഖവേ, ബഹുതരം യം വോ ഇമിനാ ദീഘേന അദ്ധുനാ സന്ധാവതം സംസരതം അമനാപസമ്പയോഗാ മനാപവിപ്പയോഗാ കന്ദന്താനം രോദന്താനം അസ്സു പസ്സന്നം പഗ്ഘരിതം, ന ത്വേവ ചതൂസു മഹാസമുദ്ദേസു ഉദകം. ദീഘരത്തം വോ, ഭിക്ഖവേ, മാതുമരണം പച്ചനുഭൂതം; തേസം വാ മാതുമരണം പച്ചനുഭോന്താനം അമനാപസമ്പയോഗാ മനാപവിപ്പയോഗാ കന്ദന്താനം രോദന്താനം അസ്സു പസ്സന്നം പഗ്ഘരിതം, ന ത്വേവ ചതൂസു മഹാസമുദ്ദേസു ഉദകം. ദീഘരത്തം വോ, ഭിക്ഖവേ, പിതുമരണം പച്ചനുഭൂതം …പേ॰… ഭാതുമരണം പച്ചനുഭൂതം… ഭഗിനിമരണം പച്ചനുഭൂതം… പുത്തമരണം പച്ചനുഭൂതം… ധീതുമരണം പച്ചനുഭൂതം… ഞാതിബ്യസനം പച്ചനുഭൂതം… ഭോഗബ്യസനം പച്ചനുഭൂതം. ദീഘരത്തം വോ, ഭിക്ഖവേ , രോഗബ്യസനം പച്ചനുഭൂതം, തേസം വോ രോഗബ്യസനം പച്ചനുഭോന്താനം അമനാപസമ്പയോഗാ മനാപവിപ്പയോഗാ കന്ദന്താനം രോദന്താനം അസ്സു പസ്സന്നം പഗ്ഘരിതം, ന ത്വേവ ചതൂസു മഹാസമുദ്ദേസു ഉദകം. തം കിസ്സ ഹേതു? അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ …പേ॰… യാവഞ്ചിദം, ഭിക്ഖവേ, അലമേവ സബ്ബസങ്ഖാരേസു നിബ്ബിന്ദിതും, അലം വിരജ്ജിതും, അലം വിമുച്ചിതു’’ന്തി. തതിയം.

൪. ഖീരസുത്തം

൧൨൭. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ. പുബ്ബാ കോടി ന പഞ്ഞായതി അവിജ്ജാനീവരണാനം സത്താനം തണ്ഹാസംയോജനാനം സന്ധാവതം സംസരതം. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, കതമം നു ഖോ ബഹുതരം, യം വാ വോ ഇമിനാ ദീഘേന അദ്ധുനാ സന്ധാവതം സംസരതം മാതുഥഞ്ഞം പീതം, യം വാ ചതൂസു മഹാസമുദ്ദേസു ഉദക’’ന്തി? ‘‘യഥാ ഖോ മയം , ഭന്തേ, ഭഗവതാ ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാമ, ഏതദേവ, ഭന്തേ, ബഹുതരം യം നോ ഇമിനാ ദീഘേന അദ്ധുനാ സന്ധാവതം സംസരതം മാതുഥഞ്ഞം പീതം, ന ത്വേവ ചതൂസു മഹാസമുദ്ദേസു ഉദക’’ന്തി.

‘‘സാധു സാധു, ഭിക്ഖവേ, സാധു ഖോ മേ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാഥ. ഏതദേവ, ഭിക്ഖവേ, ബഹുതരം യം വോ ഇമിനാ ദീഘേന അദ്ധുനാ സന്ധാവതം സംസരതം മാതുഥഞ്ഞം പീതം, ന ത്വേവ

ചതൂസു മഹാസമുദ്ദേസു ഉദകം. തം കിസ്സ ഹേതു? അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ...പേ॰... അലം വിമുച്ചിതു''ന്തി. ചതുത്ഥം.

൫. പബ്ബതസുത്തം

൧൨൮. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ആരാമേ. അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''കീവദീഘോ നു ഖോ, ഭന്തേ, കപ്പോ''തി? ''ദീഘോ ഖോ, ഭിക്ഖു, കപ്പോ. സോ ന സുകരോ സങ്ഖാതും ഏത്തകാനി വസ്സാനി ഇതി വാ, ഏത്തകാനി വസ്സസതാനി ഇതി വാ, ഏത്തകാനി വസ്സസഹസ്സാനി ഇതി വാ, ഏത്തകാനി വസ്സസതസഹസ്സാനി ഇതി വാ''തി.

''സക്കാ പന, ഭന്തേ, ഉപമം കാതു''ന്തി? ''സക്കാ, ഭിക്ഖൂ''തി ഭഗവാ അവോച. ''സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖു, മഹാസേലോ പബ്ബതോ യോജനം ആയാമേന യോജനം വിത്ഥാരേന യോജനം ഉബ്ബേധേന അച്ഛിന്നോ അസുസിരോ ഏകഗ്ഘനോ. തമേനം പുരിസോ വസ്സസതസ്സ വസ്സസതസ്സ അച്ചയേന കാസികേന വത്ഥേന സകിം സകിം പരിമജ്ജേയ്യ. ഖിപ്പതരം ഖോ സോ, ഭിക്ഖു, മഹാസേലോ പബ്ബതോ ഇമിനാ ഉപക്കമേന പരിക്ഖയം പരിയാദാനം ഗച്ഛേയ്യ , ന ത്വേവ കപ്പോ. ഏവം ദീഘോ, ഭിക്ഖു, കപ്പോ. ഏവം ദീഘാനം ഖോ, ഭിക്ഖു , കപ്പാനം നേകോ കപ്പോ സംസിതോ, നേകം കപ്പസതം സംസിതം, നേകം കപ്പസഹസ്സം സംസിതം, നേകം കപ്പസതസഹസ്സം സംസിതം. തം കിസ്സ ഹേതു? അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖു, സംസാരോ. പുബ്ബാ കോടി...പേ॰... യാവഞ്ചിദം, ഭിക്ഖു, അലമേവ സബ്ബസങ്ഖാരേസു നിബ്ബിന്ദിതും, അലം വിരജ്ജിതും, അലം വിമുച്ചിതു''ന്തി. പഞ്ചമം.

൬. സാസപസുത്തം

൧൨൯. സാവത്ഥിയം വിഹരതി. അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു യേന ഭഗവാ...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''കീവദീഘോ, നു ഖോ, ഭന്തേ, കപ്പോ''തി? ''ദീഘോ ഖോ, ഭിക്ഖു, കപ്പോ. സോ ന സുകരോ സങ്ഖാതും ഏത്തകാനി വസ്സാനി ഇതി വാ...പേ॰... ഏത്തകാനി വസ്സസതസഹസ്സാനി ഇതി വാ''തി.

''സക്കാ പന, ഭന്തേ, ഉപമം കാതു''ന്തി? ''സക്കാ, ഭിക്ഖൂ''തി ഭഗവാ അവോച. ''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖു, ആയസം നഗരം യോജനം ആയാമേന യോജനം വിത്ഥാരേന യോജനം ഉബ്ബേധേന, പുണ്ണം സാസപാനം ഗുളികാബദ്ധം [ചൂളികാബദ്ധം (സീ॰ പീ॰)]. തതോ പുരിസോ വസ്സസതസ്സ വസ്സസതസ്സ അച്ചയേന ഏകമേകം സാസപം ഉദ്ധരേയ്യ. ഖിപ്പതരം ഖോ സോ, ഭിക്ഖു മഹാസാസപരാസി ഇമിനാ ഉപക്കമേന പരിക്ഖയം പരിയാദാനം ഗച്ഛേയ്യ, ന ത്വേവ കപ്പോ. ഏവം ദീഘോ ഖോ, ഭിക്ഖു, കപ്പോ. ഏവം ദീഘാനം ഖോ, ഭിക്ഖു, കപ്പാനം നേകോ കപ്പോ സംസിതോ, നേകം കപ്പസതം സംസിതം, നേകം കപ്പസഹസ്സം സംസിതം, നേകം കപ്പസതസഹസ്സം സംസിതം. തം കിസ്സ ഹേതു? അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖു, സംസാരോ ...പേ॰... അലം വിമുച്ചിതു''ന്തി. ഛട്ഠം.

൭. സാവകസുത്തം

൧൩൦. സാവത്ഥിയം വിഹരതി. അഥ ഖോ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ യേന ഭഗവാ...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - ‘‘കീവബഹുകാ നു ഖോ, ഭന്തേ, കപ്പാ അബ്ഭതീതാ അതിക്കന്താ’’തി? ‘‘ബഹുകാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ , കപ്പാ അബ്ഭതീതാ അതിക്കന്താ. തേ ന സുകരാ സങ്ഖാതും - ‘ഏത്തകാ കപ്പാ ഇതി വാ, ഏത്തകാനി കപ്പസതാനി ഇതി വാ, ഏത്തകാനി കപ്പസഹസ്സാനി ഇതി വാ, ഏത്തകാനി കപ്പസതസഹസ്സാനി ഇതി വാ’’’തി.

‘‘സക്കാ പന, ഭന്തേ, ഉപമം കാതു’’ന്തി? ‘‘സക്കാ, ഭിക്ഖവേ’’തി ഭഗവാ അവോച. ‘‘ഇധസ്സു, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോ സാവകാ വസ്സസതായുകാ വസ്സസതജീവിനോ. തേ ദിവസേ ദിവസേ കപ്പസതസഹസ്സം കപ്പസതസഹസ്സം അനുസ്സരേയ്യും. അനനുസ്സരിതാവ ഭിക്ഖവേ, തേഹി കപ്പാ അസ്സു, അഥ ഖോ തേ ചത്താരോ സാവകാ വസ്സസതായുകാ വസ്സസതജീവിനോ വസ്സസതസ്സ അച്ചയേന കാലം കരേയ്യും. ഏവം ബഹുകാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, കപ്പാ അബ്ഭതീതാ അതിക്കന്താ. തേ ന സുകരാ സങ്ഖാതും - ‘ഏത്തകാ കപ്പാ ഇതി വാ, ഏത്തകാനി കപ്പസതാനി ഇതി വാ, ഏത്തകാനി കപ്പസഹസ്സാനി ഇതി വാ, ഏത്തകാനി കപ്പസതസഹസ്സാനി ഇതി വാ’തി. തം കിസ്സ ഹേതു? അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ...പേ॰... അലം വിമുച്ചിതു’’ന്തി. സത്തമം.

൮. ഗങ്ഗാസുത്തം

൧൩൧. രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ. അഥ ഖോ അഞ്ഞതരോ ബ്രാഹ്മണോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവതാ സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ സോ ബ്രാഹ്മണോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ‘‘കീവബഹുകാ നു ഖോ, ഭോ ഗോതമ, കപ്പാ അബ്ഭതീതാ അതിക്കന്താ’’തി? ‘‘ബഹുകാ ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, കപ്പാ അബ്ഭതീതാ അതിക്കന്താ. തേ ന സുകരാ സങ്ഖാതും - ‘ഏത്തകാ കപ്പാ ഇതി വാ, ഏത്തകാനി കപ്പസതാനി ഇതി വാ, ഏത്തകാനി കപ്പസഹസ്സാനി ഇതി വാ, ഏത്തകാനി കപ്പസതസഹസ്സാനി ഇതി വാ’’’തി.

‘‘സക്കാ പന, ഭോ ഗോതമ, ഉപമം കാതു’’ന്തി? ‘‘സക്കാ, ബ്രാഹ്മണാ’’തി ഭഗവാ അവോച. ‘‘സേയ്യഥാപി, ബ്രാഹ്മണ, യതോ ചായം ഗങ്ഗാ നദീ പഭവതി യത്ഥ ച മഹാസമുദ്ദം അപ്പേതി, യാ ഏതസ്മിം അന്തരേ വാലികാ സാ ന സുകരാ സങ്ഖാതും - ‘ഏത്തകാ വാലികാ ഇതി വാ, ഏത്തകാനി വാലികസതാനി ഇതി വാ, ഏത്തകാനി വാലികസഹസ്സാനി ഇതി വാ, ഏത്തകാനി വാലികസതസഹസ്സാനി ഇതി വാ’തി. തതോ ബഹുതരാ ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, കപ്പാ അബ്ഭതീതാ അതിക്കന്താ. തേ ന സുകരാ സങ്ഖാതും - ‘ഏത്തകാ കപ്പാ ഇതി വാ, ഏത്തകാനി കപ്പസതാനി ഇതി വാ, ഏത്തകാനി കപ്പസഹസ്സാനി ഇതി വാ, ഏത്തകാനി കപ്പസതസഹസ്സാനി ഇതി വാ’തി. തം കിസ്സ ഹേതു? അനമതഗ്ഗോയം, ബ്രാഹ്മണ, സംസാരോ. പുബ്ബാ കോടി ന പഞ്ഞായതി അവിജ്ജാനീവരണാനം സത്താനം തണ്ഹാസംയോജനാനം സന്ധാവതം സംസരതം. ഏവം ദീഘരത്തം ഖോ, ബ്രാഹ്മണ, ദുക്ഖം പച്ചനുഭൂതം തിബ്ബം പച്ചനുഭൂതം ബ്യസനം പച്ചനുഭൂതം, കടസീ വഡ്ഢിതാ.

യാവഞ്ചിദം , ബ്രാഹ്മണ, അലമേവ സബ്ബസങ്ഖാരേസു നിബ്ബിന്ദിതും, അലം വിരജ്ജിതും, അലം വിമുച്ചിതു''ന്തി.

ഏവം വുത്തേ, സോ ബ്രാഹ്മണോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''അഭിക്കന്തം, ഭോ ഗോതമ, അഭിക്കന്തം, ഭോ ഗോതമ...പേ॰... ഉപാസകം മം ഭവം ഗോതമോ ധാരേതു അജ്ജതഗ്ഗേ പാണുപേതം സരണം ഗത''ന്തി. അട്ഠമം.

൯. ദണ്ഡസുത്തം

൧൩൯. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ. പുബ്ബാ കോടി ന പഞ്ഞായതി അവിജ്ജാനീവരണാനം സത്താനം തണ്ഹാസംയോജനാനം സന്ധാവതം സംസരതം. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ദണ്ഡോ ഉപരിവേഹാസം ഖിത്തോ സകിമ്പി മൂലേന നിപതതി, സകിമ്പി മജ്ഝേന നിപതതി, സകിമ്പി അന്തേന നിപതതി; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അവിജ്ജാനീവരണാ സത്താ തണ്ഹാസംയോജനാ സന്ധാവന്താ സംസരന്താ സകിമ്പി അസ്മാ ലോകാ പരം ലോകം ഗച്ഛന്തി, സകിമ്പി പരസ്മാ ലോകാ ഇമം ലോകം ആഗച്ഛന്തി. തം കിസ്സ ഹേതു? അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ...പേ॰... അലം വിമുച്ചിതു''ന്തി. നവമം.

൧൦. പുഗ്ഗലസുത്തം

൧൪൦. ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ഭിക്ഖവോ''തി. ''ഭദന്തേ''തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

''അനമതഗ്ഗോയം , ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ...പേ॰... ഏകപുഗ്ഗലസ്സ, ഭിക്ഖവേ, കപ്പം സന്ധാവതോ സംസരതോ സിയാ ഏവം മഹാ അട്ഠികങ്കലോ അട്ഠിപുഞ്ജോ അട്ഠിരാസി യഥായം വേപുല്ലോ പബ്ബതോ, സചേ സംഹാരകോ അസ്സ, സമ്ഭതഞ്ച ന വിനസ്സേയ്യ. തം കിസ്സ ഹേതു? അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ...പേ॰... അലം വിമുച്ചിതു''ന്തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. ഇദം വത്വാന സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

''ഏകസ്സേകേന കപ്പേന, പുഗ്ഗലസ്സട്ഠിസഞ്ചയോ;
സിയാ പബ്ബതസമോ രാസി, ഇതി വുത്തം മഹേസിനാ.

''സോ ഖോ പനായം അക്ഖാതോ, വേപുല്ലോ പബ്ബതോ മഹാ;
ഉത്തരോ ഗിജ്ഝകൂടസ്സ, മഗധാനം ഗിരിബ്ബജേ.

''യതോ ച അരിയസച്ചാനി, സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതി;
ദുക്ഖം ദുക്ഖസമുപ്പാദം, ദുക്ഖസ്സ ച അതിക്കമം;
അരിയം ചട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം, ദുക്ഖൂപസമഗാമിനം.

''സ സത്തക്ഖത്തുംപരമം, സന്ധാവിത്വാന പുഗ്ഗലോ;
ദുക്ഖസ്സന്തകരോ ഹോതി, സബ്ബസംയോജനക്ഖയാ''തി. ദസമം;

പഠമോ വഗ്ഗോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

തിണകട്ഠഞ്ച പഥവീ, അസ്സു ഖീരഞ്ച പബ്ബതം;
സാസപാ സാവകാ ഗങ്ഗാ, ദണ്ഡോ ച പുഗ്ഗലേന ചാതി.

൨. ദുതിയവഗ്ഗോ

൧. ദുഗ്ഗതസുത്തം

൧൩൮. ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - "ഭിക്ഖവോ"തി. "ഭദന്തേ"തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച - "അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ. പുബ്ബാ കോടി ന പഞ്ഞായതി അവിജ്ജാനീവരണാനം സത്താനം തണ്ഹാസംയോജനാനം സന്ധാവതം സംസരതം. യം, ഭിക്ഖവേ, പസ്സേയ്യാഥ ദുഗ്ഗതം ദുരൂപേതം നിട്ഠമേത്ഥ ഗന്തബ്ബം - 'അമ്ഹേഹിപി ഏവരൂപം പച്ചനുഭൂതം ഇമിനാ ദീഘേന അദ്ധുനാ'തി. തം കിസ്സ ഹേതു...പേ॰... യാവഞ്ചിദം, ഭിക്ഖവേ, അലമേവ സബ്ബസങ്ഖാരേസു നിബ്ബിന്ദിതും അലം വിരജ്ജിതും അലം വിമുച്ചിതു"ന്തി. പഠമം.

൨. സുഖിതസുത്തം

൧൩൯. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... "അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ...പേ॰... യം, ഭിക്ഖവേ, പസ്സേയ്യാഥ സുഖിതം സുസജ്ജിതം, നിട്ഠമേത്ഥ ഗന്തബ്ബം - 'അമ്ഹേഹിപി ഏവരൂപം പച്ചനുഭൂതം ഇമിനാ ദീഘേന അദ്ധുനാ'തി. തം കിസ്സ ഹേതു? അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ. പുബ്ബാ കോടി ന പഞ്ഞായതി...പേ॰... അലം വിമുച്ചിതു"ന്തി. ദുതിയം.

൩. തിംസമത്തസുത്തം

൧൪൦. രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ. അഥ ഖോ തിംസമത്താ പാവേയ്യകാ [പാഠേയ്യകാ (കത്ഥചി) വിനയപിടകേ മഹാവഗ്ഗേ കഥിനക്ഖന്ധകേപി] ഭിക്ഖൂ സബ്ബേ ആരഞ്ഞികാ സബ്ബേ പിണ്ഡപാതികാ സബ്ബേ പംസുകൂലികാ സബ്ബേ തേചീവരികാ സബ്ബേ സസംയോജനാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. അഥ ഖോ ഭഗവതോ ഏതദഹോസി - "ഇമേ ഖോ തിംസമത്താ പാവേയ്യകാ ഭിക്ഖൂ സബ്ബേ ആരഞ്ഞികാ സബ്ബേ പിണ്ഡപാതികാ സബ്ബേ പംസുകൂലികാ സബ്ബേ തേചീവരികാ സബ്ബേ സസംയോജനാ. യംനൂനാഹം ഇമേസം തഥാ ധമ്മം ദേസേയ്യം യഥാ നേസം ഇമസ്മിംയേവ ആസനേ അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്താനി വിമുച്ചേയ്യു"ന്തി. അഥ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - "ഭിക്ഖവോ"തി. "ഭദന്തേ"തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

"അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ. പുബ്ബാ കോടി ന പഞ്ഞായതി അവിജ്ജാനീവരണാനം സത്താനം തണ്ഹാസംയോജനാനം സന്ധാവതം

സംസരതം. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, കതമം നു ഖോ ബഹുതരം, യം വാ വോ ഇമിനാ ദീഘേന അദ്ധുനാ സന്ധാവതം സംസരതം സീസച്ഛിന്നാനം ലോഹിതം പസ്സന്നം പഗ്ഘരിതം, യം വാ ചതൂസു മഹാസമുദ്ദേസു ഉദക''ന്തി? ''യഥാ ഖോ മയം, ഭന്തേ, ഭഗവതാ ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാമ, ഏതദേവ, ഭന്തേ, ബഹുതരം, യം നോ ഇമിനാ ദീഘേന അദ്ധുനാ സന്ധാവതം സംസരതം സീസച്ഛിന്നാനം ലോഹിതം പസ്സന്നം പഗ്ഘരിതം, ന ത്വേവ ചതൂസു മഹാസമുദ്ദേസു ഉദക''ന്തി.

''സാധു സാധു, ഭിക്ഖവേ, സാധു ഖോ മേ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാഥ. ഏതദേവ, ഭിക്ഖവേ, ബഹുതരം, യം വോ ഇമിനാ ദീഘേന അദ്ധുനാ സന്ധാവതം സംസരതം സീസച്ഛിന്നാനം ലോഹിതം പസ്സന്നം പഗ്ഘരിതം, ന ത്വേവ ചതൂസു മഹാസമുദ്ദേസു ഉദകം. ദീഘരത്തം വോ, ഭിക്ഖവേ, ഗുന്നം സതം ഗോഭൂതാനം സീസച്ഛിന്നാനം ലോഹിതം പസ്സന്നം പഗ്ഘരിതം, ന ത്വേവ ചതൂസു മഹാസമുദ്ദേസു ഉദകം. ദീഘരത്തം വോ, ഭിക്ഖവേ, മഹിംസാനം [മഹിസാനം (സീ॰ പീ॰)] സതം മഹിംസഭൂതാനം സീസച്ഛിന്നാനം ലോഹിതം പസ്സന്നം പഗ്ഘരിതം ...പേ॰... ദീഘരത്തം വോ, ഭിക്ഖവേ, ഉരബ്ഭാനം സതം ഉരബ്ഭഭൂതാനം...പേ॰... അജാനം സതം അജഭൂതാനം... മിഗാനം സതം മിഗഭൂതാനം... കുക്കുടാനം സതം കുക്കുടഭൂതാനം... സൂകരാനം സതം സൂകരഭൂതാനം... ദീഘരത്തം വോ, ഭിക്ഖവേ, ചോരാ ഗാമഘാതാതി ഗഹേത്വാ സീസച്ഛിന്നാനം ലോഹിതം പസ്സന്നം പഗ്ഘരിതം. ദീഘരത്തം വോ, ഭിക്ഖവേ, ചോരാ പാരിപന്ഥികാതി ഗഹേത്വാ സീസച്ഛിന്നാനം ലോഹിതം പസ്സന്നം പഗ്ഘരിതം. ദീഘരത്തം വോ, ഭിക്ഖവേ, ചോരാ പാരദാരികാതി ഗഹേത്വാ സീസച്ഛിന്നാനം ലോഹിതം പസ്സന്നം പഗ്ഘരിതം, ന ത്വേവ ചതൂസു മഹാസമുദ്ദേസു ഉദകം. തം കിസ്സ ഹേതു? അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ...പേ॰... അലം വിമുച്ചിതു''ന്തി.

''ഇദമവോച ഭഗവാ. അത്തമനാ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ ഭാസിതം അഭിനന്ദുന്തി. ഇമസ്മിഞ്ച പന വേയ്യാകരണസ്മിം ഭഞ്ഞമാനേ തിംസമത്താനം പാവേയ്യകാനം ഭിക്ഖൂനം അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്താനി വിമുച്ചിംസൂ''തി. തതിയം.

൪. മാതുസുത്തം

൧൩൭. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ...പേ॰... ന സോ, ഭിക്ഖവേ, സത്തോ സുലഭരൂപോ യോ നമാതാഭൂതപുബ്ബോ ഇമിനാ ദീഘേന അദ്ധുനാ. തം കിസ്സ ഹേതു? അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ...പേ॰... അലം വിമുച്ചിതു''ന്തി. ചതുത്ഥം.

൫. പിതുസുത്തം

൧൩൮. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ...പേ॰... ന സോ, ഭിക്ഖവേ, സത്തോ സുലഭരൂപോ യോ നപിതാഭൂതപുബ്ബോ ...പേ॰... അലം വിമുച്ചിതു''ന്തി. പഞ്ചമം.

൬. ഭാതുസുത്തം

൧൩൬. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ... ‘‘ന സോ, ഭിക്ഖവേ, സത്തോ സുലഭരൂപോ യോ നഭാതാഭൂതപുബ്ബോ...പേ... അലം വിമുച്ചിതു’’ന്തി. ഛട്ഠം.

൭. ഭഗിനിസുത്തം

൧൩൭. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ... ‘‘ന സോ, ഭിക്ഖവേ, സത്തോ സുലഭരൂപോ യോ നഭഗിനിഭൂതപുബ്ബോ...പേ... അലം വിമുച്ചിതു’’ന്തി. സത്തമം.

൮. പുത്തസുത്തം

൧൩൮. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ... ‘‘ന സോ, ഭിക്ഖവേ, സത്തോ സുലഭരൂപോ യോ നപുത്തഭൂതപുബ്ബോ...പേ... അലം വിമുച്ചിതു’’ന്തി. അട്ഠമം.

൯. ധീതുസുത്തം

൧൩൯. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ... ‘‘അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ. പുബ്ബാ കോടി ന പഞ്ഞായതി അവിജ്ജാനീവരണാനം സത്താനം തണ്ഹാസംയോജനാനം സന്ധാവതം സംസരതം. ന സോ, ഭിക്ഖവേ, സത്തോ സുലഭരൂപോ യോ ന ധീതാഭൂതപുബ്ബോ ഇമിനാ ദീഘേന അദ്ധുനാ. തം കിസ്സ ഹേതു? അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ. പുബ്ബാ കോടി ന പഞ്ഞായതി അവിജ്ജാനീവരണാനം സത്താനം തണ്ഹാസംയോജനാനം സന്ധാവതം സംസരതം. ഏവം ദീഘരത്തം വോ, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം പച്ചനുഭൂതം തിബ്ബം പച്ചനുഭൂതം ബ്യസനം പച്ചനുഭൂതം, കടസീ വഡ്ഢിതാ. യാവഞ്ചിദം, ഭിക്ഖവേ, അലമേവ സബ്ബസങ്ഖാരേസു നിബ്ബിന്ദിതും, അലം വിരജ്ജിതും, അലം വിമുച്ചിതു’’ന്തി. നവമം.

൧൦. വേപുല്ലപബ്ബതസുത്തം

൧൪൦. ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ‘‘ഭിക്ഖവോ’’തി. ‘‘ഭദന്തേ’’തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

‘‘അനമതഗ്ഗോയം, ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ. പുബ്ബാ കോടി ന പഞ്ഞായതി അവിജ്ജാനീവരണാനം സത്താനം തണ്ഹാസംയോജനാനം സന്ധാവതം സംസരതം. ഭൂതപുബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, ഇമസ്സ വേപുല്ലസ്സ പബ്ബതസ്സ ‘പാചീനവംസോ’ത്വേവ സമഞ്ഞാ ഉദപാദി. തേന ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ , സമയേന മനുസ്സാനം ‘തിവരാ’ത്വേവ സമഞ്ഞാ ഉദപാദി. തിവരാനം, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സാനം ചത്താരീസ വസ്സസഹസ്സാനി ആയുപ്പമാണം അഹോസി. തിവരാ, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സാ പാചീനവംസം പബ്ബതം ചതൂഹേന ആരോഹന്തി, ചതൂഹേന ഓരോഹന്തി. തേന ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ , സമയേന കകുസന്ധോ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ ഉപ്പന്നോ ഹോതി. കകുസന്ധസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ വിധുരസഞ്ജീവം നാമ സാവകയുഗം അഹോസി അഗ്ഗം ഭദ്ദയുഗം. പസ്സഥ, ഭിക്ഖവേ, സാ ചേവിമസ്സ പബ്ബതസ്സ സമഞ്ഞാ അന്തരഹിതാ, തേ ച മനുസ്സാ കാലങ്കതാ, സോ ച ഭഗവാ പരിനിബ്ബുതോ. ഏവം അനിച്ചാ, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ; ഏവം അദ്ധുവാ, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ; ഏവം അനസ്സാസികാ, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ.

യാവഞ്ചിദം, ഭിക്ഖവേ, അലമേവ സബ്ബസങ്ഖാരേസു നിബ്ബിന്ദിതും, അലം വിരജ്ജിതും, അലം വിമുച്ചിതും.

"ഭൂതപുബ്ബം , ഭിക്ഖവേ, ഇമസ്സ വേപുല്ലസ്സ പബ്ബതസ്സ 'വങ്കകോ'ത്വേവ സമഞ്ഞാ ഉദപാദി. തേന ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, സമയേന മനുസ്സാനം 'രോഹിതസ്സാ'ത്വേവ സമഞ്ഞാ ഉദപാദി. രോഹിതസ്സാനം, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സാനം തിംസവസ്സസഹസ്സാനി ആയുപ്പമാണം അഹോസി. രോഹിതസ്സാ, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സാ വങ്കകം പബ്ബതം തീഹേന ആരോഹന്തി, തീഹേന ഓരോഹന്തി. തേന ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, സമയേന കോണാഗമനോ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ ഉപ്പന്നോ ഹോതി. കോണാഗമനസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ഭിയ്യോസുത്തരം നാമ സാവകയുഗം അഹോസി അഗ്ഗം ഭദ്ദയുഗം. പസ്സഥ, ഭിക്ഖവേ, സാ ചേവിമസ്സ പബ്ബതസ്സ സമഞ്ഞാ അന്തരഹിതാ, തേ ച മനുസ്സാ കാലങ്കതാ, സോ ച ഭഗവാ പരിനിബ്ബുതോ. ഏവം അനിച്ചാ, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ...പേ॰... അലം വിമുച്ചിതും.

"ഭൂതപുബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, ഇമസ്സ വേപുല്ലസ്സ പബ്ബതസ്സ 'സുപസ്സോ'ത്വേവ [സുഫസ്സോത്വേവ (സീ॰)] സമഞ്ഞാ ഉദപാദി. തേന ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, സമയേന മനുസ്സാനം 'സുപ്പിയാ'ത്വേവ [അപ്പിയാത്വേവ (സീ॰)] സമഞ്ഞാ ഉദപാദി. സുപ്പിയാനം, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സാനം വീസതിവസ്സസഹസ്സാനി ആയുപ്പമാണം അഹോസി. സുപ്പിയാ, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സാ സുപസ്സം പബ്ബതം ദ്വീഹേന ആരോഹന്തി, ദ്വീഹേന ഓരോഹന്തി. തേന ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, സമയേന കസ്സപോ ഭഗവാ അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ ഉപ്പന്നോ ഹോതി. കസ്സപസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ തിസ്സഭാരദ്വാജം നാമ സാവകയുഗം അഹോസി അഗ്ഗം ഭദ്ദയുഗം. പസ്സഥ, ഭിക്ഖവേ, സാ ചേവിമസ്സ പബ്ബതസ്സ സമഞ്ഞാ അന്തരഹിതാ, തേ ച മനുസ്സാ കാലങ്കതാ, സോ ച ഭഗവാ പരിനിബ്ബുതോ. ഏവം അനിച്ചാ , ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ; ഏവം അദ്ധുവാ, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ...പേ॰... അലം വിമുച്ചിതും.

"ഏതരഹി ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ഇമസ്സ വേപുല്ലസ്സ പബ്ബതസ്സ 'വേപുല്ലോ'ത്വേവ സമഞ്ഞാ ഉദപാദി. ഏതരഹി ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ഇമേസം മനുസ്സാനം 'മാഗധകാ'ത്വേവ സമഞ്ഞാ ഉദപാദി. മാഗധകാനം, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സാനം അപ്പകം ആയുപ്പമാണം പരിത്തം ലഹുകം [ലഹുസം (സീ॰)]; യോ ചിരം ജീവതി സോ വസ്സസതം അപ്പം വാ ഭിയ്യോ. മാഗധകാ, ഭിക്ഖവേ, മനുസ്സാ വേപുല്ലം പബ്ബതം മുഹുത്തേന ആരോഹന്തി മുഹുത്തേന ഓരോഹന്തി. ഏതരഹി ഖോ പനാഹം, ഭിക്ഖവേ, അരഹം സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ലോകേ ഉപ്പന്നോ. മയ്ഹം ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനം നാമ സാവകയുഗം അഗ്ഗം ഭദ്ദയുഗം. ഭവിസ്സതി, ഭിക്ഖവേ, സോ സമയോ യാ അയഞ്ചേവിമസ്സ പബ്ബതസ്സ സമഞ്ഞാ അന്തരധായിസ്സതി, ഇമേ ച മനുസ്സാ കാലം കരിസ്സന്തി, അഹഞ്ച പരിനിബ്ബായിസ്സാമി. ഏവം അനിച്ചാ, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ; ഏവം അദ്ധുവാ, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ; ഏവം അനസ്സാസികാ, ഭിക്ഖവേ, സങ്ഖാരാ. യാവഞ്ചിദം, ഭിക്ഖവേ, അലമേവ സബ്ബസങ്ഖാരേസു നിബ്ബിന്ദിതും, അലം വിരജ്ജിതും, അലം വിമുച്ചിതു"ന്തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. ഇദം വത്വാന സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

“പാചീനവംസോ തിവരാനം, രോഹിതസ്സാന വങ്കകോ;
സുപ്പിയാനം സുപസ്സോതി, മാഗധാനഞ്ച വേപുല്ലോ.

“അനിച്ചാ വത സങ്ഖാരാ, ഉപ്പാദവയധമ്മിനോ;
ഉപ്പജ്ജിത്വാ നിരുജ്ഝന്തി, തേസം വൂപസമോ സുഖോ”തി. ദസമം;

ദുതിയോ വഗ്ഗോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ദുഗ്ഗതം സുഖിതഞ്ചേവ, തിംസ മാതാപിതേന ച;
ഭാതാ ഭഗിനീ പുത്തോ ച, ധീതാ വേപുല്ലപബ്ബതം.

അനമതഗ്ഗസംയുത്തം സമത്തം.

൫. കസ്സപസംയുത്തം

൧. സന്തുട്ഠസുത്തം

൧൪൪. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘സന്തുട്ഠായം [സന്തുട്ഠോയം (സീ॰)], ഭിക്ഖവേ, കസ്സപോ ഇതരീതരേന ചീവരേന, ഇതരീതരചീവരസന്തുട്ഠിയാ ച വണ്ണവാദീ; ന ച ചീവരഹേതു അനേസനം അപ്പതിരൂപം ആപജ്ജതി; അലദ്ധാ ച ചീവരം ന പരിതസ്സതി; ലദ്ധാ ച ചീവരം അഗധിതോ [അഗഥിതോ (സീ॰)] അമുച്ഛിതോ അനജ്ഝാപന്നോ ആദീനവദസ്സാവീ നിസ്സരണപഞ്ഞോ പരിഭുഞ്ജതി’’.

‘‘സന്തുട്ഠായം, ഭിക്ഖവേ, കസ്സപോ ഇതരീതരേന പിണ്ഡപാതേന, ഇതരീതരപിണ്ഡപാതസന്തുട്ഠിയാ ച വണ്ണവാദീ; ന ച പിണ്ഡപാതഹേതു അനേസനം അപ്പതിരൂപം ആപജ്ജതി; അലദ്ധാ ച പിണ്ഡപാതം ന പരിതസ്സതി; ലദ്ധാ ച പിണ്ഡപാതം അഗധിതോ അമുച്ഛിതോ അനജ്ഝാപന്നോ ആദീനവദസ്സാവീ നിസ്സരണപഞ്ഞോ പരിഭുഞ്ജതി.

‘‘സന്തുട്ഠായം, ഭിക്ഖവേ, കസ്സപോ ഇതരീതരേന സേനാസനേന, ഇതരീതരസേനാസനസന്തുട്ഠിയാ ച വണ്ണവാദീ; ന ച സേനാസനഹേതു അനേസനം അപ്പതിരൂപം ആപജ്ജതി; അലദ്ധാ ച സേനാസനം ന പരിതസ്സതി; ലദ്ധാ ച സേനാസനം അഗധിതോ അമുച്ഛിതോ അനജ്ഝാപന്നോ ആദീനവദസ്സാവീ നിസ്സരണപഞ്ഞോ പരിഭുഞ്ജതി.

‘‘സന്തുട്ഠായം, ഭിക്ഖവേ, കസ്സപോ ഇതരീതരേന ഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരേന, ഇതരീതരഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരസന്തുട്ഠിയാ ച വണ്ണവാദീ; ന ച ഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരഹേതു അനേസനം അപ്പതിരൂപം ആപജ്ജതി; അലദ്ധാ ച ഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരം ന പരിതസ്സതി; ലദ്ധാ ച ഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരം അഗധിതോ അമുച്ഛിതോ അനജ്ഝാപന്നോ ആദീനവദസ്സാവീ നിസ്സരണപഞ്ഞോ പരിഭുഞ്ജതി.

‘‘തസ്മാതിഹ , ഭിക്ഖവേ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘സന്തുട്ഠാ ഭവിസ്സാമ ഇതരീതരേന ചീവരേന, ഇതരീതരചീവരസന്തുട്ഠിയാ ച വണ്ണവാദിനോ; ന ച ചീവരഹേതു അനേസനം അപ്പതിരൂപം ആപജ്ജിസ്സാമ; അലദ്ധാ ച ചീവരം ന ച പരിതസ്സിസ്സാമ; ലദ്ധാ ച ചീവരം അഗധിതാ അമുച്ഛിതാ അനജ്ഝാപന്നാ ആദീനവദസ്സാവിനോ നിസ്സരണപഞ്ഞാ പരിഭുഞ്ജിസ്സാമ’’’. (ഏവം സബ്ബം കാതബ്ബം).

‘‘‘സന്തുട്ഠാ ഭവിസ്സാമ ഇതരീതരേന പിണ്ഡപാതേന…പേ॰… സന്തുട്ഠാ ഭവിസ്സാമ ഇതരീതരേന സേനാസനേന…പേ॰… സന്തുട്ഠാ ഭവിസ്സാമ ഇതരീതരേന ഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരേന, ഇതരീതരഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരസന്തുട്ഠിയാ ച വണ്ണവാദിനോ; ന ച ഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരഹേതു അനേസനം അപ്പതിരൂപം ആപജ്ജിസ്സാമ അലദ്ധാ ച ഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരം ന പരിതസ്സിസ്സാമ; ലദ്ധാ ച ഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരം അഗധിതാ അമുച്ഛിതാ അനജ്ഝാപന്നാ

ആദീനവദസ്സാവിനോ നിസ്സരണപഞ്ഞാ പരിഭുഞ്ജിസ്സാമാ’തി. ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബം. കസ്സപേന വാ ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, ഓവദിസ്സാമി യോ വാ പനസ്സ [യോ വാ പന (സീ॰), യോ വാ (പീ॰)] കസ്സപസദിസോ, ഓവദിതേഹി ച പന വോ തഥത്തായ പടിപജ്ജിതബ്ബ’’ന്തി. പഠമം.

൨. അനോത്തപ്പീസുത്തം

൧൪൬. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ആയസ്മാ ച മഹാകസ്സപോ ആയസ്മാ ച സാരിപുത്തോ ബാരാണസിയം വിഹരന്തി ഇസിപതനേ മിഗദായേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേനായസ്മാ മഹാകസ്സപോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ മഹാകസ്സപേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ആയസ്മന്തം മഹാകസ്സപം ഏതദവോച - ‘‘വുച്ചതി ഹിദം, ആവുസോ കസ്സപ, അനാതാപീ അനോത്തപ്പീ അഭബ്ബോ സമ്ബോധായ അഭബ്ബോ നിബ്ബാനായ അഭബ്ബോ അനുത്തരസ്സ യോഗക്ഖേമസ്സ അധിഗമായ; ആതാപീ ച ഖോ ഓത്തപ്പീ ഭബ്ബോ സമ്ബോധായ ഭബ്ബോ നിബ്ബാനായ ഭബ്ബോ അനുത്തരസ്സ യോഗക്ഖേമസ്സ അധിഗമായാ’’തി.

‘‘കിത്താവതാ നു ഖോ, ആവുസോ, അനാതാപീ ഹോതി അനോത്തപ്പീ അഭബ്ബോ സമ്ബോധായ അഭബ്ബോ നിബ്ബാനായ അഭബ്ബോ അനുത്തരസ്സ യോഗക്ഖേമസ്സ അധിഗമായ; കിത്താവതാ ച പനാവുസോ, ആതാപീ ഹോതി ഓത്തപ്പീ ഭബ്ബോ സമ്ബോധായ ഭബ്ബോ നിബ്ബാനായ ഭബ്ബോ അനുത്തരസ്സ യോഗക്ഖേമസ്സ അധിഗമായാ’’തി? ‘‘ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു ‘അനുപ്പന്നാ മേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ ഉപ്പജ്ജമാനാ അനത്ഥായ സംവത്തേയ്യു’ന്തി ന ആതപ്പം കരോതി, ‘ഉപ്പന്നാ മേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപ്പഹീയമാനാ അനത്ഥായ സംവത്തേയ്യു’ന്തി ന ആതപ്പം കരോതി, ‘അനുപ്പന്നാ മേ കുസലാ ധമ്മാനുപ്പജ്ജമാനാ അനത്ഥായ സംവത്തേയ്യു’ന്തി ന ആതപ്പം കരോതി, ‘ഉപ്പന്നാ മേ കുസലാ ധമ്മാ നിരുജ്ഝമാനാ അനത്ഥായ സംവത്തേയ്യു’ന്തി ന ആതപ്പം കരോതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, അനാതാപീ ഹോതി’’.

‘‘കഥഞ്ചാവുസോ, അനോത്തപ്പീ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു ‘അനുപ്പന്നാ മേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ ഉപ്പജ്ജമാനാ അനത്ഥായ സംവത്തേയ്യു’ന്തി ന ഓത്തപ്പതി, ‘ഉപ്പന്നാ മേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപ്പഹീയമാനാ അനത്ഥായ സംവത്തേയ്യു’ന്തി ന ഓത്തപ്പതി, ‘അനുപ്പന്നാ മേ കുസലാ ധമ്മാനുപ്പജ്ജമാനാ അനത്ഥായ സംവത്തേയ്യു’ന്തി ന ഓത്തപ്പതി, ‘ഉപ്പന്നാ മേ കുസലാ ധമ്മാ നിരുജ്ഝമാനാ അനത്ഥായ സംവത്തേയ്യു’ന്തി ന ഓത്തപ്പതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, അനോത്തപ്പീ ഹോതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, അനാതാപീ അനോത്തപ്പീ അഭബ്ബോ സമ്ബോധായ അഭബ്ബോ നിബ്ബാനായ അഭബ്ബോ അനുത്തരസ്സ യോഗക്ഖേമസ്സ അധിഗമായ.

‘‘കഥഞ്ചാവുസോ, ആതാപീ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു ‘അനുപ്പന്നാ മേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ ഉപ്പജ്ജമാനാ അനത്ഥായ സംവത്തേയ്യു’ന്തി ആതപ്പം കരോതി, ‘ഉപ്പന്നാ മേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപ്പഹീയമാനാ അനത്ഥായ സംവത്തേയ്യു’ന്തി ആതപ്പം കരോതി, അനുപ്പന്നാ മേ കുസലാ ധമ്മാ...പേ॰... ആതപ്പം കരോതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ആതാപീ ഹോതി.

“കഥഞ്ചാവുസോ, ഓത്തപ്പീ ഹോതി? ഇധാവുസോ, ഭിക്ഖു ‘അനുപ്പന്നാ മേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ ഉപ്പജ്ജമാനാ അനത്ഥായ സംവത്തേയ്യു’ന്തി ഓത്തപ്പതി, ‘ഉപ്പന്നാ മേ പാപകാ അകുസലാ ധമ്മാ അപ്പഹീയമാനാ അനത്ഥായ സംവത്തേയ്യു’ന്തി ഓത്തപ്പതി, ‘അനുപ്പന്നാ മേ കുസലാ ധമ്മാ അനുപ്പജ്ജമാനാ അനത്ഥായ സംവത്തേയ്യു’ന്ത്ന്തി ഓത്തപ്പതി, ‘ഉപ്പന്നാ മേ കുസലാ ധമ്മാ നിരുജ്ഝമാനാ അനത്ഥായ സംവത്തേയ്യു’ന്തി ഓത്തപ്പതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ഓത്തപ്പീ ഹോതി. ഏവം ഖോ, ആവുസോ, ആതാപീ ഓത്തപ്പീ ഭബ്ബോ സമ്ബോധായ ഭബ്ബോ നിബ്ബാനായ ഭബ്ബോ അനുത്തരസ്സ യോഗക്ഖേമസ്സ അധിഗമായാ”തി. ദുതിയം.

൩. ചന്ദൂപമസുത്തം

൧൪൬. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… “ചന്ദൂപമാ, ഭിക്ഖവേ, കുലാനി ഉപസങ്കമഥ - അപകസ്സേവ കായം, അപകസ്സ ചിത്തം, നിച്ചനവകാ കുലേസു അപ്പഗബ്ഭാ [അപ്പഗബ്ബാ (ക॰)]. സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ ജരുദപാനം വാ ഓലോകേയ്യ പബ്ബതവിസമം വാ നദീവിദുഗ്ഗം വാ - അപകസ്സേവ കായം, അപകസ്സ ചിത്തം; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ചന്ദൂപമാ കുലാനി ഉപസങ്കമഥ - അപകസ്സേവ കായം, അപകസ്സ ചിത്തം, നിച്ചനവകാ കുലേസു അപ്പഗബ്ഭാ”.

“കസ്സപോ, ഭിക്ഖവേ, ചന്ദൂപമോ കുലാനി ഉപസങ്കമതി - അപകസ്സേവ കായം, അപകസ്സ ചിത്തം, നിച്ചനവകോ കുലേസു അപ്പഗബ്ഭോ. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, കഥംരൂപോ ഭിക്ഖു അരഹതി കുലാനി ഉപസങ്കമിതു”ന്തി? “ഭഗവംമൂലകാ നോ, ഭന്തേ, ധമ്മാ ഭഗവംനേത്തികാ ഭഗവംപടിസരണാ. സാധു വത, ഭന്തേ, ഭഗവന്തംയേവ പടിഭാതു ഏതസ്സ ഭാസിതസ്സ അത്ഥോ. ഭഗവതോ സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ധാരേസ്സന്തീ”തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ ആകാസേ പാണിം ചാലേസി. “സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, അയം ആകാസേ പാണി ന സജ്ജതി ന ഗയ്ഹതി ന ബജ്ഝതി; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സ കസ്സചി ഭിക്ഖുനോ കുലാനി ഉപസങ്കമതോ കുലേസു ചിത്തം ന സജ്ജതി ന ഗയ്ഹതി ന ബജ്ഝതി - ‘ലഭന്തു ലാഭകാമാ, പുഞ്ഞകാമാ കരോന്തു പുഞ്ഞാനീ’തി; യഥാസകേന ലാഭേന അത്തമനോ ഹോതി സുമനോ, ഏവം പരേസം ലാഭേന അത്തമനോ ഹോതി സുമനോ; ഏവരൂപോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അരഹതി കുലാനി ഉപസങ്കമിതും.

“കസ്സപസ്സ, ഭിക്ഖവേ, കുലാനി ഉപസങ്കമതോ കുലേസു ചിത്തം ന സജ്ജതി ന ഗയ്ഹതി ന ബജ്ഝതി - ‘ലഭന്തു ലാഭകാമാ, പുഞ്ഞകാമാ കരോന്തു പുഞ്ഞാനീ’തി; യഥാസകേന ലാഭേന അത്തമനോ ഹോതി സുമനോ; ഏവം പരേസം ലാഭേന അത്തമനോ ഹോതി സുമനോ.

“തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, കഥംരൂപസ്സ ഭിക്ഖുനോ അപരിസുദ്ധാ ധമ്മദേസനാ ഹോതി, കഥംരൂപസ്സ ഭിക്ഖുനോ പരിസുദ്ധാ ധമ്മദേസനാ ഹോതീ”തി? “ഭഗവംമൂലകാ നോ, ഭന്തേ, ധമ്മാ ഭഗവംനേത്തികാ ഭഗവംപടിസരണാ. സാധു വത, ഭന്തേ, ഭഗവന്തംയേവ പടിഭാതു ഏതസ്സ ഭാസിതസ്സ അത്ഥോ . ഭഗവതോ സുത്വാ ഭിക്ഖൂ ധാരേസ്സന്തീ”തി. “തേന ഹി, ഭിക്ഖവേ, സുണാഥ, സാധുകം മനസി കരോഥ; ഭാസിസ്സാമീ”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

“യോ ഹി കോചി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഏവംചിത്തോ പരേസം ധമ്മം ദേസേതി - ‘അഹോ വത മേ ധമ്മം സുണേയ്യും, സുത്വാ ച പന ധമ്മം പസീദേയ്യും, പസന്നാ ച മേ പസന്നാകാരം കരേയ്യു’ന്തി; ഏവരൂപസ്സ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ അപരിസുദ്ധാ ധമ്മദേസനാ ഹോതി.

“യോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഏവംചിത്തോ പരേസം ധമ്മം ദേസേതി - ‘സ്വാക്ഖാതോ ഭഗവതാ ധമ്മോ സന്ദിട്ഠികോ അകാലികോ ഏഹിപസ്സികോ ഓപനേയ്യികോ പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹീതി [വിഞ്ഞൂഹി (?)]. അഹോ, വത മേ ധമ്മം സുണേയ്യും, സുത്വാ ച പന ധമ്മം ആജാനേയ്യും, ആജാനിത്വാ ച പന തഥത്തായ പടിപജ്ജേയ്യു’ന്തി. ഇതി ധമ്മസുധമ്മതം പടിച്ച പരേസം ധമ്മം ദേസേതി, കാരുഞ്ഞം പടിച്ച അനുദ്ദയം [അനുദയം (ബഹൂസു) ദിത്തകാരണം പന ഗവേസിതബ്ബം] പടിച്ച അനുകമ്പം ഉപാദായ പരേസം ധമ്മം ദേസേതി. ഏവരൂപസ്സ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ പരിസുദ്ധാ ധമ്മദേസനാ ഹോതി.

“കസ്സപോ, ഭിക്ഖവേ, ഏവംചിത്തോ പരേസം ധമ്മം ദേസേതി - ‘സ്വാക്ഖാതോ ഭഗവതാ ധമ്മോ സന്ദിട്ഠികോ അകാലികോ ഏഹിപസ്സികോ ഓപനേയ്യികോ പച്ചത്തം വേദിതബ്ബോ വിഞ്ഞൂഹീതി. അഹോ, വത മേ ധമ്മം സുണേയ്യും, സുത്വാ ച പന ധമ്മം ആജാനേയ്യും, ആജാനിത്വാ ച പന തഥത്തായ പടിപജ്ജേയ്യു’ന്തി. ഇതി ധമ്മസുധമ്മതം പടിച്ച പരേസം ധമ്മം ദേസേതി, കാരുഞ്ഞം പടിച്ച അനുദ്ദയം പടിച്ച അനുകമ്പം ഉപാദായ പരേസം ധമ്മം ദേസേതി. കസ്സപേന വാ ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, ഓവദിസ്സാമി യോ വാ പനസ്സ കസ്സപസദിസോ, ഓവദിതേഹി ച പന വോ തഥത്തായ പടിപജ്ജിതബ്ബ”ന്തി. തതിയം.

൪. കുലൂപകസുത്തം

൧൪൭. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… “തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, കഥംരൂപോ ഭിക്ഖു അരഹതി കുലൂപകോ ഹോതും, കഥംരൂപോ ഭിക്ഖു ന അരഹതി കുലൂപകോ ഹോതു”ന്തി? ഭഗവംമൂലകാ നോ, ഭന്തേ, ധമ്മാ…പേ॰… ഭഗവാ ഏതദവോച -

“യോ ഹി കോചി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഏവംചിത്തോ കുലാനി ഉപസങ്കമതി - ‘ദേന്തുയേവ മേ, മാ നാദംസു; ബഹുകഞ്ഞേവ മേ ദേന്തു, മാ ഥോകം; പണീതഞ്ഞേവ മേ ദേന്തു, മാ ലൂഖം; സീഘഞ്ഞേവ മേ ദേന്തു, മാ ദന്ധം; സക്കച്ചഞ്ഞേവ മേ ദേന്തു, മാ അസക്കച്ച’ന്തി. തസ്സ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ഏവംചിത്തസ്സ കുലാനി ഉപസങ്കമതോ ന ദേന്തി, തേന ഭിക്ഖു സന്ദീയതി; സോ തതോനിദാനം ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതി. ഥോകം ദേന്തി, നോ ബഹുകം…പേ॰… ലൂഖം ദേന്തി, നോ പണീതം… ദന്ധം ദേന്തി, നോ സീഘം, തേന ഭിക്ഖു സന്ദീയതി; സോ തതോനിദാനം ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതി. അസക്കച്ചം ദേന്തി, നോ സക്കച്ചം; തേന ഭിക്ഖു സന്ദീയതി; സോ തതോനിദാനം ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതി. ഏവരൂപോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ന അരഹതി കൂലൂപകോ ഹോതും.

“യോ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഏവംചിത്തോ കുലാനി ഉപസങ്കമതി - ‘തം കുതേത്ഥ ലബ്ഭാ പരകുലേസു - ദേന്തുയേവ മേ, മാ നാദംസു;

ബഹുകഞ്ഞേവ മേ ദേന്തു, മാ ഥോകം; പണീതഞ്ഞേവ മേ ദേന്തു, മാ ലൂഖം; ദീഘഞ്ഞേവ മേ ദേന്തു, മാ ദന്ധം; സക്കച്ചഞ്ഞേവ മേ ദേന്തു, മാ അസക്കച്ച'ന്തി. തസ്സ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ ഏവംചിത്തസ്സ കുലാനി ഉപസങ്കമതോ ന ദേന്തി; തേന ഭിക്ഖു ന സന്ദീയതി; സോ ന തതോനിദാനം ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതി. ഥോകം ദേന്തി, നോ ബഹുകം; തേന ഭിക്ഖു ന സന്ദീയതി; സോ ന തതോനിദാനം ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതി. ലൂഖം ദേന്തി, നോ പണീതം; തേന ഭിക്ഖു ന സന്ദീയതി; സോ ന തതോനിദാനം ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതി. ദന്ധം ദേന്തി, നോ സീഘം; തേന ഭിക്ഖു ന സന്ദീയതി; സോ ന തതോനിദാനം ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതി. അസക്കച്ചം ദേന്തി, നോ സക്കച്ചം; തേന ഭിക്ഖു ന സന്ദീയതി; സോ ന തതോനിദാനം ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതി. ഏവരൂപോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അരഹതി കുലൂപകോ ഹോതും.

"കസ്സപോ, ഭിക്ഖവേ, ഏവംചിത്തോ കുലാനി ഉപസങ്കമതി - 'തം കുതേത്ഥ ലബ്ഭാ പരകുലേസു - ദേന്തുയേവ മേ, മാ നാദംസു; ബഹുകഞ്ഞേവ മേ ദേന്തു, മാ ഥോകം; പണീതഞ്ഞേവ മേ ദേന്തു, മാ ലൂഖം; സീഘഞ്ഞേവ മേ ദേന്തു, മാ ദന്ധം; സക്കച്ചഞ്ഞേവ മേ ദേന്തു, മാ അസക്കച്ച'ന്തി. തസ്സ ചേ, ഭിക്ഖവേ, കസ്സപസ്സ ഏവംചിത്തസ്സ കുലാനി ഉപസങ്കമതോ ന ദേന്തി; തേന കസ്സപോ ന സന്ദീയതി; സോ ന തതോനിദാനം ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതി. ഥോകം ദേന്തി, നോ ബഹുകം; തേന കസ്സപോ ന സന്ദീയതി; സോ ന തതോനിദാനം ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതി. ലൂഖം ദേന്തി , നോ പണീതം; തേന കസ്സപോ ന സന്ദീയതി; സോ ന തതോനിദാനം ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതി. ദന്ധം ദേന്തി, നോ സീഘം; തേന കസ്സപോ ന സന്ദീയതി; സോ ന തതോനിദാനം ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതി. അസക്കച്ചം ദേന്തി, നോ സക്കച്ചം; തേന കസ്സപോ ന സന്ദീയതി ; സോ ന തതോനിദാനം ദുക്ഖം ദോമനസ്സം പടിസംവേദയതി. കസ്സപേന വാ ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, ഓവദിസ്സാമി യോ വാ പനസ്സ കസ്സപസദിസോ. ഓവദിതേഹി ച പന വോ തഥത്തായ പടിപജ്ജിതബ്ബ"ന്തി. ചതുത്ഥം.

൫. ജിണ്ണസുത്തം

൧൪൮. ഏവം മേ സുതം...പേ॰... രാജഗഹേ വേളുവനേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ആയസ്മന്തം മഹാകസ്സപം ഭഗവാ ഏതദവോച - "ജിണ്ണോസി ദാനി ത്വം, കസ്സപ, ഗരുകാനി ച തേ ഇമാനി സാണാനി പംസുകൂലാനി നിബ്ബസനാനി. തസ്മാതിഹ ത്വം, കസ്സപ, ഗഹപതാനി [ഗഹപതികാനി (സീ॰)] ചേവ ചീവരാനി ധാരേഹി, നിമന്തനാനി ച ഭുഞ്ജാഹി, മമ ച സന്തികേ വിഹരാഹീ"തി.

"അഹം ഖോ, ഭന്തേ, ദീഘരത്തം ആരഞ്ഞികോ ചേവ ആരഞ്ഞികത്തസ്സ ച വണ്ണവാദീ, പിണ്ഡപാതികോ ചേവ പിണ്ഡപാതികത്തസ്സ ച വണ്ണവാദീ, പംസുകൂലികോ ചേവ പംസുകൂലികത്തസ്സ ച വണ്ണവാദീ, തേചീവരികോ ചേവ തേചീവരികത്തസ്സ ച വണ്ണവാദീ, അപ്പിച്ഛോ ചേവ അപ്പിച്ഛതായ ച വണ്ണവാദീ, സന്തുട്ഠോ ചേവ സന്തുട്ഠിയാ ച വണ്ണവാദീ, പവിവിത്തോ ചേവ പവിവേകസ്സ ച വണ്ണവാദീ, അസംസട്ഠോ ചേവ അസംസഗ്ഗസ്സ ച വണ്ണവാദീ,

ആരദ്ധവീരിയോ ചേവ വീരിയാരമ്ഭസ്സ [വീരിയാരബ്ഭസ്സ (ക॰)] ച വണ്ണവാദീ''തി.

''കിം [കം (ക॰)] പന ത്വം, കസ്സപ, അത്ഥവസം സമ്പസ്സമാനോ ദീഘരത്തം ആരഞ്ഞികോ ചേവ ആരഞ്ഞികത്തസ്സ ച വണ്ണവാദീ, പിണ്ഡപാതികോ ചേവ... പേ॰... പംസുകൂലികോ ചേവ... തേചീവരികോ ചേവ... അപ്പിച്ഛോ ചേവ... സന്തുട്ഠോ ചേവ... പവിവിത്തോ ചേവ... അസംസട്ഠോ ചേവ... ആരദ്ധവീരിയോ ചേവ വീരിയാരമ്ഭസ്സ ച വണ്ണവാദീ''തി?

''ദ്വേ ഖ്വാഹം, ഭന്തേ, അത്ഥവസേ സമ്പസ്സമാനോ ദീഘരത്തം ആരഞ്ഞികോ ചേവ ആരഞ്ഞികത്തസ്സ ച വണ്ണവാദീ, പിണ്ഡപാതികോ ചേവ...പേ॰... പംസുകൂലികോ ചേവ... തേചീവരികോ ചേവ... അപ്പിച്ഛോ ചേവ... സന്തുട്ഠോ ചേവ... പവിവിത്തോ ചേവ... അസംസട്ഠോ ചേവ... ആരദ്ധവീരിയോ ചേവ വീരിയാരമ്ഭസ്സ ച വണ്ണവാദീ. അത്തനോ ച ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരം സമ്പസ്സമാനോ, പച്ഛിമഞ്ച ജനതം അനുകമ്പമാനോ – 'അപ്പേവ നാമ പച്ഛിമാ ജനതാ ദിട്ഠാനുഗതിം ആപജ്ജേയ്യും' [ആപജ്ജേയ്യ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)]. 'യേ കിര തേ അഹേസും ബുദ്ധാനുബുദ്ധസാവകാ തേ ദീഘരത്തം ആരഞ്ഞികാ ചേവ അഹേസും ആരഞ്ഞികത്തസ്സ ച വണ്ണവാദിനോ...പേ॰... പിണ്ഡപാതികാ ചേവ അഹേസും ...പേ॰... പംസുകൂലികാ ചേവ അഹേസും... തേചീവരികാ ചേവ അഹേസും... അപ്പിച്ഛാ ചേവ അഹേസും... സന്തുട്ഠാ ചേവ അഹേസും... പവിവിത്താ ചേവ അഹേസും... അസംസട്ഠാ ചേവ അഹേസും... ആരദ്ധവീരിയാ ചേവ അഹേസും വീരിയാരമ്ഭസ്സ ച വണ്ണവാദിനോ'തി. തേ തഥത്തായ പടിപജ്ജിസ്സന്തി, തേസം തം ഭവിസ്സതി ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായ.

''ഇമേ ഖ്വാഹം, ഭന്തേ, ദ്വേ അത്ഥവസേ സമ്പസ്സമാനോ ദീഘരത്തം ആരഞ്ഞികോ ചേവ ആരഞ്ഞികത്തസ്സ ച വണ്ണവാദീ, പിണ്ഡപാതികോ ചേവ... പേ॰... പംസുകൂലികോ ചേവ... തേചീവരികോ ചേവ... അപ്പിച്ഛോ ചേവ... സന്തുട്ഠോ ചേവ... പവിവിത്തോ ചേവ... അസംസട്ഠോ ചേവ... ആരദ്ധവീരിയോ ചേവ വീരിയാരമ്ഭസ്സ ച വണ്ണവാദീ''തി.

''സാധു സാധു, കസ്സപ. ബഹുജനഹിതായ കിര ത്വം, കസ്സപ, പടിപന്നോ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം. തസ്മാതിഹ ത്വം, കസ്സപ, സാണാനി ചേവ പംസുകൂലാനി ധാരേഹി നിബ്ബസനാനി, പിണ്ഡായ ച ചരാഹി, അരഞ്ഞേ ച വിഹരാഹീ''തി. പഞ്ചമം.

൬. ഓവാദസുത്തം

൧൪൯. രാജഗഹേ വേളുവനേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ആയസ്മന്തം മഹാകസ്സപം ഭഗവാ ഏതദവോച – ''ഓവദ, കസ്സപ, ഭിക്ഖൂ; കരോഹി, കസ്സപ, ഭിക്ഖൂനം ധമ്മിം കഥം. അഹം വാ, കസ്സപ , ഭിക്ഖൂ ഓവദേയ്യം ത്വം വാ; അഹം വാ ഭിക്ഖൂനം ധമ്മിം കഥം കരേയ്യം ത്വം വാ''തി.

“ദുബ്ബചാ ഖോ, ഭന്തേ, ഏതരഹി ഭിക്ഖൂ, ദോവചസ്സകരണേഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതാ, അക്ഖമാ, അപ്പദക്ഖിണഗ്ഗാഹിനോ അനുസാസനിം. ഇധാഹം, ഭന്തേ, അദ്ദസം ഭണ്ഡഞ്ച [ഭണ്ഡുഞ്ച (സീ॰)] നാമ ഭിക്ഖും ആനന്ദസ്സ സദ്ധിവിഹാരിം അഭിജികഞ്ച [ആഭിഞ്ജികഞ്ച (സീ॰ ക॰), ആഭിജ്ജികഞ്ച (സ്യാ॰ കം॰)] നാമ ഭിക്ഖും അനുരുദ്ധസ്സ സദ്ധിവിഹാരിം അഞ്ഞമഞ്ഞം സുതേന അച്ചാവദന്തേ - ‘ഏഹി, ഭിക്ഖു, കോ ബഹുതരം ഭാസിസ്സതി, കോ സുന്ദരതരം ഭാസിസ്സതി, കോ ചിരതരം ഭാസിസ്സതീ’”തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും ആമന്തേസി - “ഏഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, മമ വചനേന ഭണ്ഡഞ്ച ഭിക്ഖും ആനന്ദസ്സ സദ്ധിവിഹാരിം അഭിജികഞ്ച ഭിക്ഖും അനുരുദ്ധസ്സ സദ്ധിവിഹാരിം ആമന്തേഹി - ‘സത്ഥാ ആയസ്മന്തേ ആമന്തേതീ’”തി. “ഏവം, ഭന്തേ”തി ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ യേന തേ ഭിക്ഖൂ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ തേ ഭിക്ഖൂ ഏതദവോച - “സത്ഥാ ആയസ്മന്തേ ആമന്തേതീ”തി.

“ഏവമാവുസോ”തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പടിസ്സുത്വാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നേ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവാ ഏതദവോച - “സച്ചം കിര തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞമഞ്ഞം സുതേന അച്ചാവദഥ - ‘ഏഹി, ഭിക്ഖു, കോ ബഹുതരം ഭാസിസ്സതി, കോ സുന്ദരതരം ഭാസിസ്സതി, കോ ചിരതരം ഭാസിസ്സതീ’”തി? “ഏവം, ഭന്തേ”. “കിം നു ഖോ മേ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാഥ - ‘ഏഥ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞമഞ്ഞം സുതേന അച്ചാവദഥ - ഏഹി, ഭിക്ഖു, കോ ബഹുതരം ഭാസിസ്സതി, കോ സുന്ദരതരം ഭാസിസ്സതി, കോ ചിരതരം ഭാസിസ്സതീ’”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “നോ ചേ കിര മേ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം ധമ്മം ദേസിതം ആജാനാഥ, അഥ കിം ചരഹി തുമ്ഹേ, മോഘപുരിസാ, കിം ജാനന്താ കിം പസ്സന്താ ഏവം സ്വാക്ഖാതേ ധമ്മവിനയേ പബ്ബജിതാ സമാനാ അഞ്ഞമഞ്ഞം സുതേന അച്ചാവദഥ - ‘ഏഹി, ഭിക്ഖു, കോ ബഹുതരം ഭാസിസ്സതി, കോ സുന്ദരതരം ഭാസിസ്സതി, കോ ചിരതരം ഭാസിസ്സതീ’”തി.

അഥ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പാദേസു സിരസാ നിപതിത്വാ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - “അച്ചയോ നോ, ഭന്തേ, അച്ചഗമാ, യഥാബാലേ യഥാമൂള്ഹേ യഥാഅകുസലേ [യഥാ ബാലേ യഥാ മൂള്ഹേ യഥാ അകുസലേ (പീ॰), യഥാബാലം യഥാമൂള്ഹം യഥാഅകുസലം (?)], യേ മയം ഏവം സ്വാക്ഖാതേ ധമ്മവിനയേ പബ്ബജിതാ സമാനാ അഞ്ഞമഞ്ഞം സുതേന അച്ചാവദിമ്ഹ - ‘ഏഹി, ഭിക്ഖു, കോ ബഹുതരം ഭാസിസ്സതി , കോ സുന്ദരതരം ഭാസിസ്സതി, കോ ചിരതരം ഭാസിസ്സതീ’തി. തേസം നോ, ഭന്തേ, ഭഗവാ അച്ചയം അച്ചയതോ പടിഗ്ഗണ്ഹാതു ആയതിം സംവരായാ”തി.

“തഗ്ഘ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, അച്ചയോ അച്ചഗമാ യഥാബാലേ യഥാമൂള്ഹേ യഥാഅകുസലേ, യേ തുമ്ഹേ ഏവം സ്വാക്ഖാതേ ധമ്മവിനയേ പബ്ബജിതാ സമാനാ അഞ്ഞമഞ്ഞം സുതേന അച്ചാവദിത്ഥ - ‘ഏഹി, ഭിക്ഖു, കോ ബഹുതരം ഭാസിസ്സതി, കോ സുന്ദരതരം ഭാസിസ്സതി, കോ ചിരതരം ഭാസിസ്സതീ’തി. യതോ ച ഖോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, അച്ചയം അച്ചയതോ ദിസ്വാ യഥാധമ്മം പടികരോഥ, തം വോ മയം [മയം അച്ചയം (സീ॰)]

പടിഗ്ഗണ്ഹാമ. വുദ്ധി ഹേസാ, ഭിക്ഖവേ, അരിയസ്സ വിനയേ യോ അച്ചയം അച്ചയതോ ദിസ്വാ യഥാധമ്മം പടികരോതി ആയതിഞ്ച സംവരം ആപജ്ജതീ''തി. ഛട്ഠം.

൭. ദുതിയഓവാദസുത്തം

൧൫൦. രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ [സാവത്ഥി, തത്ര-ഏതദവോച (സീ॰)]. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി...പേ॰... ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ആയസ്മന്തം മഹാകസ്സപം ഭഗവാ ഏതദവോച - ''ഓവദ, കസ്സപ, ഭിക്ഖൂ; കരോഹി, കസ്സപ, ഭിക്ഖൂനം ധമ്മിം കഥം. അഹം വാ, കസ്സപ , ഭിക്ഖൂ ഓവദേയ്യം ത്വം വാ; അഹം വാ ഭിക്ഖൂനം ധമ്മിം കഥം കരേയ്യം ത്വം വാ''തി.

''ദുബ്ബചാ ഖോ, ഭന്തേ, ഏതരഹി ഭിക്ഖൂ, ദോവചസ്സകരണേഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതാ അക്ഖമാ അപ്പദക്ഖിണഗ്ഗാഹിനോ അനുസാസനിം. യസ്സ കസ്സചി, ഭന്തേ, സദ്ധാ നത്ഥി കുസലേസു ധമ്മേസു, ഹിരീ [ഹിരി (സബ്ബത്ഥ)] നത്ഥി കുസലേസു ധമ്മേസു, ഓത്തപ്പം നത്ഥി കുസലേസു ധമ്മേസു, വീരിയം നത്ഥി കുസലേസു ധമ്മേസു, പഞ്ഞാ നത്ഥി കുസലേസു ധമ്മേസു, തസ്സ യാ രത്തി വാ ദിവസോ വാ ആഗച്ഛതി [ആഗച്ഛന്തി (സീ॰)], ഹാനിയേവ പാടികങ്ഖാ കുസലേസു ധമ്മേസു, നോ വുദ്ധി.

''സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ, കാളപക്ഖേ ചന്ദസ്സ യാ രത്തി വാ ദിവസോ വാ ആഗച്ഛതി, ഹായതേവ വണ്ണേന, ഹായതി മണ്ഡലേന, ഹായതി ആഭായ, ഹായതി ആരോഹപരിണാഹേന. ഏവമേവ ഖോ, ഭന്തേ, യസ്സ കസ്സചി സദ്ധാ നത്ഥി കുസലേസു ധമ്മേസു...പേ॰... ഹിരീ നത്ഥി... ഓത്തപ്പം നത്ഥി ... വീരിയം നത്ഥി... പഞ്ഞാ നത്ഥി... കുസലേസു ധമ്മേസു തസ്സ യാ രത്തി വാ ദിവസോ വാ ആഗച്ഛതി, ഹാനിയേവ പാടികങ്ഖാ കുസലേസു ധമ്മേസു, നോ വുദ്ധി.

'''അസ്സദ്ധോ പുരിസപുഗ്ഗലോ'തി, ഭന്തേ, പരിഹാനമേതം; 'അഹിരികോ പുരിസപുഗ്ഗലോ'തി, ഭന്തേ, പരിഹാനമേതം; 'അനോത്തപ്പീ പുരിസപുഗ്ഗലോ'തി, ഭന്തേ, പരിഹാനമേതം; 'കുസീതോ പുരിസപുഗ്ഗലോ'തി, ഭന്തേ, പരിഹാനമേതം; 'ദുപ്പഞ്ഞോ പുരിസപുഗ്ഗലോ'തി, ഭന്തേ, പരിഹാനമേതം; 'കോധനോ പുരിസപുഗ്ഗലോ'തി, ഭന്തേ, പരിഹാനമേതം; 'ഉപനാഹീ പുരിസപുഗ്ഗലോ'തി, ഭന്തേ, പരിഹാനമേതം; 'ന സന്തി ഭിക്ഖൂ ഓവാദകാ'തി, ഭന്തേ, പരിഹാനമേതം.

''യസ്സ കസ്സചി, ഭന്തേ, സദ്ധാ അത്ഥി കുസലേസു ധമ്മേസു, ഹിരീ അത്ഥി കുസലേസു ധമ്മേസു, ഓത്തപ്പം അത്ഥി കുസലേസു ധമ്മേസു, വീരിയം അത്ഥി കുസലേസു ധമ്മേസു, പഞ്ഞാ അത്ഥി കുസലേസു ധമ്മേസു, തസ്സ യാ രത്തി വാ ദിവസോ വാ ആഗച്ഛതി, വുദ്ധിയേവ പാടികങ്ഖാ കുസലേസു ധമ്മേസു, നോ പരിഹാനി.

''സേയ്യഥാപി, ഭന്തേ, ജുണ്ഹപക്ഖേ ചന്ദസ്സ യാ രത്തി വാ ദിവസോ വാ ആഗച്ഛതി, വഡ്ഢതേവ വണ്ണേന, വഡ്ഢതി മണ്ഡലേന , വഡ്ഢതി ആഭായ, വഡ്ഢതി ആരോഹപരിണാഹേന. ഏവമേവ ഖോ, ഭന്തേ, യസ്സ കസ്സചി സദ്ധാ അത്ഥി കുസലേസു ധമ്മേസു... ഹിരീ അത്ഥി...പേ॰... ഓത്തപ്പം അത്ഥി... വീരിയം

അത്ഥി... പഞ്ഞാ അത്ഥി കുസലേസു ധമ്മേസു തസ്സ യാ രത്തി വാ ദിവസോ വാ ആഗച്ഛതി, വുദ്ധിയേവ പാടികങ്ഖാ കുസലേസു ധമ്മേസു, നോ പരിഹാനി.

"'സദ്ധോ പുരിസപുഗ്ഗലോ'തി, ഭന്തേ, അപരിഹാനമേതം; 'ഹിരിമാ പുരിസപുഗ്ഗലോ'തി, ഭന്തേ, അപരിഹാനമേതം; 'ഓത്തപ്പീ പുരിസപുഗ്ഗലോ'തി, ഭന്തേ, അപരിഹാനമേതം; 'ആരദ്ധവീരിയോ പുരിസപുഗ്ഗലോ'തി, ഭന്തേ, അപരിഹാനമേതം; 'പഞ്ഞവാ പുരിസപുഗ്ഗലോ'തി, ഭന്തേ, അപരിഹാനമേതം; 'അക്കോധനോ പുരിസപുഗ്ഗലോ'തി, ഭന്തേ, അപരിഹാനമേതം; 'അനുപനാഹീ പുരിസപുഗ്ഗലോ'തി, ഭന്തേ, അപരിഹാനമേതം; 'സന്തി ഭിക്ഖൂ ഓവാദകാ'തി, ഭന്തേ, അപരിഹാനമേത''ന്തി.

"സാധു സാധു, കസ്സപ. യസ്സ കസ്സചി, കസ്സപ, സദ്ധാ നത്ഥി കുസലേസു ധമ്മേസു...പേ॰... ഹിരീ നത്ഥി... ഓത്തപ്പം നത്ഥി... വീരിയം നത്ഥി... പഞ്ഞാ നത്ഥി കുസലേസു ധമ്മേസു തസ്സ യാ രത്തി വാ ദിവസോ വാ ആഗച്ഛതി, ഹാനിയേവ പാടികങ്ഖാ കുസലേസു ധമ്മേസു, നോ വുദ്ധി.

"സേയ്യഥാപി, കസ്സപ, കാളപക്ഖേ ചന്ദസ്സ യാ രത്തി വാ ദിവസോ വാ ആഗച്ഛതി, ഹായതേവ വണ്ണേന...പേ॰... ഹായതി ആരോഹപരിണാഹേന. ഏവമേവ ഖോ, കസ്സപ, യസ്സ കസ്സചി സദ്ധാ നത്ഥി കുസലേസു ധമ്മേസു...പേ॰... ഹിരീ നത്ഥി... ഓത്തപ്പം നത്ഥി... വീരിയം നത്ഥി... പഞ്ഞാ നത്ഥി കുസലേസു ധമ്മേസു തസ്സ യാ രത്തി വാ ദിവസോ വാ ആഗച്ഛതി, ഹാനിയേവ പാടികങ്ഖാ കുസലേസു ധമ്മേസു, നോ വുദ്ധി. 'അസ്സദ്ധോ പുരിസപുഗ്ഗലോ'തി, കസ്സപ, പരിഹാനമേതം ; അഹിരികോ...പേ॰... അനോത്തപ്പീ... കുസീതോ... ദുപ്പഞ്ഞോ... കോധനോ... 'ഉപനാഹീ പുരിസപുഗ്ഗലോ'തി, കസ്സപ, പരിഹാനമേതം; 'ന സന്തി ഭിക്ഖൂ ഓവാദകാ'തി, കസ്സപ, പരിഹാനമേതം.

"യസ്സ കസ്സചി, കസ്സപ, സദ്ധാ അത്ഥി കുസലേസു ധമ്മേസു...പേ॰... ഹിരീ അത്ഥി... ഓത്തപ്പം അത്ഥി... വീരിയം അത്ഥി... പഞ്ഞാ അത്ഥി കുസലേസു ധമ്മേസു തസ്സ യാ രത്തി വാ ദിവസോ വാ ആഗച്ഛതി, വുദ്ധിയേവ പാടികങ്ഖാ കുസലേസു ധമ്മേസു, നോ പരിഹാനി.

"സേയ്യഥാപി, കസ്സപ, ജുണ്ഹപക്ഖേ ചന്ദസ്സ യാ രത്തി വാ ദിവസോ വാ ആഗച്ഛതി, വഡ്ഢതേവ വണ്ണേന, വഡ്ഢതി മണ്ഡലേന, വഡ്ഢതി ആഭായ, വഡ്ഢതി ആരോഹപരിണാഹേന. ഏവമേവ ഖോ, കസ്സപ, യസ്സ കസ്സചി സദ്ധാ അത്ഥി കുസലേസു ധമ്മേസു ഹിരീ അത്ഥി... ഓത്തപ്പം അത്ഥി... വീരിയം അത്ഥി... പഞ്ഞാ അത്ഥി കുസലേസു ധമ്മേസു തസ്സ യാ രത്തി വാ ദിവസോ വാ ആഗച്ഛതി, വുദ്ധിയേവ പാടികങ്ഖാ കുസലേസു ധമ്മേസു, നോ പരിഹാനി.

"'സദ്ധോ പുരിസപുഗ്ഗലോ'തി, കസ്സപ, അപരിഹാനമേതം; ഹിരിമാ...പേ॰... ഓത്തപ്പീ... ആരദ്ധവീരിയോ... പഞ്ഞവാ... അക്കോധനോ... 'അനുപനാഹീ പുരിസപുഗ്ഗലോ'തി, കസ്സപ, അപരിഹാനമേതം; 'സന്തി ഭിക്ഖൂ ഓവാദകാ'തി, കസ്സപ, അപരിഹാനമേത''ന്തി. സത്തമം.

൮. തതിയഓവാദസുത്തം

൧൫൧. രാജഗഹേ കലന്ദകനിവാപേ [സാവത്ഥി, ആരാമേ (സീ॰)]. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി ; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ആയസ്മന്തം മഹാകസ്സപം ഭഗവാ ഏതദവോച - ''ഓവദ, കസ്സപ, ഭിക്ഖൂ; കരോഹി, കസ്സപ, ഭിക്ഖൂനം ധമ്മിം കഥം. അഹം വാ, കസ്സപ, ഭിക്ഖൂനം ഓവദേയ്യം ത്വം വാ; അഹം വാ ഭിക്ഖൂനം ധമ്മിം കഥം കരേയ്യം ത്വം വാ''തി.

''ദുബ്ബചാ ഖോ, ഭന്തേ, ഏതരഹി ഭിക്ഖൂ, ദോവചസ്സകരണേഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതാ, അക്ഖമാ, അപ്പദക്ഖിണഗ്ഗാഹിനോ അനുസാസനി''ന്തി. ''തഥാ ഹി പന, കസ്സപ, പുബ്ബേ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ ആരഞ്ഞികാ ചേവ അഹേസും ആരഞ്ഞികത്തസ്സ ച വണ്ണവാദിനോ, പിണ്ഡപാതികാ ചേവ അഹേസും പിണ്ഡപാതികത്തസ്സ ച വണ്ണവാദിനോ , പംസുകൂലികാ ചേവ അഹേസും പംസുകൂലികത്തസ്സ ച വണ്ണവാദിനോ, തേചീവരികാ ചേവ അഹേസും തേചീവരികത്തസ്സ ച വണ്ണവാദിനോ, അപ്പിച്ഛാ ചേവ അഹേസും അപ്പിച്ഛതായ ച വണ്ണവാദിനോ, സന്തുട്ഠാ ചേവ അഹേസും സന്തുട്ഠിയാ ച വണ്ണവാദിനോ, പവിവിത്താ ചേവ അഹേസും പവിവേകസ്സ ച വണ്ണവാദിനോ, അസംസട്ഠാ ചേവ അഹേസും അസംസഗ്ഗസ്സ ച വണ്ണവാദിനോ, ആരദ്ധവീരിയാ ചേവ അഹേസും വീരിയാരമ്ഭസ്സ ച വണ്ണവാദിനോ.

''തത്ര യോ ഹോതി ഭിക്ഖു ആരഞ്ഞികോ ചേവ ആരഞ്ഞികത്തസ്സ ച വണ്ണവാദീ, പിണ്ഡപാതികോ ചേവ പിണ്ഡപാതികത്തസ്സ ച വണ്ണവാദീ, പംസുകൂലികോ ചേവ പംസുകൂലികത്തസ്സ ച വണ്ണവാദീ, തേചീവരികോ ചേവ തേചീവരികത്തസ്സ ച വണ്ണവാദീ, അപ്പിച്ഛോ ചേവ അപ്പിച്ഛതായ ച വണ്ണവാദീ, സന്തുട്ഠോ ചേവ സന്തുട്ഠിയാ ച വണ്ണവാദീ, പവിവിത്തോ ചേവ പവിവേകസ്സ ച വണ്ണവാദീ, അസംസട്ഠോ ചേവ അസംസഗ്ഗസ്സ ച വണ്ണവാദീ, ആരദ്ധവീരിയോ ചേവ വീരിയാരമ്ഭസ്സ ച വണ്ണവാദീ, തം ഥേരാ ഭിക്ഖൂ ആസനേന നിമന്തേന്തി - 'ഏഹി, ഭിക്ഖു, കോ നാമായം ഭിക്ഖു, ഭദ്ദകോ വതായം ഭിക്ഖു, സിക്ഖാകാമോ വതായം ഭിക്ഖു; ഏഹി, ഭിക്ഖു, ഇദം ആസനം നിസീദാഹീ'''തി.

''തത്ര, കസ്സപ, നവാനം ഭിക്ഖൂനം ഏവം ഹോതി - 'യോ കിര സോ ഹോതി ഭിക്ഖു ആരഞ്ഞികോ ചേവ ആരഞ്ഞികത്തസ്സ ച വണ്ണവാദീ, പിണ്ഡപാതികോ ചേവ...പേ॰... പംസുകൂലികോ ചേവ... തേചീവരികോ ചേവ... അപ്പിച്ഛോ ചേവ... സന്തുട്ഠോ ചേവ... പവിവിത്തോ ചേവ... അസംസട്ഠോ ചേവ... ആരദ്ധവീരിയോ ചേവ വീരിയാരമ്ഭസ്സ ച വണ്ണവാദീ, തം ഥേരാ ഭിക്ഖൂ ആസനേന നിമന്തേന്തി - ഏഹി, ഭിക്ഖു, കോ നാമായം ഭിക്ഖു, ഭദ്ദകോ വതായം ഭിക്ഖു, സിക്ഖാകാമോ വതായം ഭിക്ഖു; ഏഹി, ഭിക്ഖു, ഇദം ആസനം നിസീദാഹീ'തി. തേ തഥത്തായ പടിപജ്ജന്തി; തേസം തം ഹോതി ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായ.

''ഏതരഹി പന, കസ്സപ, ഥേരാ ഭിക്ഖൂ ന ചേവ ആരഞ്ഞികാ ന ച ആരഞ്ഞികത്തസ്സ വണ്ണവാദിനോ, ന ചേവ പിണ്ഡപാതികാ ന ച പിണ്ഡപാതികത്തസ്സ വണ്ണവാദിനോ, ന ചേവ പംസുകൂലികാ ന ച പംസുകൂലികത്തസ്സ വണ്ണവാദിനോ, ന ചേവ തേചീവരികാ ന ച തേചീവരികത്തസ്സ വണ്ണവാദിനോ, ന ചേവ അപ്പിച്ഛാ ന ച അപ്പിച്ഛതായ

വണ്ണവാദിനോ, ന ചേവ സന്തുട്ഠാ ന ച സന്തുട്ഠിയാ വണ്ണവാദിനോ, ന ചേവ പവിവിത്താ ന ച പവിവേകസ്സ വണ്ണവാദിനോ, ന ചേവ അസംസട്ഠാ ന ച അസംസഗ്ഗസ്സ വണ്ണവാദിനോ , ന ചേവ ആരദ്ധവീരിയാ ന ച വീരിയാരമ്ഭസ്സ വണ്ണവാദിനോ.

''തത്ര യോ ഹോതി ഭിക്ഖു ഞാതോ യസസ്സീ ലാഭീ ചീവര-പിണ്ഡപാത-സേനാസനഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാനം തം ഥേരാ ഭിക്ഖൂ ആസനേന നിമന്തേന്തി - 'ഏഹി, ഭിക്ഖു, കോ നാമായം ഭിക്ഖു, ഭദ്ദകോ വതായം ഭിക്ഖു, സബ്രഹ്മചാരികാമോ വതായം ഭിക്ഖു; ഏഹി, ഭിക്ഖു, ഇദം ആസനം നിസീദാഹീ''തി.

''തത്ര, കസ്സപ, നവാനം ഭിക്ഖൂനം ഏവം ഹോതി - 'യോ കിര സോ ഹോതി ഭിക്ഖു ഞാതോ യസസ്സീ ലാഭീ ചീവര-പിണ്ഡപാത-സേനാസന-ഗിലാനപ്പച്ചയഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാനം തം ഥേരാ ഭിക്ഖൂ ആസനേന നിമന്തേന്തി - ഏഹി, ഭിക്ഖു, കോ നാമായം ഭിക്ഖു, ഭദ്ദകോ വതായം ഭിക്ഖു, സബ്രഹ്മചാരികാമോ വതായം ഭിക്ഖു; ഏഹി, ഭിക്ഖു, ഇദം ആസനം നിസീദാഹീ'തി. തേ തഥത്തായ പടിപജ്ജന്തി. തേസം തം ഹോതി ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായ. യഞ്ഹി തം, കസ്സപ, സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - 'ഉപദ്ദുതാ ബ്രഹ്മചാരീ ബ്രഹ്മചാരൂപദ്ദവേന അഭിപത്ഥനാ [അഭിഭവനാ (സീ॰)] ബ്രഹ്മചാരീ ബ്രഹ്മചാരിഅഭിപത്ഥനേനാ'തി [ബ്രഹ്മചാരിഅഭിഭവനേനാതി (സീ॰)], ഏതരഹി തം, കസ്സപ, സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - 'ഉപദ്ദുതാ ബ്രഹ്മചാരീ ബ്രഹ്മചാരൂപദ്ദവേന അഭിപത്ഥനാ ബ്രഹ്മചാരീ ബ്രഹ്മചാരിഅഭിപത്ഥനേനാ''തി. അട്ഠമം.

൯. ഝാനാഭിഞ്ഞസുത്തം

൧൫൨. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''അഹം, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. കസ്സപോപി , ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖതി വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി''.

''അഹം , ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. കസ്സപോപി, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖതി വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ...പേ॰... ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി.

''അഹം, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി പീതിയാ ച വിരാഗാ ഉപേക്ഖകോ ച വിഹരാമി സതോ ച സമ്പജാനോ സുഖഞ്ച കായേന പടിസംവേദേമി, യം തം അരിയാ ആചിക്ഖന്തി - 'ഉപേക്ഖകോ സതിമാ സുഖവിഹാരീ'തി തതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. കസ്സപോപി, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖതി പീതിയാ ച വിരാഗാ ഉപേക്ഖകോ ച വിഹരതി സതോ ച സമ്പജാനോ, സുഖഞ്ച കായേന പടിസംവേദേതി, യം തം

അരിയാ ആചിക്ഖന്തി - ‘ഉപേക്ഖകോ സതിമാ സുഖവിഹാരീ’തി തതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി.

“അഹം, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി സുഖസ്സ ച പഹാനാ ദുക്ഖസ്സ ച പഹാനാ പുബ്ബേവ സോമനസ്സദോമനസ്സാനം അത്ഥങ്ഗമാ അദുക്ഖമസുഖം ഉപേക്ഖാസതിപാരിസുദ്ധിം ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. കസ്സപോപി, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖതി സുഖസ്സ ച പഹാനാ ...പേ॰... ചതുത്ഥം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി.

“അഹം, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി സബ്ബസോ രൂപസഞ്ഞാനം സമതിക്കമാ പടിഘസഞ്ഞാനം അത്ഥങ്ഗമാ നാനത്തസഞ്ഞാനം അമനസികാരാ അനന്തോ ആകാസോതി ആകാസാനഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. കസ്സപോപി , ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖതി സബ്ബസോ രൂപസഞ്ഞാനം സമതിക്കമാ...പേ॰... ആകാസാനഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി.

“അഹം, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി സബ്ബസോ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ അനന്തം വിഞ്ഞാണന്തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. കസ്സപോപി , ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖതി സബ്ബസോ ആകാസാനഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ അനന്തം വിഞ്ഞാണന്തി വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി.

“അഹം, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി സബ്ബസോ വിഞ്ഞാണഞ്ചായതനം സമതിക്കമ്മ ‘നത്ഥി കിഞ്ചീ’തി ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. കസ്സപോപി, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖതി...പേ॰... ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി.

“അഹം, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി സബ്ബസോ ആകിഞ്ചഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. കസ്സപോപി, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖതി...പേ॰... നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി.

“അഹം, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി സബ്ബസോ നേവസഞ്ഞാനാസഞ്ഞായതനം സമതിക്കമ്മ സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. കസ്സപോപി, ഭിക്ഖവേ...പേ॰... സഞ്ഞാവേദയിതനിരോധം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി.

“അഹം , ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി അനേകവിഹിതം ഇദ്ധിവിധം പച്ചനുഭോമി - ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോമി, ബഹുധാപി ഹുത്വാ ഏകോ ഹോമി; ആവിഭാവം, തിരോഭാവം, തിരോകുട്ടം, തിരോപാകാരം, തിരോപബ്ബതം, അസജ്ജമാനോ ഗച്ഛാമി, സേയ്യഥാപി ആകാസേ; പഥവിയാപി ഉമ്മുജ്ജനിമുജ്ജം കരോമി, സേയ്യഥാപി ഉദകേ; ഉദകേപി അഭിജ്ജമാനേ ഗച്ഛാമി, സേയ്യഥാപി പഥവിയം; ആകാസേപി പല്ലങ്കേന കമാമി, സേയ്യഥാപി പക്ഖീ സകുണോ; ഇമേപി ചന്ദിമസൂരിയേ ഏവംമഹിദ്ധികേ ഏവംമഹാനുഭാവേ പാണിനാ പരിമസാമി പരിമജ്ജാമി; യാവ ബ്രഹ്മലോകാപി കായേന വസം വത്തേമി. കസ്സപോപി, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖതി അനേകവിഹിതം

ഇദ്ധിവിധം പച്ചനുഭോതി...പേ॰... യാവ ബ്രഹ്മലോകാപി കായേന വസം വത്തേതി.

“അഹം, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ വിസുദ്ധായ അതിക്കന്തമാനുസികായ ഉഭോ സദ്ദേ സുണാമി, ദിബ്ബേ ച മാനുസേ ച, യേ ദൂരേ സന്തികേ ച. കസ്സപോപി, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖതി ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ...പേ॰... ദൂരേ സന്തികേ ച.

“അഹം , ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി പരസത്താനം പരപുഗ്ഗലാനം ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച പജാനാമി - സരാഗം വാ ചിത്തം സരാഗം ചിത്തന്തി പജാനാമി, വീതരാഗം വാ ചിത്തം വീതരാഗം ചിത്തന്തി പജാനാമി, സദോസം വാ ചിത്തം...പേ॰... വീതദോസം വാ ചിത്തം... സമോഹം വാ ചിത്തം... വീതമോഹം വാ ചിത്തം... സംഖിത്തം വാ ചിത്തം... വിക്ഖിത്തം വാ ചിത്തം... മഹഗ്ഗതം വാ ചിത്തം... അമഹഗ്ഗതം വാ ചിത്തം... സഉത്തരം വാ ചിത്തം... അനുത്തരം വാ ചിത്തം... സമാഹിതം വാ ചിത്തം... അസമാഹിതം വാ ചിത്തം... വിമുത്തം വാ ചിത്തം... അവിമുത്തം വാ ചിത്തം അവിമുത്തം ചിത്തന്തി പജാനാമി. കസ്സപോപി, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖതി പരസത്താനം പരപുഗ്ഗലാനം ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച പജാനാതി - സരാഗം വാ ചിത്തം സരാഗം ചിത്തന്തി പജാനാതി...പേ॰... അവിമുത്തം വാ ചിത്തം അവിമുത്തം ചിത്തന്തി പജാനാതി.

“അഹം, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരാമി, സേയ്യഥിദം - ഏകമ്പി ജാതിം ദ്വേപി ജാതിയോ തിസ്സോപി ജാതിയോ ചതസ്സോപി ജാതിയോ പഞ്ചപി ജാതിയോ ദസപി ജാതിയോ വീസമ്പി ജാതിയോ തിംസമ്പി ജാതിയോ ചത്താലീസമ്പി ജാതിയോ പഞ്ഞാസമ്പി ജാതിയോ ജാതിസതമ്പി ജാതിസഹസ്സമ്പി ജാതിസതസഹസ്സമ്പി, അനേകേപി സംവട്ടകപ്പേ അനേകേപി വിവട്ടകപ്പേ അനേകേപി സംവട്ടവിവട്ടകപ്പേ - ‘അമുത്രാസിം ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ ഏവംവണ്ണോ ഏവമാഹാരോ ഏവംസുഖദുക്ഖപ്പടിസംവേദീ ഏവമായുപരിയന്തോ , സോ തതോ ചുതോ അമുത്ര ഉദപാദിം; തത്രാപാസിം ഏവംനാമോ ഏവംഗോത്തോ ഏവംവണ്ണോ ഏവമാഹാരോ ഏവംസുഖദുക്ഖപ്പടിസംവേദീ ഏവമായുപരിയന്തോ, സോ തതോ ചുതോ ഇധൂപപന്നോ’തി. ഇതി സാകാരം സഉദ്ദേസം അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരാമി. കസ്സപോപി, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖതി അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി, സേയ്യഥിദം - ഏകമ്പി ജാതിം...പേ॰... ഇതി സാകാരം സഉദ്ദേസം അനേകവിഹിതം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരതി.

“അഹം, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സത്തേ പസ്സാമി ചവമാനേ ഉപപജ്ജമാനേ ഹീനേ പണീതേ സുവണ്ണേ ദുബ്ബണ്ണേ, സുഗതേ ദുഗ്ഗതേ യഥാകമ്മൂപഗേ സത്തേ പജാനാമി - ‘ഇമേ വത, ഭോന്തോ, സത്താ കായദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ വചീദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ മനോദുച്ചരിതേന സമന്നാഗതാ അരിയാനം ഉപവാദകാ മിച്ഛാദിട്ഠികാ മിച്ഛാദിട്ഠികമ്മസമാദാനാ; തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപന്നാ, ഇമേ വാ പന, ഭോന്തോ, സത്താ കായസുചരിതേന സമന്നാഗതാ വചീസുചരിതേന സമന്നാഗതാ

മനോസുചരിതേന സമന്നാഗതാ അരിയാനം അനുപവാദകാ സമ്മാദിട്ഠികാ സമ്മാദിട്ഠികമ്മസമാദാനാ; തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം സഗ്ഗം ലോകം ഉപപന്നാ'തി. ഇതി ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സത്തേ പസ്സാമി ചവമാനേ ഉപപജ്ജമാനേ ഹീനേ പണീതേ സുവണ്ണേ ദുബ്ബണ്ണേ, സുഗതേ ദുഗ്ഗതേ യഥാകമ്മൂപഗേ സത്തേ പജാനാമി. കസ്സപോപി, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖതി ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ വിസുദ്ധേന അതിക്കന്തമാനുസകേന സത്തേ പസ്സതി ചവമാനേ...പേ॰... യഥാകമ്മൂപഗേ സത്തേ പജാനാതി.

''അഹം, ഭിക്ഖവേ, ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. കസ്സപോപി, ഭിക്ഖവേ, ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതീ''തി. നവമം.

൧൦. ഉപസ്സയസുത്തം

൧൫൨. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ യേനായസ്മാ മഹാകസ്സപോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം മഹാകസ്സപം ഏതദവോച - ''ആയാമ, ഭന്തേ കസ്സപ, യേന അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖുനുപസ്സയോ തേനുപസങ്കമിസ്സാമാ''തി. ''ഗച്ഛ ത്വം, ആവുസോ ആനന്ദ, ബഹുകിച്ചോ ത്വം ബഹുകരണീയോ''തി. ദുതിയമ്പി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ആയസ്മന്തം മഹാകസ്സപം ഏതദവോച - ''ആയാമ, ഭന്തേ കസ്സപ, യേന അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖുനുപസ്സയോ തേനുപസങ്കമിസ്സാമാ''തി. ''ഗച്ഛ ത്വം, ആവുസോ ആനന്ദ, ബഹുകിച്ചോ ത്വം ബഹുകരണീയോ''തി. തതിയമ്പി ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ആയസ്മന്തം മഹാകസ്സപം ഏതദവോച - ''ആയാമ, ഭന്തേ കസ്സപ, യേന അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖുനുപസ്സയോ തേനുപസങ്കമിസ്സാമാ''തി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ ആയസ്മതാ ആനന്ദേന പച്ഛാസമണേന യേന അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖുനുപസ്സയോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. അഥ ഖോ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖുനിയോ യേനായസ്മാ മഹാകസ്സപോ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം മഹാകസ്സപം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ താ ഭിക്ഖുനിയോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേസി സമാദപേസി സമുത്തേജേസി സമ്പഹംസേസി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ താ ഭിക്ഖുനിയോ ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേത്വാ സമാദപേത്വാ സമുത്തേജേത്വാ സമ്പഹംസേത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി.

അഥ ഖോ ഥുല്ലതിസ്സാ ഭിക്ഖുനീ അനത്തമനാ അനത്തമനവാചം നിച്ഛാരേസി - ''കിം പന അയ്യോ മഹാകസ്സപോ, അയ്യസ്സ ആനന്ദസ്സ വേദേഹമുനിനോ സമ്മുഖാ ധമ്മം ഭാസിതബ്ബം മഞ്ഞതി? സേയ്യഥാപി നാമ സൂചിവാണിജകോ സൂചികാരസ്സ സന്തികേ സൂചിം വിക്കേതബ്ബം മഞ്ഞേയ്യ; ഏവമേവ അയ്യോ

മഹാകസ്സപോ അയ്യസ്സ ആനന്ദസ്സ വേദേഹമുനിനോ സമ്മുഖാ ധമ്മം ഭാസിതബ്ബം മഞ്ഞതീ''തി.

അസ്സോസി ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ ഥുല്ലതിസ്സായ ഭിക്ഖുനിയാ ഇമം വാചം ഭാസമാനായ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതദവോച - ''കിം നു ഖോ, ആവുസോ ആനന്ദ, അഹം സൂചിവാണിജകോ, ത്വം സൂചികാരോ; ഉദാഹു അഹം സൂചികാരോ, ത്വം സൂചിവാണിജകോ''തി? ''ഖമ , ഭന്തേ കസ്സപ, ബാലോ മാതുഗാമോ''തി. ''ആഗമേഹി ത്വം, ആവുസോ ആനന്ദ, മാ തേ സങ്ഘോ ഉത്തരി ഉപപരിക്ഖി''.

''തം കിം മഞ്ഞസി, ആവുസോ ആനന്ദ, അപി നു ത്വം ഭഗവതോ സമ്മുഖാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ഉപനീതോ - 'അഹം, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. ആനന്ദോപി, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖതി വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതീ'''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''.

''അഹം ഖോ, ആവുസോ, ഭഗവതോ സമ്മുഖാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ഉപനീതോ - 'അഹം, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. കസ്സപോപി, ഭിക്ഖവേ, യാവദേവ ആകങ്ഖതി വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി...പേ॰... പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതീ'തി...പേ॰... . (നവന്നം അനുപുബ്ബവിഹാരസമാപത്തീനം പഞ്ചന്നഞ്ച അഭിഞ്ഞാനം ഏവം വിത്ഥാരോ വേദിതബ്ബോ.)

''തം കിം മഞ്ഞസി, ആവുസോ ആനന്ദ, അപി നു ത്വം ഭഗവതോ സമ്മുഖാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ഉപനീതോ - 'അഹം, ഭിക്ഖവേ, ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. ആനന്ദോപി, ഭിക്ഖവേ, ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതീ'''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''.

''അഹം ഖോ, ആവുസോ, ഭഗവതോ സമ്മുഖാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ ഉപനീതോ - 'അഹം, ഭിക്ഖവേ, ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. കസ്സപോപി, ഭിക്ഖവേ, ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതീ'''തി.

''സത്തരതനം വാ, ആവുസോ, നാഗം അഡ്ഢട്ഠമരതനം വാ താലപത്തികായ ഛാദേതബ്ബം മഞ്ഞേയ്യ, യോ മേ ഛ അഭിഞ്ഞാ ഛാദേതബ്ബം മഞ്ഞേയ്യാ''തി.

ചവിത്ഥ ച പന ഥുല്ലതിസ്സാ ഭിക്ഖുനീ ബ്രഹ്മചരിയമ്ഹോതി. ദസമം.

൧൧. ചീവരസുത്തം

൧൫൪. ഏകം സമയം ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ. തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ ആനന്ദോ ദക്ഖിണഗിരിസ്മിം ചാരികം ചരതി മഹതാ ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സദ്ധിം.

തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മതോ ആനന്ദസ്സ തിംസമത്താ സദ്ധിവിഹാരിനോ ഭിക്ഖൂ സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഹീനായാവത്താ ഭവന്തി യേഭുയ്യേന കുമാരഭൂതാ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ ദക്ഖിണഗിരിസ്മിം യഥാഭിരന്തം ചാരികം ചരിത്വാ യേന രാജഗഹം വേളുവനം കലന്ദകനിവാപോ യേനായസ്മാ മഹാകസ്സപോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം മഹാകസ്സപം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ ഏതദവോച - "കതി നു ഖോ, ആവുസോ ആനന്ദ, അത്ഥവസേ പടിച്ച ഭഗവതാ കുലേസു തികഭോജനം പഞ്ഞത്ത"ന്തി?

"തയോ ഖോ, ഭന്തേ കസ്സപ, അത്ഥവസേ പടിച്ച ഭഗവതാ കുലേസു തികഭോജനം പഞ്ഞത്തം - ദുമ്മങ്കൂനം പുഗ്ഗലാനം നിഗ്ഗഹായ പേസലാനം ഭിക്ഖൂനം ഫാസുവിഹാരായ, മാ പാപിച്ഛാ പക്ഖം നിസ്സായ സങ്ഘം ഭിന്ദേയ്യും [വിനയപിടകേ ചൂളവഗ്ഗേ സംഘഭേദകക്ഖന്ധകേ വജിരബുദ്ധിയം അഞ്ഞഥാ സമ്ബന്ധോ ദസ്സിതോ], കുലാനുദ്ദയതായ ച. ഇമേ ഖോ, ഭന്തേ കസ്സപ, തയോ അത്ഥവസേ പടിച്ച ഭഗവതാ കുലേസു തികഭോജനം പഞ്ഞത്ത"ന്തി.

"അഥ കിഞ്ചരഹി ത്വം, ആവുസോ ആനന്ദ, ഇമേഹി നവേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഇന്ദ്രിയേസു അഗുത്തദ്വാരേഹി ഭോജനേ അമത്തഞ്ഞൂഹി ജാഗരിയം അനനുയുത്തേഹി സദ്ധിം ചാരികം ചരസി? സസ്സഘാതം മഞ്ഞേ ചരസി, കുലൂപഘാതം മഞ്ഞേ ചരസി. ഓലുജ്ജതി [ഉല്ലുജ്ജതി (സീ॰ അട്ഠകഥാസു ച)] ഖോ തേ, ആവുസോ ആനന്ദ, പരിസാ; പലുജ്ജന്തി ഖോ തേ, ആവുസോ, നവപ്പായാ. ന വായം കുമാരകോ മത്തമഞ്ഞാസീ"തി.

"അപി മേ, ഭന്തേ കസ്സപ, സിരസ്മിം പലിതാനി ജാതാനി. അഥ ച പന മയം അജ്ജാപി ആയസ്മതോ മഹാകസ്സപസ്സ കുമാരകവാദാ ന മുച്ചാമാ"തി. "തഥാ ഹി പന ത്വം, ആവുസോ ആനന്ദ, ഇമേഹി നവേഹി ഭിക്ഖൂഹി ഇന്ദ്രിയേസു അഗുത്തദ്വാരേഹി ഭോജനേ അമത്തഞ്ഞൂഹി ജാഗരിയം അനനുയുത്തേഹി സദ്ധിം ചാരികം ചരസി, സസ്സഘാതം മഞ്ഞേ ചരസി, കുലൂപഘാതം മഞ്ഞേ ചരസി. ഓലുജ്ജതി ഖോ തേ, ആവുസോ ആനന്ദ, പരിസാ; പലുജ്ജന്തി ഖോ തേ, ആവുസോ, നവപ്പായാ. [പലുജ്ജതി ഖോ തേ ആവുസോ ആനന്ദ പരിസാ (ക॰ സീ॰)] ന വായം കുമാരകോ മത്തമഞ്ഞാസീ"തി.

അസ്സോസി ഖോ ഥുല്ലനന്ദാ ഭിക്ഖുനീ - "അയ്യേന കിര മഹാകസ്സപേന അയ്യോ ആനന്ദോ വേദേഹമുനി കുമാരകവാദേന അപസാദിതോ"തി.

അഥ ഖോ ഥുല്ലനന്ദാ ഭിക്ഖുനീ അനത്തമനാ അനത്തമനവാചം നിച്ഛാരേസി - ‘‘കിം പന അയ്യോ മഹാകസ്സപോ അഞ്ഞതിത്ഥിയപുബ്ബോ സമാനോ അയ്യം ആനന്ദം വേദേഹമുനിം കുമാരകവാദേന അപസാദേതബ്ബം മഞ്ഞതീ’’തി! അസ്സോസി ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ ഥുല്ലനന്ദായ ഭിക്ഖുനിയാ ഇമം വാചം ഭാസമാനായ.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ ആയസ്മന്തം ആനന്ദം ഏതദവോച - ‘‘തഗ്ഘാവുസോ ആനന്ദ, ഥുല്ലനന്ദായ ഭിക്ഖുനിയാ സഹസാ അപ്പടിസങ്ഖാ വാചാ ഭാസിതാ. യതാഹം, ആവുസോ, കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതോ, നാഭിജാനാമി അഞ്ഞം സത്ഥാരം ഉദ്ദിസിതാ [ഉദ്ദിസിതും (സീ॰ പീ॰ ക॰)], അഞ്ഞത്ര തേന ഭഗവതാ അരഹതാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന. പുബ്ബേ മേ, ആവുസോ, അഗാരികഭൂതസ്സ സതോ ഏതദഹോസി - ‘സമ്ബാധോ ഘരാവാസോ രജാപഥോ [രജോപഥോ (സീ॰)], അബ്ഭോകാസോ പബ്ബജ്ജാ. നയിദം സുകരം അഗാരം അജ്ഝാവസതാ ഏകന്തപരിപുണ്ണം ഏകന്തപരിസുദ്ധം സങ്ഖലിഖിതം ബ്രഹ്മചരിയം ചരിതും. യംനൂനാഹം കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജേയ്യ’ന്തി. സോ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, അപരേന സമയേന പടപിലോതികാനം സങ്ഘാടിം കാരേത്വാ [കരിത്വാ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] യേ ലോകേ അരഹന്തോ തേ ഉദ്ദിസ്സ കേസമസ്സും ഓഹാരേത്വാ കാസായാനി വത്ഥാനി അച്ഛാദേത്വാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിം.

സോ ഏവം പബ്ബജിതോ സമാനോ അദ്ധാനമഗ്ഗപ്പടിപന്നോ അദ്ദസം ഭഗവന്തം അന്തരാ ച രാജഗഹം അന്തരാ ച നാളന്ദം ബഹുപുത്തേ ചേതിയേ നിസിന്നം. ദിസ്വാന മേ ഏതദഹോസി - ‘സത്ഥാരഞ്ച വതാഹം പസ്സേയ്യം, ഭഗവന്തമേവ പസ്സേയ്യം; സുഗതഞ്ച വതാഹം പസ്സേയ്യം, ഭഗവന്തമേവ പസ്സേയ്യം; സമ്മാസമ്ബുദ്ധഞ്ച വതാഹം പസ്സേയ്യം; ഭഗവന്തമേവ പസ്സേയ്യ’ന്തി. സോ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, തത്ഥേവ ഭഗവതോ പാദേസു സിരസാ നിപതിത്വാ ഭഗവന്തം ഏതദവോചം - ‘സത്ഥാ മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ, സാവകോഹമസ്മി; സത്ഥാ മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ, സാവകോഹമസ്മീ’തി . ഏവം വുത്തേ മം, ആവുസോ, ഭഗവാ ഏതദവോച - ‘യോ ഖോ, കസ്സപ, ഏവം സബ്ബചേതസാ സമന്നാഗതം സാവകം അജാനഞ്ഞേവ വദേയ്യ ജാനാമീതി, അപസ്സഞ്ഞേവ വദേയ്യ പസ്സാമീതി, മുദ്ധാപി തസ്സ വിപതേയ്യ. അഹം ഖോ പന, കസ്സപ, ജാനഞ്ഞേവ വദാമി ജാനാമീതി, പസ്സഞ്ഞേവ വദാമി പസ്സാമീ’തി.

തസ്മാതിഹ തേ, കസ്സപ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘തിബ്ബം മേ ഹിരോത്തപ്പം പച്ചുപട്ഠിതം ഭവിസ്സതി ഥേരേസു നവേസു മജ്ഝിമേസൂ’തി. ഏവഞ്ഹി തേ, കസ്സപ, സിക്ഖിതബ്ബം.

തസ്മാതിഹ തേ, കസ്സപ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘യം കിഞ്ചി ധമ്മം സുണിസ്സാമി കുസലൂപസംഹിതം സബ്ബം തം അട്ഠിം കത്വാ മനസി കരിത്വാ സബ്ബചേതസാ സമന്നാഹരിത്വാ ഓഹിതസോതോ ധമ്മം സുണിസ്സാമീ’തി. ഏവഞ്ഹി തേ, കസ്സപ, സിക്ഖിതബ്ബം.

തസ്മാതിഹ തേ, കസ്സപ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘സാതസഹഗതാ ച മേ കായഗതാസതി ന വിജഹിസ്സതീ’തി. ഏവഞ്ഹി തേ, കസ്സപ, സിക്ഖിതബ്ബന്തി.

‘‘അഥ ഖോ മം, ആവുസോ, ഭഗവാ ഇമിനാ ഓവാദേന ഓവദിത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കാമി. സത്താഹമേവ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, സരണോ [സാണോ (സീ॰)] രട്ഠപിണ്ഡം ഭുഞ്ജിം’’. അട്ഠമിയാ അഞ്ഞാ ഉദപാദി.

‘‘അഥ ഖോ, ആവുസോ, ഭഗവാ മഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ യേന അഞ്ഞതരം രുക്ഖമൂലം തേനുപസങ്കമി. അഥ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, പടപിലോതികാനം സങ്ഘാടിം ചതുഗ്ഗുണം പഞ്ഞപേത്വാ ഭഗവന്തം ഏതദവോചം – ‘ഇധ, ഭന്തേ, ഭഗവാ നിസീദതു, യം മമസ്സ ദീഘരത്തം ഹിതായ സുഖായാ’തി. നിസീദി ഖോ, ആവുസോ, ഭഗവാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ. നിസജ്ജ ഖോ മം, ആവുസോ, ഭഗവാ ഏതദവോച – ‘മുദുകാ ഖോ ത്യായം, കസ്സപ, പടപിലോതികാനം സങ്ഘാടീ’തി. ‘പടിഗ്ഗണ്ഹാതു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ പടപിലോതികാനം സങ്ഘാടിം അനുകമ്പം ഉപാദായാ’തി. ‘ധാരേസ്സസി പന മേ ത്വം, കസ്സപ, സാണാനി പംസുകൂലാനി നിബ്ബസനാനീ’തി. ‘ധാരേസ്സാമഹം, ഭന്തേ, ഭഗവതോ സാണാനി പംസുകൂലാനി നിബ്ബസനാനീ’തി. ‘‘സോ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, പടപിലോതികാനം സങ്ഘാടിം ഭഗവതോ പാദാസിം. അഹം പന ഭഗവതോ സാണാനി പംസുകൂലാനി നിബ്ബസനാനി പടിപജ്ജിം’’.

‘‘യഞ്ഹി തം, ആവുസോ, സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ – ‘ഭഗവതോ പുത്തോ ഓരസോ മുഖതോ ജാതോ ധമ്മജോ ധമ്മനിമ്മിതോ ധമ്മദായാദോ, പടിഗ്ഗഹിതാനി [പടിഗ്ഗഹേതാ (സീ॰)] സാണാനി പംസുകൂലാനി നിബ്ബസനാനീ’തി, മമം തം സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ – ‘ഭഗവതോ പുത്തോ ഓരസോ മുഖതോ ജാതോ ധമ്മജോ ധമ്മനിമ്മിതോ ധമ്മദായാദോ, പടിഗ്ഗഹിതാനി സാണാനി പംസുകൂലാനി നിബ്ബസനാനീ’’’തി.

‘‘അഹം ഖോ, ആവുസോ, യാവദേവ ആകങ്ഖാമി വിവിച്ചേവ കാമേഹി വിവിച്ച അകുസലേഹി ധമ്മേഹി സവിതക്കം സവിചാരം വിവേകജം പീതിസുഖം പഠമം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. അഹം ഖോ, ആവുസോ, യാവദേ ആകങ്ഖാമി...പേ॰... (നവന്നം അനുപുബ്ബവിഹാരസമാപത്തിനം പഞ്ചന്നഞ്ച അഭിഞ്ഞാനം ഏവം വിത്ഥാരോ വേദിതബ്ബോ) .

‘‘അഹം ഖോ, ആവുസോ, ആസവാനം ഖയാ അനാസവം ചേതോവിമുത്തിം പഞ്ഞാവിമുത്തിം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി; സത്തരതനം വാ, ആവുസോ, നാഗം അഡ്ഢട്ഠമരതനം വാ താലപത്തികായ ഛാദേതബ്ബം മഞ്ഞേയ്യ, യോ മേ ഛ അഭിഞ്ഞാ ഛാദേതബ്ബം മഞ്ഞേയ്യാ’’തി.

ചവിത്ഥ ച പന ഥുല്ലനന്ദാ ഭിക്ഖുനീ ബ്രഹ്മചരിയമ്ഹാതി. ഏകാദസമം.

൧൨. പരംമരണസുത്തം

൧൫൫. ഏകം സമയം ആയസ്മാ ച മഹാകസ്സപോ ആയസ്മാ ച സാരിപുത്തോ ബാരാണസിയം വിഹരന്തി ഇസിപതനേ മിഗദായേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേനായസ്മാ മഹാകസ്സപോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ മഹാകസ്സപേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ

സാരിപുത്തോ ആയസ്മന്തം മഹാകസ്സപം ഏതദവോച - “കിം നു ഖോ, ആവുസോ കസ്സപ, ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ”തി? “അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, ആവുസോ, ഭഗവതാ - ‘ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’”തി. “കിം പനാവുസോ, ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ”തി? “ഏവമ്പി ഖോ, ആവുസോ, അബ്യാകതം ഭഗവതാ - ‘ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’”തി. “കിം നു ഖോ, ആവുസോ, ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ”തി? “അബ്യാകതം ഖോ ഏതം, ആവുസോ, ഭഗവതാ - ‘ഹോതി ച ന ച ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’”തി. “കിം പനാവുസോ, നേവ ഹോതി, ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ”തി? “ഏവമ്പി ഖോ, ആവുസോ, അബ്യാകതം ഭഗവതാ - ‘നേവ ഹോതി ന ന ഹോതി തഥാഗതോ പരം മരണാ’”തി. “കസ്മാ ചേതം, ആവുസോ , അബ്യാകതം ഭഗവതാ”തി? “ന ഹേതം, ആവുസോ, അത്ഥസംഹിതം നാദിബ്രഹ്മചരിയകം ന നിബ്ബിദായ ന വിരാഗായ ന നിരോധായ ന ഉപസമായ ന അഭിഞ്ഞായ ന സമ്ബോധായ ന നിബ്ബാനായ സംവത്തതി. തസ്മാ തം അബ്യാകതം ഭഗവതാ”തി.

“അഥ കിഞ്ചരഹാവുസോ, ബ്യാകതം ഭഗവതാ”തി? “ഇദം ‘ദുക്ഖ’ന്തി ഖോ , ആവുസോ, ബ്യാകതം ഭഗവതാ; അയം ‘ദുക്ഖസമുദയോ’തി ബ്യാകതം ഭഗവതാ; അയം ‘ദുക്ഖനിരോധോ’തി ബ്യാകതം ഭഗവതാ; അയം ‘ദുക്ഖനിരോധഗാമിനീ പടിപദാ’തി ബ്യാകതം ഭഗവതാ”തി. “കസ്മാ ചേതം, ആവുസോ, ബ്യാകതം ഭഗവതാ”തി? “ഏതഞ്ഹി, ആവുസോ, അത്ഥസംഹിതം ഏതം ആദിബ്രഹ്മചരിയകം ഏതം നിബ്ബിദായ വിരാഗായ നിരോധായ ഉപസമായ അഭിഞ്ഞായ സമ്ബോധായ നിബ്ബാനായ സംവത്തതി. തസ്മാ തം ബ്യാകതം ഭഗവതാ”തി. ദ്വാദസമം.

൧൩. സദ്ധമ്മപ്പതിരൂപകസുത്തം

൧൫൬. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകസ്സപോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “കോ നു ഖോ, ഭന്തേ, ഹേതു കോ പച്ചയോ, യേന പുബ്ബേ അപ്പതരാനി ചേവ സിക്ഖാപദാനി അഹേസും ബഹുതരാ ച ഭിക്ഖൂ അഞ്ഞായ സണ്ഠഹിംസു? കോ പന, ഭന്തേ, ഹേതു കോ പച്ചയോ, യേനേതരഹി ബഹുതരാനി ചേവ സിക്ഖാപദാനി അപ്പതരാ ച ഭിക്ഖൂ അഞ്ഞായ സണ്ഠഹന്തീ”തി? “ഏവഞ്ചേതം, കസ്സപ, ഹോതി സത്തേസു ഹായമാനേസു സദ്ധമ്മേ അന്തരധായമാനേ, ബഹുതരാനി ചേവ സിക്ഖാപദാനി ഹോന്തി അപ്പതരാ ച ഭിക്ഖൂ അഞ്ഞായ സണ്ഠഹന്തി. ന താവ, കസ്സപ, സദ്ധമ്മസ്സ അന്തരധാനം ഹോതി യാവ ന സദ്ധമ്മപ്പതിരൂപകം ലോകേ ഉപ്പജ്ജതി. യതോ ച ഖോ, കസ്സപ, സദ്ധമ്മപ്പതിരൂപകം ലോകേ ഉപ്പജ്ജതി, അഥ സദ്ധമ്മസ്സ അന്തരധാനം ഹോതി”.

“സേയ്യഥാപി, കസ്സപ, ന താവ ജാതരൂപസ്സ അന്തരധാനം ഹോതി യാവ ന ജാതരൂപപ്പതിരൂപകം ലോകേ ഉപ്പജ്ജതി. യതോ ച ഖോ, കസ്സപ, ജാതരൂപപ്പതിരൂപകം ലോകേ ഉപ്പജ്ജതി, അഥ ജാതരൂപസ്സ അന്തരധാനം ഹോതി. ഏവമേവ ഖോ, കസ്സപ, ന താവ സദ്ധമ്മസ്സ അന്തരധാനം ഹോതി

യാവ ന സദ്ധമ്മപ്പതിരൂപകം ലോകേ ഉപ്പജ്ജതി. യതോ ച ഖോ, കസ്സപ, സദ്ധമ്മപ്പതിരൂപകം ലോകേ ഉപ്പജ്ജതി, അഥ സദ്ധമ്മസ്സ അന്തരധാനം ഹോതി.

‘‘ന ഖോ, കസ്സപ, പഥവീധാതു സദ്ധമ്മം അന്തരധാപേതി, ന ആപോധാതു സദ്ധമ്മം അന്തരധാപേതി, ന തേജോധാതു സദ്ധമ്മം അന്തരധാപേതി, ന വായോധാതു സദ്ധമ്മം അന്തരധാപേതി; അഥ ഖോ ഇധേവ തേ ഉപ്പജ്ജന്തി മോഘപുരിസാ യേ ഇമം സദ്ധമ്മം അന്തരധാപേന്തി. സേയ്യഥാപി, കസ്സപ, നാവാ ആദികേനേവ ഓപിലവതി; ന ഖോ, കസ്സപ, ഏവം സദ്ധമ്മസ്സ അന്തരധാനം ഹോതി.

‘‘പഞ്ച ഖോമേ, കസ്സപ, ഓക്കമനിയാ ധമ്മാ സദ്ധമ്മസ്സ സമ്മോസായ അന്തരധാനായ സംവത്തന്തി. കതമേ പഞ്ച? ഇധ, കസ്സപ, ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖുനിയോ ഉപാസകാ ഉപാസികായോ സത്ഥരി അഗാരവാ വിഹരന്തി അപ്പതിസ്സാ, ധമ്മേ അഗാരവാ വിഹരന്തി അപ്പതിസ്സാ, സങ്ഘേ അഗാരവാ വിഹരന്തി അപ്പതിസ്സാ, സിക്ഖായ അഗാരവാ വിഹരന്തി അപ്പതിസ്സാ, സമാധിസ്മിം അഗാരവാ വിഹരന്തി അപ്പതിസ്സാ - ഇമേ ഖോ, കസ്സപ, പഞ്ച ഓക്കമനിയാ ധമ്മാ സദ്ധമ്മസ്സ സമ്മോസായ അന്തരധാനായ സംവത്തന്തി.

‘‘പഞ്ച ഖോമേ, കസ്സപ, ധമ്മാ സദ്ധമ്മസ്സ ഠിതിയാ അസമ്മോസായ അനന്തരധാനായ സംവത്തന്തി. കതമേ പഞ്ച? ഇധ, കസ്സപ, ഭിക്ഖൂ ഭിക്ഖുനിയോ ഉപാസകാ ഉപാസികായോ സത്ഥരി സഗാരവാ വിഹരന്തി സപ്പതിസ്സാ, ധമ്മേ സഗാരവാ വിഹരന്തി സപ്പതിസ്സാ, സങ്ഘേ സഗാരവാ വിഹരന്തി സപ്പതിസ്സാ, സിക്ഖായ സഗാരവാ വിഹരന്തി സപ്പതിസ്സാ, സമാധിസ്മിം സഗാരവാ വിഹരന്തി സപ്പതിസ്സാ - ഇമേ ഖോ, കസ്സപ, പഞ്ച ധമ്മാ സദ്ധമ്മസ്സ ഠിതിയാ അസമ്മോസായ അനന്തരധാനായ സംവത്തന്തീ’’തി. തേരസമം.

കസ്സപസംയുത്തം സമത്തം.

തസ്സുദ്ദാനം -

സന്തുട്ഠഞ്ച അനോത്തപ്പീ, ചന്ദൂപമം കുലൂപകം;
ജിണ്ണം തയോ ച ഓവാദാ, ഝാനാഭിഞ്ഞാ ഉപസ്സയം;
ചീവരം പരംമരണം, സദ്ധമ്മപ്പതിരൂപകന്തി.

൬. ലാഭസക്കാരസംയുത്തം

൧. പഠമവഗ്ഗോ

൧. ദാരുണസുത്തം

൧൫൭. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ഭിക്ഖവോ''തി. ''ഭദന്തേ''തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

''ദാരുണോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ കടുകോ ഫരുസോ അന്തരായികോ അനുത്തരസ്സ യോഗക്ഖേമസ്സ അധിഗമായ. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'ഉപ്പന്നം ലാഭസക്കാരസിലോകം പജഹിസ്സാമ, ന ച നോ ഉപ്പന്നോ ലാഭസക്കാരസിലോകോ ചിത്തം പരിയാദായ ഠസ്സതീ'തി. ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി. പഠമം.

൨. ബളിസസുത്തം

൧൫൮. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''ദാരുണോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ കടുകോ ഫരുസോ അന്തരായികോ അനുത്തരസ്സ യോഗക്ഖേമസ്സ അധിഗമായ. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ബാളിസികോ ആമിസഗതം ബളിസം ഗമ്ഭീരേ ഉദകരഹദേ പക്ഖിപേയ്യ. തമേനം അഞ്ഞതരോ ആമിസചക്ഖു മച്ഛോ ഗിലേയ്യ. ഏവഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, മച്ഛോ ഗിലബളിസോ ബാളിസികസ്സ അനയം ആപന്നോ ബ്യസനം ആപന്നോ യഥാകാമകരണീയോ ബാളിസികസ്സ''.

''ബാളിസികോതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, മാരസ്സേതം പാപിമതോ അധിവചനം. ബളിസന്തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ , ലാഭസക്കാരസിലോകസ്സേതം അധിവചനം. യോ ഹി കോചി , ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഉപ്പന്നം ലാഭസക്കാരസിലോകം അസ്സാദേതി നികാമേതി, അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഗിലബളിസോ മാരസ്സ അനയം ആപന്നോ ബ്യസനം ആപന്നോ യഥാകാമകരണീയോ പാപിമതോ. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ , ലാഭസക്കാരസിലോകോ കടുകോ ഫരുസോ അന്തരായികോ അനുത്തരസ്സ യോഗക്ഖേമസ്സ അധിഗമായ. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'ഉപ്പന്നം ലാഭസക്കാരസിലോകം പജഹിസ്സാമ, ന ച നോ ഉപ്പന്നോ ലാഭസക്കാരസിലോകോ ചിത്തം പരിയാദായ ഠസ്സതീ'തി. ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി. ദുതിയം.

൩. കുമ്മസുത്തം

൧൫൯. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''ദാരുണോ , ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ...പേ॰... അധിഗമായ. ഭൂതപുബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞതരസ്മിം ഉദകരഹദേ മഹാകുമ്മകുലം ചിരനിവാസി അഹോസി. അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അഞ്ഞതരോ കുമ്മോ അഞ്ഞതരം കുമ്മം ഏതദവോച - 'മാ ഖോ ത്വം, താത കുമ്മ, ഏതം പദേസം അഗമാസീ'തി. അഗമാസി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സോ കുമ്മോ തം പദേസം. തമേനം ലുദ്ദോ പപതായ വിജ്ഝി.

അഥ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സോ കുമ്മോ യേന സോ കുമ്മോ തേനുപസങ്കമി. അദ്ദസാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, സോ കുമ്മോ തം കുമ്മം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം. ദിസ്വാന തം കുമ്മം ഏതദവോച - 'കച്ചി ത്വം, താത കുമ്മ, ന തം പദേസം അഗമാസീ'തി? 'അഗമാസിം ഖ്വാഹം, താത കുമ്മ, തം പദേസ'ന്തി. 'കച്ചി പനാസി, താത കുമ്മ, അക്ഖതോ അനുപഹതോ'തി? 'അക്ഖതോ ഖോമ്ഹി, താത കുമ്മ, അനുപഹതോ, അത്ഥി ച മേ ഇദം സുത്തകം പിട്ഠിതോ പിട്ഠിതോ അനുബന്ധ'ന്തി. 'തഗ്ഘസി, താത കുമ്മ, ഖതോ, തഗ്ഘ ഉപഹതോ. ഏതേന ഹി തേ, താത കുമ്മ, സുത്തകേന പിതരോ ച പിതാമഹാ ച അനയം ആപന്നാ ബ്യസനം ആപന്നാ. ഗച്ഛ ദാനി ത്വം, താത കുമ്മ, ന ദാനി ത്വം അമ്ഹാക'''ന്തി.

"ലുദ്ദോതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, മാരസ്സേതം പാപിമതോ അധിവചനം. പപതാതി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകസ്സേതം അധിവചനം. സുത്തകന്തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, നന്ദിരാഗസ്സേതം അധിവചനം. യോ ഹി കോചി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഉപ്പന്നം ലാഭസക്കാരസിലോകം അസ്സാദേതി നികാമേതി - അയം വുച്ചതി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഗിദ്ധോ പപതായ [ഭിക്ഖു പപതായ (സ്യാ॰ കം॰), ഭിക്ഖു വിദ്ധോ പപതായ (?)] അനയം ആപന്നോ ബ്യസനം ആപന്നോ യഥാകാമകരണീയോ പാപിമതോ. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ...പേ॰... ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി. തതിയം.

൪. ദീഘലോമികസുത്തം

൧൬൦. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... "ദാരുണോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ...പേ॰... അധിഗമായ. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ദീഘലോമികാ ഏളകാ കണ്ടകഗഹനം പവിസേയ്യ. സാ തത്ര തത്ര സജ്ജേയ്യ, തത്ര തത്ര ഗയ്ഹേയ്യ [ഗച്ഛേയ്യ (സീ॰), ഗണ്ഹേയ്യ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)], തത്ര തത്ര ബജ്ഝേയ്യ, തത്ര തത്ര അനയബ്യസനം ആപജ്ജേയ്യ. 'ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇധേകച്ചോ ഭിക്ഖു ലാഭസക്കാരസിലോകേന അഭിഭൂതോ പരിയാദിണ്ണചിത്തോ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ പവിസതി. സോ തത്ര തത്ര സജ്ജതി, തത്ര തത്ര ഗയ്ഹതി, തത്ര തത്ര ബജ്ഝതി, തത്ര തത്ര അനയബ്യസനം ആപജ്ജതി. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ...പേ॰... ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ'''ന്തി. ചതുത്ഥം.

൫. മീള്ഹകസുത്തം

൧൬൧. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... "ദാരുണോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ...പേ॰... അധിഗമായ. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, മീള്ഹകാ ഗൂഥാദീ ഗൂഥപൂരാ പുണ്ണാ ഗൂഥസ്സ. പുരതോ ചസ്സ മഹാഗൂഥപുഞ്ജോ. സാ തേന അഞ്ഞാ മീള്ഹകാ അതിമഞ്ഞേയ്യ - 'അഹമ്ഹി ഗൂഥാദീ ഗൂഥപൂരാ പുണ്ണാ ഗൂഥസ്സ, പുരതോ ച മ്യായം മഹാഗൂഥപുഞ്ജോ'തി. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇധേകച്ചോ ഭിക്ഖു ലാഭസക്കാരസിലോകേന അഭിഭൂതോ പരിയാദിണ്ണചിത്തോ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ പവിസതി. സോ തത്ഥ ഭുത്താവീ ച ഹോതി യാവദത്ഥോ, നിമന്തിതോ ച സ്വാതനായ, പിണ്ഡപാതോ ചസ്സ പൂരോ.

സോ ആരാമം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുഗണസ്സ മജ്ഝേ വികത്ഥതി - 'ഭുത്താവീ ചമ്ഹി യാവദത്ഥോ, നിമന്തിതോ ചമ്ഹി സ്വാതനായ, പിണ്ഡപാതോ ച മ്യായം പൂരോ, ലാഭീ ചമ്ഹി ചീവര-പിണ്ഡപാത-സേനാസന-ഗിലാനപ്പച്ചയ-ഭേസജ്ജപരിക്ഖാരാനം, ഇമേ പനഞ്ഞേ ഭിക്ഖൂ അപ്പപുഞ്ഞാ അപ്പേസക്ഖാ ന ലാഭിനോ ചീവര-പിണ്ഡപാതസേനാസന-ഗിലാനപ്പച്ചയ-ഭേസജ്ജ-പരിക്ഖാരാന'ന്തി. സോ തേന ലാഭസക്കാരസിലോകേന അഭിഭൂതോ പരിയാദിണ്ണചിത്തോ അഞ്ഞേ പേസലേ ഭിക്ഖൂ അതിമഞ്ഞതി. തഞ്ഹി തസ്സ, ഭിക്ഖവേ , മോഘപുരിസസ്സ ഹോതി ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായ. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ...പേ॰... ഏവഞ്ഹി വോ ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി. പഞ്ചമം.

൬. അസനിസുത്തം

൧൬൨. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''ദാരുണോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ...പേ॰... അധിഗമായ. [ഉപരി തതിയവഗ്ഗേ തതിയചതുത്ഥസുത്തേസു ''മാ ച ഖോ ത്വം താത സേഖം... അനുപാപുണാതൂ''തി ആഗതം. തേന നയേന ഇധാപി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. ഏത്ഥ ഹി കിം സദ്ദേന പടിക്ഖേപത്ഥോപി സക്കാ ഞാതും, യഥാ ''സയം അഭിഞ്ഞായ കമുദ്ദിസേയ്യ''ന്തി. തസ്മാ കം... ആഗച്ഛതൂതി ഏത്ഥ കമപി... മാ ആഗച്ഛതൂതി ച, കം സേഖം... അനുപാപുണാതൂതി ഏത്ഥ കമപി സേഖം... മാ പാപുണാതൂതി ച അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. അട്ഠകഥാടീകാസു ച അയമേവത്ഥോ ഞാപിതോ] കം, ഭിക്ഖവേ, അസനിവിചക്കം ആഗച്ഛതു [ഉപരി തതിയവഗ്ഗേ തരിയചതുത്ഥസുത്തേസു ''മാ ച ഖോ ത്വം താത സേഖം... അനുപാപുണാതൂ''തി ആഗതം. തേന നയേന ഇധാപി അത്ഥോ ഗഹേതബ്ബോ. ഏത്ഥ ഹി കിം സദ്ദേന പടിക്ഖേപത്ഥോപി സക്കാ ഞാതും, യഥാ ''സയം അഭിഞ്ഞായ കമുദ്ദിസേയ്യ''ന്തി. തസ്മാ കം... ആഗച്ഛതൂതി ഏത്ഥ കമപി... മാ ആഗച്ഛതൂതിച, തം സേഖം... അനുപാപുണാതൂതി ഏത്ഥ കമപി സേഖം... മാ പാപുണാതൂതി ച അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ. അട്ഠകഥാടീകാസു ച അയമേവത്ഥോ ഞാപിതോ], സേഖം [അസനിവിചക്കം, തം സേഖം (പീ॰ ക॰), അസനിവിചക്കം, സേഖം (സ്യാ॰ കം॰), അസനിവിചക്കം ആഗച്ഛതു, കം സേഖം (?)] അപ്പത്തമാനസം ലാഭസക്കാരസിലോകോ അനുപാപുണാതു'' [അനുപാപുണാതി (പീ॰ ക॰)].

''അസനിവിചക്കന്തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകസ്സേതം അധിവചനം. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ...പേ॰... ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി. ഛട്ഠം.

൭. ദിദ്ധസുത്തം

൧൬൩. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''ദാരുണോ , ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ...പേ॰... അധിഗമായ. കം, ഭിക്ഖവേ, ദിദ്ധഗതേന വിസല്ലേന സല്ലേന [ദിട്ഠിഗതേന വിസല്ലേന (ക॰ സീ॰), ദിട്ഠിഗതേന സല്ലേന (സ്യാ॰ കം॰), ദിട്ഠിഗതേന വിസല്ലേന സല്ലേന (ക॰), ദിട്ഠഗതേന വിസല്ലേന സല്ലേന (പീ॰)] വിജ്ഝതു, സേഖം [വിജ്ഝതു, തം സേഖം (സീ॰), വിജ്ഝതി, തം സേഖം (പീ॰ ക॰)] അപ്പത്തമാനസം ലാഭസക്കാരസിലോകോ അനുപാപുണാതു'' [അനുപാപുണാതി (പീ॰ ക॰)].

“സല്ലന്തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകസ്സേതം അധിവചനം. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ…പേ॰… ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ”ന്തി. സത്തമം.

൮. സിങ്ഗാലസുത്തം

൧൬൪. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… “ദാരുണോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ…പേ॰… അധിഗമായ. അസ്സുത്ഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, രത്തിയാ പച്ചൂസസമയം ജരസിങ്ഗാലസ്സ [സിങ്ഗാലസ്സ (ക॰), ജരസിഗാലസ്സ (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)] വസ്സമാനസ്സാ”തി? “ഏവം, ഭന്തേ”. “ഏസോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ജരസിങ്ഗാലോ ഉക്കണ്ഡകേന [ഉക്കണ്ഡകേന (സീ॰), ഉക്കണ്ണകേന (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰)] നാമ രോഗജാതേന ഫുട്ഠോ നേവ ബിലഗതോ രമതി, ന രുക്ഖമൂലഗതോ രമതി, ന അജ്ഝോകാസഗതോ രമതി; യേന യേന ഗച്ഛതി, യത്ഥ യത്ഥ തിട്ഠതി, യത്ഥ യത്ഥ നിസീദതി, യത്ഥ യത്ഥ നിപജ്ജതി; തത്ഥ തത്ഥ അനയബ്യസനം ആപജ്ജതി. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇധേകച്ചോ ഭിക്ഖു ലാഭസക്കാരസിലോകേന അഭിഭൂതോ പരിയാദിണ്ണചിത്തോ നേവ സുഞ്ഞാഗാരഗതോ രമതി, ന രുക്ഖമൂലഗതോ രമതി, ന അജ്ഝോകാസഗതോ രമതി; യേന യേന ഗച്ഛതി, യത്ഥ യത്ഥ തിട്ഠതി, യത്ഥ യത്ഥ നിസീദതി, യത്ഥ യത്ഥ നിപജ്ജതി; തത്ഥ തത്ഥ അനയബ്യസനം ആപജ്ജതി. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ…പേ॰… ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ”ന്തി. അട്ഠമം.

൯. വേരമ്ഭസുത്തം

൧൬൫. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… “ദാരുണോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ…പേ॰… അധിഗമായ. ഉപരി, ഭിക്ഖവേ, ആകാസേ വേരമ്ഭാ [വേരമ്ബാ (സീ॰ പീ॰)] നാമ വാതാ വായന്തി. തത്ഥ യോ പക്ഖീ ഗച്ഛതി തമേനം വേരമ്ഭാ വാതാ ഖിപന്തി. തസ്സ വേരമ്ഭവാതക്ഖിത്തസ്സ അഞ്ഞേനേവ പാദാ ഗച്ഛന്തി, അഞ്ഞേന പക്ഖാ ഗച്ഛന്തി, അഞ്ഞേന സീസം ഗച്ഛതി, അഞ്ഞേന കായോ ഗച്ഛതി. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇധേകച്ചോ ഭിക്ഖു ലാഭസക്കാരസിലോകേന അഭിഭൂതോ പരിയാദിണ്ണചിത്തോ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ പവിസതി അരക്ഖിതേനേവ കായേന അരക്ഖിതായ വാചായ അരക്ഖിതേന ചിത്തേന, അനുപട്ഠിതായ സതിയാ, അസംവുതേഹി ഇന്ദ്രിയേഹി. സോ തത്ഥ പസ്സതി മാതുഗാമം ദുന്നിവത്ഥം വാ ദുപ്പാരുതം വാ. തസ്സ മാതുഗാമം ദിസ്വാ ദുന്നിവത്ഥം വാ ദുപ്പാരുതം വാ രാഗോ ചിത്തം അനുദ്ധംസേതി. സോ രാഗാനുദ്ധംസിതേന ചിത്തേന സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഹീനായാവത്തതി. തസ്സ അഞ്ഞേ ചീവരം ഹരന്തി, അഞ്ഞേ പത്തം ഹരന്തി, അഞ്ഞേ നിസീദനം ഹരന്തി, അഞ്ഞേ സൂചിഘരം ഹരന്തി, വേരമ്ഭവാതക്ഖിത്തസ്സേവ സകുണസ്സ. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ…പേ॰… ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ”ന്തി. നവമം.

൧൦. സഗാഥകസുത്തം

൧൬൮. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘ദാരുണോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ…പേ॰… അധിഗമായ. ഇധാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചം പുഗ്ഗലം പസ്സാമി സക്കാരേന അഭിഭൂതം പരിയാദിണ്ണചിത്തം, കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപന്നം. ഇധ പനാഹം, ഭിക്ഖവേ , ഏകച്ചം പുഗ്ഗലം പസ്സാമി അസക്കാരേന അഭിഭൂതം പരിയാദിണ്ണചിത്തം, കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപന്നം. ഇധ പനാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചം പുഗ്ഗലം പസ്സാമി സക്കാരേന ച അസക്കാരേന ച തദുഭയേന അഭിഭൂതം പരിയാദിണ്ണചിത്തം, കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ അപായം ദുഗ്ഗതിം വിനിപാതം നിരയം ഉപപന്നം. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ…പേ॰… ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ’’ന്തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. ഇദം വത്വാന സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

‘‘യസ്സ സക്കരിയമാനസ്സ, അസക്കാരേന ചൂഭയം;
സമാധി ന വികമ്പതി, അപ്പമാണവിഹാരിനോ [അപ്പമാദവിഹാരിനോ (പീ॰ ക॰) അപ്പമാണോതി ഹേത്ഥ ഫലസമാധി, ന സതി].

‘‘തം ഝായിനം സാതതികം, സുഖുമം ദിട്ഠിവിപസ്സകം;
ഉപാദാനക്ഖയാരാമം, ആഹു സപ്പുരിസോ ഇതീ’’തി. ദസമം;

പഠമോ വഗ്ഗോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ദാരുണോ ബളിസം കുമ്മം, ദീഘലോമി ച മീള്ഹകം;
അസനി ദിദ്ധം സിങ്ഗാലം, വേരമ്ഭേന സഗാഥകന്തി.

൨. ദുതിയവഗ്ഗോ

൧. സുവണ്ണപാതിസുത്തം

൧൬൯. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘ദാരുണോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ…പേ॰… അധിഗമായ. ഇധാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചം പുഗ്ഗലം ഏവം ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച പജാനാമി - ‘ന ചായമായസ്മാ സുവണ്ണപാതിയാപി രൂപിയചുണ്ണപരിപൂരായ ഹേതു സമ്പജാനമുസാ ഭാസേയ്യാ’തി. തമേനം പസ്സാമി അപരേന സമയേന ലാഭസക്കാരസിലോകേന അഭിഭൂതം പരിയാദിണ്ണചിത്തം സമ്പജാനമുസാ ഭാസന്തം. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ…പേ॰… ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ’’ന്തി. പഠമം.

൨. രൂപിയപാതിസുത്തം

൧൭൦. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘ദാരുണോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ…പേ॰… ഇധാഹം, ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചം പുഗ്ഗലം ഏവം ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച പജാനാമി - ‘ന ചായമായസ്മാ രൂപിയപാതിയാപി

സുവണ്ണചുണ്ണപരിപൂരായ ഹേതു സമ്പജാനമുസാ ഭാസേയ്യാ’തി. തമേനം പസ്സാമി അപരേന സമയേന ലാഭസക്കാരസിലോകേന അഭിഭൂതം പരിയാദിണ്ണചിത്തം സമ്പജാനമുസാ ഭാസന്തം. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ...പേ॰... ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ’’ന്തി. ദുതിയം.

൩-൧൦. സുവണ്ണനിക്ഖസുത്താദിഅട്ഠകം

൧൬൩. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ‘‘ഇധാഹം , ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചം പുഗ്ഗലം ഏവം ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച പജാനാമി - ‘ന ചായമായസ്മാ സുവണ്ണനിക്ഖസ്സാപി ഹേതു...പേ॰... സുവണ്ണനിക്ഖസതസ്സാപി ഹേതു... സിങ്ഗീനിക്ഖസ്സാപി ഹേതു... സിങ്ഗീനിക്ഖസതസ്സാപി ഹേതു... പഥവിയാപി ജാതരൂപപരിപൂരായ ഹേതു... ആമിസകിഞ്ചിക്ഖഹേതുപി... ജീവിതഹേതുപി... ജനപദകല്യാണിയാപി ഹേതു സമ്പജാനമുസാ ഭാസേയ്യാ’തി. തമേനം പസ്സാമി അപരേന സമയേന ലാഭസക്കാരസിലോകേന അഭിഭൂതം പരിയാദിണ്ണചിത്തം സമ്പജാനമുസാ ഭാസന്തം. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ...പേ॰... ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ’’ന്തി. ദസമം.

ദുതിയോ വഗ്ഗോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ദ്വേ പാതി ദ്വേ സുവണ്ണാ ച, സിങ്ഗീഹി അപരേ ദുവേ;
പഥവീ കിഞ്ചിക്ഖജീവിതം, ജനപദകല്യാണിയാ ദസാതി.

൩. തതിയവഗ്ഗോ

൧. മാതുഗാമസുത്തം

൧൭൦. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ‘‘ദാരുണോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ...പേ॰... ന തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, മാതുഗാമോ ഏകോ ഏകസ്സ ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠതി യസ്സ ലാഭസക്കാരസിലോകോ ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠതി. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ ...പേ॰... ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ’’ന്തി. പഠമം.

൨. കല്യാണീസുത്തം

൧൭൧. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ‘‘ദാരുണോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ...പേ॰... ന തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ജനപദകല്യാണീ ഏകാ ഏകസ്സ ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠതി യസ്സ ലാഭസക്കാരസിലോകോ ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠതി. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ...പേ॰... ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ’’ന്തി. ദുതിയം.

൩. ഏകപുത്തകസുത്തം

൧൩൨. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘ദാരുണോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ…പേ॰… സദ്ധാ, ഭിക്ഖവേ, ഉപാസികാ ഏകപുത്തകം പിയം മനാപം ഏവം സമ്മാ ആയാചമാനാ ആയാചേയ്യ – ‘താദിസോ, താത, ഭവാഹി യാദിസോ ചിത്തോ ച ഗഹപതി ഹത്ഥകോ ച ആളവകോ’തി. ഏസാ, ഭിക്ഖവേ , തുലാ ഏതം പമാണം മമ സാവകാനം ഉപാസകാനം, യദിദം ചിത്തോ ച ഗഹപതി ഹത്ഥകോ ച ആളവകോ. സചേ ഖോ ത്വം, താത, അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജസി; താദിസോ, താത, ഭവാഹി യാദിസാ സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനാതി. ഏസാ, ഭിക്ഖവേ, തുലാ ഏതം പമാണം മമ സാവകാനം ഭിക്ഖൂനം, യദിദം സാരിപുത്തമോഗ്ഗലാനാ . മാ ച ഖോ ത്വം, താത, സേഖം അപ്പത്തമാനസം ലാഭസക്കാരസിലോകോ അനുപാപുണാതൂതി. തഞ്ചേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖും സേഖം അപ്പത്തമാനസം ലാഭസക്കാരസിലോകോ അനുപാപുണാതി, സോ തസ്സ ഹോതി അന്തരായായ. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ…പേ॰… ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ’’ന്തി. തതിയം.

൪. ഏകധീതുസുത്തം

൧൩൩. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘ദാരുണോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ…പേ॰… സദ്ധാ ഭിക്ഖവേ ഉപാസികാ ഏകം ധീതരം പിയം മനാപം ഏവം സമ്മാ ആയാചമാനാ ആയാചേയ്യ – ‘താദിസാ, അയ്യേ, ഭവാഹി യാദിസാ ഖുജ്ജുത്തരാ ച ഉപാസികാ വേളുകണ്ഡകിയാ [വേളുകണ്ഡകീ (സീ॰ ഽരക്കങ്ഗുത്തരേപി)] ച നന്ദമാതാ’തി. ഏസാ, ഭിക്ഖവേ, തുലാ ഏതം പമാണം മമ സാവികാനം ഉപാസികാനം, യദിദം ഖുജ്ജുത്തരാ ച ഉപാസികാ വേളുകണ്ഡകിയാ ച നന്ദമാതാ. സചേ ഖോ ത്വം, അയ്യേ, അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജസി; താദിസാ, അയ്യേ, ഭവാഹി യാദിസാ ഖേമാ ച ഭിക്ഖുനീ ഉപ്പലവണ്ണാ ചാതി. ഏസാ, ഭിക്ഖവേ, തുലാ ഏതം പമാണം മമ സാവികാനം ഭിക്ഖുനീനം, യദിദം ഖേമാ ച ഭിക്ഖുനീ ഉപ്പലവണ്ണാ ച. മാ ച ഖോ ത്വം, അയ്യേ, സേഖം അപ്പത്തമാനസം ലാഭസക്കാരസിലോകോ അനുപാപുണാതൂതി. തം ചേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനിം സേഖം അപ്പത്തമാനസം ലാഭസക്കാരസിലോകോ അനുപാപുണാതി, സോ തസ്സാ ഹോതി അന്തരായായ. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ…പേ॰… ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ’’ന്തി. ചതുത്ഥം.

൫. സമണബ്രാഹ്മണസുത്തം

൧൩൪. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘യേ ഹി കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ലാഭസക്കാരസിലോകസ്സ അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം നപ്പജാനന്തി, ന മേ തേ, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ സമണേസു വാ സമണസമ്മതാ ബ്രാഹ്മണേസു വാ ബ്രാഹ്മണസമ്മതാ, ന ച പന തേ ആയസ്മന്താ സാമഞ്ഞത്ഥം വാ ബ്രഹ്മഞ്ഞത്ഥം വാ ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തി. യേ ച ഖോ കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ലാഭസക്കാരസിലോകസ്സ അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം പജാനന്തി, തേ ച ഖോ മേ, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ

സമണേസു ചേവ സമണസമ്മതാ ബ്രാഹ്മണേസു ച ബ്രാഹ്മണസമ്മതാ, തേ ച പനായസ്മന്തോ സാമഞ്ഞത്ഥഞ്ച ബ്രഹ്മഞ്ഞത്ഥഞ്ച ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തീ”തി. പഞ്ചമം.

൬. ദുതിയസമണബ്രാഹ്മണസുത്തം

൧൭൭. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… “യേ ഹി കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ലാഭസക്കാരസിലോകസ്സ സമുദയഞ്ച അത്ഥങ്ഗമഞ്ച അസ്സാദഞ്ച ആദീനവഞ്ച നിസ്സരണഞ്ച യഥാഭൂതം നപ്പജാനന്തി…പേ॰… പജാനന്തി… പേ॰… സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തീ”തി. ഛട്ഠം.

൭. തതിയസമണബ്രാഹ്മണസുത്തം

൧൭൮. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… “യേ ഹി കേചി, ഭിക്ഖവേ, സമണാ വാ ബ്രാഹ്മണാ വാ ലാഭസക്കാരസിലോകം യഥാഭൂതം നപ്പജാനന്തി, ലാഭസക്കാരസിലോകസമുദയം നപ്പജാനന്തി, ലാഭസക്കാരസിലോകനിരോധം നപ്പജാനന്തി, ലാഭസക്കാരസിലോകനിരോധഗാമിനിം പടിപദം നപ്പജാനന്തി …പേ॰… പജാനന്തി…പേ॰… സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തീ”തി. സത്തമം.

൮. ഛവിസുത്തം

൧൭൯. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… “ദാരുണോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ. ലാഭസക്കാരസിലോകോ , ഭിക്ഖവേ, ഛവിം ഛിന്ദതി, ഛവിം ഛേത്വാ ചമ്മം ഛിന്ദതി, ചമ്മം ഛേത്വാ മംസം ഛിന്ദതി, മംസം ഛേത്വാ ന്ഹാരും ഛിന്ദതി, ന്ഹാരും ഛേത്വാ അട്ഠിം ഛിന്ദതി, അട്ഠിം ഛേത്വാ അട്ഠിമിഞ്ജം ആഹച്ച തിട്ഠതി. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ…പേ॰… ഏവഞ്ഹി വോ ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ”ന്തി. അട്ഠമം.

൯. രജ്ജുസുത്തം

൧൮൦. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… “ദാരുണോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ. ലാഭസക്കാരസിലോകോ, ഭിക്ഖവേ, ഛവിം ഛിന്ദതി, ഛവിം ഛേത്വാ ചമ്മം ഛിന്ദതി, ചമ്മം ഛേത്വാ മംസം ഛിന്ദതി, മംസം ഛേത്വാ ന്ഹാരും ഛിന്ദതി, ന്ഹാരും ഛേത്വാ അട്ഠിം ഛിന്ദതി, അട്ഠിം ഛേത്വാ അട്ഠിമിഞ്ജം ആഹച്ച തിട്ഠതി”.

“സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, ബലവാ പുരിസോ ദള്ഹായ വാളരജ്ജുയാ ജങ്ഘം വേഠേത്വാ ഘംസേയ്യ. സാ ഛവിം ഛിന്ദേയ്യ, ഛവിം ഛേത്വാ ചമ്മം ഛിന്ദേയ്യ, ചമ്മം ഛേത്വാ മംസം ഛിന്ദേയ്യ, മംസം ഛേത്വാ ന്ഹാരും ഛിന്ദേയ്യ, ന്ഹാരും ഛേത്വാ അട്ഠിം ഛിന്ദേയ്യ, അട്ഠിം ഛേത്വാ അട്ഠിമിഞ്ജം ആഹച്ച തിട്ഠേയ്യ. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ ഛവിം ഛിന്ദതി, ഛവിം ഛേത്വാ ചമ്മം ഛിന്ദതി, ചമ്മം ഛേത്വാ മംസം ഛിന്ദതി, മംസം ഛേത്വാ ന്ഹാരും ഛിന്ദതി, ന്ഹാരും ഛേത്വാ അട്ഠിം ഛിന്ദതി, അട്ഠിം ഛേത്വാ അട്ഠിംമിഞ്ജം ആഹച്ച തിട്ഠതി.

ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ...പേ॰... ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി. നവമം.

൧൦. ഭിക്ഖുസുത്തം

൧൭൯. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''യോപി സോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു അരഹം ഖീണാസവോ തസ്സപാഹം ലാഭസക്കാരസിലോകോ അന്തരായായ വദാമീ''തി. ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ ആനന്ദോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''കിസ്സ പന, ഭന്തേ, ഖീണാസവസ്സ ഭിക്ഖുനോ ലാഭസക്കാരസിലോകോ അന്തരായായാ''തി? ''യാ ഹിസ്സ സാ, ആനന്ദ, അകുപ്പാ ചേതോവിമുത്തി നാഹം തസ്സാ ലാഭസക്കാരസിലോകം അന്തരായായ വദാമി. യേ ച ഖ്വസ്സ, ആനന്ദ, അപ്പമത്തസ്സ ആതാപിനോ പഹിതത്തസ്സ വിഹരതോ ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരാ അധിഗതാ തേസാഹമസ്സ ലാഭസക്കാരസിലോകം അന്തരായായ വദാമി. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ആനന്ദ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ കടുകോ ഫരുസോ അന്തരായികോ അനുത്തരസ്സ യോഗക്ഖേമസ്സ അധിഗമായ. തസ്മാതിഹാനന്ദ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'ഉപ്പന്നം ലാഭസക്കാരസിലോകം പജഹിസ്സാമ, ന ച നോ ഉപ്പന്നോ ലാഭസക്കാരസിലോകോ ചിത്തം പരിയാദായ ഠസ്സതീ'തി. ഏവഞ്ഹി വോ, ആനന്ദ, സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി. ദസമം.

തതിയോ വഗ്ഗോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

മാതുഗാമോ ച കല്യാണീ, പുത്തോ ച ഏകധീതു ച;
സമണബ്രാഹ്മണാ തീണി, ഛവി രജ്ജു ച ഭിക്ഖുനാതി.

൪. ചതുത്ഥവഗ്ഗോ

൧. ഭിന്ദിസുത്തം

൧൮൦. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''ദാരുണോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ. ലാഭസക്കാരസിലോകേന അഭിഭൂതോ പരിയാദിണ്ണചിത്തോ, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തോ സങ്ഘം ഭിന്ദി. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ...പേ॰... സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി. പഠമം.

൨. കുസലമൂലസുത്തം

൧൮൧. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''ദാരുണോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ. ലാഭസക്കാരസിലോകേന അഭിഭൂതസ്സ പരിയാദിണ്ണചിത്തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തസ്സ കുസലമൂലം സമുച്ഛേദമഗമാ. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ...പേ॰... സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി. ദുതിയം.

൩. കുസലധമ്മസുത്തം

൧൮൨. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''ദാരുണോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ. ലാഭസക്കാരസിലോകേന അഭിഭൂതസ്സ

പരിയാദിണ്ണചിത്തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തസ്സ കുസലോ ധമ്മോ സമുച്ഛേദമഗമാ. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ...പേ॰... സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി. തതിയം.

൪. സുക്കധമ്മസുത്തം

൧൭൩. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''ദാരുണോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ. ലാഭസക്കാരസിലോകേന അഭിഭൂതസ്സ പരിയാദിണ്ണചിത്തസ്സ, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തസ്സ സുക്കോ ധമ്മോ സമുച്ഛേദമഗമാ. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ...പേ॰... സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി . ചതുത്ഥം.

൫. അചിരപക്കന്തസുത്തം

൧൭൪. ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേ അചിരപക്കന്തേ ദേവദത്തേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ദേവദത്തം ആരബ്ഭ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''അത്തവധായ, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തസ്സ ലാഭസക്കാരസിലോകോ ഉദപാദി, പരാഭവായ ദേവദത്തസ്സ ലാഭസക്കാരസിലോകോ ഉദപാദി''.

''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, കദലീ അത്തവധായ ഫലം ദേതി, പരാഭവായ ഫലം ദേതി; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്തവധായ ദേവദത്തസ്സ ലാഭസക്കാരസിലോകോ ഉദപാദി, പരാഭവായ ദേവദത്തസ്സ ലാഭസക്കാരസിലോകോ ഉദപാദി.

''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, വേളു അത്തവധായ ഫലം ദേതി, പരാഭവായ ഫലം ദേതി; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്തവധായ ദേവദത്തസ്സ ലാഭസക്കാരസിലോകോ ഉദപാദി, പരാഭവായ ദേവദത്തസ്സ ലാഭസക്കാരസിലോകോ ഉദപാദി.

''സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, നളോ അത്തവധായ ഫലം ദേതി, പരാഭവായ ഫലം ദേതി; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്തവധായ ദേവദത്തസ്സ ലാഭസക്കാരസിലോകോ ഉദപാദി, പരാഭവായ ദേവദത്തസ്സ ലാഭസക്കാരസിലോകോ ഉദപാദി.

''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, അസ്സതരീ അത്തവധായ ഗബ്ഭം ഗണ്ഹാതി, പരാഭവായ ഗബ്ഭം ഗണ്ഹാതി; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അത്തവധായ ദേവദത്തസ്സ ലാഭസക്കാരസിലോകോ ഉദപാദി, പരാഭവായ ദേവദത്തസ്സ ലാഭസക്കാരസിലോകോ ഉദപാദി. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ. ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. ഇദം വത്വാന സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

> ''ഫലം വേ കദലിം ഹന്തി, ഫലം വേളും ഫലം നളം;
> സക്കാരോ കാപുരിസം ഹന്തി, ഗബ്ഭോ അസ്സതരിം യഥാ''തി''. പഞ്ചമം;

൬. പഞ്ചരഥസതസുത്തം

൧൫൭. രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ. തേന ഖോ പന സമയേന ദേവദത്തസ്സ അജാതസത്തുകുമാരോ പഞ്ചഹി രഥസതേഹി സായം പാതം ഉപട്ഠാനം ഗച്ഛതി, പഞ്ച ച ഥാലിപാകസതാനി ഭത്താഭിഹാരോ അഭിഹരീയതി. അഥ ഖോ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - ''ദേവദത്തസ്സ, ഭന്തേ, അജാതസത്തുകുമാരോ പഞ്ചഹി രഥസതേഹി സായം പാതം ഉപട്ഠാനം ഗച്ഛതി, പഞ്ച ച ഥാലിപാകസതാനി ഭത്താഭിഹാരോ അഭിഹരീയതീ''തി. ''മാ, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തസ്സ ലാഭസക്കാരസിലോകം പിഹയിത്ഥ. യാവകീവഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തസ്സ അജാതസത്തുകുമാരോ പഞ്ചഹി രഥസതേഹി സായം പാതം ഉപട്ഠാനം ഗമിസ്സതി, പഞ്ച ച ഥാലിപാകസതാനി ഭത്താഭിഹാരോ ആഹരീയിസ്സതി, ഹാനിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തസ്സ പാടികങ്ഖാ കുസലേസു ധമ്മേസു, നോ വുദ്ധി''.

''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ചണ്ഡസ്സ കുക്കുരസ്സ നാസായ പിത്തം ഭിന്ദേയ്യും , ഏവഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ , കുക്കുരോ ഭിയ്യോസോമത്തായ ചണ്ഡതരോ അസ്സ; ഏവമേവ, ഭിക്ഖവേ, യാവകീവഞ്ച ദേവദത്തസ്സ അജാതസത്തുകുമാരോ പഞ്ചഹി രഥസതേഹി സായം പാതം ഉപട്ഠാനം ഗമിസ്സതി, പഞ്ച ച ഥാലിപാകസതാനി ഭത്താഭിഹാരോ ആഹരീയിസ്സതി, ഹാനിയേവ, ഭിക്ഖവേ, ദേവദത്തസ്സ പാടികങ്ഖാ കുസലേസു ധമ്മേസു, നോ വുദ്ധി. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ...പേ॰... ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി. ഛട്ഠം.

൭. മാതുസുത്തം

൧൫൮. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''ദാരുണോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ കടുകോ ഫരുസോ അന്തരായികോ അനുത്തരസ്സ യോഗക്ഖേമസ്സ അധിഗമായ. ഇധാഹം , ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചം പുഗ്ഗലം ഏവം ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച പജാനാമി - 'ന ചായമായസ്മാ മാതുപി ഹേതു സമ്പജാനമുസാ ഭാസേയ്യാ'തി. തമേനം പസ്സാമി അപരേന സമയേന ലാഭസക്കാരസിലോകേന അഭിഭൂതം പരിയാദിണ്ണചിത്തം സമ്പജാനമുസാ ഭാസന്തം. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ കടുകോ ഫരുസോ അന്തരായികോ അനുത്തരസ്സ യോഗക്ഖേമസ്സ അധിഗമായ. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'ഉപ്പന്നം ലാഭസക്കാരസിലോകം പജഹിസ്സാമ. ന ച നോ ഉപ്പന്നോ ലാഭസക്കാരസിലോകോ ചിത്തം പരിയാദായ ഠസ്സതീ'തി. ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി. സത്തമം.

൮-൧൩. പിതുസുത്താദിഛക്കം

൧൫൯. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''ദാരുണോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ കടുകോ ഫരുസോ അന്തരായികോ അനുത്തരസ്സ യോഗക്ഖേമസ്സ അധിഗമായ. ഇധാഹം , ഭിക്ഖവേ, ഏകച്ചം പുഗ്ഗലം ഏവം ചേതസാ ചേതോ പരിച്ച പജാനാമി - 'ന ചായമായസ്മാ പിതുപി ഹേതു... പേ॰... ഭാതുപി ഹേതു... ഭഗിനിയാപി ഹേതു... പുത്തസ്സപി ഹേതു... ധീതുയാപി ഹേതു... പജാപതിയാപി ഹേതു സമ്പജാനമുസാ ഭാസേയ്യാ'തി. തമേനം പസ്സാമി

അപരേന സമയേന ലാഭസക്കാരസിലോകേന അഭിഭൂതം പരിയാദിണ്ണചിത്തം സമ്പജാനമുസാ ഭാസന്തം. ഏവം ദാരുണോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ലാഭസക്കാരസിലോകോ കടുകോ ഫരുസോ അന്തരായികോ അനുത്തരസ്സ യോഗക്ഖേമസ്സ അധിഗമായ. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'ഉപ്പന്നം ലാഭസക്കാരസിലോകം പജഹിസ്സാമ, ന ച നോ ഉപ്പന്നോ ലാഭസക്കാരസിലോകോ ചിത്തം പരിയാദായ ഠസ്സതീ'തി. ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി. തേരസമം.

ചതുത്ഥോ വഗ്ഗോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ഭിന്ദി മൂലം ദുവേ ധമ്മാ, പക്കന്തം രഥ മാതരി;
പിതാ ഭാതാ ച ഭഗിനീ, പുത്തോ ധീതാ പജാപതീതി.

ലാഭസക്കാരസംയുത്തം സമത്തം.

൭. രാഹുലസംയുത്തം

൧. പഠമവഗ്ഗോ

൧. ചക്ഖുസുത്തം

൧൮൮. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ രാഹുലോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ രാഹുലോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - ''സാധു മേ, ഭന്തേ, ഭഗവാ സംഖിത്തേന ധമ്മം ദേസേതു, യമഹം ഭഗവതോ ധമ്മം സുത്വാ ഏകോ വൂപകട്ഠോ അപ്പമത്തോ ആതാപീ പഹിതത്തോ വിഹരേയ്യ''ന്തി.

''തം കിം മഞ്ഞസി, രാഹുല, ചക്ഖും നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ''തി? ''അനിച്ചം, ഭന്തേ''. ''യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ''തി? ''ദുക്ഖം, ഭന്തേ''. ''യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''. ''സോതം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ''തി? ''അനിച്ചം, ഭന്തേ''...പേ.... ''ഘാനം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ''തി? ''അനിച്ചം, ഭന്തേ''...പേ... ''ജിവ്ഹാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ''തി? ''അനിച്ചാ, ഭന്തേ''...പേ... ''കായോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാ''തി? ''അനിച്ചോ, ഭന്തേ'' ...പേ... ''മനോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാ''തി? ''അനിച്ചോ, ഭന്തേ''. ''യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ''തി? ''ദുക്ഖം, ഭന്തേ''. ''യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - 'ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ'''തി? ''നോ ഹേതം, ഭന്തേ''.

''ഏവം പസ്സം, രാഹുല, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി ...പേ... സോതസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി... ഘാനസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി... ജിവ്ഹായപി നിബ്ബിന്ദതി... കായസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി... മനസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി; നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. 'ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ'തി പജാനാതീ''തി. പഠമം.

൨. രൂപസുത്തം

൧൮൯. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ... ''തം കിം മഞ്ഞസി, രാഹുല, രൂപാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ''തി? ''അനിച്ചാ , ഭന്തേ''...പേ... സദ്ദാ... ഗന്ധാ... രസാ... ഫോട്ഠബ്ബാ... ധമ്മാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാതി? ''അനിച്ചാ, ഭന്തേ''...പേ... ''ഏവം പസ്സം, രാഹുല, സുതവാ അരിയസാവകോ രൂപേസുപി നിബ്ബിന്ദതി... സദ്ദേസുപി നിബ്ബിന്ദതി... ഗന്ധേസുപി നിബ്ബിന്ദതി... രസേസുപി നിബ്ബിന്ദതി... ഫോട്ഠബ്ബേസുപി നിബ്ബിന്ദതി... ധമ്മേസുപി നിബ്ബിന്ദതി; നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി... പേ... പജാനാതീ''തി. ദുതിയം.

൩. വിഞ്ഞാണസുത്തം

൯൩. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘തം കിം മഞ്ഞസി, രാഹുല, ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ’’തി? ‘‘അനിച്ചം, ഭന്തേ’’…പേ॰… ‘‘സോതവിഞ്ഞാണം…പേ॰… ഘാനവിഞ്ഞാണം… ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം… കായവിഞ്ഞാണം… മനോവിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ’’തി? ‘‘അനിച്ചം, ഭന്തേ’’ …പേ॰… ‘‘ഏവം പസ്സം, രാഹുല, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുവിഞ്ഞാണസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി…പേ॰… സോതവിഞ്ഞാണസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി… ഘാനവിഞ്ഞാണസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി… ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി… കായവിഞ്ഞാണസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി… മനോവിഞ്ഞാണസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി; നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി…പേ॰… പജാനാതീ’’തി. തതിയം.

൪. സമ്ഫസ്സസുത്തം

൯൪. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘തം കിം മഞ്ഞസി, രാഹുല, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാ’’തി? ‘‘അനിച്ചോ, ഭന്തേ’’…പേ॰… ‘‘സോതസമ്ഫസ്സോ…പേ॰… ഘാനസമ്ഫസ്സോ… ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ… കായസമ്ഫസ്സോ… മനോസമ്ഫസ്സോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാ’’തി? ‘‘അനിച്ചോ, ഭന്തേ’’…പേ॰… ‘‘ഏവം പസ്സം, രാഹുല, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസമ്ഫസ്സസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി…പേ॰… സോതസമ്ഫസ്സസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി… ഘാനസമ്ഫസ്സസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി… ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി… കായസമ്ഫസ്സസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി… മനോസമ്ഫസ്സസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി; നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി…പേ॰… പജാനാതീ’’തി. ചതുത്ഥം.

൫. വേദനാസുത്തം

൯൫. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘തം കിം മഞ്ഞസി, രാഹുല, ചക്ഖുസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ’’തി? ‘‘അനിച്ചാ, ഭന്തേ’’…പേ॰… ‘‘സോതസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ…പേ॰… ഘാനസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ… ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ… കായസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ… മനോസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ’’തി? ‘‘അനിച്ചാ , ഭന്തേ’’…പേ॰… ‘‘ഏവം പസ്സം, രാഹുല, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസമ്ഫസ്സജായ വേദനായപി നിബ്ബിന്ദതി…പേ॰… സോത… ഘാന… ജിവ്ഹാ… കായ… മനോസമ്ഫസ്സജായ വേദനായപി നിബ്ബിന്ദതി…പേ॰… പജാനാതീ’’തി. പഞ്ചമം.

൬. സഞ്ഞാസുത്തം

൯൬. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ‘‘തം കിം മഞ്ഞസി, രാഹുല, രൂപസഞ്ഞാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ’’തി? ‘‘അനിച്ചാ, ഭന്തേ’’…പേ॰… ‘‘സദ്ദസഞ്ഞാ…പേ॰… ഗന്ധസഞ്ഞാ… രസസഞ്ഞാ… ഫോട്ഠബ്ബസഞ്ഞാ… ധമ്മസഞ്ഞാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ’’തി? ‘‘അനിച്ചാ, ഭന്തേ’’…പേ॰… ‘‘ഏവം പസ്സം, രാഹുല, സുതവാ അരിയസാവകോ രൂപസഞ്ഞായപി നിബ്ബിന്ദതി…പേ॰… സദ്ദസഞ്ഞായപി നിബ്ബിന്ദതി… ഗന്ധസഞ്ഞായപി നിബ്ബിന്ദതി… രസസഞ്ഞായപി നിബ്ബിന്ദതി… ഫോട്ഠബ്ബസഞ്ഞായപി നിബ്ബിന്ദതി… ധമ്മസഞ്ഞായപി നിബ്ബിന്ദതി…പേ॰… പജാനാതീ’’തി. ഛട്ഠം.

൭. സഞ്ചേതനാസുത്തം

൧൬൮. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ... ‘‘തം കിം മഞ്ഞസി, രാഹുല, രൂപസഞ്ചേതനാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ’’തി? ‘‘അനിച്ചാ, ഭന്തേ’’...പേ... ‘‘സദ്ദസഞ്ചേതനാ...പേ... ഗന്ധസഞ്ചേതനാ... രസസഞ്ചേതനാ ... ഫോട്ഠബ്ബസഞ്ചേതനാ... ധമ്മസഞ്ചേതനാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ’’തി? ‘‘അനിച്ചാ, ഭന്തേ’’...പേ... ‘‘ഏവം പസ്സം, രാഹുല, സുതവാ അരിയസാവകോ രൂപസഞ്ചേതനായപി നിബ്ബിന്ദതി...പേ... സദ്ദസഞ്ചേതനായപി നിബ്ബിന്ദതി... ഗന്ധസഞ്ചേതനായപി നിബ്ബിന്ദതി... രസസഞ്ചേതനായപി നിബ്ബിന്ദതി... ഫോട്ഠബ്ബസഞ്ചേതനായപി നിബ്ബിന്ദതി... ധമ്മസഞ്ചേതനായപി നിബ്ബിന്ദതി...പേ... പജാനാതീ’’തി. സത്തമം.

൮. തണ്ഹാസുത്തം

൧൬൯. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ... ‘‘തം കിം മഞ്ഞസി, രാഹുല, രൂപതണ്ഹാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ’’തി? ‘‘അനിച്ചാ, ഭന്തേ’’...പേ... ‘‘സദ്ദതണ്ഹാ...പേ... ഗന്ധതണ്ഹാ... രസതണ്ഹാ... ഫോട്ഠബ്ബതണ്ഹാ... ധമ്മതണ്ഹാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ’’തി? ‘‘അനിച്ചാ, ഭന്തേ’’...പേ... ‘‘ഏവം പസ്സം, രാഹുല, സുതവാ അരിയസാവകോ രൂപതണ്ഹായപി നിബ്ബിന്ദതി...പേ... സദ്ദതണ്ഹായപി നിബ്ബിന്ദതി... ഗന്ധതണ്ഹായപി നിബ്ബിന്ദതി... രസതണ്ഹായപി നിബ്ബിന്ദതി... ഫോട്ഠബ്ബതണ്ഹായ നിബ്ബിന്ദതി... ധമ്മതണ്ഹായപി നിബ്ബിന്ദതി ... പേ... പജാനാതീ’’തി. അട്ഠമം.

൯. ധാതുസുത്തം

൧൭൦. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ... ‘‘തം കിം മഞ്ഞസി, രാഹുല, പഥവീധാതു നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ’’തി? ‘‘അനിച്ചാ, ഭന്തേ’’...പേ... ‘‘ആപോധാതു...പേ... തേജോധാതു... വായോധാതു... ആകാസധാതു... വിഞ്ഞാണധാതു നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ’’തി? ‘‘അനിച്ചാ, ഭന്തേ’’...പേ... ‘‘ഏവം പസ്സം, രാഹുല, സുതവാ അരിയസാവകോ പഥവീധാതുയാപി നിബ്ബിന്ദതി...പേ... ആപോധാതുയാപി നിബ്ബിന്ദതി... തേജോധാതുയാപി നിബ്ബിന്ദതി... വായോധാതുയാപി നിബ്ബിന്ദതി... ആകാസധാതുയാപി നിബ്ബിന്ദതി... വിഞ്ഞാണധാതുയാപി നിബ്ബിന്ദതി...പേ... പജാനാതീ’’തി. നവമം.

൧൦. ഖന്ധസുത്തം

൧൭൧. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ... ‘‘തം കിം മഞ്ഞസി, രാഹുല, രൂപം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ’’തി? ‘‘അനിച്ചം, ഭന്തേ’’...പേ... ‘‘വേദനാ...പേ... സഞ്ഞാ... സങ്ഖാരാ... വിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ’’തി? ‘‘അനിച്ചം, ഭന്തേ’’...പേ... ‘‘ഏവം പസ്സം, രാഹുല, സുതവാ അരിയസാവകോ രൂപസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി... പേ... വേദനായപി നിബ്ബിന്ദതി... സഞ്ഞായപി നിബ്ബിന്ദതി... സങ്ഖാരേസുപി നിബ്ബിന്ദതി... വിഞ്ഞാണസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി; നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി ; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാതീ’’തി. ദസമം.

പഠമോ വഗ്ഗോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ചക്ഖു രൂപഞ്ച വിഞ്ഞാണം, സമ്ഫസ്സോ വേദനായ ച;
സഞ്ഞാ സഞ്ചേതനാ തണ്ഹാ, ധാതു ഖന്ധേന തേ ദസാതി.

൨. ദുതിയവഗ്ഗോ

൧. ചക്ഖുസുത്തം

൧൯൧. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ രാഹുലോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ആയസ്മന്തം രാഹുലം ഭഗവാ ഏതദവോച - “തം കിം മഞ്ഞസി, രാഹുല, ചക്ഖും നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? “അനിച്ചം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം, ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി? “ദുക്ഖം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “സോതം... പേ०... ഘാനം... ജിവ്ഹാ... കായോ... മനോ നിച്ചോ വാ അനിച്ചോ വാ”തി? “അനിച്ചോ, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം, ദുക്ഖം വാ തം സുഖം വാ”തി? “ദുക്ഖം, ഭന്തേ”. “യം പനാനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം, കല്ലം നു തം സമനുപസ്സിതും - ‘ഏതം മമ, ഏസോഹമസ്മി, ഏസോ മേ അത്താ’”തി? “നോ ഹേതം, ഭന്തേ”. “ഏവം പസ്സം, രാഹുല, സുതവാ അരിയസാവകോ ചക്ഖുസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി...പേ०... സോതസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി... ഘാനസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി ... ജിവ്ഹായപി നിബ്ബിന്ദതി... കായസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി... മനസ്മിമ്പി നിബ്ബിന്ദതി; നിബ്ബിന്ദം വിരജ്ജതി; വിരാഗാ വിമുച്ചതി; വിമുത്തസ്മിം വിമുത്തമിതി ഞാണം ഹോതി. ‘ഖീണാ ജാതി, വുസിതം ബ്രഹ്മചരിയം, കതം കരണീയം, നാപരം ഇത്ഥത്തായാ’തി പജാനാതീ”തി. ഏതേന പേയ്യാലേന ദസ സുത്തന്താ കാതബ്ബാ. പഠമം.

൨-൧൦. രൂപാദിസുത്തനവകം

൧൯൨. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ०... “തം കിം മഞ്ഞസി, രാഹുല, രൂപാ നിച്ചാ വാ അനിച്ചാ വാ”തി? “അനിച്ചാ, ഭന്തേ”...പേ०... സദ്ദാ... ഗന്ധാ... രസാ... ഫോട്ഠബ്ബാ... ധമ്മാ....

“ചക്ഖുവിഞ്ഞാണം...പേ०... സോതവിഞ്ഞാണം... ഘാനവിഞ്ഞാണം... ജിവ്ഹാവിഞ്ഞാണം... കായവിഞ്ഞാണം... മനോവിഞ്ഞാണം....

“ചക്ഖുസമ്ഫസ്സോ...പേ०... സോതസമ്ഫസ്സോ... ഘാനസമ്ഫസ്സോ... ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സോ... കായസമ്ഫസ്സോ... മനോസമ്ഫസ്സോ....

“ചക്ഖുസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ...പേ०... സോതസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ... ഘാനസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ... ജിവ്ഹാസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ... കായസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ... മനോസമ്ഫസ്സജാ വേദനാ....

“രൂപസഞ്ഞാ...പേ॰... സദ്ദസഞ്ഞാ... ഗന്ധസഞ്ഞാ... രസസഞ്ഞാ... ഫോട്ഠബ്ബസഞ്ഞാ... ധമ്മസഞ്ഞാ....

“രൂപസഞ്ചേതനാ...പേ॰... സദ്ദസഞ്ചേതനാ... ഗന്ധസഞ്ചേതനാ... രസസഞ്ചേതനാ... ഫോട്ഠബ്ബസഞ്ചേതനാ... ധമ്മസഞ്ചേതനാ....

“രൂപതണ്ഹാ ...പേ॰... സദ്ദതണ്ഹാ... ഗന്ധതണ്ഹാ... രസതണ്ഹാ... ഫോട്ഠബ്ബതണ്ഹാ... ധമ്മതണ്ഹാ....

“പഥവീധാതു...പേ॰... ആപോധാതു... തേജോധാതു... വായോധാതു... ആകാസധാതു ... വിഞ്ഞാണധാതു....

“രൂപം ...പേ॰... വേദനാ... സഞ്ഞാ... സങ്ഖാരാ... വിഞ്ഞാണം നിച്ചം വാ അനിച്ചം വാ”തി? അനിച്ചം, ഭന്തേ...പേ॰... ഏവം പസ്സം രാഹുല...പേ॰... നാപരം ഇത്ഥത്തായാതി പജാനാതീതി. ദസമം.

൧൧. അനുസയസുത്തം

൨൦൦. സാവത്ഥിയം വിഹരതി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ രാഹുലോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ രാഹുലോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “കഥം നു ഖോ, ഭന്തേ, ജാനതോ കഥം പസ്സതോ ഇമസ്മിഞ്ച സവിഞ്ഞാണകേ കായേ ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേസു അഹങ്കാരമമങ്കാരമാനാനുസയാ ന ഹോന്തീ”തി? “യം കിഞ്ചി, രാഹുല, രൂപം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ഓളാരികം വാ സുഖുമം വാ ഹീനം വാ പണീതം വാ യം ദൂരേ സന്തികേ വാ, സബ്ബം രൂപം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതി. യാ കാചി വേദനാ...പേ॰... യാ കാചി സഞ്ഞാ... യേ കേചി സങ്ഖാരാ... യം കിഞ്ചി വിഞ്ഞാണം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ഓളാരികം വാ സുഖുമം വാ ഹീനം വാ പണീതം വാ യം ദൂരേ സന്തികേ വാ, സബ്ബം വിഞ്ഞാണം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ പസ്സതി. ഏവം ഖോ, രാഹുല, ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ ഇമസ്മിഞ്ച സവിഞ്ഞാണകേ കായേ ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേസു അഹങ്കാരമമങ്കാരമാനാനുസയാ ന ഹോന്തീ”തി. ഏകാദസമം.

൧൨. അപഗതസുത്തം

൨൦൧. സാവത്ഥിനിദാനം . അഥ ഖോ ആയസ്മാ രാഹുലോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ രാഹുലോ ഭഗവന്തം ഏതദവോച - “കഥം നു ഖോ, ഭന്തേ, ജാനതോ കഥം പസ്സതോ ഇമസ്മിം ച സവിഞ്ഞാണകേ കായേ ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേസു അഹങ്കാരമമങ്കാരമാനാപഗതം മാനസം ഹോതി വിധാ സമതിക്കന്തം സന്തം സുവിമുത്ത”ന്തി? “യം കിഞ്ചി, രാഹുല, രൂപം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ഓളാരികം വാ സുഖുമം വാ ഹീനം വാ പണീതം വാ യം ദൂരേ സന്തികേ വാ സബ്ബം

രൂപം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദിസ്വാ അനുപാദാ വിമുത്തോ ഹോതി’’.

‘‘യാ കാചി വേദനാ...പേ॰... യാ കാചി സഞ്ഞാ... യേ കേചി സങ്ഖാരാ... യം കിഞ്ചി വിഞ്ഞാണം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്നം അജ്ഝത്തം വാ ബഹിദ്ധാ വാ ഓളാരികം വാ സുഖുമം വാ ഹീനം വാ പണീതം വാ യം ദൂരേ സന്തികേ വാ, സബ്ബം വിഞ്ഞാണം ‘നേതം മമ, നേസോഹമസ്മി, ന മേസോ അത്താ’തി ഏവമേതം യഥാഭൂതം സമ്മപ്പഞ്ഞായ ദിസ്വാ അനുപാദാ വിമുത്തോ ഹോതി. ഏവം ഖോ, രാഹുല, ജാനതോ ഏവം പസ്സതോ ഇമസ്മിഞ്ച സവിഞ്ഞാണകേ കായേ ബഹിദ്ധാ ച സബ്ബനിമിത്തേസു അഹങ്കാരമമങ്കാരമാനാപഗതം മാനസം ഹോതി വിധാ സമതിക്കന്തം സന്തം സുവിമുത്ത’’ന്തി. ദ്വാദസമം.

ദുതിയോ വഗ്ഗോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

ചക്ഖു രൂപഞ്ച വിഞ്ഞാണം, സമ്ഫസ്സോ വേദനായ ച;
സഞ്ഞാ സഞ്ചേതനാ തണ്ഹാ, ധാതു ഖന്ധേന തേ ദസ;
അനുസയം അപഗതഞ്ചേവ, വഗ്ഗോ തേന പവുച്ചതീതി.

രാഹുലസംയുത്തം സമത്തം.

൨. ലക്ഖണസംയുത്തം

൧. പഠമവഗ്ഗോ

൧. അട്ഠിസുത്തം

൨൦൨. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ. തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ ച ലക്ഖണോ ആയസ്മാ ച മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ [മഹാമോഗ്ഗലാനോ (ക॰)] ഗിജ്ഝകൂടേ പബ്ബതേ വിഹരന്തി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ യേനായസ്മാ ലക്ഖണോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം ലക്ഖണം ഏതദവോച - ''ആയാമാവുസോ [ഏഹി ആവുസോ (സ്യാ॰ കം॰ ക॰)] ലക്ഖണ, രാജഗഹം പിണ്ഡായ പവിസിസ്സാമാ''തി. ''ഏവമാവുസോ''തി ഖോ ആയസ്മാ ലക്ഖണോ ആയസ്മതോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനസ്സ പച്ചസ്സോസി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ഗിജ്ഝകൂടാ പബ്ബതാ ഓരോഹന്തോ അഞ്ഞതരസ്മിം പദേസേ സിതം പാത്വാകാസി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ലക്ഖണോ ആയസ്മന്തം മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം ഏതദവോച - ''കോ നു ഖോ, ആവുസോ മോഗ്ഗല്ലാന, ഹേതു കോ പച്ചയോ സിതസ്സ പാതുകമ്മായാ''തി? ''അകാലോ ഖോ, ആവുസോ ലക്ഖണ, ഏതസ്സ പഞ്ഹസ്സ. ഭഗവതോ മം സന്തികേ ഏതം പഞ്ഹം പുച്ഛാ''തി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ ച ലക്ഖണോ ആയസ്മാ ച മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ രാജഗഹേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്താ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ ലക്ഖണോ ആയസ്മന്തം മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം ഏതദവോച - ''ഇധായസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ഗിജ്ഝകൂടാ പബ്ബതാ ഓരോഹന്തോ അഞ്ഞതരസ്മിം പദേസേ സിതം പാത്വാകാസി. കോ നു ഖോ, ആവുസോ മോഗ്ഗല്ലാന, ഹേതു കോ പച്ചയോ സിതസ്സ പാതുകമ്മായാ''തി?

''ഇധാഹം, ആവുസോ, ഗിജ്ഝകൂടാ പബ്ബതാ ഓരോഹന്തോ അദ്ദസം അട്ഠികസങ്ഖലികം വേഹാസം ഗച്ഛന്തിം. തമേനം ഗിജ്ഝാപി കാകാപി കുലലാപി അനുപതിത്വാ അനുപതിത്വാ ഫാസുളന്തരികാഹി വിതുദേന്തി വിതച്ഛേന്തി വിരാജേന്തി [വിതുദേന്തി (സീ॰), വിതച്ഛേന്തി വിഭജേന്തി (പീ॰ ക॰)]. സാ സുദം അട്ടസ്സരം കരോതി. തസ്സ മയ്ഹം, ആവുസോ, ഏതദഹോസി - 'അച്ഛരിയം വത, ഭോ, അബ്ഭുതം വത, ഭോ! ഏവരൂപോപി നാമ സത്തോ ഭവിസ്സതി! ഏവരൂപോപി നാമ യക്ഖോ ഭവിസ്സതി! ഏവരൂപോപി നാമ അത്തഭാവപടിലാഭോ ഭവിസ്സതീ'''തി!!

അഥ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ചക്ഖുഭൂതാ വത, ഭിക്ഖവേ, സാവകാ വിഹരന്തി; ഞാണഭൂതാ വത, ഭിക്ഖവേ, സാവകാ വിഹരന്തി, യത്ര ഹി നാമ സാവകോ ഏവരൂപം ഞസ്സതി വാ ദക്ഖതി വാ സക്ഖിം വാ കരിസ്സതി. പുബ്ബേവ മേ സോ, ഭിക്ഖവേ, സത്തോ ദിട്ഠോ അഹോസി, അപി ചാഹം ന ബ്യാകാസിം. അഹഞ്ചേതം [അഹമേവേതം (സീ॰)] ബ്യാകരേയ്യം, പരേ ച മേ [പരേ മേ (സീ॰)] ന സദ്ദഹേയ്യും. യേ മേ ന സദ്ദഹേയ്യും, തേസം

തം അസ്സ ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായ. ഏസോ, ഭിക്ഖവേ, സത്തോ ഇമസ്മിംയേവ രാജഗഹേ ഗോഘാതകോ അഹോസി. സോ തസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകേന ബഹൂനി വസ്സാനി ബഹൂനി വസ്സസതാനി ബഹൂനി വസ്സസഹസ്സാനി ബഹൂനി വസ്സസതസഹസ്സാനി നിരയേ പച്ചിത്വാ തസ്സേവ കമ്മസ്സ വിപാകാവസേസേന ഏവരൂപം അത്തഭാവപടിലാഭം പടിസംവേദയതീ"തി. (സബ്ബേസം സുത്തന്താനം ഏസേവ പേയ്യാലോ). പഠമം.

൨. പേസിസുത്തം

൨൦൩. "ഇധാഹം, ആവുസോ, ഗിജ്ഝകൂടാ പബ്ബതാ ഓരോഹന്തോ അദ്ദസം മംസപേസിം വേഹാസം ഗച്ഛന്തിം. തമേനം ഗിജ്ഝാപി കാകാപി കുലലാപി അനുപതിത്വാ അനുപതിത്വാ വിതച്ഛേന്തി വിരാജേന്തി [വിരാജേന്തി (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰), വിഭജേന്തി (പീ॰ ക॰)]. സാ സുദം അട്ടസ്സരം കരോതി...പേ॰... ഏസോ, ഭിക്ഖവേ, സത്തോ ഇമസ്മിംയേവ രാജഗഹേ ഗോഘാതകോ അഹോസി...പേ॰.... ദുതിയം.

൩. പിണ്ഡസുത്തം

൨൦൪. "ഇധാഹം, ആവുസോ, ഗിജ്ഝകൂടാ പബ്ബതാ ഓരോഹന്തോ അദ്ദസം മംസപിണ്ഡം വേഹാസം ഗച്ഛന്തം. തമേനം ഗിജ്ഝാപി കാകാപി കുലലാപി അനുപതിത്വാ അനുപതിത്വാ വിതച്ഛേന്തി വിരാജേന്തി . സാ സുദം അട്ടസ്സരം കരോതി...പേ॰... ഏസോ, ഭിക്ഖവേ, സത്തോ ഇമസ്മിംയേവ രാജഗഹേ സാകുണികോ അഹോസി...പേ॰.... തതിയം.

൪. നിച്ഛവിസുത്തം

൨൦൫. "ഇധാഹം , ആവുസോ, ഗിജ്ഝകൂടാ പബ്ബതാ ഓരോഹന്തോ അദ്ദസം നിച്ഛവിം പുരിസം വേഹാസം ഗച്ഛന്തം. തമേനം ഗിജ്ഝാപി കാകാപി കുലലാപി അനുപതിത്വാ അനുപതിത്വാ വിതച്ഛേന്തി വിരാജേന്തി. സോ സുദം അട്ടസ്സരം കരോതി...പേ॰... ഏസോ, ഭിക്ഖവേ, സത്തോ ഇമസ്മിംയേവ രാജഗഹേ ഓരബ്ഭികോ അഹോസി...പേ॰.... ചതുത്ഥം.

൫. അസിലോമസുത്തം

൨൦൬. "ഇധാഹം , ആവുസോ, ഗിജ്ഝകൂടാ പബ്ബതാ ഓരോഹന്തോ അദ്ദസം അസിലോമം പുരിസം വേഹാസം ഗച്ഛന്തം. തസ്സ തേ അസീ ഉപ്പതിത്വാ ഉപ്പതിത്വാ തസ്സേവ കായേ നിപതന്തി. സോ സുദം അട്ടസ്സരം കരോതി...പേ॰... ഏസോ, ഭിക്ഖവേ, സത്തോ ഇമസ്മിംയേവ രാജഗഹേ സൂകരികോ അഹോസി...പേ॰.... പഞ്ചമം.

൬. സത്തിസുത്തം

൨൦൭. "ഇധാഹം, ആവുസോ, ഗിജ്ഝകൂടാ പബ്ബതാ ഓരോഹന്തോ അദ്ദസം സത്തിലോമം പുരിസം വേഹാസം ഗച്ഛന്തം. തസ്സ താ സത്തിയോ ഉപ്പതിത്വാ ഉപ്പതിത്വാ തസ്സേവ കായേ നിപതന്തി. സോ സുദം അട്ടസ്സരം കരോതി...പേ॰...

ഏസോ, ഭിക്ഖവേ, സത്തോ ഇമസ്മിംയേവ രാജഗഹേ മാഗവികോ അഹോസി...പേ.... ഛട്ഠം.

൭. ഉസുലോമസുത്തം

൨൦൮. "ഇധാഹം, ആവുസോ, ഗിജ്ഝകൂടാ പബ്ബതാ ഓരോഹന്തോ അദ്ദസം ഉസുലോമം പുരിസം വേഹാസം ഗച്ഛന്തം. തസ്സ തേ ഉസൂ ഉപ്പതിത്വാ ഉപ്പതിത്വാ തസ്സേവ കായേ നിപതന്തി. സോ സുദം അട്ടസ്സരം കരോതി...പേ... ഏസോ, ഭിക്ഖവേ, സത്തോ ഇമസ്മിംയേവ രാജഗഹേ കാരണികോ അഹോസി...പേ.... സത്തമം.

൮. സൂചിലോമസുത്തം

൨൦൯. "ഇധാഹം, ആവുസോ, ഗിജ്ഝകൂടാ പബ്ബതാ ഓരോഹന്തോ അദ്ദസം സൂചിലോമം പുരിസം വേഹാസം ഗച്ഛന്തം. തസ്സ താ സൂചിയോ ഉപ്പതിത്വാ ഉപ്പതിത്വാ തസ്സേവ കായേ നിപതന്തി. സോ സുദം അട്ടസ്സരം കരോതി...പേ... ഏസോ , ഭിക്ഖവേ, സത്തോ ഇമസ്മിംയേവ രാജഗഹേ സൂതോ [സാരഥികോ (ക॰ വിനയേപി)] അഹോസി...പേ.... അട്ഠമം.

൯. ദുതിയസൂചിലോമസുത്തം

൨൧൦. "ഇധാഹം, ആവുസോ, ഗിജ്ഝകൂടാ പബ്ബതാ ഓരോഹന്തോ അദ്ദസം സൂചിലോമം പുരിസം വേഹാസം ഗച്ഛന്തം. തസ്സ താ സൂചിയോ സീസേ പവിസിത്വാ മുഖതോ നിക്ഖമന്തി; മുഖേ പവിസിത്വാ ഉരതോ നിക്ഖമന്തി; ഉരേ പവിസിത്വാ ഉദരതോ നിക്ഖമന്തി; ഉദരേ പവിസിത്വാ ഊരൂഹി നിക്ഖമന്തി; ഊരൂസു പവിസിത്വാ ജങ്ഘാഹി നിക്ഖമന്തി; ജങ്ഘാസു പവിസിത്വാ പാദേഹി നിക്ഖമന്തി; സോ സുദം അട്ടസ്സരം കരോതി...പേ... ഏസോ, ഭിക്ഖവേ, സത്തോ ഇമസ്മിംയേവ രാജഗഹേ സൂചകോ അഹോസി... പേ.... നവമം.

൧൦. കുമ്ഭണ്ഡസുത്തം

൨൧൧. "ഇധാഹം, ആവുസോ, ഗിജ്ഝകൂടാ പബ്ബതാ ഓരോഹന്തോ അദ്ദസം കുമ്ഭണ്ഡം പുരിസം വേഹാസം ഗച്ഛന്തം. സോ ഗച്ഛന്തോപി തേവ അണ്ഡേ ഖന്ധേ ആരോപേത്വാ ഗച്ഛതി. നിസീദന്തോപി തേസ്വേവ അണ്ഡേസു നിസീദതി. തമേനം ഗിജ്ഝാപി കാകാപി കുലലാപി അനുപതിത്വാ അനുപതിത്വാ വിതച്ഛേന്തി വിരാജേന്തി. സോ സുദം അട്ടസ്സരം കരോതി...പേ... ഏസോ, ഭിക്ഖവേ, സത്തോ ഇമസ്മിംയേവ രാജഗഹേ ഗാമകൂടകോ അഹോസി...പേ.... ദസമം.

പഠമോ വഗ്ഗോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

അട്ഠി പേസി ഉഭോ ഗാവഘാതകാ,
പിണ്ഡോ സാകുണിയോ നിച്ഛവോരബ്ഭി;
അസി സൂകരികോ സത്തിമാഗവി,

ഉസു കാരണികോ സൂചി സാരഥി;
യോ ച സിബ്ബിയതി സൂചകോ ഹി സോ,
അണ്ഡഭാരി അഹു ഗാമകൂടകോതി.

൨. ദുതിയവഗ്ഗോ

൧. സസീസകസുത്തം

൨൧൨. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം രാജഗഹേ വേളുവനേ. ''ഇധാഹം, ആവുസോ, ഗിജ്ഝകൂടാ പബ്ബതാ ഓരോഹന്തോ അദ്ദസം പുരിസം ഗൂഥകൂപേ സസീസകം നിമുഗ്ഗം...പേ॰... ഏസോ, ഭിക്ഖവേ, സത്തോ ഇമസ്മിംയേവ രാജഗഹേ പാരദാരികോ അഹോസി...പേ॰.... പഠമം.

൨. ഗൂഥഖാദസുത്തം

൨൧൩. ''ഇധാഹം, ആവുസോ, ഗിജ്ഝകൂടാ പബ്ബതാ ഓരോഹന്തോ അദ്ദസം പുരിസം ഗൂഥകൂപേ നിമുഗ്ഗം ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ഗൂഥം ഖാദന്തം... പേ॰... ഏസോ, ഭിക്ഖവേ, സത്തോ ഇമസ്മിംയേവ രാജഗഹേ ദുട്ഠബ്രാഹ്മണോ അഹോസി. സോ കസ്സപസ്സ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ പാവചനേ ഭിക്ഖുസങ്ഘം ഭത്തേന നിമന്തേത്വാ ദോണിയോ [ദോണിയാ (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰ ക॰)] ഗൂഥസ്സ പൂരാപേത്വാ ഏതദവോച - അഹോ ഭോന്തോ, യാവദത്ഥം ഭുഞ്ജന്തു ചേവ ഹരന്തു ചാതി...പേ॰.... ദുതിയം.

൩. നിച്ഛവിത്ഥിസുത്തം

൨൧൪. ''ഇധാഹം , ആവുസോ, ഗിജ്ഝകൂടാ പബ്ബതാ ഓരോഹന്തോ അദ്ദസം നിച്ഛവിം ഇത്ഥിം വേഹാസം ഗച്ഛന്തിം. തമേനം ഗിജ്ഝാപി കാകാപി കുലലാപി അനുപതിത്വാ അനുപതിത്വാ വിതച്ഛേന്തി വിരാജേന്തി. സാ സുദം അട്ടസ്സരം കരോതി...പേ॰... ഏസാ, ഭിക്ഖവേ, ഇത്ഥീ ഇമസ്മിംയേവ രാജഗഹേ അതിചാരിനീ അഹോസി...പേ॰.... തതിയം.

൪. മങ്ഗുലിത്ഥിസുത്തം

൨൧൫. ''ഇധാഹം , ആവുസോ, ഗിജ്ഝകൂടാ പബ്ബതാ ഓരോഹന്തോ അദ്ദസം ഇത്ഥിം ദുഗ്ഗന്ധം മങ്ഗുലിം വേഹാസം ഗച്ഛന്തിം. തമേനം ഗിജ്ഝാപി കാകാപി കുലലാപി അനുപതിത്വാ അനുപതിത്വാ വിതച്ഛേന്തി വിരാജേന്തി. സാ സുദം അട്ടസ്സരം കരോതി...പേ॰... ഏസാ, ഭിക്ഖവേ, ഇത്ഥീ ഇമസ്മിംയേവ രാജഗഹേ ഇക്ഖണികാ അഹോസി...പേ॰.... ചതുത്ഥം.

൫. ഓകിലിനീസുത്തം

൨൧൬. ''ഇധാഹം , ആവുസോ, ഗിജ്ഝകൂടാ പബ്ബതാ ഓരോഹന്തോ അദ്ദസം ഇത്ഥിം ഉപ്പക്കം ഓകിലിനിം ഓകിരിനിം വേഹാസം ഗച്ഛന്തിം. സാ സുദം അട്ടസ്സരം കരോതി...പേ॰... ഏസാ, ഭിക്ഖവേ, ഇത്ഥീ കലിങ്ഗസ്സ രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസീ അഹോസി. സാ ഇസ്സാപകതാ സപത്തിം അങ്ഗാരകടാഹേന ഓകിരി...പേ॰.... പഞ്ചമം.

൬. അസീസകസുത്തം

൨൭൭. ‘‘ഇധാഹം, ആവുസോ, ഗിജ്ഝകൂടാ പബ്ബതാ ഓരോഹന്തോ അദ്ദസം അസീസകം കബന്ധം [കവന്ധം (സീ॰ പീ॰)] വേഹാസം ഗച്ഛന്തം. തസ്സ ഉരേ അക്ഖീനി ചേവ ഹോന്തി മുഖഞ്ച. തമേനം ഗിജ്ഝാപി കാകാപി കുലലാപി അനുപതിത്വാ അനുപതിത്വാ വിതച്ഛേന്തി വിരാജേന്തി. സോ സുദം അട്ടസ്സരം കരോതി…പേ॰… ഏസോ, ഭിക്ഖവേ, സത്തോ ഇമസ്മിംയേവ രാജഗഹേ ഹാരികോ നാമ ചോരഘാതകോ അഹോസി…പേ॰…. ഛട്ഠം.

൭. പാപഭിക്ഖുസുത്തം

൨൭൮. ‘‘ഇധാഹം , ആവുസോ, ഗിജ്ഝകൂടാ പബ്ബതാ ഓരോഹന്തോ അദ്ദസം ഭിക്ഖും വേഹാസം ഗച്ഛന്തം. തസ്സ സങ്ഘാടിപി ആദിത്താ സമ്പജ്ജലിതാ സജോതിഭൂതാ [സഞ്ജോതിഭൂതാ (സ്യാ॰ കം॰)], പത്തോപി ആദിത്തോ സമ്പജ്ജലിതോ സജോതിഭൂതോ, കായബന്ധനമ്പി ആദിത്തം സമ്പജ്ജലിതം സജോതിഭൂതം, കായോപി ആദിത്തോ സമ്പജ്ജലിതോ സജോതിഭൂതോ. സോ സുദം അട്ടസ്സരം കരോതി…പേ॰… ഏസോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു കസ്സപസ്സ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ പാവചനേ പാപഭിക്ഖു അഹോസി…പേ॰…. സത്തമം.

൮. പാപഭിക്ഖുനീസുത്തം

൨൭൯. ‘‘അദ്ദസം ഭിക്ഖുനിം വേഹാസം ഗച്ഛന്തിം. തസ്സാ സങ്ഘാടിപി ആദിത്താ…പേ॰… പാപഭിക്ഖുനീ അഹോസി…പേ॰…. അട്ഠമം.

൯. പാപസിക്ഖമാനസുത്തം

൨൮൦. ‘‘അദ്ദസം സിക്ഖമാനം വേഹാസം ഗച്ഛന്തിം. തസ്സാ സങ്ഘാടിപി ആദിത്താ…പേ॰… പാപസിക്ഖമാനാ അഹോസി…പേ॰…. നവമം.

൧൦. പാപസാമണേരസുത്തം

൨൮൧. ‘‘അദ്ദസം സാമണേരം വേഹാസം ഗച്ഛന്തം. തസ്സ സങ്ഘാടിപി ആദിത്താ…പേ॰… പാപസാമണേരോ അഹോസി…പേ॰…. ദസമം.

൧൧. പാപസാമണേരീസുത്തം

൨൮൨. ‘‘ഇധാഹം, ആവുസോ, ഗിജ്ഝകൂടാ പബ്ബതാ ഓരോഹന്തോ അദ്ദസം സാമണേരിം വേഹാസം ഗച്ഛന്തിം. തസ്സാ സങ്ഘാടിപി ആദിത്താ സമ്പജ്ജലിതാ സജോതിഭൂതാ, പത്തോപി ആദിത്തോ സമ്പജ്ജലിതോ സജോതിഭൂതോ, കായബന്ധനമ്പി ആദിത്തം സമ്പജ്ജലിതം സജോതിഭൂതം, കായോപി ആദിത്തോ സമ്പജ്ജലിതോ സജോതിഭൂതോ. സാ സുദം അട്ടസ്സരം കരോതി. തസ്സ മയ്ഹം, ആവുസോ, ഏതദഹോസി – ‘അച്ഛരിയം വത, ഭോ, അബ്ഭുതം വത, ഭോ! ഏവരൂപോപി നാമ സത്തോ ഭവിസ്സതി! ഏവരൂപോപി നാമ യക്ഖോ ഭവിസ്സതി! ഏവരൂപോപി നാമ അത്തഭാവപടിലാഭോ ഭവിസ്സതീ’’’തി!!

അഥ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ‘‘ചക്ഖുഭൂതാ വത, ഭിക്ഖവേ, സാവകാ വിഹരന്തി; ഞാണഭൂതാ വത, ഭിക്ഖവേ, സാവകാ വിഹരന്തി, യത്ര ഹി നാമ സാവകോ ഏവരൂപം ഞസ്സതി വാ ദക്ഖതി വാ സക്ഖിം വാ കരിസ്സതി. പുബ്ബേവ മേ സാ, ഭിക്ഖവേ, സാമണേരീ ദിട്ഠാ അഹോസി. അപി ചാഹം ന ബ്യാകാസിം. അഹഞ്ചേതം ബ്യാകരേയ്യം, പരേ ച മേ ന സദ്ദഹേയ്യും. യേ മേ ന സദ്ദഹേയ്യും, തേസം തം അസ്സ ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായ. ഏസാ, ഭിക്ഖവേ, സാമണേരീ കസ്സപസ്സ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ പാവചനേ പാപസാമണേരീ അഹോസി. സാ തസ്സ കമ്മസ്സ വിപാകേന ബഹൂനി വസ്സാനി ബഹൂനി വസ്സസതാനി ബഹൂനി വസ്സസഹസ്സാനി ബഹൂനി വസ്സസതസഹസ്സാനി നിരയേ പച്ചിത്വാ തസ്സേവ കമ്മസ്സ വിപാകാവസേസേന ഏവരൂപം അത്തഭാവപടിലാഭം പടിസംവേദയതീ’’തി. ഏകാദസമം.

ദുതിയോ വഗ്ഗോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

കൂപേ നിമുഗ്ഗോ ഹി സോ പാരദാരികോ;
ഗൂഥഖാദി അഹു ദുട്ഠബ്രാഹ്മണോ.

നിച്ഛവിത്ഥി അതിചാരിനീ അഹു;
മങ്ഗുലിത്ഥി അഹു ഇക്ഖണിത്ഥികാ.

ഓകിലിനി സപത്തങ്ഗാരോകിരി;
സീസച്ഛിന്നോ അഹു ചോരഘാതകോ.

ഭിക്ഖു ഭിക്ഖുനീ സിക്ഖമാനാ;
സാമണേരോ അഥ സാമണേരികാ.

കസ്സപസ്സ വിനയസ്മിം പബ്ബജ്ജം;
പാപകമ്മം കരിംസു താവദേതി.

ലക്ഖണസംയുത്തം സമത്തം.

ൻ. ഓപമ്മസംയുത്തം

൧. കൂടസുത്തം

൨൨൩. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ഭിക്ഖവോ''തി. ''ഭദന്തേ''തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച - ''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, കൂടാഗാരസ്സ യാ കാചി ഗോപാനസിയോ സബ്ബാ താ കൂടങ്ഗമാ കൂടസമോസരണാ കൂടസമുഗ്ഘാതാ സബ്ബാ താ സമുഗ്ഘാതം ഗച്ഛന്തി; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യേ കേചി അകുസലാ ധമ്മാ സബ്ബേ തേ അവിജ്ജാമൂലകാ അവിജ്ജാസമോസരണാ അവിജ്ജാസമുഗ്ഘാതാ, സബ്ബേ തേ സമുഗ്ഘാതം ഗച്ഛന്തി. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'അപ്പമത്താ വിഹരിസ്സാമാ'തി. ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി. പഠമം.

൨. നഖസിഖസുത്തം

൨൨൪. സാവത്ഥിയം വിഹരതി. അഥ ഖോ ഭഗവാ പരിത്തം നഖസിഖായം പംസും ആരോപേത്വാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''തം കിം മഞ്ഞഥ ഭിക്ഖവേ, കതമം നു ഖോ ബഹുതരം, യോ വായം [യോ ചായം (ബഹൂസു)] മയാ പരിത്തോ നഖസിഖായം പംസു ആരോപിതോ അയം വാ [യാ ചായം (സ്യാ॰ കം॰)] മഹാപഥവീ''തി? ''ഏതദേവ, ഭന്തേ, ബഹുതരം യദിദം മഹാപഥവീ. അപ്പമത്തകോയം ഭഗവതാ പരിത്തോ നഖസിഖായം പംസു ആരോപിതോ. സങ്ഖമ്പി ന ഉപേതി ഉപനിധിമ്പി ന ഉപേതി കലഭാഗമ്പി ന ഉപേതി മഹാപഥവിം ഉപനിധായ ഭഗവതാ പരിത്തോ നഖസിഖായം പംസു ആരോപിതോ''തി. ''ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, അപ്പകാ തേ സത്താ യേ മനുസ്സേസു പച്ചാജായന്തി; അഥ ഖോ ഏതേയേവ ബഹുതരാ സത്താ യേ അഞ്ഞത്ര മനുസ്സേഹി പച്ചാജായന്തി. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'അപ്പമത്താ വിഹരിസ്സാമാ'തി. ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി. ദുതിയം.

൩. കുലസുത്തം

൨൨൫. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ''സേയ്യഥാപി , ഭിക്ഖവേ, യാനി കാനിചി കുലാനി ബഹുത്ഥികാനി അപ്പപുരിസാനി താനി സുപ്പധംസിയാനി ഹോന്തി ചോരേഹി കുമ്ഭത്ഥേനകേഹി ; ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സ കസ്സചി ഭിക്ഖുനോ മേത്താചേതോവിമുത്തി അഭാവിതാ അബഹുലീകതാ സോ സുപ്പധംസിയോ ഹോതി അമനുസ്സേഹി. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, യാനി കാനിചി കുലാനി അപ്പിത്ഥികാനി ബഹുപുരിസാനി താനി ദുപ്പധംസിയാനി ഹോന്തി ചോരേഹി കുമ്ഭത്ഥേനകേഹി, ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സ കസ്സചി ഭിക്ഖുനോ മേത്താചേതോവിമുത്തി ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ സോ ദുപ്പധംസിയോ ഹോതി അമനുസ്സേഹി. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'മേത്താ നോ ചേതോവിമുത്തി ഭാവിതാ ഭവിസ്സതി ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ'തി. ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി. തതിയം.

४. ഓക്ഖാസുത്തം

൨൨൬. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ‘‘യോ, ഭിക്ഖവേ, പുബ്ബണ്ഹസമയം ഓക്ഖാസതം ദാനം ദദേയ്യ, യോ മജ്ഝന്ഹികസമയം ഓക്ഖാസതം ദാനം ദദേയ്യ, യോ സായന്ഹസമയം ഓക്ഖാസതം ദാനം ദദേയ്യ, യോ വാ പുബ്ബണ്ഹസമയം അന്തമസോ ഗദ്ദുഹനമത്തമ്പി മേത്തചിത്തം ഭാവേയ്യ, യോ വാ മജ്ഝന്ഹികസമയം അന്തമസോ ഗദ്ദുഹനമത്തമ്പി മേത്തചിത്തം ഭാവേയ്യ, യോ വാ സായന്ഹസമയം അന്തമസോ ഗദ്ദുഹനമത്തമ്പി മേത്തചിത്തം ഭാവേയ്യ, ഇദം തതോ മഹപ്ഫലതരം. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘മേത്താ നോ ചേതോവിമുത്തി ഭാവിതാ ഭവിസ്സതി ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ’തി. ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ’’ന്തി. ചതുത്ഥം.

൫. സത്തിസുത്തം

൨൨൭. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ‘‘സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, സത്തി തിണ്ഹഫലാ. അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ - ‘അഹം ഇമം സത്തിം തിണ്ഹഫലം പാണിനാ വാ മുട്ഠിനാ വാ പടിലേണിസ്സാമി പടികോട്ടിസ്സാമി പടിവട്ടേസ്സാമീ’തി. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, ഭബ്ബോ നു ഖോ സോ പുരിസോ അമും സത്തിം തിണ്ഹഫലം പാണിനാ വാ മുട്ഠിനാ വാ പടിലേണേതും പടികോട്ടേതും പടിവട്ടേതു’’ന്തി? ‘‘നോ ഹേതം , ഭന്തേ’’. ‘‘തം കിസ്സ ഹേതു’’? ‘‘അസു ഹി, ഭന്തേ, സത്തി തിണ്ഹഫലാ ന സുകരാ പാണിനാ വാ മുട്ഠിനാ വാ പടിലേണേതും പടികോട്ടേതും പടിവട്ടേതും. യാവദേവ ച പന സോ പുരിസോ കിലമഥസ്സ വിഘാതസ്സ ഭാഗീ അസ്സാ’’തി.

‘‘ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യസ്സ കസ്സചി ഭിക്ഖുനോ മേത്താചേതോവിമുത്തി ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ, തസ്സ ചേ അമനുസ്സോ ചിത്തം ഖിപിതബ്ബം മഞ്ഞേയ്യ; അഥ ഖോ സ്വേവ അമനുസ്സോ കിലമഥസ്സ വിഘാതസ്സ ഭാഗീ അസ്സ. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘മേത്താ നോ ചേതോവിമുത്തി ഭാവിതാ ഭവിസ്സതി ബഹുലീകതാ യാനീകതാ വത്ഥുകതാ അനുട്ഠിതാ പരിചിതാ സുസമാരദ്ധാ’തി. ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ’’ന്തി. പഞ്ചമം.

൬. ധനുഗ്ഗഹസുത്തം

൨൨൮. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... ‘‘സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, ചത്താരോ ദള്ഹധമ്മാ ധനുഗ്ഗഹാ സുസിക്ഖിതാ കതഹത്ഥാ കതൂപാസനാ ചതുദ്ദിസാ ഠിതാ അസ്സു. അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ - ‘അഹം ഇമേസം ചതുന്നം ദള്ഹധമ്മാനം ധനുഗ്ഗഹാനം സുസിക്ഖിതാനം കതഹത്ഥാനം കതൂപാസനാനം ചതുദ്ദിസാ കണ്ഡേ ഖിത്തേ അപ്പതിട്ഠിതേ പഥവിയം ഗഹേത്വാ ആഹരിസ്സാമീ’തി. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, ‘ജവനോ പുരിസോ പരമേന ജവേന സമന്നാഗതോ’തി അലം വചനായാ’’തി?

‘‘ഏകസ്സ ചേപി, ഭന്തേ, ദള്ഹധമ്മസ്സ ധനുഗ്ഗഹസ്സ സുസിക്ഖിതസ്സ കതഹത്ഥസ്സ കതൂപാസനസ്സ കണ്ഡം ഖിത്തം അപ്പതിട്ഠിതം പഥവിയം

ഗഹേത്വാ ആഹരേയ്യ - ‘ജവനോ പുരിസോ പരമേന ജവേന സമന്നാഗതോ’തി അലം വചനായ, കോ പന വാദോ ചതുന്നം ദള്ഹധമ്മാനം ധനുഗ്ഗഹാനം സുസിക്ഖിതാനം കതഹത്ഥാനം കതൂപാസനാന”ന്തി?

“യഥാ ച, ഭിക്ഖവേ, തസ്സ പുരിസസ്സ ജവോ, യഥാ ച ചന്ദിമസൂരിയാനം ജവോ, തതോ സീഘതരോ. യഥാ ച, ഭിക്ഖവേ, തസ്സ പുരിസസ്സ ജവോ യഥാ ച ചന്ദിമസൂരിയാനം ജവോ യഥാ ച യാ ദേവതാ ചന്ദിമസൂരിയാനം പുരതോ ധാവന്തി താസം ദേവതാനം ജവോ, ( ) [(തതോ സീഘതരോ. യഥാ ച ഭിക്ഖവേ തസ്സ പുരിസസ്സ ജവോ, യഥാ ച ചന്ദിമസുരിയാനം ജവോ, യഥാ ച യാ ദേവതാ ചന്ദിമസുരിയാനം പുരതോ ധാവന്തി, താസം ദേവതാനം ജവോ,) (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)] തതോ സീഘതരം ആയുസങ്ഖാരാ ഖിയന്തി. തസ്മാതിഹ , ഭിക്ഖവേ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘അപ്പമത്താ വിഹരിസ്സാമാ’തി. ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ”ന്തി. ഛട്ഠം.

൭. ആണിസുത്തം

൨൨൯. സാവത്ഥിയം വിഹരതി...പേ॰... “ഭൂതപുബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, ദസാരഹാനം ആനകോ [ആണകോ (സീ॰)] നാമ മുദിങ്ഗോ അഹോസി. തസ്സ ദസാരഹാ ആനകേ ഘടിതേ അഞ്ഞം ആണിം ഓദഹിംസു. അഹു ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, സമയോ യം ആനകസ്സ മുദിങ്ഗസ്സ പോരാണം പോക്ഖരഫലകം അന്തരധായി. ആണിസങ്ഘാടോവ അവസിസ്സി. ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭവിസ്സന്തി ഭിക്ഖൂ അനാഗതമദ്ധാനം, യേ തേ സുത്തന്താ തഥാഗതഭാസിതാ ഗമ്ഭീരാ ഗമ്ഭീരത്ഥാ ലോകുത്തരാ സുഞ്ഞതപ്പടിസംയുത്താ, തേസു ഭഞ്ഞമാനേസു ന സുസ്സൂസിസ്സന്തി ന സോതം ഓദഹിസ്സന്തി ന അഞ്ഞാ ചിത്തം ഉപട്ഠാപേസ്സന്തി ന ച തേ ധമ്മേ ഉഗ്ഗഹേതബ്ബം പരിയാപുണിതബ്ബം മഞ്ഞിസ്സന്തി”.

“യേ പന തേ സുത്തന്താ കവികതാ കാവേയ്യാ ചിത്തക്ഖരാ ചിത്തബ്യഞ്ജനാ ബാഹിരകാ സാവകഭാസിതാ, തേസു ഭഞ്ഞമാനേസു സുസ്സൂസിസ്സന്തി, സോതം ഓദഹിസ്സന്തി, അഞ്ഞാ ചിത്തം ഉപട്ഠാപേസ്സന്തി, തേ ച ധമ്മേ ഉഗ്ഗഹേതബ്ബം പരിയാപുണിതബ്ബം മഞ്ഞിസ്സന്തി. ഏവമേതേസം, ഭിക്ഖവേ, സുത്തന്താനം തഥാഗതഭാസിതാനം ഗമ്ഭീരാനം ഗമ്ഭീരത്ഥാനം ലോകുത്തരാനം സുഞ്ഞതപ്പടിസംയുത്താനം അന്തരധാനം ഭവിസ്സതി. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘യേ തേ സുത്തന്താ തഥാഗതഭാസിതാ ഗമ്ഭീരാ ഗമ്ഭീരത്ഥാ ലോകുത്തരാ സുഞ്ഞതപ്പടിസംയുത്താ, തേസു ഭഞ്ഞമാനേസു സുസ്സൂസിസ്സാമ, സോതം ഓദഹിസ്സാമ , അഞ്ഞാ ചിത്തം ഉപട്ഠാപേസ്സാമ, തേ ച ധമ്മേ ഉഗ്ഗഹേതബ്ബം പരിയാപുണിതബ്ബം മഞ്ഞിസ്സാമാ’തി. ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ”ന്തി. സത്തമം.

൮. കലിങ്ഗരസുത്തം

൨൩൦. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ വേസാലിയം വിഹരതി മഹാവനേ കൂടാഗാരസാലായം. തത്ര ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി “ഭിക്ഖവോ”തി. “ഭദന്തേ”തി തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ പച്ചസ്സോസും. ഭഗവാ ഏതദവോച -

“കലിങ്ഗരൂപധാനാ , ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി ലിച്ഛവീ വിഹരന്തി അപ്പമത്താ ആതാപിനോ ഉപാസനസ്മിം. തേസം രാജാ മാഗധോ അജാതസത്തു വേദേഹിപുത്തോ ന ലഭതി ഓതാരം ന ലഭതി ആരമ്മണം. ഭവിസ്സന്തി, ഭിക്ഖവേ , അനാഗതമദ്ധാനം ലിച്ഛവീ സുഖുമാലാ [സുകുമാലാ (സീ॰), സുഖുമാ (ക॰)] മുദുതലുനഹത്ഥപാദാ [മുദുതലാഹത്ഥപാദാ (സ്യാ॰ കം॰)] തേ മുദുകാസു സേയ്യാസു തൂലബിമ്ബോഹനാസു [തൂലബിമ്ബോഹനാസു (സ്യാ॰ കം॰ പീ॰), തൂലബിമ്ബോഹനാദീസു (സീ॰), തൂലബിബ്ബോഹനാദീസു (ക॰)] യാവസൂരിയുഗ്ഗമനാ സേയ്യം കപ്പിസ്സന്തി. തേസം രാജാ മാഗധോ അജാതസത്തു വേദേഹിപുത്തോ ലച്ഛതി ഓതാരം ലച്ഛതി ആരമ്മണം.

“കലിങ്ഗരൂപധാനാ, ഭിക്ഖവേ, ഏതരഹി ഭിക്ഖൂ വിഹരന്തി അപ്പമത്താ ആതാപിനോ പധാനസ്മിം. തേസം മാരോ പാപിമാ ന ലഭതി ഓതാരം ന ലഭതി ആരമ്മണം. ഭവിസ്സന്തി, ഭിക്ഖവേ, അനാഗതമദ്ധാനം ഭിക്ഖൂ സുഖുമാ മുദുതലുനഹത്ഥപാദാ. തേ മുദുകാസു സേയ്യാസു തൂലബിമ്ബോഹനാസു യാവസൂരിയുഗ്ഗമനാ സേയ്യം കപ്പിസ്സന്തി. തേസം മാരോ പാപിമാ ലച്ഛതി ഓതാരം ലച്ഛതി ആരമ്മണം. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘കലിങ്ഗരൂപധാനാ വിഹരിസ്സാമ അപ്പമത്താ ആതാപിനോ പധാനസ്മി’ന്തി. ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ’’ന്തി. അട്ഠമം.

൯. നാഗസുത്തം

൨൩൧. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തേന ഖോ പന സമയേന അഞ്ഞതരോ നവോ ഭിക്ഖു അതിവേലം കുലാനി ഉപസങ്കമതി. തമേനം ഭിക്ഖൂ ഏവമാഹംസു - “മായസ്മാ അതിവേലം കുലാനി ഉപസങ്കമീ’’തി. സോ ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂഹി വുച്ചമാനോ ഏവമാഹ - “ഇമേ ഹി നാമ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ കുലാനി ഉപസങ്കമിതബ്ബം മഞ്ഞിസ്സന്തി, കിമങ്ഗം [കിമങ്ഗ (സീ॰)] പനാഹ’’ന്തി?

അഥ ഖോ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - “ഇധ, ഭന്തേ, അഞ്ഞതരോ നവോ ഭിക്ഖു അതിവേലം കുലാനി ഉപസങ്കമതി. തമേനം ഭിക്ഖൂ ഏവമാഹംസു - ‘മായസ്മാ അതിവേലം കുലാനി ഉപസങ്കമീ’തി. സോ ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂഹി വുച്ചമാനോ ഏവമാഹ - ‘ഇമേ ഹി നാമ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ കുലാനി ഉപസങ്കമിതബ്ബം മഞ്ഞിസ്സന്തി, കിമങ്ഗം പനാഹ’’’ന്തി.

“ഭൂതപുബ്ബം , ഭിക്ഖവേ, അരഞ്ഞായതനേ മഹാസരസീ. തം നാഗാ ഉപനിസ്സായ വിഹരന്തി. തേ തം സരസിം ഓഗാഹേത്വാ സോണ്ഡായ ഭിസമുളാലം അബ്ബുഹേത്വാ [അബ്ഭൂഹേത്വാ (ക॰), അബ്ബാഹിത്വാ (മഹാവ॰ ൨൭൨)] സുവിക്ഖാലിതം വിക്ഖാലേത്വാ അകദ്ദമം സങ്ഖാദിത്വാ [സങ്ഖരിത്വാ (പീ॰ ക॰)] അജ്ഝോഹരന്തി. തേസം തം വണ്ണായ ചേവ ഹോതി ബലായ ച, ന ച തതോനിദാനം മരണം വാ നിഗച്ഛന്തി മരണമത്തം വാ ദുക്ഖം. തേസംയേവ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, മഹാനാഗാനം അനുസിക്ഖമാനാ തരുണാ ഭിങ്കച്ഛാപാ തം സരസിം ഓഗാഹേത്വാ സോണ്ഡായ ഭിസമുളാലം അബ്ബുഹേത്വാ ന സുവിക്ഖാലിതം വിക്ഖാലേത്വാ സകദ്ദമം അസങ്ഖാദിത്വാ

അജ്ഝോഹരന്തി. തേസം തം നേവ വണ്ണായ ഹോതി ന ബലായ. തതോനിദാനം മരണം വാ നിഗച്ഛന്തി മരണമത്തം വാ ദുക്ഖം.

“ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇധ ഥേരാ ഭിക്ഖൂ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ പവിസന്തി. തേ തത്ഥ ധമ്മം ഭാസന്തി. തേസം ഗിഹീ പസന്നാകാരം കരോന്തി. തേ തം ലാഭം അഗധിതാ അമുച്ഛിതാ അനജ്ഝോപന്നാ [അനജ്ഝാപന്നാ (സബ്ബത്ഥ) മ॰ നി॰ ൧ പാസരാസിസുത്തവണ്ണനാ ഓലോകേതബ്ബാ] ആദീനവദസ്സാവിനോ നിസ്സരണപഞ്ഞാ പരിഭുഞ്ജന്തി. തേസം തം വണ്ണായ ചേവ ഹോതി ബലായ ച, ന ച തതോനിദാനം മരണം വാ നിഗച്ഛന്തി മരണമത്തം വാ ദുക്ഖം. തേസംയേവ ഖോ പന, ഭിക്ഖവേ, ഥേരാനം ഭിക്ഖൂനം അനുസിക്ഖമാനാ നവാ ഭിക്ഖൂ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ പവിസന്തി. തേ തത്ഥ ധമ്മം ഭാസന്തി. തേസം ഗിഹീ പസന്നാകാരം കരോന്തി. തേ തം ലാഭം ഗധിതാ മുച്ഛിതാ അജ്ഝോപന്നാ അനാദീനവദസ്സാവിനോ അനിസ്സരണപഞ്ഞാ പരിഭുഞ്ജന്തി. തേസം തം നേവ വണ്ണായ ഹോതി ന ബലായ, തേ തതോനിദാനം മരണം വാ നിഗച്ഛന്തി മരണമത്തം വാ ദുക്ഖം. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - ‘അഗധിതാ അമുച്ഛിതാ അനജ്ഝോപന്നാ ആദീനവദസ്സാവിനോ നിസ്സരണപഞ്ഞാ തം ലാഭം പരിഭുഞ്ജിസ്സാമാ’തി. ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ”ന്തി . നവമം.

൧൦. ബിളാരസുത്തം

൨൩൦. സാവത്ഥിയം വിഹരതി. തേന ഖോ പന സമയേന അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു അതിവേലം കുലേസു ചാരിത്തം ആപജ്ജതി. തമേനം ഭിക്ഖൂ ഏവമാഹംസു - “മായസ്മാ അതിവേലം കുലേസു ചാരിത്തം ആപജ്ജീ”തി. സോ ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂഹി വുച്ചമാനോ ന വിരമതി. അഥ ഖോ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു ; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - “ഇധ, ഭന്തേ, അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു അതിവേലം കുലേസു ചാരിത്തം ആപജ്ജതി. തമേനം ഭിക്ഖൂ ഏവമാഹംസു - ‘മായസ്മാ അതിവേലം കുലേസു ചാരിത്തം ആപജ്ജീ’തി. സോ ഭിക്ഖു ഭിക്ഖൂഹി വുച്ചമാനോ ന വിരമതീ”തി.

“ഭൂതപുബ്ബം, ഭിക്ഖവേ, ബിളാരോ സന്ധിസമലസങ്കടീരേ ഠിതോ അഹോസി മുദുമൂസിം മഗ്ഗയമാനോ - ‘യദായം മുദുമൂസി ഗോചരായ പക്കമിസ്സതി, തത്ഥേവ നം ഗഹേത്വാ ഖാദിസ്സാമീ’തി. അഥ ഖോ സോ, ഭിക്ഖവേ, മുദുമൂസി ഗോചരായ പക്കാമി. തമേനം ബിളാരോ ഗഹേത്വാ സഹസാ സങ്ഖാദിത്വാ [സങ്ഖരിത്വാ (പീ॰ ക॰), മംസം ഖാദിത്വാ (സ്യാ॰ കം॰), അസംഖാദിത്വാ (കത്ഥചി)] അജ്ഝോഹരി. തസ്സ സോ മുദുമൂസി അന്തമ്പി ഖാദി, അന്തഗുണമ്പി ഖാദി. സോ തതോനിദാനം മരണമ്പി നിഗച്ഛി മരണമത്തമ്പി ദുക്ഖം.

“ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഇധേകച്ചോ ഭിക്ഖു പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരമാദായ ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ പവിസതി അരക്ഖിതേനേവ കായേന അരക്ഖിതായ വാചായ അരക്ഖിതേന ചിത്തേന, അനുപട്ഠിതായ സതിയാ, അസംവുതേഹി ഇന്ദ്രിയേഹി. സോ തത്ഥ പസ്സതി

മാതുഗാമം ദുന്നിവത്ഥം വാ ദുപ്പാരുതം വാ. തസ്സ മാതുഗാമം ദിസ്വാ ദുന്നിവത്ഥം വാ ദുപ്പാരുതം വാ രാഗോ ചിത്തം അനുദ്ധംസേതി. സോ രാഗാനുദ്ധംസേന ചിത്തേന മരണം വാ നിഗച്ഛതി മരണമത്തം വാ ദുക്ഖം. മരണഞ്ഹേതം, ഭിക്ഖവേ, അരിയസ്സ വിനയേ യോ സിക്ഖം പച്ചക്ഖായ ഹീനായാവത്തതി. മരണമത്തഞ്ഹേതം, ഭിക്ഖവേ, ദുക്ഖം യദിദം അഞ്ഞതരം സംകിലിട്ഠം ആപത്തിം ആപജ്ജതി. യഥാരൂപായ ആപത്തിയാ വുട്ഠാനം പഞ്ഞായതി. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'രക്ഖിതേനേവ കായേന രക്ഖിതായ വാചായ രക്ഖിതേന ചിത്തേന, ഉപട്ഠിതായ സതിയാ, സംവുതേഹി ഇന്ദ്രിയേഹി ഗാമം വാ നിഗമം വാ പിണ്ഡായ പവിസിസ്സാമാ'തി. ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി. ദസമം.

൧൧. സിങ്ഗാലസുത്തം

൨൩൩. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ''അസ്സുത്ഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, രത്തിയാ പച്ചൂസസമയം ജരസിങ്ഗാലസ്സ വസ്സമാനസ്സാ''തി? ''ഏവം, ഭന്തേ''. ''ഏസോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ജരസിങ്ഗാലോ ഉക്കണ്ഡകേന നാമ രോഗജാതേന ഫുട്ഠോ. സോ യേന യേന ഇച്ഛതി തേന തേന ഗച്ഛതി; യത്ഥ യത്ഥ ഇച്ഛതി തത്ഥ തത്ഥ തിട്ഠതി; യത്ഥ യത്ഥ ഇച്ഛതി തത്ഥ തത്ഥ നിസീദതി; യത്ഥ യത്ഥ ഇച്ഛതി തത്ഥ തത്ഥ നിപജ്ജതി; സീതകോപി നം വാതോ ഉപവായതി. സാധു ഖ്വസ്സ, ഭിക്ഖവേ, യം ഇധേകച്ചോ സക്യപുത്തിയപടിഞ്ഞോ ഏവരൂപമ്പി അത്തഭാവപടിലാഭം പടിസംവേദിയേഥ. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ , ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'അപ്പമത്താ വിഹരിസ്സാമാ'തി. ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി. ഏകാദസമം.

൧൨. ദുതിയസിങ്ഗാലസുത്തം

൨൩൪. സാവത്ഥിയം വിഹരതി…പേ॰… ''അസ്സുത്ഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, രത്തിയാ പച്ചൂസസമയം ജരസിങ്ഗാലസ്സ വസ്സമാനസ്സാ''തി? ''ഏവം, ഭന്തേ''. ''സിയാ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, തസ്മിം ജരസിങ്ഗാലേ യാ കാചി കതഞ്ഞുതാ കതവേദിതാ, ന ത്വേവ ഇധേകച്ചേ സക്യപുത്തിയപടിഞ്ഞേ സിയാ യാ കാചി കതഞ്ഞുതാ കതവേദിതാ. തസ്മാതിഹ, ഭിക്ഖവേ, ഏവം സിക്ഖിതബ്ബം - 'കതഞ്ഞുനോ ഭവിസ്സാമ കതവേദിനോ; ന ച നോ [ന ച നോതി ഇദം സീ॰ പീ॰ പോത്ഥകേസു നത്ഥി] അമ്ഹേസു അപ്പകമ്പി കതം നസ്സിസ്സതീ'തി [മാ നസ്സിസ്സതീതി (സീ॰ പീ॰), വിനസ്സിസ്സതീതി (സ്യാ॰ കം॰)]. ഏവഞ്ഹി വോ, ഭിക്ഖവേ, സിക്ഖിതബ്ബ''ന്തി. ദ്വാദസമം.

ഓപമ്മസംയുത്തം സമത്തം.

തസ്സുദ്ദാനം -

കൂടം നഖസിഖം കുലം, ഓക്ഖാ സത്തി ധനുഗ്ഗഹോ;
ആണി കലിങ്ഗരോ നാഗോ, ബിളാരോ ദ്വേ സിങ്ഗാലകാതി.

൧൦. ഭിക്ഖുസംയുത്തം

൧. കോലിതസുത്തം

൨൩൭. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തത്ര ഖോ ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ആവുസോ ഭിക്ഖവേ''തി. ''ആവുസോ''തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനസ്സ പച്ചസ്സോസും.

ആയസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ഏതദവോച - ''ഇധ മയ്ഹം, ആവുസോ, രഹോഗതസ്സ പടിസല്ലീനസ്സ ഏവം ചേതസോ പരിവിതക്കോ ഉദപാദി - 'അരിയോ തുണ്ഹീഭാവോ, അരിയോ തുണ്ഹീഭാവോതി വുച്ചതി. കതമോ നു ഖോ അരിയോ തുണ്ഹീഭാവോ'തി? തസ്സ മയ്ഹം ആവുസോ, ഏതദഹോസി - 'ഇധ ഭിക്ഖു വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതി. അയം വുച്ചതി അരിയോ തുണ്ഹീഭാവോ'തി. സോ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരിം. തസ്സ മയ്ഹം, ആവുസോ, ഇമിനാ വിഹാരേന വിഹരതോ വിതക്കസഹഗതാ സഞ്ഞാ മനസികാരാ സമുദാചരന്തി''.

''അഥ ഖോ മം, ആവുസോ, ഭഗവാ ഇദ്ധിയാ ഉപസങ്കമിത്വാ ഏതദവോച - 'മോഗ്ഗല്ലാന, മോഗ്ഗല്ലാന, മാ, ബ്രാഹ്മണ, അരിയം തുണ്ഹീഭാവം പമാദോ, അരിയേ തുണ്ഹീഭാവേ ചിത്തം സണ്ഠപേഹി, അരിയേ തുണ്ഹീഭാവേ ചിത്തം ഏകോദിഭാവം കരോഹി, അരിയേ തുണ്ഹീഭാവേ ചിത്തം സമാദഹാ'തി. സോ ഖ്വാഹം, ആവുസോ, അപരേന സമയേന വിതക്കവിചാരാനം വൂപസമാ അജ്ഝത്തം സമ്പസാദനം ചേതസോ ഏകോദിഭാവം അവിതക്കം അവിചാരം സമാധിജം പീതിസുഖം ദുതിയം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരാമി. യഞ്ഹി തം, ആവുസോ , സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - 'സത്ഥാരാ അനുഗ്ഗഹിതോ സാവകോ മഹാഭിഞ്ഞതം പത്തോ'തി, മമം തം സമ്മാ വദമാനോ വദേയ്യ - 'സത്ഥാരാ അനുഗ്ഗഹിതോ സാവകോ മഹാഭിഞ്ഞതം പത്തോ'''തി. പഠമം.

൨. ഉപതിസ്സസുത്തം

൨൩൮. സാവത്ഥിയം വിഹരതി. തത്ര ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''ആവുസോ ഭിക്ഖവേ''തി. ''ആവുസോ''തി ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ പച്ചസ്സോസും. ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ഏതദവോച -

''ഇധ മയ്ഹം, ആവുസോ, രഹോഗതസ്സ പടിസല്ലീനസ്സ ഏവം ചേതസോ പരിവിതക്കോ ഉദപാദി - 'അത്ഥി നു ഖോ തം കിഞ്ചി ലോകസ്മിം യസ്സ മേ വിപരിണാമഞ്ഞഥാഭാവാ ഉപ്പജ്ജേയ്യും

സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ'തി? തസ്സ മയ്ഹം, ആവുസോ, ഏതദഹോസി - 'നത്ഥി ഖോ തം കിഞ്ചി ലോകസ്മിം യസ്സ മേ വിപരിണാമഞ്ഞഥാഭാവാ ഉപ്പജ്ജേയ്യും സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ'"തി.

ഏവം വുത്തേ, ആയസ്മാ ആനന്ദോ ആയസ്മന്തം സാരിപുത്തം ഏതദവോച - "സത്ഥുപി ഖോ തേ, ആവുസോ സാരിപുത്ത, വിപരിണാമഞ്ഞഥാഭാവാ നുപ്പജ്ജേയ്യും സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ"തി? "സത്ഥുപി ഖോ മേ, ആവുസോ, വിപരിണാമഞ്ഞഥാഭാവാ നുപ്പജ്ജേയ്യും സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ, അപി ച മേ ഏവമസ്സ - 'മഹേസക്ഖോ വത, ഭോ, സത്ഥാ അന്തരഹിതോ മഹിദ്ധികോ മഹാനുഭാവോ. സചേ ഹി ഭഗവാ ചിരം ദീഘമദ്ധാനം തിട്ഠേയ്യ തദസ്സ ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാന'ന്തി. തഥാ ഹി പനായസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ ദീഘരത്തം അഹങ്കാരമമങ്കാരമാനാനുസയാ സുസമൂഹതാ. തസ്മാ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ സത്ഥുപി വിപരിണാമഞ്ഞഥാഭാവാ നുപ്പജ്ജേയ്യും സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ"തി. ദുതിയം.

൩. ഘടസുത്തം

൨൩൭. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ ച സാരിപുത്തോ ആയസ്മാ ച മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ രാജഗഹേ വിഹരന്തി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ ഏകവിഹാരേ. അഥ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേനായസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മതാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനേന സദ്ധിം സമ്മോദി. സമ്മോദനീയം കഥം സാരണീയം വീതിസാരേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഖോ ആയസ്മാ സാരിപുത്തോ ആയസ്മന്തം മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം ഏതദവോച -

"വിപ്പസന്നാനി ഖോ തേ, ആവുസോ മോഗ്ഗല്ലാന, ഇന്ദ്രിയാനി; പരിസുദ്ധോ മുഖവണ്ണോ പരിയോദാതോ സന്തേന നൂനായസ്മാ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ അജ്ജ വിഹാരേന വിഹാസീ"തി. "ഓളാരികേന ഖ്വാഹം, ആവുസോ, അജ്ജ വിഹാരേന വിഹാസിം. അപി ച, മേ അഹോസി ധമ്മീ കഥാ"തി. "കേന സദ്ധിം പനായസ്മതോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനസ്സ അഹോസി ധമ്മീ കഥാ"തി? "ഭഗവതാ ഖോ മേ, ആവുസോ, സദ്ധിം അഹോസി ധമ്മീ കഥാ"തി. "ദൂരേ ഖോ, ആവുസോ, ഭഗവാ ഏതരഹി സാവത്ഥിയം വിഹരതി ജേതവനേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ ആരാമേ. കിം നു ഖോ, ആയസ്മാ, മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ ഭഗവന്തം ഇദ്ധിയാ ഉപസങ്കമി; ഉദാഹു ഭഗവാ ആയസ്മന്തം മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം ഇദ്ധിയാ ഉപസങ്കമീ"തി? "ന ഖ്വാഹം, ആവുസോ, ഭഗവന്തം ഇദ്ധിയാ ഉപസങ്കമിം; നപി മം ഭഗവാ ഇദ്ധിയാ ഉപസങ്കമി. അപി ച, മേ യാവതാ ഭഗവാ ഏത്താവതാ ദിബ്ബചക്ഖു വിസുജ്ഝി ദിബ്ബാ ച സോതധാതു. ഭഗവതോപി യാവതാഹം ഏത്താവതാ ദിബ്ബചക്ഖു വിസുജ്ഝി ദിബ്ബാ ച സോതധാതൂ"തി. "യഥാകഥം പനായസ്മതോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനസ്സ ഭഗവതാ സദ്ധിം അഹോസി ധമ്മീ കഥാ"തി?

“ഇധാഹം, ആവുസോ, ഭഗവന്തം ഏതദവോചം - ‘ആരദ്ധവീരിയോ ആരദ്ധവീരിയോതി, ഭന്തേ, വുച്ചതി. കിത്താവതാ നു ഖോ, ഭന്തേ, ആരദ്ധവീരിയോ ഹോതീ’തി? ഏവം വുത്തേ, മം, ആവുസോ, ഭഗവാ ഏതദവോച - ‘ഇധ, മോഗ്ഗല്ലാന, ഭിക്ഖു ആരദ്ധവീരിയോ വിഹരതി - കാമം തചോ ച ന്ഹാരു ച അട്ഠി ച അവസിസ്സതു, സരീരേ ഉപസുസ്സതു മംസലോഹിതം, യം തം പുരിസഥാമേന പുരിസവീരിയേന പുരിസപരക്കമേന പത്തബ്ബം ന തം അപാപുണിത്വാ വീരിയസ്സ സണ്ഠാനം ഭവിസ്സതീതി. ഏവം ഖോ, മോഗ്ഗല്ലാന, ആരദ്ധവീരിയോ ഹോതീ’തി. ഏവം ഖോ മേ, ആവുസോ, ഭഗവതാ സദ്ധിം അഹോസി ധമ്മീ കഥാ”തി.

“സേയ്യഥാപി, ആവുസോ, ഹിമവതോ പബ്ബതരാജസ്സ പരിത്താ പാസാണസക്ഖരാ യാവദേവ ഉപനിക്ഖേപനമത്തായ ; ഏവമേവ ഖോ മയം ആയസ്മതോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനസ്സ യാവദേവ ഉപനിക്ഖേപനമത്തായ. ആയസ്മാ ഹി മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ മഹിദ്ധികോ മഹാനുഭാവോ ആകങ്ഖമാനോ കപ്പം തിട്ഠേയ്യാ”തി.

“സേയ്യഥാപി , ആവുസോ, മഹതിയാ ലോണഘടായ പരിത്താ ലോണസക്ഖരായ യാവദേവ ഉപനിക്ഖേപനമത്തായ; ഏവമേവ ഖോ മയം ആയസ്മതോ സാരിപുത്തസ്സ യാവദേവ ഉപനിക്ഖേപനമത്തായ. ആയസ്മാ ഹി സാരിപുത്തോ ഭഗവതാ അനേകപരിയായേന ഥോമിതോ വണ്ണിതോ പസത്ഥോ -

“സാരിപുത്തോവ പഞ്ഞായ, സീലേന ഉപസമേന ച;
യോപി പാരങ്ഗതോ ഭിക്ഖു, ഏതാവപരമോ സിയാ”തി.

ഇതിഹ തേ ഉഭോ മഹാനാഗാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ സുഭാസിതം സുലപിതം സമനുമോദിംസൂതി. തതിയം.

൪. നവസുത്തം

൨൩൭. സാവത്ഥിയം വിഹരതി. തേന ഖോ പന സമയേന അഞ്ഞതരോ നവോ ഭിക്ഖു പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ വിഹാരം പവിസിത്വാ അപ്പോസ്സുക്കോ തുണ്ഹീഭൂതോ സങ്കസായതി, ന ഭിക്ഖൂനം വേയ്യാവച്ചം കരോതി ചീവരകാരസമയേ. അഥ ഖോ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - “ഇധ , ഭന്തേ, അഞ്ഞതരോ നവോ ഭിക്ഖു പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ വിഹാരം പവിസിത്വാ അപ്പോസ്സുക്കോ തുണ്ഹീഭൂതോ സങ്കസായതി, ന ഭിക്ഖൂനം വേയ്യാവച്ചം കരോതി ചീവരകാരസമയേ”തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും ആമന്തേസി - “ഏഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, മമ വചനേന തം ഭിക്ഖും ആമന്തേഹി ‘സത്ഥാ തം, ആവുസോ, ആമന്തേതീ’”തി. “ഏവം ഭന്തേ”തി ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ യേന സോ ഭിക്ഖു തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ തം ഭിക്ഖും ഏതദവോച - “സത്ഥാ തം, ആവുസോ, ആമന്തേതീ”തി. “ഏവമാവുസോ”തി ഖോ സോ ഭിക്ഖു തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പടിസ്സുത്വാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി;

ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി . ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ തം ഭിക്ഖും ഭഗവാ ഏതദവോച - “സച്ചം കിര ത്വം, ഭിക്ഖു, പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്തോ വിഹാരം പവിസിത്വാ അപ്പോസ്സുക്കോ തുണ്ഹീഭൂതോ സങ്കസായസി, ന ഭിക്ഖൂനം വേയ്യാവച്ചം കരോസി ചീവരകാരസമയേ”തി? “അഹമ്പി ഖോ, ഭന്തേ, സകം കിച്ചം കരോമീ”തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ ചേതസാ ചേതോപരിവിതക്കമഞ്ഞായ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “മാ ഖോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഏതസ്സ ഭിക്ഖുനോ ഉജ്ഝായിത്ഥ. ഏസോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ചതുന്നം ഝാനാനം ആഭിചേതസികാനം ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരാനം നികാമലാഭീ അകിച്ഛലാഭീ അകസിരലാഭീ, യസ്സ ചത്ഥായ കുലപുത്താ സമ്മദേവ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജന്തി, തദനുത്തരം ബ്രഹ്മചരിയപരിയോസാനം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതീ”തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. ഇദം വത്വാന സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

“നയിദം സിഥിലമാരബ്ഭ, നയിദം അപ്പേന ഥാമസാ;
നിബ്ബാനം അധിഗന്തബ്ബം, സബ്ബദുക്ഖപ്പമോചനം.

“അയഞ്ച ദഹരോ ഭിക്ഖു, അയമുത്തമപുരിസോ;
ധാരേതി അന്തിമം ദേഹം, ജേത്വാ മാരം സവാഹിനി”ന്തി. ചതുത്ഥം;

൫. സുജാതസുത്തം

൨൩൯. സാവത്ഥിയം വിഹരതി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ സുജാതോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി. അദ്ദസാ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം സുജാതം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം. ദിസ്വാന ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “ഉഭയേനേവായം, ഭിക്ഖവേ, കുലപുത്തോ സോഭതി - യഞ്ച അഭിരൂപോ ദസ്സനീയോ പാസാദികോ പരമായ വണ്ണപോക്ഖരതായ സമന്നാഗതോ, യസ്സ ചത്ഥായ കുലപുത്താ സമ്മദേവ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജന്തി തദനുത്തരം ബ്രഹ്മചരിയപരിയോസാനം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതീ”തി. ഇദമവോച ഭഗവാ...പേ॰... സത്ഥാ -

“സോഭതി വതായം ഭിക്ഖു, ഉജുഭൂതേന ചേതസാ;
വിപ്പയുത്തോ വിസംയുത്തോ, അനുപാദായ നിബ്ബുതോ;
ധാരേതി അന്തിമം ദേഹം, ജേത്വാ മാരം സവാഹിനി”ന്തി. പഞ്ചമം;

൬. ലകുണ്ഡകഭദ്ദിയസുത്തം

൨൪൦. സാവത്ഥിയം വിഹരതി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ ലകുണ്ഡകഭദ്ദിയോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി. അദ്ദസാ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം ലകുണ്ഡകഭദ്ദിയം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം. ദിസ്വാന ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “പസ്സഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഏതം ഭിക്ഖും ആഗച്ഛന്തം ദുബ്ബണ്ണം ദുദ്ദസികം ഓകോടിമകം ഭിക്ഖൂനം പരിഭൂതരൂപ”ന്തി? “ഏവം, ഭന്തേ”. “ഏസോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു മഹിദ്ധികോ മഹാനുഭാവോ, ന ച സാ സമാപത്തി സുലഭരൂപാ യാ തേന ഭിക്ഖുനാ അസമാപന്നപുബ്ബാ. യസ്സ

ചത്ഥായ കുലപുത്താ സമ്മദേവ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജന്തി, തദനുത്തരം ബ്രഹ്മചരിയപരിയോസാനം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതീ”തി. ഇദമവോച ഭഗവാ...പേ॰... സത്ഥാ -

“ഹംസാ കോഞ്ചാ മയൂരാ ച, ഹത്ഥയോ പസദാ മിഗാ;
സബ്ബേ സീഹസ്സ ഭായന്തി, നത്ഥി കായസ്മിം തുല്യതാ.

“ഏവമേവ മനുസ്സേസു, ദഹരോ ചേപി പഞ്ഞവാ;
സോ ഹി തത്ഥ മഹാ ഹോതി, നേവ ബാലോ സരീരവാ”തി. ഛട്ഠം;

൭. വിസാഖസുത്തം

൨൪൭. ഏവം മേ സുതം - ഏകം സമയം ഭഗവാ വേസാലിയം വിഹരതി മഹാവനേ കൂടാഗാരസാലായം. തേന ഖോ പന സമയേന ആയസ്മാ വിസാഖോ പഞ്ചാലപുത്തോ ഉപട്ഠാനസാലായം ഭിക്ഖൂ ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേതി സമാദപേതി സമുത്തേജേതി സമ്പഹംസേതി, പോരിയാ വാചായ വിസ്സട്ഠായ അനേലഗലായ അത്ഥസ്സ വിഞ്ഞാപനിയാ പരിയാപന്നായ അനിസ്സിതായ.

അഥ ഖോ ഭഗവാ സായന്ഹസമയം പടിസല്ലാനാ വുട്ഠിതോ യേന ഉപട്ഠാനസാലാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. നിസജ്ജ ഖോ ഭഗവാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - “കോ നു ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഉപട്ഠാനസാലായം ഭിക്ഖൂ ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേതി സമാദപേതി സമുത്തേജേതി സമ്പഹംസേതി പോരിയാ വാചായ വിസ്സട്ഠായ അനേലഗലായ അത്ഥസ്സ വിഞ്ഞാപനിയാ പരിയാപന്നായ അനിസ്സിതായാ”തി? “ആയസ്മാ, ഭന്തേ, വിസാഖോ പഞ്ചാലപുത്തോ ഉപട്ഠാനസാലായം ഭിക്ഖൂ ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേതി സമാദപേതി സമുത്തേജേതി സമ്പഹംസേതി, പോരിയാ വാചായ വിസ്സട്ഠായ അനേലഗലായ അത്ഥസ്സ വിഞ്ഞാപനിയാ പരിയാപന്നായ അനിസ്സിതായാ”തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം വിസാഖം പഞ്ചാലപുത്തം ആമന്തേസി - “സാധു സാധു, വിസാഖ, സാധു ഖോ ത്വം, വിസാഖ, ഭിക്ഖൂ ധമ്മിയാ കഥായ സന്ദസ്സേസി...പേ॰... അത്ഥസ്സ വിഞ്ഞാപനിയാ പരിയാപന്നായ അനിസ്സിതായാ”തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. ഇദം വത്വാന സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

“നാഭാസമാനം ജാനന്തി, മിസ്സം ബാലേഹി പണ്ഡിതം;
ഭാസമാനഞ്ച ജാനന്തി, ദേസേന്തം അമതം പദം.

“ഭാസയേ ജോതയേ ധമ്മം, പഗ്ഗണ്ഹേ ഇസിനം ധജം;
സുഭാസിതധജാ ഇസയോ, ധമ്മോ ഹി ഇസിനം ധജോ”തി. സത്തമം;

൮. നന്ദസുത്തം

൨൪൮. സാവത്ഥിയം വിഹരതി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ നന്ദോ ഭഗവതോ മാതുച്ഛാപുത്തോ ആകോടിതപച്ചാകോടിതാനി ചീവരാനി പാരുപിത്വാ

അക്ഖീനി അഞ്ജേത്വാ അച്ഛം പത്തം ഗഹേത്വാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ആയസ്മന്തം നന്ദം ഭഗവാ ഏതദവോച - ''ന ഖോ തേ തം, നന്ദ, പതിരൂപം കുലപുത്തസ്സ സദ്ധാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതസ്സ, യം ത്വം ആകോടിതപച്ചാകോടിതാനി ചീവരാനി പാരുപേയ്യാസി, അക്ഖീനി ച അഞ്ജേയ്യാസി, അച്ഛഞ്ച പത്തം ധാരേയ്യാസി. ഏതം ഖോ തേ, നന്ദ, പതിരൂപം കുലപുത്തസ്സ സദ്ധാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതസ്സ, യം ത്വം ആരഞ്ഞികോ ച അസ്സസി, പിണ്ഡപാതികോ ച പംസുകൂലികോ ച കാമേസു ച അനപേക്ഖോ വിഹരേയ്യാസീ''തി. ഇദമവോച ഭഗവാ...പേ॰... സത്ഥാ -

> ''കദാഹം നന്ദം പസ്സേയ്യം, ആരഞ്ഞം പംസുകൂലികം;
> അഞ്ഞാതുഞ്ഛേന യാപേന്തം, കാമേസു അനപേക്ഖിന''ന്തി.

അഥ ഖോ ആയസ്മാ നന്ദോ അപരേന സമയേന ആരഞ്ഞികോ ച പിണ്ഡപാതികോ ച പംസുകൂലികോ ച കാമേസു ച അനപേക്ഖോ വിഹാസീതി. അട്ഠമം.

൯. തിസ്സസുത്തം

൨൪൩. സാവത്ഥിയം വിഹരതി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ തിസ്സോ ഭഗവതോ പിതുച്ഛാപുത്തോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി ; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി ദുക്ഖീ ദുമ്മനോ അസ്സൂനി പവത്തയമാനോ. അഥ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം തിസ്സം ഏതദവോച - ''കിം നു ഖോ ത്വം, തിസ്സ, ഏകമന്തം നിസിന്നോ ദുക്ഖീ ദുമ്മനോ അസ്സൂനി പവത്തയമാനോ''തി? ''തഥാ ഹി പന മം, ഭന്തേ, ഭിക്ഖൂ സമന്താ വാചാസന്നിതോദകേന [വാചായ സന്നിതോദകേന (ക॰)] സഞ്ജമ്ഭരിമകംസൂ''തി [സഞ്ജബ്ഭരിമകംസൂതി (?)]. ''തഥാഹി പന ത്വം, തിസ്സ, വത്താ നോ ച വചനക്ഖമോ; ന ഖോ തേ തം, തിസ്സ, പതിരൂപം കുലപുത്തസ്സ സദ്ധാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതസ്സ, യം ത്വം വത്താ നോ ച വചനക്ഖമോ. ഏതം ഖോ തേ, തിസ്സ, പതിരൂപം കുലപുത്തസ്സ സദ്ധാ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജിതസ്സ - 'യം ത്വം വത്താ ച അസ്സ വചനക്ഖമോ ചാ''തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. ഇദം വത്വാന സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

> ''കിം നു കുജ്ഝസി മാ കുജ്ഝി, അക്കോധോ തിസ്സ തേ വരം;
> കോധമാനമക്ഖവിനയത്ഥഞ്ഹി, തിസ്സ ബ്രഹ്മചരിയം വുസ്സതീ''തി.
> നവമം;

൧൦. ഥേരനാമകസുത്തം

൨൪൪. ഏകം സമയം ഭഗവാ രാജഗഹേ വിഹരതി വേളുവനേ കലന്ദകനിവാപേ. തേന ഖോ പന സമയേന അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു ഥേരനാമകോ ഏകവിഹാരീ ചേവ ഹോതി ഏകവിഹാരസ്സ ച വണ്ണവാദീ. സോ ഏകോ ഗാമം പിണ്ഡായ പവിസതി ഏകോ പടിക്കമതി ഏകോ രഹോ നിസീദതി ഏകോ ചങ്കമം അധിട്ഠാതി. അഥ ഖോ സമ്ബഹുലാ ഭിക്ഖൂ യേന ഭഗവാ

തേനുപസങ്കമിംസു ; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദിംസു. ഏകമന്തം നിസിന്നാ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ ഭഗവന്തം ഏതദവോചും - "ഇധ, ഭന്തേ, അഞ്ഞതരോ ഭിക്ഖു ഥേരനാമകോ ഏകവിഹാരീ ഏകവിഹാരസ്സ ച വണ്ണവാദീ"തി.

അഥ ഖോ ഭഗവാ അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും ആമന്തേസി - "ഏഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, മമ വചനേന ഥേരം ഭിക്ഖും ആമന്തേഹി - 'സത്ഥാ തം, ആവുസോ ഥേര, ആമന്തേതീ'"തി. "ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ സോ ഭിക്ഖു ഭഗവതോ പടിസ്സുത്വാ യേനായസ്മാ ഥേരോ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ആയസ്മന്തം ഥേരം ഏതദവോച - "സത്ഥാ തം, ആവുസോ ഥേര, ആമന്തേതീ"തി. "ഏവമാവുസോ"തി ഖോ ആയസ്മാ ഥേരോ തസ്സ ഭിക്ഖുനോ പടിസ്സുത്വാ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി; ഉപസങ്കമിത്വാ ഭഗവന്തം അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. ഏകമന്തം നിസിന്നം ഖോ ആയസ്മന്തം ഥേരം ഭഗവാ ഏതദവോച - "സച്ചം കിര ത്വം, ഥേര, ഏകവിഹാരീ ഏകവിഹാരസ്സ ച വണ്ണവാദീ"തി? "ഏവം, ഭന്തേ". "യഥാ കഥം പന ത്വം, ഥേര, ഏകവിഹാരീ ഏകവിഹാരസ്സ ച വണ്ണവാദീ"തി? "ഇധാഹം, ഭന്തേ, ഏകോ ഗാമം പിണ്ഡായ പവിസാമി ഏകോ പടിക്കമാമി ഏകോ രഹോ നിസീദാമി ഏകോ ചങ്കമം അധിട്ഠാമി. ഏവം ഖ്വാഹം, ഭന്തേ, ഏകവിഹാരീ ഏകവിഹാരസ്സ ച വണ്ണവാദീ"തി.

"അത്ഥേസോ, ഥേര, ഏകവിഹാരോ നേസോ നത്ഥീതി വദാമി. അപി ച, ഥേര, യഥാ ഏകവിഹാരോ വിത്ഥാരേന പരിപുണ്ണോ ഹോതി തം സുണാഹി, സാധുകം മനസി കരോഹി; ഭാസിസ്സാമീ"തി. "ഏവം, ഭന്തേ"തി ഖോ...പേ०.... "കഥഞ്ച , ഥേര, ഏകവിഹാരോ വിത്ഥാരേന പരിപുണ്ണോ ഹോതി. ഇധ, ഥേര, യം അതീതം തം പഹീനം, യം അനാഗതം തം പടിനിസ്സട്ഠം, പച്ചുപ്പന്നേസു ച അത്തഭാവപടിലാഭേസു ഛന്ദരാഗോ സുപ്പടിവിനീതോ. ഏവം ഖോ, ഥേര, ഏകവിഹാരോ വിത്ഥാരേന പരിപുണ്ണോ ഹോതീ"തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. ഇദം വത്വാന സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

"സബ്ബാഭിഭും സബ്ബവിദും സുമേധം,
സബ്ബേസു ധമ്മേസു അനൂപലിത്തം;
സബ്ബഞ്ജഹം തണ്ഹാക്ഖയേ വിമുത്തം,
തമഹം നരം ഏകവിഹാരീതി ബ്രൂമീ"തി. ദസമം;

൧൧. മഹാകപ്പിനസുത്തം

൨൪൫. സാവത്ഥിയം വിഹരതി. അഥ ഖോ ആയസ്മാ മഹാകപ്പിനോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമി. അദ്ദസാ ഖോ ഭഗവാ ആയസ്മന്തം മഹാകപ്പിനം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം. ദിസ്വാന ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - "പസ്സഥ നോ തുമ്ഹേ ഭിക്ഖവേ, ഏതം ഭിക്ഖും ആഗച്ഛന്തം ഓദാതകം തനുകം തുങ്ഗനാസിക"ന്തി? "ഏവം, ഭന്തേ". "ഏസോ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു മഹിദ്ധികോ മഹാനുഭാവോ. ന ച സാ സമാപത്തി സുലഭരൂപാ യാ തേന ഭിക്ഖുനാ അസമാപന്നപുബ്ബാ. യസ്സ ചത്ഥായ കുലപുത്താ സമ്മദേവ അഗാരസ്മാ

അനഗാരിയം പബ്ബജന്തി തദനുത്തരം ബ്രഹ്മചരിയപരിയോസാനം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരതീ''തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. ഇദം വത്വാന സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

''ഖത്തിയോ സേട്ഠോ ജനേതസ്മിം, യേ ഗോത്തപടിസാരിനോ;
വിജ്ജാചരണസമ്പന്നോ, സോ സേട്ഠോ ദേവമാനുസേ.

''ദിവാ തപതി ആദിച്ചോ, രത്തിമാഭാതി ചന്ദിമാ;
സന്നദ്ധോ ഖത്തിയോ തപതി, ഝായീ തപതി ബ്രാഹ്മണോ;
അഥ സബ്ബമഹോരത്തിം [അഥ സബ്ബമഹോരത്തം (സീ॰ സ്യാ॰ കം॰)],
ബുദ്ധോ തപതി തേജസാ''തി. ഏകാദസമം;

൧൨. സഹായകസുത്തം

൨൪൬. സാവത്ഥിയം വിഹരതി. അഥ ഖോ ദ്വേ ഭിക്ഖൂ സഹായകാ ആയസ്മതോ മഹാകപ്പിനസ്സ സദ്ധിവിഹാരിനോ യേന ഭഗവാ തേനുപസങ്കമിംസു. അദ്ദസാ ഖോ ഭഗവാ തേ ഭിക്ഖൂ ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തേ. ദിസ്വാന ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''പസ്സഥ നോ തുമ്ഹേ, ഭിക്ഖവേ, ഏതേ ഭിക്ഖൂ സഹായകേ ആഗച്ഛന്തേ കപ്പിനസ്സ സദ്ധിവിഹാരിനോ''തി? ''ഏവം, ഭന്തേ''. ''ഏതേ ഖോ തേ ഭിക്ഖൂ മഹിദ്ധികാ മഹാനുഭാവാ. ന ച സാ സമാപത്തി സുലഭരൂപാ, യാ തേഹി ഭിക്ഖൂഹി അസമാപന്നപുബ്ബാ. യസ്സ ചത്ഥായ കുലപുത്താ സമ്മദേവ അഗാരസ്മാ അനഗാരിയം പബ്ബജന്തി തദനുത്തരം ബ്രഹ്മചരിയപരിയോസാനം ദിട്ഠേവ ധമ്മേ സയം അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികത്വാ ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തീ''തി.

ഇദമവോച ഭഗവാ. ഇദം വത്വാന സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

''സഹായാ വതിമേ ഭിക്ഖൂ, ചിരരത്തം സമേതികാ;
സമേതി നേസം സദ്ധമ്മോ, ധമ്മേ ബുദ്ധപ്പവേദിതേ.

''സുവിനീതാ കപ്പിനേന, ധമ്മേ അരിയപ്പവേദിതേ;
ധാരേന്തി അന്തിമം ദേഹം, ജേത്വാ മാരം സവാഹിനി''ന്തി. ദ്വാദസമം;

ഭിക്ഖുസംയുത്തം സമത്തം.

തസ്സുദ്ദാനം -

കോലിതോ ഉപതിസ്സോ ച, ഘടോ ചാപി പവുച്ചതി;
നവോ സുജാതോ ഭദ്ദി ച, വിസാഖോ നന്ദോ തിസ്സോ ച;
ഥേരനാമോ ച കപ്പിനോ, സഹായേന ച ദ്വാദസാതി.

നിദാനവഗ്ഗോ ദുതിയോ.

തസ്സുദ്ദാനം -

നിദാനാഭിസമയധാതു, അനമതഗ്ഗേന കസ്സപം;
സക്കാരരാഹുലലക്ഖണോ, ഓപമ്മ-ഭിക്ഖുനാ വഗ്ഗോ.

ദുതിയോ തേന പവുച്ചതീതി.

നിദാനവഗ്ഗസംയുത്തപാളി നിട്ഠിതാ.